ALTFEL
DESPRE
PĂRINTELE
ARSENIE
BOCA

în convorbiri realizate de
MARIUS VASILEANU

© Editura ŞCOALA ARDELEANĂ
Cluj-Napoca, str. Mecanicilor nr. 48
Redacţia: tel 0364-117.252; 0728.084.801 e-mail: office@scoalaardeleanacluj.ro, redactie@scoalaardeleanacluj.ro
Difuzare: tel/fax 0364-117 246; 0728.084.803
e-mail: difuzare@scoalaardeleanacluj.ro, esadifuzare@gmail.com
www.scoalaardeleanacluj.ro

Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Naţională a României

ISBN 978-606-8770-88-8

Coperta: Ioachim Gherman
Editor: Vasile George Dâncu
Tehnoredactare: Cristina Braiţ

ALTFEL
DESPRE
PĂRINTELE ARSENIE
BOCA

în convorbiri realizate de
MARIUS VASILEANU
cu
PETRE GURAN•GEORGE ENACHE
ADRIAN NICOLAE PETCU • DRAGOŞ URSU
TEODOR BACONSCHI • AUGUSTIN IOAN
FLORIN CARAGIU • MARINA DUMITRESCU
PR. RĂZVAN PETCU «ANDREI DOROBANŢU
DUMITRU CONSTANTIN-DULCAN

- POSTFAŢĂ DE SEVER VOINESCU -
»

Cluj-Napoca
2016

ARGUMENT

Povestea acestui volum a început în primăvara anului 2015, când poetul şi editorul Vasile George Dâncu mi-a propus să scriu pentru Editura Şcoala Ardeleană o carte despre Părintele Arsenie Boca. în pofida argumentelor sale - dată fiind prezenţa mea activă în presa românească a ultimelor două decenii, axată, în general, pe fenomenul religios contemporan şi, în particular, pe cel creştin ortodox românesc -, am refuzat prompt. Nu am informaţia necesară, i-am spus, mi-ar trebui cel puţin doi-trei ani de documentare etc. Şi ce să rezulte de aici? încă un volum între cele, nenumărate, despre „fenomenul Arsenie Boca”...

După un timp de gândire i-am propus însă acest proiect, pornind, cred eu, de la observaţia de bun-simţ că o personalitate bisericească atât de complexă, precum cea a Pr. Arsenie Boca, nu poate fi înţeleasă de un singur om, dar poate fi cercetată - măcar până la un punct - de un grup interdisciplinar.

Am recurs astfel la experienţa câtorva oameni de a căror prietenie sunt onorat şi la alţi

câţiva cunoscuţi, punându-le o serie de întrebări, cât mai aspre, frontale, reluând totodată şi acele întrebări incomode care persistă de ani buni în spaţiul public, referitoare la personalitatea Pr. Arsenie Boca.

Unii dintre cei care au binevoit să participe la acest proiect sunt printre cei mai buni specialişti din ţară în domeniile lor de activitate, dar, în mod cert, componenţa volumului ar fi putut fi mult mai stufoasă. Din raţiuni strict editoriale, nu am apelat la toţi cei care ar fi meritat cu prisosinţă să facă parte dintr-un asemenea proiect. Am evitat în mod premeditat prezenţa clericilor ori a ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române (BOR), dar sunt prezenţi câţiva teologi ortodocşi, am căutat voci proaspete, oameni care au vorbit rar sau deloc despre acest subiect. Excepţiile, precum prezenţa Părintelui Răzvan Petcu, paroh al bisericii Sf. Nicolae din localitatea Drăgănescu, ori a cercetătorilor George Enache şi Adrian Nicolae Petcu, autorii unor excelente studii despre Pr. Arsenie Boca, vin să întărească regula...

Pe de altă parte, am fost şi refuzat de câţiva dintre cei pe care i-am invitat să ne fie alături. Nu-i voi numi aici, însă îi asigur şi pe această cale de întregul meu respect şi de totala mea înţelegere - mai cu seamă că aproape toţi şi-au declinat cu smerenie creştină competenţa în faţa unui subiect pe cât de ofertant, aşadar ispititor, pe atât de complex.

Toţi cei prezenţi în acest volum sunt creştini ortodocşi, majoritatea sunt intelectuali

îmbisericiţi, care merg la biserică, nu doar îşi dau cu părerea despre credinţa creştină, toţi cred în faptele de sfinţenie ale Părintelui Arsenie Boca. Aceasta nu înseamnă că ar fi nişte yesmeni, dimpotrivă, nu iau nimic pe nemestecate, ci, precum orice cercetător cu vocaţie, problematizează, au îndoieli, dar au şi certitudini. Uneori, prin prezenţa lor în spaţiul public s-au manifestat chiar critic faţă de anumite derive ale fenomenului religios contemporan, derive manifestate punctual inclusiv înlăuntrul Bisericii, ba chiar pornind de la evlavia generată de fenomenul Arsenie Boca...

Pe scurt, sunt prezente aici câteva dintre cele mai lucide voci ale laicatului ortodox din România, considerate ca atare nu numai în presa laică, ci şi în cadrul oficial al BOR, prin discuţii, uneori discrete, cu ierarhii ori prin intermediul presei bisericeşti care i-a cultivat.

Tocmai fiindcă sunt intelectuali, vom constata pe alocuri şi păreri polarizate ori nuanţat diferite, chiar între ei, asupra unor chestiuni legate de Pr. Arsenie Boca. Las cititorului plăcerea de a descoperi singur cele câteva polemici involuntare, de la distanţă, dintre participanţii la volumul de faţă. Aceasta este frumuseţea şi şansa unui grup interdisciplinar. Cu toate că, metodologic, nu astfel lucrează un grup interdisciplinar propriu-zis, demersul nostru este doar o sugestie de abordare serioasă, dinlăuntrul Bisericii, a unei probleme atât de complexe.

Neîndoielnic, limitele inerente ale temelor generate de întrebările subsemnatului constituie tot atâtea bariere ale unui dialog viu, nonconformist, pe care se presupune că l-ar întreţine în comun, cu adevărat, un grup de studiu interdisciplinar, aflat întâi de toate, desigur, într-un cadru de cercetare adecvat...

Este interesant şi tonic să rezum aici şi specializările participanţilor la această carte: teologie ortodoxă, filosofie, istoria religiilor, antropologia religiilor, istoria Bisericii, bizantinologie, istorie recentă, fizică (fizică cuantică, fizica laserelor), matematică, medicină (psihiatrie şi neurologie), arhitectură, arhitectura spaţiului sacru, filologie, literatură, presă (scrisă, audio, video, new media), drept, diplomaţie. Majoritatea dintre aceştia au dobândit cele mai înalte calificări în domeniile lor de specialitate, la nivel (post)doctoral, unii au duble/ multiple specializări, câţiva sunt angajaţi în cercetare, unii sunt profesori în mediul universitar, absolut toţi sunt autori de studii şi cărţi, cei mai mulţi sunt bine-cunoscute personalităţi ale spaţiului public. O scurtă şi mai exactă prezentare a fiecăruia dintre interlocutorii mei se găseşte la finalul cărţii.

Doar o persoană dintre cei care au participat la acest proiect editorial a avut şansa să-l întâlnească personal pe Pr. Arsenie Boca: este vorba despre singurul cleric prezent aici, dar nu şi unicul teolog, Pr. Răzvan Petcu.

în loc de încheiere, am ales să reluăm un foarte inspirat articol apărut în ziarul *Evenimentul*

zilei (1 iunie, 2015), al cărui autor este Sever Voinescu, actualmente redactor-şef al prestigioasei reviste *Dilema Veche.* El însuşi absolvent de drept, bine-cunoscută personalitate în spaţiul public, Sever Voinescu a făcut repetate pelerinaje la Sf. Munte Athos - efort care îşi arată roadele, din ce în ce, inclusiv în scrierile Domniei Sale. Este un text splendid, îi mulţumesc şi pe această cale pentru permisiunea de a fi publicat aici.

*

Interviurile la care vă invit în paginile ce urmează au în mod premeditat câteva constante. S-au petrecut om la om, aşadar numai între mine şi interlocutor. Unele întrebări se repetă, în funcţie - totuşi - de expertiza interlocutorului, altele regret acum că nu le-am pus tuturor celor prezenţi în volum, precum aceasta: *care sunt întrebările pe care personal i le-aţi fi pus astăzi Părintelui Arsenie Boca, la o eventuală întâlnire faţă către faţă...?*

Răspunsurile primite sunt uneori foarte detaliate, alteori scurte - în funcţie de subiect, de disponibilitatea interlocutorului şi de abilitatea celui care întreabă. Având o oarecare experienţă a acestui gen literar (deloc strict, căci interviul este înlocuit, pe alocuri, şi de dialog), am reluat în anume cazuri, îndărătnic, pentru acelaşi partener de discuţie aceeaşi întrebare, dar formulată cu alte cuvinte...

Alteori, au rezultat ample desfăşurări

contextuale
- despre canonizările în istoria creştinismului răsăritean, în dialogul cu bizantinologul Petre Guran, de pildă -, ceea ce am considerat că împlineşte demersul nostru.

Din motive obiective, câteva dintre intervenţiile care urmează au fost iniţial înregistrate, apoi transcrise
- astfel încât au rezultat capitole ceva mai generoase, comparativ cu cele ale celorlalţi interlocutori.

Subliniez că nu totdeauna subsemnatul împărtăşeşte integral ideile ori ipotezele partenerilor săi din acest volum, dar pentru cursivitatea textului şi pentru că părerea mea este secundară, nu am intervenit cu clarificări.

...Puţine sunt demersurile serioase, ştiinţifice, în ceea ce priveşte studiul vieţii şi operei Pr. Arsenie Boca. începutul a fost făcut, probabil, de cartea istoricilor George Enache şi Adrian Nicolae Petcu, intitulată *Părintele Arsenie Boca în atenţia poliţiei politice din România* (Ed. Partener, Galaţi, 2009). Cei doi sunt, de altfel, printre cei mai calificaţi cercetători care s-au aplecat asupra istoriei recente a BOR. Dar în ultima vreme mai apar ici-colea astfel de tentative în puzderia de maculatură destinată să scoată bani publicând chestiuni discutabile despre Pr. Arsenie Boca...

Un ultim proiect, cel al publicării dosarelor poliţiei politice - vezi *Părintele Arsenie Boca în Arhivele Securităţii* (Ed. Agnos, Sibiu), din care

până acum au apărut două volume, în 2013 şi 2014, coordonate de Florian Bichir, Romeo Petraşciuc şi Raluca Toderel -, trebuie salutat, chiar dacă unii cercetători îi reproşează lipsa unor mai amănunţite note explicative pentru înţelegerea contextuală şi corectă a informaţiilor oferite astfel spaţiului public.

Sunt încredinţat că numai o astfel de abordare interdisciplinară, iar volumul de faţă este abia un prim şi modest pas, poate elucida nonconformismul şi numeroasele probleme teologice, iconografice, istorice, sociologice, antropologice, medicale, psihologice etc. ridicate de viaţa şi de activitatea Părintelui Arsenie Boca. în mod firesc, o eventuală comisie de canonizare ar trebui să aibă o componenţă asemănătoare, ba chiar ar putea fi alcătuită şi din câteva dintre personalităţile ale căror răspunsuri le veţi găsi în paginile care urmează...

Niciodată până acum cei prezenţi în cuprinsul acestei cărţi nu au stat cu toţii laolaltă. Nu se cunosc personal decât parţial, aşadar doar credinţa creştină, prezenţa nevăzută a Părintelui Arsenie şi întrebările generate de viaţa acestuia au făcut posibilă reunirea lor aici. Este un nou prilej de a le mulţumi tuturora pentru solicitudinea, inspiraţia şi francheţea opiniilor şi gândurilor pe care ni le-au împărtăşit în acest volum.

îi mulţumim prin acest modest efort colectiv şi Părintelui Arsenie care, neîndoielnic, se roagă „pentru întregul Adam”. Să-I mulţumim Domnului că încă mai îngăduie pe pământ lucrarea Vie a

sfinţilor Săi...

Marius Vasileanu

MARIUS VASILEANU
(prof, istoria religiilor, publicist):

Pr. Arsenie Boca şi limitele antropologiei creştine

- introducere -

Nu este prima oară când scriu despre limitele antropologiei creştine. Fenomenul Părintelui Arsenie Boca este un excelent revelator pentru acest subiect delicat şi în acelaşi timp ofertant, plin de surprize.

întrezăresc aici cel puţin două unghiuri de abordare. Primul se referă cu stricteţe la modul în care se poziţionează chiar Pr. Arsenie Boca. Fiind un om cult, realizând că ceea ce se învaţă la Facultatea de Teologie poate fi completat, Pr. Arsenie Boca asistă ulterior şi la cursurile Facultăţii de Medicină în timp ce urmează a doua facultate, Academia de Belle Arte (Bucureşti). Multe din cele învăţate la medicină se vor regăsi în volumul *Cărarea împărăţiei.* Chiar dacă un medic din zilele noastre ar avea reticenţe cu privire la limbajul şi la teoriile dezvoltate de Pr. Arsenie Boca în acest volum, eforturile celui numit astăzi „Sfântul Ardealului” trebuie apreciate ca atare. Era o modă în interbelicul românesc aceea

de a face studii în paralel, la cel puţin două facultăţi, chiar dacă licenţa nu era luată de cele mai multe ori la amândouă. Cel mai bun exemplu este reprezentat de obştea Mănăstirii Antim din Bucureştii anilor ’40 - o serioasă parte din monahii şi fraţii acesteia urmau în paralel două facultăţi. Şi nu le-a bruiat trăirea, dacă este să ne amintim că acolo a înflorit mişcarea Rugul Aprins...

Să reţinem însă exemplul de mai sus în special pentru valoarea sa simbolică: un teolog cu trăiri lăuntrice excepţionale, care are deschiderea intelectuală de a învăţa în completare şi arte frumoase, şi medicină. După terminarea Facultăţii de Teologie Ortodoxă (Sibiu), Părintele avea să obţină o a doua licenţă numai la Academia de Belle Arte (Bucureşti).

în acelaşi registru sunt lecturile Pr. Arsenie Boca despre mistica altor spaţii şi ne amintim aici că într-o autobiografie s-a declarat recunoscător scrierilor lui Mircea Eliade. Unii îi impută şi astăzi Pr. Arsenie Boca faptul că ar fi citit toate acestea şi, în plus, chiar şi scrierile lui Rudolf Steiner etc. Sunt cumva interzise astfel de lecturi pentru cei cu adânci cunoştinţe teologice şi cu puterea discernământului? Nicidecum! Crede cineva că profesorii de la Teologie care se respectă nu le-au frunzărit măcar? Abia atunci când eşti în totală cunoştinţă de cauză poţi combate sau privi în perspectivă comparată orice scriere noncreştină! Abia când ştii cu adevărat despre ce este vorba, teolog fiind, vei putea să faci faţă unor dialoguri cu credincioşi ale căror cunoştinţe sunt în ceaţă.

Dar aceasta este încă o lectură în cheie minoră a celor de mai sus...

Pur şi simplu, un intelectual creştin, cum era fără doar şi poate Pr. Arsenie Boca, făcea eforturi să-şi extindă limitele cunoaşterii nu numai prin trăirea ortodoxă, ci şi la nivel teoretic. Cu alte cuvinte, să extindă, măcar pentru sine, şi limitele antropologiei creştine.

Mulţi dintre sfinţii creştini au operat astfel de modificări, adâncind cunoaşterea creştină, fără a ieşi cu nicio fărâmă din interiorul propriei tradiţii. Spre exemplu, despre Sf. Siluan Athonitul s-a spus că prin intermediul său creştinismul a dobândit un nou înţeles, cel maxim, al noţiunii de smerenie, căci acesta ne-a vorbit despre smerenia lui Iisus Hristos...

Rareori este ceva nou sub soare, iar reîmprospătări ale memoriei creştine genuine vii sunt totdeauna binevenite. Ce altceva s-a petrecut oare prin însăşi prezenţa Pr. Arsenie Boca într-un secol XX atât de încercat?

Pr. Arsenie Boca a simţit, ca puţini alţii, „pulsul" lumii în care trăia şi a făcut constante eforturi, spre exemplu, pentru aducerea unor manuscrise de la Sf. Munte Athos, pentru a-i sta alături Pr. Dumitru Stăniloae în lucrarea acestuia de traducere a *Filocaliei,* pentru centralizarea câtorva sute de comenzi anticipate, tocmai pentru obţinerea banilor de tipărire ş.a.m.d. Parcă ştia că această monumentală traducere avea să aducă un imens ajutor duhovnicesc creştinilor din România. Mai ales în această perioadă istorică generată de

comunism în care ateismul marxist devenea, treptat, cu o agresivitate de neimaginat, o a doua religie oficială. Iată de ce Pr. Stăniloae îi şi mulţumeşte apăsat Pr. Arsenie Boca în trei dintre prefeţele celor patru volume ale *Filocaliei* publicate în anii ’40.

Celălalt unghi de abordare este acela în care am putea cerceta cum a fost receptat Părintele Arsenie de credincioşi. Privit în perspectivă diacronică, s-au petrecut nenumărate fapte miraculoase în preajma Pr. Arsenie Boca, pornite de la întâlnirile cu credincioşii care-1 căutau zilnic. Şi care-1 caută şi astăzi, în continuare, rugându-se la mormântul acestuia de la Mănăstirea Prislop. Unele dintre aceste minuni vorbesc la rândul lor despre necesitatea extinderii/recunoaşterii limitelor antropologiei creştine. Căci ce altceva poate fi un fenomen de ubicuitate (poate teleportare?), care s-ar fi petrecut, se spune, la moartea mamei sale? Ori fenomenele de natură parapsihologică relatate cu prilejul arestărilor? Sau unde poate fi încadrată imensitatea vindecărilor miraculoase petrecute în preajma Părintelui ori a mormântului său, în urma rugăciunilor acestuia?

Memoria credincioşilor este împrospătată periodic în istorie prin prezenţa acestor oameni ai lui Dumnezeu, tocmai pentru a ne fi întărită credinţa că n-am fost părăsiţi vreodată şi că puterea cu care au fost învestiţi Sf. Apostoli s-a transmis, iată, până în zilele noastre.

Dar mai este ceva: toate aceste fapte - în

măsura în care sunt reale şi verificabile - devin tot atâtea provocări pentru ştiinţa de astăzi, pentru cercetătorii care sunt datori să dea explicaţii. Pe de altă parte, faptele respective sunt constante care vorbesc despre fenomene - prezente şi în alte tradiţii spirituale sau religioase -, care în cazul nostru conturează mai exact şi uneori extind limitele antropologiei creştine...

în aceeaşi perspectivă poate fi evaluată şi pictura de la biserica Drăgănescu. Este o evidenţă că nu prea sunt respectate erminiile, canoanele ortodoxe. Personal, am avut şansa să aflu despre o mărturie în care cineva, un apropiat, l-a însoţit pe Pr. Sofian Boghiu în anii ’80 la biserica din localitatea Drăgănescu tocmai pentru a fi vizionată pictura realizată de Pr. Arsenie Boca - pictorul fiind acolo, de faţă. Martorul, el însuşi pictor, mi-a relatat că a fost o mică polemică, foarte elegantă, mai degrabă aluzivă, între cei doi, Pr. Sofian fiind pe-atunci angajat la Patriarhie în sectorul care se ocupa în mod explicit de validarea picturilor bisericeşti. Ştim bine că există suficiente astfel de biserici, zugrăvite inclusiv după 1989, care sunt cam departe de rigorile tradiţionale, în fond, păstrând proporţiile, nici Nicolae Grigorescu nu a fost „pe linie” ortodoxă prin pictura sa realizată la Mănăstirea Agapia. De ce să nu-i lăsăm şi pictorului Arsenie Boca libertatea de a se exprima ca artist?

Altceva este important: care sunt simbolurile, învăţăturile transmise pe cale iconică de Pr. Arsenie Boca, tocmai fiindcă după

îndepărtarea din monahism întâlnirile sale cu credincioşii continuau doar pe ascuns. Altfel spus, nu mai avea posibilitatea de a se exprima prin cuvântul rostit şi a fost nevoit să ne vorbească prin imagine, prin simboluri şi, nu în ultimul rând, prin diafane culori...

Toate acestea trebuie cercetate şi „exploatate” inteligent, fără de prejudecăţi, în Duh, şi nu în literă. Vom fi, cu toţii, îmbogăţiţi.

Căci una dintre resursele acestei ţări, despre care nu se prea vorbeşte, dar de care trebuie să fim conştienţi, sunt tocmai astfel de oameni excepţionali care ne-au sfinţit pământurile. Şi nu este vorba numai de a-i frecventa cu jdemii de cereri, justificate poate, ci mai ales de a învăţa cu adevărat semnificaţiile vieţii atât de încercate şi complexe pe care au dus-o.

în cazul Pr. Arsenie Boca, notorietatea imensă de care se bucură are astăzi şi dezavantaje: pune în umbră ori deformează, iată, multiple aspecte legate de viaţa sa, care, în perspectivă, ar putea fi chiar mai importante decât vindecările spectaculoase petrecute prin rugăciunile sale. O ***altfel*** de înţelegere a vieţii Pr. Arsenie Boca ne va vindeca - poate - de boala cea mai gravă, anume de ignoranţă în raport cu propria noastră credinţă.

...Volumul ce urmează pune laolaltă o sumă de analize, expertize, idei, opţiuni, frământări, nelămuriri ale unor intelectuali creştini incitaţi să abordeze **o *altfel de perspectivă asupra Pr. Arsenie Boca*** - de a cărui sfinţenie nu se

îndoieşte niciunul.

Aleatoriu vor fi (re)amintite şi câteva mărturii mai puţin cunoscute referitoare la viaţa şi faptele Părintelui Arsenie Boca. Spre exemplu, una dintre aceste mărturii vorbeşte, din nou, despre preocupările ştiinţifice ale Părintelui. O persoană, a cărei primă specializare era la vremea respectivă cea de fizician, l-a surprins pe Pr. Arsenie Boca, în anii ’80, că avea pe masa de lectură un volum despre corpurile cereşti, rămase şi astăzi enigmatice, numite *quasari.* Era o carte de astrofizică doctă, pentru specialişti, iar nu una de popularizare...

Pornind de la această mărturie mă gândesc că, poate, dincolo de pojghiţa atât de sclipitoare a miracolului al cărui intermediar a fost şi a rămas Părintele Arsenie, altceva se întrevede, şi mai important: o nouă vârstă a antropologiei creştine anunţată nu numai de faptele sale miraculoase, ci şi de vectorii căutărilor sale. „Creştinismul este abia la începuturi”, a rostit testamentar şi enigmatic Părintele martir Alexander Men (1935-1990). Aceleaşi tainice reînfloriri - care niciodată nu ies din limitele tradiţiei creştine, ci, dimpotrivă, o împlinesc -, sunt intuite şi de N. Steinhardt, Părintele Nicolae de la Rohia, căci era călugăr deja, când îi spune ucenicului său, profesorul Virgil Ciomoş: „Dragă frate Virgile, Duhul s-a refugiat astăzi în ştiinţă”. Altfel spus, Duhul se manifestă şi în cultură, şi în ştiinţă, şi în Biserică, tocmai fiindcă bate unde vrea...

Poate că o nouă vârstă a creştinismului şi a antropologiei creştine a fost deja anticipată şi de Părintele Arsenie Boca prin simbolistica necercetată încă a căutărilor sale spirituale împletite discret cu cele ştiinţifice şi culturale. Iată de ce trebuie abordate viaţa şi faptele Părintelui Arsenie Boca din perspectivă interdisciplinară...

„Căci acum vedem prin oglindă, ca-n ghicitură; dar atunci, faţă către faţă. Acum cunosc în parte; atunci însă deplin voi cunoaşte.” (I Corinteni 13,12).

PETRE GURAN
(istoric, bizantinolog):

Cazul Părintelui Arsenie Boca este un exemplu de Biserică vie, este un sfânt după reţetele antice

Stimate domnule Petre Guran, sunteţi unul dintre cei mai avizaţi specialişti români în istoria creştinismului, în special, istoria bizantină. Care sunt rigorile conform cărora o Biserică Ortodoxă declară canonizarea unui creştin cu viaţă sfinţită?

în acest domeniu, regulile sunt extrase din precedente istorice, nu există o prescripţie canonică privitoare la o formă procedurală sau liturgică a canonizării. Marea majoritate a sfinţilor pomeniţi în calendare aparţin Antichităţii şi Evului Mediu. De altfel, în primele secole, creştinii şi-au venerat martirii în propriile lor biserici sau se adunau în jurul mormintelor lor. Astfel, comunitatea îşi nota în viaţa ei liturgică, pe lângă sărbătorile legate de viaţa Mântuitorului, şi cele ale sfinţilor lor, iniţial rude, prieteni, întemeietori ai comunităţilor locale. După câteva secole au început să apară colecţii ale vieţilor şi pătimirilor martirilor din fiecare Biserică locală. Biserica Romei are o astfel de colecţie foarte timpurie. Cu

toate acestea, fiecare Biserică locală (episcopie, mitropolie) îşi sărbătorea sfinţii proprii. La Bizanţ, gândul de a aduna toţi sfinţii creştinătăţii intr-un calendar a apărut în secolele VIII-IX, când călugării de la Mănăstirea Studion din Constantinopol au redactat colecţii de vieţi de sfinţi în ordinea sărbătoririi lor în calendar. Existau colecţii de vieţi şi învăţături ale sfinţilor monahi şi pustnici începând din secolul IV, cum e *Patericul egiptean,* din secolul V, *Lavsaiconul* şi *Limonariul* lui loan Moschos, din secolul VI, *Vieţile monahilor din Palestina* de Chirii de Schitopolis, pe lângă piesele hagiografice de mai mare amploare cum erau *Vieţilor* stâlpnicilor Simeon cel Vechi şi Simeon cel Nou de la Muntele Minunat, sau *Viaţa Măriei Egipteanca,* apoi în secolul VII, *Viaţa Sfântului Simeon Nebun întru Hristos (Simeon Salos).* Toate aceste texte hagiografice au fost colecţionate în biblioteci imperiale, patriarhale şi în cele monastice din Constantinopol. în secolul X, Sfântul Simeon Metafrastul s-a apucat să constituie o colecţie integrală de vieţi de sfinţi, pe care le-a prelucrat pentru a le standardiza stilistic. Prin acest demers el a selectat câteva trăsături esenţiale ale sfântului, care au devenit ulterior mărci ale sfinţeniei, cum ar fi profeţii la naştere, precocitate în cele sfinte, asceză excepţională, minuni antume şi postume.

Oarecum în reacţie cu standardizarea hagiografică apare fantasticul roman hagiografic *Viaţa lui Andrei Nebunul întru Hristos* (Andreas Salos). în acelaşi timp, împăratul Constantin VII

Porfirogenetul a avut iniţiativa să adune şi să ordoneze toţi sfinţii creştinătăţii într-un calendar, cu scurte rezumate hagiografice. Acesta era *Sinaxarul imperial,* denumit şi *Sinaxarul Bisericii din Constantinopol* şi care este la originea tuturor sinaxarelor ortodoxe. Uneori existau relatări despre sfinţi care nu menţionau o dată de sărbătoare, astfel încât redactorii *Sinaxarului* le-au atribuit o dată aleatorie pentru ca întregul an liturgic să fie acoperit de sfinţi. Este cazul lunii februarie, iar cel mai interesant caz este cel al Sfântului loan Casian, a cărui biografie nu mai era cunoscută, dar ale cărui opere erau citite în lumea monahală. Practic, pentru valoarea şi importanţa operei i-a fost rezervată şi lui o zi în calendar, parcă cu o ezitare: 29 februarie.

în secolul XI înregistrăm prima afirmare a unei prerogative patriarhale în promovarea cultului sfinţilor. Simeon Noul Teolog avea o veneraţie foarte adâncă pentru părintele său spiritual şi de aceea i-a dedicat un cult în mănăstirea sa. Aflându-se de această iniţiativă privată, care corespundea însă unei practici de până atunci, patriarhia i-a interzis să practice un cult fără aprobare patriarhală. Astfel a apărut demersul administrativ al canonizării.

Ne este binecunoscută procedura de canonizare a Sfântului Grigore Palama, în 1368, care a presupus redactarea mai multor texte hagiografice şi de asumare teologică a doctrinei sale spirituale, apoi o şedinţă solemnă a sinodului

Patriarhiei Ecumenice prin care s-a proclamat oficial cultul Sfântului Grigore Palama, iar concluziile şedinţei au fost redactate într-un tomos patriarhal. Altă procedură binecunoscută şi care ţine seama de rolul simbolic al marilor centre spirituale ale creştinătăţii orientale este canonizarea Sfântului Simeon al Sârbilor (în lume, regele Stefan Nemanja). Acesta a avut parte de o primă canonizare în Muntele Athos, iar apoi de o reîntoarcere în ţara sa în chip de moaşte şi o recunoaştere a sfinţeniei sale acasă. Tot aşa s-a întâmplat şi cu fiul său, Sava Arhiepiscopul Sârbilor, a cărui canonizare a început la Târnovo. Recunoaşterea în afara graniţelor îi asigură prestigiul intern.

Graţie mişcării isihaste în secolul XIV şi a solidarităţii ecleziastice care s-a format pe teritoriul fostului Imperiu bizantin, Biserica Constantinopolului a reuşit să supravieţuiască dispariţiei Imperiului, dar a avut un reflex de osificare a formelor sale de credinţă. Acest fapt explică în parte reticenţele de a înscrie în *Sinaxar* nume noi. Cu toate acestea, fenomenul sfinţeniei a continuat în lumea creştină fără întrerupere, iar cultul spontan s-a manifestat chiar dacă nu a fost dus până la formalizare. Evlavia creştină răsăriteană fiind însă dominată de monahism, şi sfinţenia a ajuns să fie evaluată printr-o grilă monastică. Abia secolele XVII şi XVIII, când persecuţiile otomane au dus la apariţia neomartirilor, au cunoscut o revigorare a

conştiinţei hagiografice a Bisericii Constantinopolului. Rămâne însă faptul că iniţiativele hagiografice de pe teritoriul Moldovei şi Ţării Româneşti nu au ajuns să fie formalizate de către Patriarhia Ecumenică. în schimb, în Rusia, după căderea Constantinopolului se intensifică fenomenul hagiografic, oarecum în legătură cu pretenţia Moscovei de a fi A *treia Romă. Marele Minei de lectură* iniţiat de Mitropolitul Macarie al Moscovei la mijlocul secolului XVI a avut şi funcţia de a mobiliza întreg cerul rusesc, adică ansamblul sfinţilor ruşi, în protejarea şi exaltarea noii formule imperiale.

Modelul Moscovei l-au copiat în secolul XX şi celelalte Biserici naţionale devenite între timp autocefale. Proclamarea sfinţilor naţionali ţine şi de logica unei competiţii politico-religioase. Fiecare patriarhie naţională şi-a imaginat a fi în mod ideal o Nouă Romă sau cel puţin o Mică Romă pentru teritoriul ei ecleziastic.

Sigur că există tentaţia de a privi contextual: Biserica Ortodoxă Rusă a canonizat în ultimii ani sute de martiri care au murit pentru Hristos în perioada comunistă (unele cazuri fiind discutabile). De ce credeţi că în Biserica Ortodoxă Română există încă reţineri pentru a se face acest pas?

Aici sunt două întrebări care trebuie disjunse. Una este o discuţie privitoare la canonizările Bisericii Ortodoxe Ruse cu ocazia

Sinodului Jubiliar din anul 2000, iar altă întrebare este: de ce Biserica Ortodoxă Română nu a canonizat martirii din secolul XX? Adică dacă există un deficit de hagiografie românească sau mai degrabă o raportare problematică la chestiunea comunismului şi deci a victimelor comunismului.

Privitor la prima întrebare, Biserica Ortodoxă Rusă la un moment dat a făcut acest imens pas al denunţării radicale a experimentului comunist. Şi această denunţare radicală s-a petrecut în contextul ultimilor ani ai lui Boris Elţin, care a fost figura cea mai anticomunistă din câte au condus Rusia după 1991, şi în contextul unui efort de reconstruire a naţiunii ruse, care avea drept obiectiv să integreze exilul rus. Exilul rus a fost incomparabil mai bogat, mai important politic, intelectual şi spiritual decât exilul românesc şi, ţinând seama şi de dimensiunile demografice şi istorice ale naţiunii ruse, a beneficiat de o organizare mai bună şi de o identitate mai bine conturată, întrucât era construită pe ideea religioasă. Centrul acestei identităţi a exilului rus a fost Biserica Ortodoxă Rusă din afara graniţelor care a condus rezistenţa spirituală la comunism, care s-a impus în postcomunism ca parte a naţiunii ruse. Figura cea mai celebră a acestui exil determinant istorico-spiritual a fost Alexandr Soljeniţîn, care a revenit în Rusia cu o atitudine intransigentă de condamnare a comunismului şi cu o insistentă chemare la mărturisirea adevărului.

Singurul mod de a avea un dialog cu această Biserică din afara graniţelor, care procedase deja la canonizarea unor victime ale bolşevismului, era o recunoaştere a caracterului genocidar, totalitar şi anticreştin al comunismului. Dialogul între cele două Biserici, cea din interior şi cea din exterior, se baza pe recunoaşterea faptului că, în pofida discursului oficial al Patriarhiei Moscovei din perioada stalinistă şi după, a existat o persecuţie motivată de mărturisirea de credinţă.

Primii în această listă martirică sunt ţarul şi familia sa. Execuţia familiei ţarului are însă întâi o justificare politică. Erau pentru bolşevici inamicii politici. Astfel, canonizarea de către Biserica Ortodoxă Rusă din afara graniţelor a familiei imperiale era şi un act de opoziţie politică la bolşevism. Pentru Patriarhia Moscovei recunoaşterea canonizării ţarului însemna o raliere la poziţia politică a Bisericii Ortodoxe Ruse din afara graniţelor. Dar respingerea acesteia ar fi însemnat un blocaj total al dialogului.

în 1998, Boris Elţin a permis reînhumarea rămăşiţelor familiei imperiale şi acest eveniment a creat o aşteptare privitoare la recunoaşterea rolului fundamental al monarhiei în construirea identităţii naţionale ruse. Apoi, în anul 2000, la sinodul jubiliar al Patriarhiei Moscovei au fost canonizaţi peste o mie de neomartiri, în frunte cu familia imperială. Prin această canonizare a ţarului la pachet cu alţi martiri, Patriarhia Moscovei atingea două obiective: pe de o parte, satisfăcea una din condiţiile dialogului cu Biserica din afara

graniţelor, pe de altă parte, evita o supralicitare a semnificaţiei politice, care s-ar fi produs dacă ar fi canonizat doar familia imperială. Promovată „la pachet” cu alte victime ale comunismului, canonizarea familiei imperiale intra într-o logică pur religioasă.

Prin numărul mare al canonizărilor se răspundea şi altei cereri a Bisericii din afara graniţelor, recunoaşterea caracterului genocidar al comunismului. Comunismul a avut ca scop distrugerea fizică, pe orice cale, de la execuţie prin împuşcare până la tortură fizică şi psihică, sau exterminarea în condiţii de viaţă şi muncă extreme în Gulag a oricărui inamic real sau imaginar. între inamicii declaraţi de către comunişti ca atare au fost creştinii. Identificarea Bisericii ca inamic a fost o atitudine teologico-politică fundamentală a bolşevismului, pe care declaraţia de loialitate a Mitropolitului Serghie Stragorodski faţă de patria sovietică nu a avut vocaţia s-o modifice. Prin canonizarea din 2000 a fost denunţată natura anticreştină a bolşevismului şi, pe cale de consecinţă, anulată semnificaţia declaraţiei Mitropolitului Serghie.

Comparaţia cu Biserica Ortodoxă Română în această privinţă se impune - Biserica Ortodoxă Română până astăzi nu s-a hotărât, sau cel puţin n-a dat un semn suficient de clar, dacă socoteşte că regimul comunist din România a fost anticreştin sau nu. Biserica Ortodoxă Română afişează o formă de continuitate instituţională din perioada regală, prin perioada comunistă, până în perioada post-comunistă. Lăsând impresia că nu are

importanţă cine sau cum este puterea politică, patriarhii Bisericii Ortodoxe Române au acceptat colaborarea cu puterea comunistă în schimbul continuării formelor liturgice ale vieţii religioase. Această legătură a Bisericii Ortodoxe Române cu regimul politic declarat ateu de la Bucureşti a împiedicat condamnarea imediată şi radicală a comunismului. Biserica Ortodoxă Rusă, aproape desfiinţată, adică doar trei mitropoliţi mai rămăseseră în viaţă şi libertate în anii 1930, şi aceia sub controlul strict al KGB-ului, a cunoscut fenomenul Bisericii clandestine, numită şi din catacombe. Diferenţa faţă de situaţia României e foarte mare. Biserica Ortodoxă Română, într-adevăr, a continuat o viaţă religioasă cu cler, cu episcopat, chiar dacă s-a declanşat o persecuţie destul de puternică, iniţial împotriva clericilor consideraţi a fi avut o activitate politică, apoi, din 1958, împotriva monahismului şi a expresiilor mistice ale credinţei.

Privitor la prima întrebare, putem discuta şi sugestia dumneavoastră că o canonizare în grabă şi la grămadă a lăsat să se strecoare şi cazuri discutabile şi vă referiţi la victime ale sistemului represiv care au fost întâi colaboratori ai regimului. Tema de reflecţie e următoarea: o persoană păcătoasă poate deveni sfânt prin martiriul final, prin mărturisirea finală? Un trădător, care pe urmă este ucis ca mărturisitor al credinţei, mărturia lui de la sfârşit şi martiriul lui şterg şi anulează păcatul de dinainte? S-a descoperit în arhivele KGB că X sau Y, preoţi ucişi

de Stalin în cele din urmă, fuseseră colaboratori ai KGB-ului într-o fază anterioară a vieţii lor. întrebarea care s-a pus este dacă e cazul să scoţi din calendar o persoană pe baza acestor descoperiri. De altfel, descoperirile acestea pot fi înţelese ca un şantaj la adresa Bisericii Ortodoxe Ruse, o încercare de a discredita Biserica în inima ei, şi anume prin sfinţii ei. Vorbim despre discreditări post-canonizare. Faptul că au scos deodată aceste informaţii, după ce arhivele se închiseseră, iar cercetătorii n-au mai avut ocazia să studieze biografia detaliată a celor martirizaţi, indică o posibilă tensiune în relaţia Bisericii cu Statul.

Discuţia însă trebuie axată pe identitatea harică a mărturisitorilor - nu scoşi sau repuşi în calendar, nu ne putem juca cu identitatea hagiografică a acelor persoane, ci trebuie răspuns la întrebarea: tâlharul de pe crucea de-a dreapta Mântuitorului e în rai? Ce mai discutăm?!

Cine are în post-comunism statura morală să condamne o persoană care, suferind de prigoană, într-un moment de slăbiciune cade în capcana colaborării de orice fel cu prigonitorii, dar care ulterior îşi revine sau îşi reconsideră poziţia şi acceptă inclusiv moartea? Cât timp condamnarea comunismului nu s-a făcut în termenii cei mai categorici, permanenţi, sistematici, adică prin sistemul public de educaţie, şi nu numai a ideologiei comuniste, ci şi prin identificarea conducătorilor partidelor comuniste ale căror

decizii politice au instaurat sistemul totalitar, a contribuţiilor membrilor de partid comunist şi ale membrilor organelor de represiune la menţinerea sistemului, deci cât timp nu vorbim de o responsabilitate reală, penală, sau transformabilă în procese penale a acestor categorii de participant la instalarea şi menţinerea regimului comunist, este absurd să discutăm forme de vinovăţie ale victimelor comunismului.

Dar nici denazificarea n-a mers până la firul ierbii - mă refer la membrii simpli!...

Nu, n-a mers cu condamnarea penală, dar a mers cu marginalizarea socio-profesională a indivizilor implicaţi în conducerea sistemului şi cu excluderea ideilor naziste din dezbaterea publică. Dacă poţi să stabileşti juridic o relaţie de la cauză la efect, dacă poţi trasa consecinţa acţiunii politice până la moartea unei persoane, atunci e transformabilă într-un proces penal. în rest e vorba de responsabilităţi politice şi de conştiinţa unei vinovăţii morale pentru susţinerea unui sistem criminal.

Acest aspect e foarte important în discutarea cazului Arsenie Boca, care a fost atât de marginal societăţii comuniste, încât a renunţat la orice fel de rol sau statut social, acceptând cu seninătate excluderea din monahism şi sacerdoţiu. Asta înseamnă să nu porţi nicio responsabilitate, să fi refuzat orice negociere cu sistemul. Dosarul de securitate al lui Arsenie Boca pune în lumină de altfel această poziţie paradoxală de non-rezistenţă

sau rezistenţă pasivă, de non-colaborare sau non-implicare în sistem, de retragere aproape într-o lume paralelă, care în context politic înseamnă marginalitatea.

Putem înţelege din ceea* ce *aţi spus până acum că totuşi Biserica Ortodoxă Română (BOR) a lăsat lucrurile în aşteptare poate şi dintr-un reflex înţelept astfel încât timpul să rezolve acele situaţii discutabile pentru a nu intra într-o cazuistică delicată, pentru a evita o capcană în care au intrat ruşii? Adică poate că a aşteptat limpezirea apelor. Sau mai degrabă această reţinere pe care a avut-o BOR poate fi un semn de slăbiciune, o lipsă de adecvare?...

Nu. Ezitarea a avut alte cauze, unele care ţin de raportarea ambiguă la comunism, după cum am văzut, altele de natură istorică mai adâncă. Mă refer la faptul că Biserica Ortodoxă Română a căpătat autocefalia abia la sfârşitul secolului XIX şi rangul patriarhal în 1925.

Şi, trebuie să subliniem,prima canonizare în cadrul BOR s-a petrecut abia în 1955, prin Sfântul Calinic de la Cemica...

înainte de proclamarea autocefaliei putem vorbi de canonizări *de facto,* fără o formalizare. Totuşi, după cum am spus deja, procesul canonizării a fost formalizat foarte târziu şi de aceea trebuie întotdeauna să înţelegem fenomenul canonizării în două etape distincte, care pot fi

foarte scurte, dar care trebuie să existe: una este o recunoaştere populară şi cealaltă este o acceptare formală de către un sinod. Evul Mediu, cu sistemul lui centralizat în jurul Patriarhiei de Constantinopol, a reţinut această practică de proclamare în sinod a canonizărilor din faza iniţială, adică a recunoaşterii populare. în acest sens au existat în Evul Mediu românesc canonizări care au trecut de faza întâi, dar care n-au ajuns la faza a doua, introducerea în sinaxare: Cuviosul Daniil Sihastrul, în primul rând, pe urmă Amfilohie de la Pângăraţi, dar şi alte figuri duhovniceşti, precum Cuviosul Nicodim de la Tismana sau Teodora de la Sihla. A existat însă şi o canonizare care a cunoscut cele două faze. Este vorba de Sfântul Nifon, patriarhul Constantinopolului, al cărui cult început la Muntele Athos a fost promovat de către Neagoe Basarab şi proclamat de patriarhul ecumenic Teolipt în Ţara Românească cu ocazia târnosirii bisericii Adormirea Maicii Domnului a Mănăstirii Curtea de Argeş în 1517.

Vă referiţi la o evlavie populară care nu a fost concretizată într-o hotărâre a unui Sf. Sinod...

Da, printr-un act sinodal. Ceea ce s-a petrecut în anii de după căderea comunismului a fost o recuperare a acestei etape a doua pentru a trece în calendare aceşti sfinţi.

Cuviosul Daniil Sihastrul este zugrăvit la

Voroneţ cu aură de sfânt, iar aceasta se petrece la numai câteva zeci de ani de la plecarea sa la Domnul!...

Evident. Icoana murală a Cuviosului Daniil de la Voroneţ, realizată la mijlocul secolului al XVI-lea, ne arată că la jumătate de secol după moartea sa apăruse deja un cult. Cu toate acestea, canonizarea formală s-a petrecut abia în 1992. Canonizările din 1955, primele

ale Bisericii autocefale, s-au făcut şi cu încurajarea Patriarhiei Ecumenice, prin participarea Mitropolitului Athenagoras al Thyatirelor. Atunci a fost canonizat Sfântul Calinic de la Cernica, dar şi mărturisitori prigoniţi de Calvinism şi uniatism în Transilvania, ceea ce suna foarte politic în contextul epocii.

După acel moment paradoxal, situaţia Bisericii Ortodoxe Române a continuat să se degradeze, până la criza retragerii forţate a patriarhului Justinian la Dragoslavele în 1958, iar apoi promulgarea decretului 410 din 28 octombrie 1959, prin care se urmărea desfiinţarea monahismului. Au urmat un control şi o condiţionare tot mai mare a mediilor clericale până în 1990, când aparent a încetat controlul politic al statului asupra Bisericii. Foarte repede a fost reluat programul de canonizări naţionale. în acest program de canonizări naţionale, unele ţin tocmai de logica completării fazei întâi cu faza a doua, a unei proclamări sinodale, altele au constat

numai în faza a doua, presupunând-o sau înglobând-o pe cea dintâi.

Restanţele fazei a doua sunt cele care au elemente de canonizare în epoci anterioare, dar care n-au fost duse la bun sfârşit. Unul dintre candidaţii la canonizare amânaţi dintr-o serie de motive politico-culturale, pe care am explicat-o recent într-un studiu, este Sfântul Constantin Brâncoveanu. Avem toate indiciile că a existat începutul unui cult în perioada imediat următoare morţii lui, dar nu s-a ajuns niciodată la formalizare. Patriarhul Miron Cristea de asemenea şi-a exprimat dorinţa canonizării lui Constantin Brâncoveanu, cu ocazia deshumării oaselor sale în 1934, dar din motive nedesluşite încă, nu a fost dusă până la capăt această dorinţă a lui, poate n-a fost timp suficient, poate psihologic nu era încă pregătită Biserica. Brâncoveanu era, într-un fel, pe lista de aşteptare. Pe lângă aceste restanţe hagiografice, semnul cel mai important al unei Biserici vii ar fi recunoaşterea existenţei sfinţilor în sânul ei, în contemporaneitate. Or, Biserica Ortodoxă Română până acum n-a făcut decât un fel de ordine canonică în nişte forme de cult începute şi neterminate, neintroduse în calendar, dar nu a luat în discuţie existenţa sfinţilor contemporani.

Dar există şi la ortodocşi cazuri care ţin de ceea ce în istoria recentă a fost mai vizibil la catolici, în cazul papei Ioan Paul al II-lea,

mă refer la *sancto subito*[I]*...!*

Toată istoria creştinismului e plină de *sancto subitol* E esenţa creştinismului. Uite-1 pe Grigore Palama, canonizat la zece ani de la moarte, formal, adică cu tot cu viaţa scrisă... Grigore Palama e un caz de *sancto subito...*! Simeon şi Sava al Sârbilor au fost canonizaţi aproape imediat după moartea lor, iar la noi, Nifon al Constantinopolului.

Ne apropiem de subiectul nostru: cum, în ce categorie poate fi calificat din această perspectivă Părintele Arsenie Boca?

Cazul Părintelui Arsenie Boca este un exemplu de Biserică vie. La el suntem în plină fază întâi, adică a manifestării puternice a evlaviei populare. Ceea ce este interesant este faptul că el s-a bucurat din timpul vieţii de o aură de sfinţenie, de un nimb de putere spirituală, dar mai cu seamă de o latentă subversivitate faţă de regimul comunist, pe care regimul a perceput-o ca atare. în acest sens este un sfânt după reţetele antice, în care canonizarea continuă prestigiul de care s-a bucurat din timpul vieţii. Sfântul îşi continuă viaţa prin mormânt, moaşte sau icoană fără ca ceea ce numim noi moarte să constituie o cezură, ci, dimpotrivă, o metamorfozare sau o proslăvire. Cu canonizarea lui Arsenie Boca ne-am îndepărta de

---

I *în limba latină „sancto subito!'', se traduce „sfânt, acum!" sau „canonizat, acum!". La moartea papei loan Paul al II-lea a fost auzită aceeaşi expresie, dar în limba italiană, anume: „santo subito!".*

etapa recuperărilor canonice şi în mod cert şi de nuanţele politice sau filetiste, de care au fost suspectate anumite canonizări.

Cazul voievodului Ştefan cel Mare...

Dacă vreţi să găsim neapărat exemple de canonizări contestate, atunci putem lua în discuţie eventual cazul lui Ştefan cel Mare, ezitare care subzistă de altfel şi în formula *dreptcredinciosul voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt,* deşi canonizarea lui ţine mai mult de logica regelui sacru (Rene Guenon, *Le roi du monde).* E importantă în acest context şi îngenuncherea regelui Mihai la mormântul lui Ştefan cel Mare, de Paştile anului 1992, care a deschis procedura canonizării. Monarhia se bucură *ex dignitate oficii* de un statut de sfinţenie, care face ca monarhul să poarte mai mult ca alţii potenţialul sfinţeniei individuale. Asemănându-se cu Dumnezeu prin puterea pe care o are, regele sacru este chemat să se asemene şi în înţelepciune şi virtuţi cu Dumnezeu. Importantă este în context şi recunoaşterea continuităţii monarhiei prin regele Mihai de către Biserică prin rugăciunea lui la mormântul strămoşului simbolic. Dar sfinţii zilelor noastre sunt un fenomen mai fascinant, fiindcă aduc răspunsuri la provocări ale timpului nostru. E posibilă sfinţenia în Occidentul secularizat? Răspunde Sofronie Saharov. E posibilă sfinţenia în România comunistă - răspunde Arsenie Boca. E posibilă sfinţenia în Gulag sau închisoarea politică? Răspund recent canonizaţii martiri ai Bisericii Ruse, răspund şi la noi cei pe

care Nicolae Steinhardt i-a numit „sfinţii închisorilor”.

Găsim uimitoare asemănări între Pr. Arsenie Boca şi Sfântul Nectarie de la Eghina - cel din urmă a fost canonizat la câteva zeci de ani de la trecerea din această viaţă....

Manifestarea fazei întâi este determinantă şi după aceea aproape că nu mai contează faza a doua. Da, pentru Sf. Nectarie, explozia manifestărilor taumaturgice a impus un cult foarte repede.

Dar despre cultul acesta aş vrea să lămurim câte ceva. Se poate manifesta uneori destul de haotic - cu alte cuvinte, nu sunt şi excese? Avem icoane ale unor astfel de oameni, icoane care nu sunt recunoscute, nu sunt făcute nici măcar conform erminiilor, dar le vezi pe toate tarabele! Inclusiv icoane ale Părintelui Arsenie Boca, dar mai sunt şi ale altor potenţiali sfinţi, sau ale unor martiri ai închisorilor...

De ce să fie socotit un exces şi cine controlează, sau cine are autoritatea de a controla aceste manifestări? Erminiile sunt un fenomen târziu, de standardizare, de blocare a creativităţii artistice. Icoana trebuie să fie o imagine reală a sfântului. De aceea ea poate fi fotografică. Evlavia populară din faza întâi este spontană, de aceea ea

nu poate fi cenzurată de autoritatea clericală. Nu vorbim de falsuri decât în cazul moaştelor produse fraudulos. Aici, hagiografii sau hagiologii pot lua în discuţie dacă oasele sau alte rămăşiţe ale sfântului sunt adevărate sau false, dacă au aparţinut sau nu acelei persoane. Uneori prin simplă analiză anatomică s-a constatat că sunt oase de măgar sau alte animale. Când se constată asemenea falsuri grosolane este într-adevăr foarte legitim ca episcopul să intervină, să interzică cultul respectiv sau, în orice caz, să desfiinţeze moaştele respective. Acestea sunt totuşi cazuri extreme. Pentru alte manifestări nu există o posologie a administrării cultului sfinţilor! Există o asemănare între cultul sfinţilor şi cultul strămoşilor, dar aceasta este inevitabilă, ţine de morfologia comună a manifestărilor religioase, iar sfinţii sunt strămoşii întru credinţă.

Eu mă refer la latura tehnică: icoana trebuie făcută conform canoanelor; la fel acatistul, fiindcă sunt şi acatiste dedicate deja Pr. Arsenie Boca - toate acestea circulă acum în spaţiul public, însă fără binecuvântarea (încuviinţarea oficială a) Bisericii...

E adevărat că icoana nu s-a mai pictat din secolul XIX încoace conform canoanelor estetice medievale. Au pătruns neoclasicismul şi duhul Renaşterii şi în pictura ortodoxă, iar bisericile au intrat în etapa Tattarescu, Grigorescu de tinereţe, care de multe ori au repictat pictură postbizantină

medievală valoroasă. Deci suntem de mult ieşiţi din orizontul cultural al icoanei bizantine. Trebuie să avem această conştiinţă, că s-a consumat o ruptură cu trăirea religioasăaBizanţului.începânddinsecoleleXVII-XVIII treptat, dar masiv din secolul XIX, înlocuirea artei postbizantine cu cea de influenţă renascentistă a fost atât de agresivă, atât de puternică, încât putem vorbi de un abandon al tradiţiei. Secolul XX recuperează timid această tradiţie pe anumite segmente: puţină cântare psaltică, puţină icoană bizantină, puţină patristică. în rest, toate acatistele au început ca poezie religioasă personală, adoptată în cele din urmă în cult pentru frumuseţea ei.

Insist: unele dintre aceste icoane sunt de-a dreptul kitsch-uri, existente pe toate tarabele, pseudo-icoane cu chipul Părintelui Arsenie Boca...

Dar atunci eu vă-ntreb: icoanele de la Sihăstria Neamţului, ale Maicii Domnului tânguindu-se, ale Mântuitorului pe Golgota, făcute de pictorul basarabean loan Irineu Protcenco într-un stil neoclasic, care nu respectă iconografia bizantină, în ce categorie intră? N-au nimic de-a face cu tradiţia bizantină! Cine să judece calitatea estetică a icoanelor de pe tarabe când nu pare să fi existat o îndrumare în estetica bizantină pentru vatra monahismului românesc, Mănăstirea Sihăstria Neamţului?

Voi aduce un contraexemplu. în 1928, Sandu Tudor - încă nu era monahul Agaton, cu atât mai puţin nu era ieroschimonahul Daniil — a scris deja un acatist închinat Sfântului Dimitrie Basarabov, iar în 1929, acest acatist primeşte binecuvântarea, citez, „cu elogii", dinparteaSfântuluiSinod, pentru a fi preluat şi difuzat în Biserică. Aşadar este o recunoaştere că acel acatist este scris conform canoanelor şi conform Tradiţiei. Cum facem să diminuăm excesul de kitsch care este cealaltă faţetă a evlaviei populare, de toată stima, dar care, din păcate, iată, are şi consecinţe secundare delicate...?

Dacă vorbim ca istorici, faptul că numim kitsch anumite artefacte religioase nu ne spune nimic din punct de vedere al relaţiei spirituale a unui grup de credincioşi cu imaginea aceea. Kitsch-ul este o etichetă cultă, aproape muzeografică. Kitsch-ul este observat de privitorul exterior, nu de cinstitorul icoanei respective. Sunt două puncte de vedere total diferite. Şi atunci dacă eu vreau să înţeleg spiritualitatea autentică, vie, din această regiune, din România şi chiar din regiunea balcanică, trebuie să recunosc valoarea religioasă a acestor artefacte pe care istoricul de artă le socoteşte kitsch. îmi aduc aminte că Sorin Dumitrescu atrăgea atenţia, cu mirare, asupra faptului că icoana Prodromiţa pictată într-un stil neoclasic mediocru este făcătoare de minuni! De fapt, însăşi pictarea ei s-a petrecut în mod

miraculos. Deci, puterea tămăduitoare a unei icoane nu depinde de stilul bizantin. Şi atunci ne întrebăm încă o dată: cu ce autoritate estetică sau spirituală ar veni cineva să spună că pozele cu Arsenie Boca sunt kitsch sau neautentice, fiindcă sunt poze sau pictură naturalistă? Este oare o alternativă satisfăcătoare icoana neobizantină de proastă calitate, omologată oarecum oficial ca artă ortodoxă? O cale mai discretă şi mai autentică, mai puţin forţată, ar fi post-modernismul conceptual ortodox produs de grupul *Prolog,* sau de mai tânărul grup *Noima,* sau icoanele neobizantine din iconostasul lui Sorin Dumitrescu pentru biserica românească din Roma, sau iconostasul lui Silviu Oraviţan pentru biserica Schimbarea la Faţă din Cluj. în asemenea zone trebuie căutat răspunsul. Există în mod regretabil şi categoria kitsch-ului neobizantin, produs de un amestec de mediocritate şi vanitate. Controlul birocratic al producţiei artistice, care învesteşte anumite ateliere cu infailibilitate estetică, nu ţine cont de credinţă şi nici nu favorizează descătuşarea energiilor creatoare.

Credinţa omului care vede lăcrimând o icoană neoclasică nu o învesteşte oare pe aceasta cu putere de comunicare cu Dumnezeu? Deci, eu cred că pentru omul credincios, dacă portretul fotografic al lui Arsenie Boca îi susţine rugăciunea, îi întăreşte credinţa, el devine icoană, el devine prin credinţa omului icoană!

Şi în măsura în care devine icoană, singurul

aspect care contează duhovniceşte este să nu se creeze vreo confuzie - care a fost permanent la poarta spiritualităţii şi occidentale, şi orientale - între cultul sfinţilor şi adoraţia divinităţii.

Cum poţi preveni o asemenea confuzie?

Recentrând spiritualitatea, euharistie. Spunând oamenilor: calea spre mântuire este Sfânta împărtăşanie, este participarea la liturghie, este întâlnirea cu Hristos Domnul în jertfa euha'ristică. Şi atunci, cultul sfinţilor se aşază într-un tablou coerent.

Dar într-o Biserică ce a abandonat împărtăşirea, a izolat-o într-un fel de ritual marginal, o dată sau de patru ori pe an, care deja în alte taine e înlocuită metaforic, cum este în Taina Cununiei, printr-un pişcot şi un pahar de vin sau şampanie, iar săracii oameni cred că se împărtăşesc. De ce să ne speriem de cultul lui Arsenie Boca dacă nu ne-am speriat de faptul că sunt zeci de liturghii care se slujesc cu potirul arătat comunităţii, dar din care nu se împărtăşeşte niciun credincios?

Personal aţi fost marcat de anumite miracole atribuite Părintelui Arsenie Boca? Aţi fost vreodată la Prislop?

Am fost la Prislop, într-un context semnificativ şi pentru mine, şi am avut binecuvântarea să fie într-o zi în care toate lucrurile erau la locul lor. Mi s-au povestit scene cu zeci de autocare cu mulţimi. Sociologul

religiilor Mirel Bănică ne spune de ce e important pentru pelerin să se afle într-o mare mulţime. Eu am fost într-o zi din săptămână, cred că am fost într-o joi, în septembrie 2014, şi am înţeles câte ceva, sper... Dialogul s-a purtat, întrucât te duci să dialoghezi cu sfântul, prin fenomene meteorologice. 0 ploaie uşoară care întâi ne-a făcut puţin retractili, aşteptând până trece. Pe urmă a trecut, apoi iar a venit. Era un nor care s-a tot plimbat deasupra mormântului. Drumul spre mormântul Părintelui e ca o procesiune şi o ocazie de interiorizare.

După mine, obiectivul nu este atingerea mormântului, ci rugăciunea prilejuită de acel loc şi de acea înaintare înceată; atunci îţi dai seama că e vorba de un urcuş duhovnicesc şi de o întâlnire în duh şi adevăr. Deopotrivă sunt importante şi biserica veche şi ansamblul monastic de acolo, care sper să nu fie invadat de construcţii noi.

Părintele Arsenie Boca este un sfânt taumaturg, cum sunt pomeniţi cei din Antichitate, cu puteri care sunt cunoscute în hagiografia creştină, dar poate mai puţin obişnuite în lumea noastră raţionalistă, dintre care poate cel mai fascinant este darul ubicuităţii. Anularea raporturilor pe care ni le impun timpul şi spaţiul.

Vă referiţi la acel eveniment petrecut când Părintele Arsenie se afla închis la Canal şi a murit mama lui. Nu ştiu dacă mai există şi alte astfel de momente în viaţa Părintelui,

în geografia locuită de români, eu nu-mi mai aduc aminte, poate mă puteţi ajuta, de alt sfânt cu un asemenea uriaş har taumaturgic, în afara Cuviosului Daniil Sihastrul, pe seama căruia erau puse cândva astfel de vindecări miraculoase, din abundenţă. Mă refer strict la teritoriile locuite de români. în schimb, sigur, foarte aproape de noi este Sf. Nectarie de la Eghina...

între sfinţii secolului XX cu puteri taumaturgice deosebite mai este Sf. Luca al Crimeii, episcopul chirurg, mărturisitor al Bisericii Ortodoxe Ruse. în ceea ce priveşte dorinţa dumneavoastră de a vedea mari minuni pe teritoriul ţării noastre sau în neamul nostru, vă voi trimite la răspunsul lui Hristos, că sunt inutile şi irelevante minunile dacă nu este credinţă, că semne au fost multe şi mai sunt, dar nu ştim să le vedem. Dar spre consolare vă voi spune că există o notă românească între manifestările taumaturgice: icoanele care plâng. Astfel de minuni s-au arătat cu intensitate în prima jumătate a secolului XIX.

Aşa este. Apoi, o spun deschis că găsim astfel de corespondenţi şi la catolici. Mă gândesc în primul rând la Padre Pio, care a trăit tot în secolul XX şi este deja canonizat de Vatican. în orice caz există asemănări şi, din punctul meu de vedere, potfi făcute astfel de comparaţii: acelaşi dar al ubicuităţii l-a avut şi sfântul Nectarie al Eghinei, şi Padre

Pio, nu mai vorbesc de darul taumaturgic...

Ştiaţi că marele teoretician al transcenderii timpului şi spaţiului e Grigore Palama? Dar Grigore Palama e un sfânt pe care Biserica, atât în vremea lui, cât şi în generaţiile ulterioare, cu greu l-a integrat intelectual! A existat o recepţie foarte puternică de către discipolii lui, în secolul XIV, după care a survenit un fel de uitare a lui şi a fost readus în atenţia ortodoxiei prin atitudine polemică de către catolici. Teologia mistică a lui Palama a rămas o obsesie pentru catolicism, care, din dorinţa de a respinge cultul lui, au retrezit curiozitatea ortodocşilor. Recuperarea lui intelectuală a însemnat un reviriment al ortodoxiei. El a fost editat pentru prima oară în secolul XVII, de către Dositei al Ierusalimului pe teritoriul Ţărilor Române şi apoi de către monahii din mişcarea colivarilor, de Nicodim Aghioritul, în secolul XVIII şi pe urmă un crescendo de recuperare teologică în secolul XX, de data aceasta pe mai multe direcţii. De aceea mi se pare foarte semnificativ faptul că Arsenie Boca a fost asociat proiectului de traducere a *Filocaliei* alături de Părintele Dumitru Stăniloae, aceasta fiind sinteza tradiţiei isihaste şi primul instrument de popularizare a teologiei palamite.

Indubitabil, Părintele Arsenie Boca avea şi preocupări intelectuale. El are şi o licenţă în arte plastice, nu numai cea în teologie, în acelaşi timp avea curiozităţi legate de

medicină, de istoria spiritualităţii universale. Vă întreb în ce măsură intelectualii de astăzi pot primi lecţii din viaţa Părintelui Arsenie Boca? Nu este neapărat un model — având o viaţă atât de specială, este foarte greu de urmat ca model —, dar în orice caz, care sunt lecţiile pentru un intelectual de astăzi?

Lecţia este că toate sunt îngăduite, nu toate sunt de folos şi ceea ce este de trebuinţă pentru intelectual, ca profesionist al cunoaşterii, este să-ţi antrenezi spiritul critic şi duhul discernerii. Capacitatea de a discerne între ceea ce-ţi este şi ceea ce nu-ţi este de folos. Astfel e evident că tradiţia religioasă a întregii umanităţi poate fi, în mod rezonabil, integrată în viaţa spirituală a unui creştin. Nu mai departe decât una dintre cele mai populare cărţi hagiografice din istoria Bizanţului, *Viaţa sfinţilor Varlaam şi Ioasaf,* este construită pe nucleul vieţii lui Budha. Pornind de la acest exemplu vedem că nimic din ceea ce Dumnezeu a îngăduit să se desfăşoare pe acest pământ nu poate fi indiferent creştinului. Să distingi însă în Arsenie Boca între sfânt şi intelectual mi se pare o eroare. Căutările lui în lumea ştiinţei şi a gândirii laice, pe care le atestă volumul *Cărarea împărăţiei* încă din anii 1940, dar care l-au acompaniat întreaga viaţă, au fost lăsate în urmă de viaţa sa duhovnicească. Relaţia sa permanentă, puternică cu oamenii, munca de îndrumător duhovnicesc al unui număr impresionant de persoane - aceasta

este marea sa harismă şi deci realizare. Poate cea mai grea ascultare pe care a avut-o de împlinit a fost pictura, ca dovadă că a lucrat cincisprezece ani la ceea ce s-ar fi făcut într-o vară. Pictura de la Drăgănescu este aproape o operă sisifică sau un paravan duhovnicesc.

Riscul însă al pierderii în cunoaşterea de tip enciclopedic îl evocă Sofronie (Saharov) de la Essex, în autobiografia spirituală *Vom vedea pe Dumnezeu precum este* (Ed. Sofia, 2005). Dacă ne facem din cunoaştere o ambiţie vană, în mod evident am pierdut cărarea împărăţiei. Omul de ştiinţă se poate îndeletnici cu cunoaşterea gratuită, din spirit de curiozitate. Pentru un creştin însă bagajul intelectual trebuie supus unei analize critice, interioare, pentru a-1 integra în viaţa lui duhovnicească. Model în această materie este Nicolae Steinhardt.

Am putea spune că există în cazul cercetătorului, al omului de ştiinţă, al intelectualului un fel de talanţi ai cunoaşterii, pe care şi-i îngroapă sau nu, dar sunt şi falşi talanţi, în sensul că pot fi şi ţintefalse...

Da, cu siguranţă că există acest risc, ispita de a absolutiza cunoaşterea, contrapunând-o celorlalte virtuţi. Dar nu cunoaşterea este de vină, ci vanitatea.

Cu alte cuvinte, trebuie să-ţi cunoşti bine talanţii, chiar ca intelectual, ca om de ştiinţă şi cercetător. Aţi predat până de

curând istoria bizantină la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Iaşi. Sigur că există o imensă cazuistică taumaturgică şi în cazul Părintelui Arsenie Boca, şi în cazul Sfintei Parascheva, ale cărei moaşte sunt astăzi la Iaşi. Aţi avut de-a face cu tineri care abia acum ies din adolescenţă, sunt studenţi. Care este deschiderea acestor oameni faţă de miracol, chiar faţă de Pr. Arsenie Boca? Există blocaje?...

Până nu te trage Dumnezeu de mânecă, n-ai niciun fel de deschidere. Omul contemporan trăieşte într-un confort material şi psihologic de neînchipuit şi care-1 face surd la nevoia spirituală. Felul în care cresc adolescenţii noştri, cu tot răsfăţul pe care-1 acordă părinţii, care au deja venituri substanţiale, le oferă puţine şanse de a avea un contact real cu lumea spirituală, aşa că în situaţii excepţionale poţi găsi un tânăr care să aibă o chemare, să simtă o chemare către universul spiritualului. Nu neapărat către Arsenie Boca. Arsenie Boca este un caz particular, un caz, de fapt, puţin cunoscut.

Eu cred că, în general, fără să am date statistice, creştinii îl cunosc puţin şi vag pe Părintele Arsenie Boca. Cândamfosteuprima dată, mai demult, la Prislop, acum 10-15 ani, nu era nimeni, dar au ajuns ulterior vreo zece persoane. Vreau să spun că în ultimii ani au fostfoarte multe emisiuni şi articole dedicate Părintelui. Apoi, s-a transmis această evlavie

populară, s-a contaminat, şi, în fine... are astăzi o amploare fără precedent în istoria recentă a românilor. Poate, din perspectiva sociologiei religiilor vorbind, să fi existat un singur echivalent: Maglavitul lui Petrache Lupu - a fost făcută această comparaţie din mai multe perspective, pornind de la cea politică, în sensul instrumentalizării politice, până la evlavia populară care are şi ea multiple faţete.

în ziua în care am fost eu la Prislop erau, poate, o sută de persoane...

Dumneavoastră aţi scris o carte superbă, *Biserica în Cetate* ***(Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2014), unde aveţi câteva consideraţii despre originile bizantine ale eclesiologiei ortodoxe. Am o întrebare delicată la care aţi şi răspuns parţial până acum: care sunt limitele şi până unde această evlavie populară este sănătoasă şi de unde încep derivele? Şi - totuşi! - ce poate să facă Biserica pentru a gestiona cât de cât aceste fenomene deviante?***

E foarte greu de evaluat, fiindcă asta trece prin conştiinţa fiecăruia. Episcopul nu poate reglementa canonic conştiinţele oamenilor. Singura şansă ca acel care se roagă pentru câştigul la LOTO, sau pentru diverse alte rătăciri şi ispite, să-şi revină este ca măcar să se afle într-un pelerinaj. E în rătăcire oricum, dar o rătăcire

paradoxală, care l-ar duce în apropierea unui fenomen de credinţă, de sfinţenie, care poate-i va lămuri ceva. Şi atunci, cultul sfinţilor e o cale spre, o pedagogie a credinţei care este de folos unora. De aceea, clerul nu poate să îngrădească în niciun fel cultul sfinţilor. Biserica trebuie să fie răbdătoare şi primitoare, învăţând ceea ce are de învăţat, spunând lucrurilor pe nume. Singura ei putere este libertatea cuvântului, curajul adevărului! Prin acest cuvânt pot fi îndemnaţi oamenii să nu se mai roage pentru noroc, pentru răul altuia, pentru legarea sau dezlegarea cununiilor, ci să se roage să le scoată Dumnezeu în cale un om bun şi credincios, să lase pe Dumnezeu să le poarte de grijă, pentru ca nu cumva dorinţele lor nesăbuite să se împlinească spre marea lor pagubă sufletească.

Cu ce gând vine pelerinul la sfânt? Dacă vine cu un gând impur, în mod inevitabil, ori va trece pe lângă semnificaţia spirituală a pelerinajului respectiv, ori chiar mai rău, va intra într-o încurcătură spirituală, adică va cunoaşte puterea celui rău. Fiindcă răul se trezeşte şi prinde putere prin gândurile noastre, şi atunci rugăciunea cu intenţii negative se întoarce împotriva celui care se roagă. Aceasta trebuie să fie o temă de predicaţie permanentă pentru cler: credinciosul să nu se apropie de sfinţenie cu gânduri impure, să nu desconsidere sfântul, pe omul care a renunţat la tot ceea ce este lumesc, ori la viaţă, dacă e martir, ori la confortul şi plăcerile vieţii, dacă este

pustnic sau călugăr. E ridicol să ne adresăm sfântului cu efemeride sau cu ceea ce este contrar experienţei lui de viaţă. Sfântul este un îndrumător către lumea de dincolo şi el ne poate ajuta să parcurgem acest drum dificil, să ne lumineze calea. Sfântul ne poate (re)aduce la lumină.

Nu cumva există două Românii, una profundă, cea a acestei evlavii, mai mult sau mai puţin bine strunite, şi o alta a intelectualului cârcotaş, care discută cum discutăm şi noi acum şi taie firul în patru?... Sigur, noi vrem să lămurim lucrurile, dar realmente sunt mulţi care, spre jena lor, vorbesc prăpăstii despre Părintele Arsenie Boca. Nu mă refer la calomnii, care există la ora actualăpe Internet. Am văzut recent glumiţe pornind de la această evlavie populară care a crescut exponenţial în ultimii ani... Sunt oameni, chiar atei, cu siguranţă, unii, care trec în partea cealaltă, fac glumiţe ieftine, fac tricouri pe care scrie „Arsenie Boca preşedinte”, şi aşa mai departe. Se ia în râs această evlavie populară poate şi din cauza exceselor ei...

Nu, eu nu cred în această diviziune binară: două Românii! Dacă vreţi, există o sută de Românii, sau douăzeci de milioane de Românii, câţi cetăţeni ai acestei ţări, atâtea viziuni despre România, bazate pe diferenţe de cultură, de experienţă de viaţă, de vârstă, de credinţă, de aspiraţii şi de talanţi. Nuanţele sunt nesfârşite.

Da, Biserica este una singură şi Hristos e unul singur...

Că Hristos este unul singur ţine deja de o altă realitate. Biserica este o altă comunitate, fiindcă în Biserică nu mai suntem „nici iudeu, nici elin; nici rob, nici liber; nici parte bărbătească şi nici parte femeiască, pentru că toţi una suntem în Hristos Iisus” (Galateni 3, 28). Deci cu atât mai mult acolo numărul de Românii nu mai contează. Fiindcă în faţa lui Hristos te prezinţi cu sufletul şi cu viaţa ta, cu aşezarea ta morală, nu cu o coloratură etnică sau culturală oarecare.

Fiecare Românie se prezintă în faţa sfinţilor cu ce poate, preferabil însă nu cu deriziune. Totuşi, istoria creştinismului ne pune în faţă şi aceste exemple ale batjocoritorilor care se transformă în credincioşi. în Antichitate erau actori care mimau ironizând cultul creştin, şi primeau harul chiar pe scenă, convertindu-se în mod autentic. Actul liturgic e eficient, în mod paradoxal, şi când este operat în mod batjocoritor. Fiindcă Hristos poate fi prezent ca Dumnezeu acolo unde vrea, „Duhul suflă unde vrea”, ceea ce face ca şi cei mai mici şi cei mai răi să devină puternici sau buni. Şi trebuie să fim în permanenţă cu urechea ciulită la această dorinţă de autenticitate, de sinceritate a Dumnezeului nostru. Să nu fim farisei, să nu creăm bariere pentru alţii! Singurul lucru care ar trebui să-l privească pe creştin este mântuirea lui, şi mântuirea lui va opera în jurul lui miracolele de care are nevoie.

în măsura în care te propui ca exemplu, anunţi că te duci să slujeşti leproşilor de nu ştiu unde, cu ostentaţie, rişti să-ţi pierzi plata. Riscul este foarte mare să o dai în bară duhovniceşte, să te trezeşti foarte gol şi rătăcit. Dacă o vei face descoperind neputincioşii din jurul tău, în primul rând, în apropierea ta, din familie, din comunitate, fără ostentaţie şi cu jertfelnicie, lucrurile vor intra pe un făgaş care te va duce spre lumină. Puterea spirituală creşte imperceptibil din smerenie, din lipsă de emfază. Acesta este Arsenie Boca. El a înţeles că poate face lucrarea lui Dumnezeu în pofida persecuţiei, a ostilităţii cu care s-a întâlnit în lucrarea sa duhovnicească, şi din atelierul de la Schitul Maicilor, din biserica de la Drăgănescu, şi în haine civile, şi în această aparentă înjosire pe care o reprezintă scoaterea din monahism, mai ales fără a primi recunoaştere, fără a vedea roadele lucrării lui.

Singurul mod de a păstra cultul sfinţilor în convergenţă cu Evanghelia este dea reaminti oamenilor că au nevoie de o viaţă comunitară continuă, să aparţină unui grup de credincioşi. Bisericile noastre sunt mari, dar enoriaşii îşi sunt străini unii altora, lipseşte prietenia dintre membrii adunării euharistice. Foarte eficace în creşterea duhovnicească este contextul uman imediat, grupul de prieteni cu care mergi la biserică, cu care faci lucruri împreună, inclusiv pelerinaje. Voluntariatul trebuie închinat lui Hristos şi făcut în cadrul Bisericii, în acest fel

comuniunea liturgică capătă un impact social. De aceea, nu poţi să substitui vieţii liturgice şi rugăciunii cotidiene pelerinaje extravagante de câteva ori în viaţă, amânând întâlnirea cu Dumnezeu pentru aceste ocazii. Dacă ţi se întâmplă să-L găseşti pe Dumnezeu acolo în pelerinaj, ar trebui să-L aduci în viaţa ta cotidiană şi să-L aduci în sânul grupului de oameni în care te-a aşezat Dumnezeu, şi grupul de oameni începe cu părinţii, cu fraţii, surorile, neamurile, cu colegii de muncă, cu colegii de viaţă. Aducerea acestui sacru al pelerinajului în cotidian este însă o lucrare cu adevărat mare şi eroică, fiindcă ea înfruntă scurgerea monotonă a timpului şi ispita acediei. Adevăratul miracol este sfinţirea vieţii, dar aici e o muncă de o viaţă, urcuşuri şi coborâşuri, cu smerenia şi răbdarea lipsei de spectaculos. în pofida impresiilor noastre, marea minune a lui Arsenie Boca este lipsa de spectaculos.

GEORGE ENACHE
(istoric):

Putem afla cine a fost cu adevărat Pr. Arsenie Boca dacă citim *Cărarea împărăţiei,* nu dosarul de Securitate

Stimate domnule George Enache, aţi publicat împreună cu istoricul Adrian Nicolae Petcu primul volum despre Pr. Arsenie Boca în care sunt analizate inteligent informaţiile găsite în arhive. Există puncte nevralgice în aceste arhive ori în imaginea conferită astăzi Părintelui? De ce acesta este enumerat şi astăzi - în anumite cercuri - între legionari, când nu a fost nicidecum afiliat sau simpatizant al acestei mişcări?

Cartea publicată în 2009 *(Părintele Arsenie Boca în atenţia poliţiei politice din România,* Editura Partener) nu are pretenţia să se constituie într-o prezentare şi analiză exhaustivă a vieţii şi operei Părintelui Arsenie Boca. Am scris atunci, şi îmi menţin opinia şi în prezent, că este nevoie de o întreagă echipă de cercetare, care să restituie, respectând exigenţele ştiinţifice, opera marelui

duhovnic, să discearnă între textele autentice şi avalanşa de apocrife, să analizeze în mod riguros documentele provenite din diverse arhive, să evalueze nenumăratele mărturii, mai mult sau mai puţin subiective sau fantaste, să-l încadreze, în ultimă instanţă, pe Arsenie Boca în cadrul mai larg al spiritualităţii ortodoxe a secolului al XX-lea.

Din păcate, mai bine de 80% din ceea ce se publică despre Părintele Arsenie Boca este maculatură pioasă, scrisă de multe ori doar pentru câştiguri materiale imediate, în încercarea de a se profita de valul de devoţiune faţă de duhovnicul înmormântat la Prislop. Glumind, la un moment dat cineva spunea că ar fi de ajuns să se scoată pe piaţă o carte cu paginile albe, dar care să aibă pe copertă titlul,Arsenie Boca”, că s-ar vinde garantat. însă nu era prea departe de adevăr... Ştiu sigur că volumul scos la Editura Partener a fost pur şi simplu „donat” de diverşi întreprinzători şi vândut pe tarabele de carte religioasă răspândite de-a lungul şi de-a latul ţării. Mai gravă mi se pare însă inventarea pur şi simplu de texte zise „duhovniceşti”, care sunt atribuite Părintelui, sau de „mărturii” despre viaţa lui, absolut fantaste. Toţi i-au fost ucenici, toţi l-au cunoscut în intimitate...

Pentru mulţi dintre cei interesaţi de biografia lui Arsenie Boca, dosarul întocmit de fosta Securitate Părintelui reprezintă o adevărată „carte a cărţilor”, din care se poate extrage adevărul ultim, esoteric, bazându-se probabil pe capacitatea Securităţii de a pătrunde prin informatori şi tehnică de ascultare în intimitatea

celor urmăriţi. Din acest motiv, zeci (poate de acum sute) de persoane au venit la CNSAS pentru a studia acest dosar. Publicarea lui integrală, pe care o face în acest moment o echipă de editare, este un lucru bun, salvându-se astfel documentele originale de la o distrugere inevitabilă.

Nimic mai fals decât această percepţie. Ca unul care am citit mii de dosare întocmite de fosta Securitate, rar mi-a fost dat să identific unul mai opac în ceea ce priveşte persoana urmărită. Cea mai mare parte a dosarului este constituită din planurile de lucru ale ofiţerilor însărcinaţi cu urmărirea Părintelui care încearcă (zadarnic) să găsească informatori care să se infiltreze temeinic în anturajul Părintelui. Arsenie Boca a avut o capacitate remarcabilă de a-şi păstra opiniile personale, subiective, pentru el şi a nu le transmite altora. Faţă de toţi ceilalţi, el a rămas DUHOVNICUL, care s-a ghidat după comandamentele învăţăturii creştine, fără a se lansa în efuziuni personale. Să nu înţelegem că a fost un om ascuns, sau cu o existenţă schizoidă. în cazul său, cred, existenţa duhovnicească se identifică cu viaţa personală. Din acest motiv, am răspuns, de fiecare dată când am fost întrebat despre Părintele Arsenie, că putem afla cine a fost el cu adevărat dacă citim *Cărarea împărăţiei,* nu dosarul de Securitate.

Unii dintre cei care au citit cartea redactată de Adrian Petcu şi de mine au considerat-o „plicticoasă” în anumite momente, deşi ea are

dimensiuni reduse. Am recunoscut cu sinceritate acest lucru, deoarece şi eu mă plictisesc când o recitesc, atunci când sunt obligat să parcurg pasajele în care înşir nesfârşitele şi sterilele planuri securiste de infiltrare în anturajul Părintelui, când reproduc materialul informativ extrem de subţire, în cea mai mare parte obţinut la a doua mână („am auzit că”, „se spune că”). Chiar şi textele anchetelor la care este supus Părintele sunt surprinzătoare. De obicei, ancheta începe într-un punct şi este dirijată de ofiţerii anchetatori acolo unde doresc, determinând pe cel anchetat să spună altceva decât ce afirmase iniţial. în cazul anchetelor lui Arsenie Boca, avem o serie de răspunsuri clare şi limpezi de la început, care rămân neschimbate, precum şi sentimentul că securiştii au avut o atitudine diferită în raport cu alţi condamnaţi.

Paradoxal, am scris această carte tocmai pentru a arăta „neantul” acestui dosar şi încercarea zadarnică a celor care vor să-l cunoască mai bine pe Arsenie Boca prin intermediul documentelor Securităţii. Iniţial nu am fost atras de subiect, apoi, în faţa valului de publicaţii lipsite de coerenţă, rezultate în urma cercetării dosarului, am purces cu Adrian Petcu, consacrat cercetător CNSAS, să scriu o lucrare care să aibă un scop precis: să arate exact ce informaţii conţine dosarul de Securitate al lui Arsenie Boca, volum care să se constituie drept un ghid orientativ pentru cei care vor să înţeleagă haosul de documente din dosar. Rezultatul final nu a fost spectaculos şi, sincer, nu

cred că se poate scoate mai mult din dosarul de Securitate al lui Arsenie Boca decât am făcut-o noi. Cu toate acestea, volumul spune multe despre Arsenie Boca, tocmai prin absenţa reţelei de informatori, prin absenţa oricăror detalii semnificative privind viaţa şi opiniile personale, prin faptul că, în ciuda urmăririi îndelungate şi a anchetelor numeroase, Arsenie Boca a fost „doar” condamnat administrativ pentru o perioadă scurtă de timp. Sunt, poate, noi argumente, ale unei existenţe *sub specie aeternitatis.*

Din această perspectivă, întrebarea dumneavoastră, cu privire la „punctele nevralgice” din arhive, capătă o nouă interpretare. Majoritatea informaţiilor sunt zvonuri la mâna a doua sau delaţiuni care nu se verifică. Astfel, dacă ar fi să instrumentăm un „imaginar” proces Părintelui Arsenie, el l-ar câştiga garantat, fie şi prin absenţa unor probe concludente.

în ce priveşte partea cu privire la presupusa apartenenţă la Mişcarea Legionară a lui Arsenie Boca, am prezentat în carte toate anchetele desfăşurate de organele de represiune, fie Siguranţa, fie Securitatea, cu privire la aşa-zisele „simpatii” legionare ale Părintelui şi concluziile negative care au fost trase la final de fiecare dată. De unde totuşi discuţiile care continuă pe marginea acestei chestiuni?

în perioada interbelică, zona Sibiului şi a Făgăraşului a fost o citadelă a Mişcării Legionare. De aici provin cunoscuţii lideri legionari Horia Sima şi Nicolae Petraşcu. Mai mult, chiar în

mediul bisericesc din zonă există numeroşi clerici cu simpatii legionare, unii cu rol important la Academia Teologică din Sibiu, printre care îi amintim pe Spiridon Cândea şi Liviu Stan. Inevitabil, Arsenie Boca s-a întâlnit şi a dialogat cu aceste persoane. De altfel, una din anchetele la care a fost supus a fost legată de vizitele făcute de Nicolae Petraşcu la mănăstirea de la Sâmbăta de Sus.

Preoţii din Ardeal, prin tradiţie, au fost implicaţi în chestiuni politice şi naţionale. Părintele Stăniloae, printre alţii, desfăşoară, în perioada interbelică, o susţinută activitate publicistică, cu tentă politică, în *Telegraful Român.* Aidoma lui sunt mulţi alţii, care adoptă chiar poziţii publice tranşante în ceea ce priveşte problemele politice.

Aşa ceva este greu de găsit la Arsenie Boca. într-una din puţinele note informative mai de substanţă, el spunea, referindu-se la comunism, următoarele lucruri:

„Conducerii de astăzi nu le trebuie mănăstiri. Ei au lăsat câteva mănăstiri istorice şi atât. Ei vor ajunge să cuprindă întreg pământul [şi] vor conduce lumea. Până atunci va fi bine de noi. Atunci se va vedea care este creştin adevărat, că va răbda toate. Care nu, va cădea în valul lumii.

Eu [informatoarea] am zis: eu nu cred că vor ajunge să cuprindă tot pământul, mai ales că sunt oameni fără credinţă. Arsenie Boca a răspuns: Sunt îngăduiţi de D-zeu şi le ajută să pună

stăpânire pe întregul glob pământesc (...). Nu te pune cu ei rău, ci să fii credincioasă, că D-zeu este în orice loc ca şi la Ierusalim, ca şi la noi. Căci biserica din inima noastră nimeni nu o poate dărâma.”

Există prin urmare o diferenţă uriaşă între viziunea eshatologică a Părintelui Arsenie, perfect coerentă cu ideile sale duhovniceşti, şi milenarismul politic, naţionalist şi anticomunist, al Mişcării Legionare. De altfel, în numeroase cazuri, Arsenie Boca a arătat că nu a fost de acord cu utilizarea armelor pentru atingerea unor obiective, chiar generoase, şi a îndemnat să nu mai existe confuzie între spiritual şi politic.

Desigur, Arsenie Boca a dialogat şi a ajutat, creştineşte, numeroşi legionari, dar acest lucru nu înseamnă că a aderat la ideile lor. Această idee porneşte uneori de la reprezentarea unei false intimităţi între Boca şi cel care-i căuta sfatul. Din nou trebuie să subliniez acest lucru: în faţa unuia sau altuia nu se afla Arsenie Boca, persoană particulară, cu simpatii, empatii şi solidarităţi sublunare, ci Părintele Arsenie Boca, duhovnicul care nu a confundat niciodată planul divin cu cel omenesc. Un alt motiv pentru care se face asocierea lui Arsenie Boca cu legionarismul este dorinţa de legitimare a acestei mişcări şi prin asocierea ei cu un nume atât de ilustru.

Există relatări cuprivire la autorităţile care au cultivat prezenţa Părintelui sau pur şi

simplu au profitat de notorietatea sa. Prinţesa Ileana, Petru Groza ori (spun legendele) chiar Nicolae şi Elena Ceauşescu - ne puteţi da amănunte despre aceste eventuale întâlniri? Care au fost relaţiile Pr. Arsenie Boca cu politicul, în general?

După cum am arătat mai sus, Arsenie Boca nu s-a implicat în politic. Proiectul său privea desăvârşirea personală şi, implicit, mântuirea. Confuzia care există porneşte de la activismul său deosebit, el nefiind un ascet care să se retragă în pustie, deşi şi-a dorit acest lucru. El a predicat tuturor despre calea mântuirii şi a fost el însuşi un exemplu, dar acest lucru avea de-a face cu propovăduirea religioasă, nu cu politica. Faptul că propovăduirea Părintelui este interpretată politic în perioada comunistă este un abuz al regimului totalitar...

Fiind un colaborator apropiat al Mitropolitului Nicolae Bălan, înalt demnitar al statului, fiind duhovnic la mănăstirea model a Ardealului, având faima pe care o avea, este evident că diversele personalităţi politice care treceau pragul Mănăstirii Sâmbăta au intrat în contact cu Arsenie Boca, fără însă a se profita de el în plan politic, electoral, cum s-a întâmplat, de pildă, în cazul Maglavit cu Petrache Lupu.

Din ceea ce ştim doar din dosarul întocmit de Securitate, Arsenie Boca a avut o relaţie mai apropiată cu principesa Ileana (devenită ulterior maica Alexandra). Citez din cartea publicată la Editura Partener, unde se face vorbire şi de familia

mareşalului Ion Antonescu:

„Astfel la praznicul Rusaliilor din 1942, a fost prezent mareşalul Ion Antonescu cu soţia, iar în vara lui 1947 principesa Ileana de Habsburg «a venit la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, pentru prima dată», după cum arăta Părintele Boca în ancheta penală din 5 octombrie 1955.

între Părintele Arsenie şi principesa Ileana s-a stabilit o legătură de prietenie spirituală, care mai târziu va deveni un cap de acuzare la adresa lui Boca: «Ea venise cu scopul ca să cunoască mănăstirea, să mă cunoască pe mine şi să-mi asculte predicile mele. După ce am făcut cunoştinţă personal cu ea, am condus-o la apartamentul mitropolitului şi îmi amintesc că i-a plăcut aranjamentul de la mănăstire şi peisajul. în discuţiile purtate, ea şi-a exprimat dorinţa ca eu să merg în vizită la castelul Bran, unde avea locuinţa. I-am răspuns că nu pot să merg altfel, decât numai cu aprobarea Mitropolitului Bălan.»”

După obţinerea binecuvântării de la Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, principesa Ileanal-a invitat la Bran în mai multe rânduri, după cum şi aceasta l-a vizitat de mai multe ori la Mănăstirea Sâmbăta. La Bran, spune Părintele: „...ţineam predici cu caracter religios în faţa domniţei Ileana şi a unor doamne care compuneau anturajul domniţei, însă numele [lor] nu le cunosc. La predicile ţinute de mine mai veneau surorile din spital, medici şi farmacişti [...].

Tot la castelul Bran a mai venit şi regina

Elena, [care] cred că era însoţită de doamnele de onoare. Am cunoscut şi pe regina Elena personal, am avut discuţii personal[e] cu ea, însă foarte puţin, discuţii care s-au rezumat la starea sănătăţii ei. Alte discuţii nu am avut cu ea [...].

Alte preocupări pe care le aveam la castelul Bran, în afară de predici, tălmăceam anumite părţi din Scriptură şi răspundeam la diferite întrebări care mi se puneau în legătură cu credinţa. Am făcut o slujbă împreună cu preotul din Bran, Lascu, la aşezarea pietrei fundamentale a capelei din curtea spitalului de la Bran.

în afară de preocupările duhovniceşti, vizitam pe domniţa Ileana, în apartamentul ei, unde am avut şi discuţii cu ea.”

Acelaşi părinte va merge cu principesa în diferite locuri din Bucureşti, unde se aflau cunoscuţi, bolnavi, printre care Maria Antonescu şi mama Mareşalului. Aici, de reţinut este următoarea secvenţă redată de Părintele Boca în timpul anchetei din 1955: „în discuţiile care s-au creat acolo, ştiu că Maria se plângea că o duce greu, că este părăsită de toţi cunoscuţii ei şi nu are cu ce se întreţine, iar mama lui Ion Antonescu spunea că nu se poate împăca în conştiinţa ei: «Cum Dumnezeu a dat posibilitatea acestora (se referea la conducerea actuală din R.P.R.) [sic!] să-i omoare fiul».

I-am recomandat să nu se răzvrătească împotriva lui D-zeu, pentru că El ştie ce face şi i-am indicat ca duhovnic pe preotul Gala Galaction,

despre care nu ştiu dacă a fost sau nu. întâlnirile cu principesa Ileana au durat până în noiembrie 1947.”

Legături nemijlocite cu Petru Groza nu sunt clar atestate, însă sunt plauzibile, datorită relaţiei dintre Groza şi Nicolae Bălan. Probabil datorită lui Petru Groza, care s-a implicat puternic în viaţa Bisericii Ortodoxe Române după 1945, a circulat zvonul cu privire la o posibilă alegere a lui Arsenie Boca într-un scaun episcopal.

în ceea ce priveşte relaţiile cu Nicolae şi Elena Ceauşescu, ele sunt deocamdată la stadiul de folclor, la fel ca şi presupusele legături între aceştia şi amintitul Petrache Lupu.

Un alt capitol delicat este cel privitor la relaţia Pr. Arsenie BocacuJulieta Constantinescu (maica Zamfira Constantinescu). Ce spun documentele, cum le putem interpreta inteligent, dincolo de bârfele ieftine ori de zvonistica lansată de poliţia politică?

Despre relaţia cu maica Zamfira avem doi martori subiectivi (nu voi da numele lor) şi o mulţime de zvonuri. Să fi fost Julieta Constantinescu marea slăbiciune a incoruptibilului monah? Mare tentaţie, mai ales că acest lucru ar putea fi un bun subiect de roman, în stilul lui Tolstoi. Să fi fost între cei doi o relaţie cum s-a stabilit între Francisc de Assisi şi Sfânta Clara?

Securitatea s-a întrebat adesea ce face

Arsenie Boca (auto)claustrat în mănăstirea de maici de la Prislop. Despre izolarea autoimpusă am vorbit în carte, ea fiind motivată de evitarea acţiunilor informative duse de Securitate. în imaginaţia lor, ofiţerii Securităţii au trimis femei la mănăstire, pentru „compromitere”, cu zero rezultate.

După scoaterea din monahism şi desfiinţarea Mănăstirii Prislop, Arsenie Boca s-a mutat la Bucureşti, unde, spune Securitatea, a cumpărat o casă, în care a locuit cu Julieta Constantinescu, fără ca aceştia să fie căsătoriţi cu acte. Iar povestea pe marginea subiectului se opreşte aici... Dacă Securitatea ar fi găsit detalii mai „picante”, fără îndoială le-ar fi exploatat în vederea compromiterii Părintelui, care continua să fie urmat de credincioşi.

Cei interesaţi de aceste amănunte trebuie să ştie că Securitatea avea drept misiune să urmărească pe monahii care fuseseră scoşi din mănăstiri prin Decretul 410/1959, iar cei tineri trebuiau convinşi să-şi găsească un loc de muncă şi să se căsătorească, ofiţerii fiind convinşi astfel că aceştia vor încheia astfel definitiv cu viaţa monahală.

Arsenie Boca se conformează. Leapădă rasa monahală, se îmbracă elegant, îşi găseşte un loc de muncă, fiind responsabil la atelierul de pictură şi email de la Schitul Maicilor (ca mirean, şi nu ca faţă bisericească), trăieşte sub acelaşi acoperiş cu fosta stareţă de la Prislop, unii afirmând că s-a şi

căsătorit cu aceasta. Toate acestea au fost un prilej de satisfacţie (trecătoare) pentru ofiţerii Securităţii şi posibil prilej de poticnire pentru cei care se împiedică în duhovnicie de aspecte exterioare.

în realitate, dincolo de aparenţe, Arsenie Boca a rămas acelaşi călugăr cu viaţă exemplară, dând o lecţie remarcabilă despre ce înseamnă să fii cu adevărat monah şi arătându-ne cum poţi trăi conform propriilor convingeri ÎN POFIDA regimului politic, fapt care este, din nou, perfect coerent cu cele afirmate faţă de informatoare, în citatul invocat mai sus.

La senectute, după cum se ştie, el se va retrage la Sinaia, împreună cu maici de la Prislop, unde vor vieţui cu toţii într-un regim cvasi-mănăstiresc.

Mai multe amănunte despre această perioadă din viaţa lui Arsenie Boca pot fi aflate în cartea publicată la Editura Partener, în capitolul intitulat sugestiv: *în lume precum în mănăstire.*

Este indiscutabilfaptul că Pr. Arsenie Boca a avut un aport însemnat la traducerea şi publicarea *Filocaliei.* ***Puţină lume ştie că, la un moment dat, Pr. Arsenie chiar a tradus binecunoscutul volum al lui loan Scărarul. Ne puteţi spune ce se cunoaşte până acum despre aceasta şi despre relaţia cu Pr. Dumitru Stăniloae?***

într-un studiu al meu, dedicat mişcărilor

spirituale din cuprinsul ortodoxiei româneşti în veacul al XX-lea, spuneam următoarele lucruri, care pot clarifica mai uşor pentru cititor relaţia, puţin percepută azi, dintre Arsenie Boca, Dumitru Stăniloae şi Mitropolitul Nicolae Bălan: „Pe de altă parte, dincolo de Carpaţi, la Sibiu, Mitropolitul Nicolae Bălan începea un alt proiect misionar, inspirat de modelul central-european, aplicat cu atât de mult folos în cazul ortodox, prin Facultatea de Teologie de la Cernăuţi. La Cernăuţi se formau preoţi erudiţi, cu solide cunoştinţe în domeniul teologiei. Bălan va prelua acest accent pus pe educaţia teologică,
pe care o va implementa la Academia Teologică din Sibiu. Spre deosebire însă de Cernăuţi, proiectul lui Nicolae Bălan va avea două componente, pe lângă academie fiind prezentă, ca un focar de spiritualitate ortodoxă ardeleană, Mănăstirea Sâmbăta. Două instituţii reprezentate de doi oameni absolut remarcabili: Părintele Dumitru Stăniloae şi monahul Arsenie Boca.

Boca a fost mai puţin preocupat de dimensiunea «culturală» şi «socială» a monahismului. El achiziţionează o cultură teologică şi ştiinţifică cu totul remarcabilă, pe care o pune însă în slujba «trăirii» duhovniceşti, considerată drept esenţă a vieţuirii monahale. El este cel care merge la Athos şi joacă un rol esenţial în determinarea Părintelui Stăniloae de a începe traducerea *Filocaliei* în limba română. Prin adâncirea în tălmăcirea părinţilor pustiei, Dumitru

Stăniloae va fi tot mai mult interesat de isihasm, în general de problemele asceticii şi misticii ortodoxe.”

în volumul dedicat Părintelui Boca, arătam următoarele: „La întoarcerea din Athos, Arsenie Boca aducea Părintelui profesor Dumitru Stăniloae, preocupat de tălmăcirea *Filocaliei* în limba română, câteva manuscrise conţinând izvoare duhovniceşti. Boca a devenit un apropiat al marelui teolog, colaborând de altfel la traducerea şi îngrijirea primelor patru volume din această serie, apărute în 1946-1948. însuşi Dumitru Stăniloae spunea în prefaţa celui de-al doilea volum că «ajutorul hotărâtor la tipărirea acestui volum l-a dat însă iarăşi bunul meu fost student, Părintele Ieromonah Arsenie de la Mănăstirea Brâncoveanu. Datorită abonamentelor masive ce le-a procurat P.C. Sa am putut face faţă unor greutăţi ce se ridicau ca munţii în calea tipăririi acestui volum. P.C. Sa poate fi numit pe drept cuvânt ctitor de frunte al *Filocaliei* româneşti. După imboldul ce mi l-a dat necontenit la traducerea acestei opere acum susţine cu putere neslăbită lucrarea de tipărire. Dacă Dumnezeu va ajuta să apară întreaga operă în româneşte, acest act va rămâne legat într-o mare măsură de numele P.C. Sale şi de mişcarea religioasă care a trezit-o în jurul mănăstirii de la Sâmbăta de Sus, pe cele mai autentice baze şi cu mijloacele celei mai curate duhovnicii, ale învăţăturii stăruitoare şi ale dragostei de suflete».”

De asemenea, în cadrul anchetelor din 11 şi 14 octombrie 1955, Nichifor Crainic a fost întrebat asupra legăturii sale cu Părintele Boca, poetul povestind despre ascunderea sa la mănăstire şi activităţile culturale pe care le-a desfăşurat acolo (verificarea traducerilor din primul volum din *Filocalia* sau traducerea lucrării lui Ignaţiu de Loyola, *Exerciţii spirituale).* Traducerea *Filocaliei* este, prin urmare, o operă duhovnicească în care efortul principal a căzut pe umerii Părintelui Stăniloae, însă el a fost sprijinit, pe multiple planuri, şi de alţi teologi şi cărturari, cel puţin la primele volume, iar Părintele Stăniloae a fost primul care a recunoscut acest lucru, scopul, repet, fiind duhovnicesc, iar nu generat de ambiţii academice deşarte.

Nu putem face abstracţie de atmosfera şi de emulaţia duhovnicească a epocii. Care au fost relaţiile Pr. Arsenie Boca cu membrii emblematici ai Rugului Aprins (în mod cert s-a intersectat cu Pr. Daniil Sandu Tudor, cu Leonida Plămădeală, viitorul Mitropolit Antonie etc.)? Care a fost relaţia cu Pr. loan Iovanşi cu personalităţile de la Vladimireşti? întrebarea dumneavoastră cere un răspuns amplu, care nu poate fi dezvoltat în aceste puţine rânduri. Arsenie Boca se încadrează în fenomenul general al renaşterii monahismului din România în perioada interbelică şi în primul deceniu de după război, însă este în acelaşi timp un caz aparte, cu o

pronunţată particularitate.

El se naşte într-o zonă (Ardealul) lipsită practic, atunci, de mănăstiri, se formează într-un mediu academic, nu dominat de mănăstiri, precum duhovnicii din Moldova, pleacă la Athos, dar nu stă acolo un timp prea îndelungat, pentru ca mai apoi Nicolae Bălan să-i încredinţeze proiectul misionar de la Sâmbăta de Sus, care se dorea mănăstire model şi far călăuzitor pentru ortodocşii din Ardeal.

Prin urmare, el are un traseu sensibil diferit de cel al Părintelui Cleopa, de exemplu, neputându-se revendica de la o linie de maeştri spirituali, cum se petrecea în Moldova. Manifestă în schimb capacitatea extraordinară de a asimila marea tradiţie, la modul viu, ca să devină el însuşi temei pentru o nouă linie duhovnicească. Viaţa a făcut ca Arsenie Boca să aibă relativ puţine contacte cu marile lavre şi marii duhovnici ai României de atunci, deşi erau pe acelaşi filon filocalic şi neo-patristic, însă el şi-a avut propria rânduială, concentrându-se la locuri cu mai puţină experienţă duhovnicească, dar cu mare forţă de creştere întru Hristos. El şi-a făcut misiunea proprie, aşa cum şi ceilalţi duhovnici au realizat-o pe a lor, unde le fusese rânduită. Nu a existat vreodată un conclav al marilor înţelepţi, acesta fiind, în ultima instanţă, inutil, deoarece Hristos îi unea pe toţi, importantă era păstrarea credinţei, agresată de comunism.

în afară de Sâmbăta şi Prislop, Arsenie Boca

a dat o mare atenţie Mănăstirii Vladimireşti (jud. Galaţi) şi Mănăstirii Bistriţa (jud. Vâlcea), unde se aflau un mare număr de monahii tinere, pe care le-a îndrumat pe calea Sfinţilor Părinţi. De asemenea, a ştiut să selecteze, din mulţimile de oameni care veneau către el, acei oameni potriviţi, cu reală vocaţie monahală. Mitropolitul Antonie Plămădeală relatează în amintirile sale cât de mult îi datorează lui Arsenie Boca, el fiind tuns în monahism la Prislop. întâlnirile Părintelui Ioan Iovan şi ale Zoricăi Laţcu cu Părintele Arsenie au fost decisive pentru evoluţia lor spirituală, amândoi ajungând la Mănăstirea Vladimireşti. Astfel, Zorica Laţcu (devenită maica Teodosia) va trece, după întâlnirea cu Părintele Arsenie, de la o poezie inspirată de antichitatea clasică la una în care spiritualitatea creştină ocupă locul dominant. De altfel, volumul *Poemele iubirii* este dedicat lui Arsenie Boca.

în ceea ce priveşte Rugul Aprins, avem de-a face cu două fenomene duhovniceşti distincte, Arsenie Boca nefiind implicat în procesul de lămurire spirituală a membrilor marcanţi ai Rugului Aprins. în momentul în care Boca se întâlneşte cu Pr. Daniil Sandu Tudor, cu Pr. Benedict Ghiuş sau alţi exponenţi ai Rugului Aprins, aceştia erau personalităţi duhovniceşti deja formate, urmând propriile căi. S-au întâlnit la diverse evenimente (Pr. Daniil Sandu Tudor a fost naşul de călugărie al lui Antonie Plămădeală la Prislop), dar fiecare şi-a urmat propriul destin,

uniţi fiind, de Hristos şi de marea tradiţie a ortodoxiei.

Pr. Arsenie Boca avea încă din studenţie varii curiozităţi intelectuale, era interesat de medicină, de artă, defilosofie etc. Din această perspectivă vorbind, putem considera că Pr. Arsenie Boca a fost realmente un duhovnic ortodox de o altă factură, adaptat secolului în care a trăit?

Din păcate, datorită unui context istoric nefericit, falsa idee a „sfintei ignoranţe" devenise regulă în mănăstirile româneşti. Una este să afirmi că ştiinţa nu este decisivă pentru mântuirea personală, altceva este să te menţii cu încăpăţânare în ignoranţă. Totuşi, să nu uităm de Sfinţii Părinţi şi amintesc aici doar cunoscuta *Dogmatică* a Sfântului loan Damaschinul.

Arsenie Boca este un autentic duhovnic ortodox care pune mântuirea pe primul plan, dar asimilând cunoştinţe vaste din diferite domenii, nu în numele unei erudiţii vane, dar din nevoia unei plenitudini a cunoaşterii, în primul rând a omului, obiect şi subiect al mântuirii.

într-un secol în care se pune accentul pe instinct şi pe satisfacerea cu orice preţ a acestuia, Arsenie Boca a fost preocupat să arate, inclusiv prin recursul la ştiinţă, că omul îşi poate domina instinctele primare şi se poate ridica pe o treaptă superioară de existenţă. Cercetarea ştiinţifică se convertea în argument catehetic, Arsenie Boca rămânând în esenţă un misionar care dialoghează

cu lumea, apărând adevărul creştin, iar nu un anahoret.

în acelaşi timp, interesul său pentru ştiinţă şi cultură însoţeşte tendinţa generală a epocii, când tot mai mulţi intelectuali intră în mănăstiri şi tot mai mulţi ucenici din mănăstiri, copiii fără educaţie, proveniţi din familii sărace, doresc să urmeze studii superioare. Din această perspectivă, perioada interbelică reprezintă o întâlnire fastă dintre teologie, ştiinţă şi cultură.

într-o foarte interesantă autobiografie publicată în cartea dvs. sus-amintită se spun următoarele, cu privire la căutările de ordin spiritual din studenţie ale Părintelui Arsenie Boca: „Aveam problema voinţei în stăpânirea simţurilor. Mai mult chiar, mă preocupa, studiind mistica comparată a diferitelor religii superioare, ca să văz prin proprie experienţă cât se întinde sfera voinţei în domeniul vieţii sufleteşti şi biologice. Mă interesa să văz dacă e adevărat ce afirmă cărţile asupra actelor reflexe şi asupra instinctelor, că anume sunt independente de voinţă şi controlul conştiinţei. Experienţa mea personală însă mi-a dovedit că acţiunea voinţei şi a conştiinţei se poate întinde şipeste instincte şi actele reflexe după o oarecare variabilă. Mă ajutau la aceste adânciri şi studiile ce le făcea pe vremea aceea Mircea Eliade la Calcutta, trimis de Universitatea din

Bucureşti, pentru studii orientalistice. Iar parte de studii le tipărea în *Revista de filosofie* ***din Bucureşti şi îmi parveneau pe această cale" (vezi Enache şi Petcu, p. 91). Cum comentaţi acest pasaj? Era Pr. Arsenie un ecumenic - în sensul profund, mistic - ţinând cont că una din afirmaţiile puse pe seama sa este aceasta: „nu există diferenţe majore între ortodocşi şi catolici"?***

.Autobiografia" Părintelui Arsenie cred că poate fi înţeleasă mai bine mai curând dacă ne raportăm la cunoscutul text al lui Mircea Eliade din 1927: *Itinerariul spiritual.* Una din mizele fundamentale ale discursului eliadesc o reprezintă legătura profundă dintre „viaţa lăuntrică" şi geneza „spiritului": „De aceea, pentru noi, viaţa lăuntrică e atât de cruntă, de diversă, de proteică, de chinuitoare. în noi, izbândeşte Spiritul. Noi am înţeles că viaţa îşi merită suferinţele - e pentru a concretiza, a vieţui, a actualiza Spiritul".

Pentru Eliade, spiritul „e conştiinţa unei vieţi care trebuie vieţuită, absorbită, educată cu atenţie. Obsesia valorilor spirituale care trebuie diferenţiate, tăiate şi răspândite". Astfel, în noţiunea de „spirit" se intersectează, potenţându-se reciproc, personalitatea individului, cu tot ce presupune aceasta, şi valorile care trebuie asumate, care sunt mult mai multe decât cele izvorâte din „economia politică, tehnică sau parlamentarism".

Trăirea întru „spirit" este posibilă dacă

individul are puterea să accepte o nouă perspectivă asupra cunoaşterii şi adoptă o nouă atitudine faţă de lume. Această schimbare de atitudine presupune renunţarea la „diletantism”. „Diletantul, spune Eliade, se apropie de realitate cu un ochi închis a ironie, cu zâmbete. Nu înţelege preţuirea pe care suntem datori s-o arătăm funcţiunilor noastre de cunoaştere şi obiectelor cunoscute. Diletantul nu se angajează în afirmaţii sau negaţii. Inteligenţe care nu pot pătrunde până la scheletul tainelor, ci se mulţumesc să le descrie aşa cum le pipăie la suprafaţă.”

Acestei atitudini de „neputincios”, Eliade îi opune „noul diletantism”, care reprezintă de fapt o negare a epistemologiei de secol XIX şi afirmarea „intuiţiei” ca mijloc valid de cunoaştere şi de extindere a orizontului ştiinţific. Pentru Eliade, „intuiţia” reprezintă „anticiparea faptelor, saltul făcut deasupra golurilor, închiderea circuitului unui complex de raporturi”. „Intuiţia” nu poate fi gândită izolat, în absenţa „experienţei” de orice fel şi atensiunii permanente a căutării. „Intuiţia” este acel vârf ce are în spate cunoaşterea noastră, voinţa noastră de a cunoaşte şi care forţează graniţa „de cunoscutului” pentru realizarea unei sinteze superioare, din care noi facem parte. în acelaşi timp, aceste „intuiţii” ne conduc spre experienţe care depăşesc raţiunea şi bunul-simţ comun, deschizându-ne spre „religie” şi „mistică”.

Prin urmare, pentru Eliade este important să arate, în opoziţie cu scientismul uscat, că „religia”

şi „mistica” sunt forme valide de cunoaştere, doar ele putând să-l facă pe om deplin. Cunoscuta sa teorie cu privire la *Homo religiosus* nu face altceva decât să arate universalitatea sentimentului religios şi, dintr-o anumită perspectivă, faptul că orice individ are posibilitatea mântuirii.

însă, în *Itinerariul spiritual,* Eliade identifică precis vehiculul mântuirii: „Ortodoxia e, pentru noi, creştinismul autentic, care trebuie actualizat în proaspete şi calde fapte sufleteşti. Creştinismul ne luminează o axă centrală în univers şi în noi înşine... Aşadar, spune Eliade, orice drum ar apuca, o conştiinţă contemporană ajunge la creştinismul ortodox”.

Ştiu că mulţi se vor supăra pe mine, dar din discuţiile cu nu mai puţin de patru discipoli direcţi ai lui Mircea Eliade, de la Universitatea din Chicago, am aflat că, în timp, Eliade a evoluat spre ceea ce în Statele Unite se numeşte „transcendentalism”, noţiune prin care se înţelege o religie care transcende religiile, fără a fi un sincretism (termen respins cu vehemenţă), idee la care aderă numeroşi intelectuali, mai ales cei proveniţi din mediul departamentelor de studii religioase.

Tind să cred că mai curând Arsenie Boca s-a păstrat în logica *Itinerariului spiritual.* Vom şti mai multe când vom avea o evidenţă clară a afirmaţiilor certe şi a apocrifelor atribuite lui Arsenie Boca. Cert este că nu era un habotnic gata să ridice ziduri şi să ameninţe pretutindeni cu

apocalipsa războiului, foametei, emigraţiei, cipurilor, aşa cum încearcă să-l prezinte diverşi milenarişti contemporani, care se pretind gardieni şi martiri ai adevăratei credinţe.

împreună cu nenumăraţi alţi creştini ortodocşi, nu am nicio îndoială asupra sfinţeniei Pr. Arsenie Boca. Cu toate acestea, canonizarea oficială nu s-a produs încă... Putem spune că există o anume „Jereastră de timp" optimă pentru canonizarea cuiva? Nu cumva această întârziere atrage o tot mai dificilă gestionare a pelerinajului, neaşteptat, care se produce zilnic la Mănăstirea Prislop? Care sunt aspectele negative şi pozitive ale fenomenului Prislop" care se desfăşoară sub ochii noştri?

Nici eu nu am nicio îndoială cu privire la sfinţenia Părintelui Arsenie Boca, dar nu mă preocupă o dată anume a canonizării. Dumnezeu îşi cunoaşte sfinţii săi şi, dacă El va binevoi, se va petrece şi canonizarea, în ceea ce priveşte pelerinajul de la Prislop, văd că este „gestionat" foarte bine, autobuzele vin şi pleacă, se lărgeşte şoseaua, chiar dacă ea trece printr-o rezervaţie geologică, se construiesc noi parcări...

Aş insista pe a doua parte a întrebării dumneavoastră. Ca ortodox, evident cred în minuni, în sfintele moaşte şi în pelerinaj ca formă validă de exprimare a devoţiunii religioase. Cred însă că aceste forme de religiozitate au fost

exagerate, cu bună ştiinţă, împingându-se de multe ori credinţa ortodoxă către forme de manifestare mai curând magice, păgâne, dominate de principiul *do ut des.*

într-adevăr, minunea, pelerinajul, sfintele moaşte sunt forme de întărire a credinţei însă, în absenţa unei lucrări continue pe sufletul omului, pentru desăvârşirea lui, efectul este minim, chiar negativ. Ar fi interesant de făcut o statistică - câţi merg la mormântul Părintelui Arsenie şi câţi dintre ei citesc *Cărarea împărăţiei,* câţi dintre ei se comportă ca autentici creştini după ce încheie pelerinajul şi câţi ajung să se certe, doar ce au ieşit din biserică.

în acest caz, păstorul de suflete este extrem de important. Cei care au murit şi au devenit sfinţi se roagă pentru noi în cer. Foarte importanţi sunt însă cei vii. Pe lângă organizarea de pelerinaje la mormântul „sfântului", sau istorisirile despre acesta, păstorii de azi ar trebui să urmeze ei înşişi modelul Părintelui Arsenie. Până la urmă, sfinţii ne indică modelul suprem, care este Hristos.

Un tânăr cercetător, Dragoş Cârcigă, a arătat într-un amplu studiu cum s-a combinat, în cazul Maglavit, religiozitatea adevărată cu escrocheria. Sunt foarte multe paralele care se pot face între ceea ce s-a petrecut atunci şi cele ce se petrec azi la Prislop. Ele sunt inerente oricărui fenomen de asemenea amploare şi complexitate. Atunci, Biserica a intervenit; acum, încă se mai aşteaptă.

Pelerinajul la Arsenie Boca nu este un fenomen „neaşteptat”. El a fost pregătit de zecile de mii de pelerinaje organizate după 1989, în special la locuri sfinte din Grecia. Este foarte bun pelerinajul la Sfântul Nectarie, la Sfântul loan Rusul, la Sfântul Paisie Aghioritul şi la alţi sfinţi care au devenit extrem de populari şi în România. Sunt nenumărate cărţi care vorbesc despre ce minuni au făcut aceştia faţă de români, moaştele lor au fost aduse spre închinare în diverse locuri din România, părticele din ele au fost aduse în catedrale. La un moment dat însă, totul se rezumă la aceste lucruri şi este uneori greu de distins între evlavia autentică, lucrarea lui Dumnezeu, marketingul religios şi dorinţa unor feţe bisericeşti de a se plimba gratuit în ţări străine.

Pelerinajul intensiv la Arsenie Boca este şi rezultatul acestui tip de manifestare (religioasă?) care s-a dezvoltat în ultimii ani. Ca să fiu cinic, este pelerinajul săracilor, al celor care nu-şi permit o deplasare în Grecia, Israel, Turcia sau Egipt. Am întâlnit numeroase autocare care merg la Prislop. în proporţie de 90% sunt oameni săraci, bătrâni, care se bucură de o excursie ieftină şi o întâlnire cu un mare sfânt. Preţul unei asemenea excursii este imbatabil (100-150 de lei), iar un şofer mi-a spus că treaba merge ca unsă. Preţul e mic, însă drumurile sunt aşa de multe, încât abia face faţă. Pentru a se deschide această nişă trebuia doar să apară personajul potrivit. Iar acesta, din nefericire pentru el, este Arsenie Boca.

Mai urmăresc uneori ce se petrece în jurul fenomenului şi constat procesul activ de mitificare care se produce. Ce se spune că ar fi învăţătura Părintelui Arsenie este la ani lumină de ceea ce spune el în textele „sigure”. Am întâlnit adesea interpolări abuzive, menite să inducă în rândul credincioşilor idei care de care mai năstruşnice, emise de fapt de veritabili zeloţi. în acelaşi timp, marketingul agresiv a dus, din perspectiva unora, imaginea lui Arsenie Boca în derizoriu.

Repet, nimic nou sub soare. Asemenea „explozii” necontrolate s-au mai produs în istoria creştinismului, în particular, a ortodoxiei româneşti. Timpul şi grija lui Dumnezeu le reglează, le aduc pe făgaşul firesc. Biserica poate să înceapă însă acest demers de pe acum, în primul rând prin iniţierea unei restituiri a operei aparţinând cu adevărat Părintelui Arsenie şi prin unirea pelerinajului cu lupta pentru desăvârşirea lăuntrică a credincioşilor.

ADRIAN NICOLAE PETCU

(istoric):

Securitatea a blocat orice posibilitate de reîntoarcere a Părintelui la viaţa într-un aşezământ monahal

Domnule Adrian Nicolae Petcu, sunteţi, împreună cu istoricul George Enache, autorul unei foarte bune cărţi care vorbeşte despre activitatea mai puţin cunoscută a Pr. Arsenie Boca - cea ilustrată (mai mult sau mai puţin subiectiv) în arhive, în special, în dosarele de la CNSAS. Cum era în particular Pr. Arsenie Boca: avea umor, putem spune că avea şi preocupări intelectuale, dincolo de rugă, ori avea exclusiv o viaţă ascetică?

Volumul este rezultatul unei cercetări efectuate în arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii din anul 2004, finalizată într-un studiu publicat în revista instituţiei, - intitulată *Arhivele Securităţii* în care lucrez. După cinci ani, împreună cu dl George Enache, am mai făcut o serie de completări şi am publicat volumul la care faceţi referire, apărut la editura gălăţeană Partener. Demersul nostru s-a dorit unul ştiinţific, de a cunoaşte viaţa şi activitatea duhovnicului ardelean plecând de la documentele care se păstrează în dosarele de urmărire informativă şi cel penal, create evident de poliţia politică comunistă. După demersul

nostru am constatat o adevărată avalanşă în studierea dosarelor de la CNSAS pe numele lui Arsenie Boca. Sunt autori de volume, pe care nu vreau să-i nominalizez, care şi-au descoperit vocaţia de mari cercetători ai trecutului biografic al Părintelui Arsenie, de multe ori preluând din ideile noastre sau pur şi simplu punându-şi numele pe volume de documente care şi aşa nu sunt editate după normele academice, fără un aparat critic corespunzător, fără o critică adecvată, mai ales că documentele Securităţii rezervă cercetătorului o sumă de capcane exegetice.

Astăzi sunt în măsură să vă spun că documente despre Arsenie Boca încă se mai găsesc şi ajută la întregirea tabloului biografic. Evident că rezultatele noilor cercetări vor face obiectul unei alte ediţii despre viaţa şi activitatea Pr. Arsenie.

Cât despre omul Arsenie Boca, apoi duhovnicul cunoscut în epoca sa, putem spune că a fost slujitorul autentic, care şi-a înţeles vocaţia şi şi-a urmat-o. Deşi provenea dintr-o familie cu mari greutăţi, chiar dezbinată, de pe băncile Academiei teologice sibiene a demonstrat aptitudini ascetice, dacă am putea spune aşa, deoarece ne aflăm într-un spaţiu teologic în care experienţa monahală era străină. Sub influenţa ideilor iluminismului francez, dar şi în contextul unei revanşe a catolicismului în perioada habsburgică, Ardealul şi Banatul au fost văduvite de monahismul ortodox. Aşa se face că interbelicul din Ardeal îşi căuta resursele locale ale unei reînvieri a monahismului ortodox, de altfel constituind unul dintre

obiectivele Mitropolitului Nicolae Bălan. De aceea, nu întâmplător este ajutorul dat de Mitropolitul Nicolae pentru formarea unor teologi, precum Zian Boca sau Serafim Popescu, care vor ajunge să reconstruiască duhovniceşte mănăstirea brâncovenească de la Sâmbăta.

Revenind strict la Boca, conform declaraţiilor date în ancheta de la Siguranţă, reiese faptul că din timpul studiilor de la Academia sibiană el manifesta un comportament ascetic, prin rugăciune, prezenţă discretă şi un regim alimentar drastic. încă de atunci era remarcat de colegi de-ai săi de Academie şi chiar profesori, care aveau să dea mărturie mai apoi în multe anchete desfăşurate de Securitate împotriva Părintelui. De aceea, nu ştiu cât umor avea atâta timp cât îşi asuma un comportament ascetic, caracteristic monahului autentic. Şi mai adaug că era o persoană responsabilă în ceea ce făcea. Cel puţin aşa reiese din documente.

Ca istoric sunteţi bruiat de zgomotul de fond, de notorietatea uriaşă a „personajului" Arsenie Boca? V-aţi simţit stingherit de fenomenologia miracolului care străbate viaţa şi legenda Pr. Arsenie Boca atunci când v-aţi apucat de acest studiu?

Cuvântul „bruiat" cred că este cel mai nimerit. Să vezi în fiecare duminică şi nu numai la televizor cum fitecine îşi dă cu presupusul despre viaţa şi activitatea unui monah fără să-l fi cunoscut măcar printr-o lectură elementară despre viaţa lui

sau atunci când mergi undeva prin ţară să constaţi că imaginea Părintelui este lipită chiar pe bucăţi de sare... este oribil. Nu mai vorbesc de ceea ce se întâmplă pe drumul ce duce de la Hunedoara spre Mănăstirea Prislop. Avem de-a face cu o industrie, pornită dintr-o evlavie, desigur, care alimentează o pioşenie exagerată, formalistă şi care nu poate face decât rău bunei intenţii de a-1 cunoaşte cât mai bine pe Pr. Arsenie Boca. Şi cel mai bun exemplu este chiar tentativa de exhumare clandestină petrecută acum puţin timp (iunie 2015). Deunăzi am aflat că se fac şi tatuaje cu figura Părintelui. Este oribil!

Apoi, aproape că a devenit o modă în a face o excursie (am ales cuvântul cu mare atenţie!) la mormântul lui Arsenie Boca şi a posta fotografiile pe o reţea de socializare. A merge la Arsenie Boca a devenit ceva aproape inconştient sau, după caz, interesat (pentru a câştiga la LOTO), care de multe ori, probabil, nu are de-a face cu acei pelerini care într-adevăr au fost ajutaţi în urma rugăciunilor de către „Sfântul Ardealului”. Aici, consider că Biserica (vorbim de instituţie) trebuie să-şi facă treaba, să se exprime, deoarece vorbim despre oameni lipsiţi de catehizare. E adevărat că originea fenomenului este mai veche. Mai întâi a fost la Sâmbăta, unde încă din 1940 se înfiripase un adevărat pelerinaj - din acest motiv, în căutarea liniştii, Părintele şi-a săpat o chilie în munte. Apoi la Prislop, unde Părintele a fost trimis forţat de comunişti la o mănăstire fostă greco-catolică - şi

aici avea să fie mult căutat. De altfel, trimiterea lui la Canal, în 1950, s-a datorat tocmai unui denunţ al unui membru de partid la Comitetul Central al PMR, în care se spunea că preotul Boca „atrage masele” la Biserică, rămânând astfel terenurile agricole nelucrate!... Iar pentru a nu mai apărea astfel de probleme, la întoarcerea sa la Prislop, stareţa Zamfira Constantinescu (aflată şi ea în atenţia permanentă a informatorilor dirijaţi de Securitate) a restricţionat accesul pelerinilor în mănăstire în afara slujbelor, încercând chiar să-i îndrume pe aceştia spre o evlavie autentică, în duhul Bisericii.

Tot la Prislop, în căutarea isihiei, Părintele Arsenie, pentru că aici voiam să ajung, şi-a ales un loc de rugăciune în preajma vechii biserici. Când ploua, din pereţii chiliei izvora apă, şi atunci pelerinii spuneau că este „izvorul sfântului”, adică al Părintelui Arsenie. Deci, vedem cum încă de atunci a apărut acest tip de evlavie construit din naivitate şi din lipsă de educaţie religioasă.

Este nevoie de o îndreptare a fenomenului numit „pelerinaj la Prislop”. Spun acest lucru deoarece au mai fost situaţii de acest gen în perioada interbelică, la Maglavit, cu Petrache Lupu, unde interese obscure au controlat fenomenul, manipulând masele, ajungându-se astfel la ceva lipsit de importanţă. Ce mai reprezintă astăzi Maglavitul?

Care sunt sursele certe pe care ne putem baza atunci când vizăm o abordare

profesionistă faţă de acest fenomen? Care sunt documentele, înregistrările (scrise, audio, video etc.) demne de încredere cu privire la Pr. Arsenie Boca?

Evident că sursele primare privind viaţa şi activitatea Părintelui Arsenie Boca sunt documentele din arhiva CNSAS, apoi cele din Biblioteca Mitropoliei de la Sibiu. Dacă primele reflectă cum era perceput Arsenie Boca de către poliţia politică, inclusiv din vremea guvernării antonesciene, cele de la Sibiu aduc lumină în privinţa perioadei formării teologice a Părintelui. Mai sunt mărturiile celor care l-au cunoscut în mod direct, materiale de istorie orală, care trebuie luate în seamă prin coroborare cu documentele şi în contextul istoric. Au apărut multe materiale de istorie orală, dar nu toate sunt autentice, atât pentru faptul că nu sunt date de persoanele care au interacţionat cu Părintele, cât şi pentru faptul că sunt alterate de trecerea timpului, având multe erori uşor sesizabile. Bunăoară, importante consider că sunt cele două broşuri de mărturii apărute la editura făgărăşeană Agaton în anii 2004-2005, consistentul volum alcătuit de Ioan Gânscă, apărut la Cluj, în 2002, sau ineditul *Caiet* al Părintelui Arsenie editat de inimoşii jurnalişti de la Editura Lumea Credinţei, în 2009 (vezi volumul *Seminţe duhovniceşti. Un caiet al Părintelui Arsenie Boca).*

Apoi, mai sunt o serie de lucrări atribuite Părintelui Arsenie care, din punctul meu de vedere, nu cred că toate sunt scrise de el. Rămâne

ca sigură cartea *Cărarea împărăţiei.*

Şi ca să păstrăm o notă critică asupra izvoarelor, trebuie să avem în vedere şi o cheie adecvată lecturării documentelor de la Securitate. Acestea au o doză mare de subiectivism, numai dacă ne gândim în ce scop au fost create sau cum în anchete s-au consemnat spusele Părintelui în mod incomplet şi chiar într-un limbaj diferit. Deci, iată că istoricul are misiunea grea de a reconstitui viaţa Părintelui Arsenie Boca dintr-un puzzle de mărturii istorice şi dintr-o exegeză cât mai riguroasă.

Cercetând documentele de la CNSAS aţi observat o dinamică în atitudinea poliţiei politice faţă de Pr. Arsenie Boca? Mă refer la felul în care fusese luat în cercetare de Siguranţă, pe vremea regimului Antonescu, dar şi la diversele vârste ale Securităţii anilor '50, '6o, '70 şi '8o?

Problemele cu serviciile de informaţii au apărut spre sfârşitul guvernării antonesciene de la nişte zvonuri, care, tot repetate, au devenit credibile în ochii celor de la Siguranţă. în contextul schimbării situaţiei de pe front, legionarii din ţară şi din străinătate cultivau tot mai mult ideea debarcării lui Antonescu şi revenirii lor la putere, schimbare care trebuia pregătită de oamenii de încredere ai lui Horia Sima. Printre aceştia se afla Nicolae Petraşcu, originar din Sâmbăta de Sus, adică din apropierea Mănăstirii Sâmbăta - care abia se înfiinţase şi unde se afla deja stareţul

Arsenie Boca. S-a răspândit zvonul că, la revenirea în locurile natale, Petraşcu ar fi vizitat şi Mănăstirea Sâmbăta. O legătură a lui Petraşcu cu un Arsenie Boca mult cercetat de pelerinii care veneau la Sâmbăta constituia pentru serviciile secrete un motiv de îngrijorare. Pentru că era şicanat din acest motiv de organele statului, Pr. Arsenie Boca a cerut chiar un post fix de jandarmi, care există şi astăzi. Dar lucrurile nu s-au terminat aici.

Venirea comuniştilor la putere a redeschis acest caz, mai ales că Petraşcu revenise acum în locurile natale şi chiar îl contactase pe Arsenie Boca. Stareţul de la Sâmbăta era suspectat că are întâlniri cu liderul legionar chiar în chilia din munte. A urmat arestarea Părintelui, din 1945, ordonată de ministrul cultelor, preotul Const. Burducea, mai mult pentru a-1 obliga pe Mitropolitul Nicolae Bălan să colaboreze cu guvernul Petru Groza. A urmat arestarea din 1948, când Boca era suspectat de relaţii cu legionarii. în căutarea unui sprijin la o personalitate carismatică, Petraşcu l-a vizitat pe Boca. Acesta din urmă l-a primit ca duhovnic şi atât. Nu aşa a fost înţeleasă însă întâlnirea de către organele statului. Eliberarea Părintelui Boca în 1948 s-a datorat unei intervenţii, probabil chiar a Mitropolitului Nicolae Bălan, la Petru Groza. în schimb, acesta a cerut înaltului prelat ca Boca să nu se mai întoarcă la Sâmbăta, atât pentru a rupe relaţiile cu legionarii din zonă, cât şi pentru a

diminua pelerinajul. A primit să meargă la Prislop, la o mănăstire recent părăsită de greco-catolici. Aici a fost căutat de studenţi la teologie, precum Julieta Constantinescu, sau chiar de condamnaţi pe nedrept pentru activitate legionară, ca Nicolae Bordaşiu sau Leonida Plămădeală, toţi aceştia foşti pelerini de la Sâmbăta. A fost destul pentru ca Pr. Arsenie Boca să fie din nou suspectat de sprijinire a legionarilor şi chiar a unora din rezistenţa armată anticomunistă. Totodată, era urmărit pentru pelerinajul care se înfiripa la Prislop, al acelor pelerini care îl cercetaseră la Sâmbăta. Denunţul unui activist de partid a generat reţinerea lui şi trimiterea într-o colonie de muncă la Canal. Chiar şi după „ispăşirea pedepsei”, stigmatul de susţinător al legionarilor a rămas asupra Părintelui Boca, fiind urmărit ca atare, după toate „standardele” Securităţii: dirijare de informatori (pădurarul, şeful postului de miliţie, căruţaşul, şeful de gară, inspectorul de culte, falşi pelerini etc.), interceptarea corespondenţei, filaj. Pentru antecedentele de la dosar, în primăvara lui 1959, el şi stareţa Zamfira Constantinescu au fost nevoiţi să plece din mănăstire, în lume. Mai precizăm că, în cursul anului 1955, Pr. Arsenie Boca a fost reţinut şi anchetat la Timişoara şi Oradea în urma arestării după o perioadă de clandestinitate a lui Nicolae Bordaşiu.

După expulzarea din monahism nu putem spune că a mai fost urmărit pentru vreo interacţiune cu legionari, ci mai degrabă s-a

exercitat o urmărire informativă, ca mijloc de control şi presiune pentru a preveni o eventuală tentativă de a mai reveni în monahism sau a mai coagula pelerini în jurul său. Fără teama de a greşi, aş susţine că, după 1968, ofiţerii din Securitate ştiau că Boca nu avusese opţiuni politice în trecut, iar contactele sale cu legionarii fuseseră circumstanţiale şi de ordin spiritual.

Ce ne puteţi spune despre relaţia Pr. Arsenie Boca cu autorităţile BOR — cum a evoluat aceasta de-a lungul anilor? Erau şi ierarhi care-l cultivau şi-lpreţuiau?

N-aş putea spune că Arsenie Boca a fost slujitorul care să fi ieşit vreodată din tiparul canonic al Bisericii. Ci chiar l-a respectat şi am senzaţia că a căutat chiar să epateze din acest punct de vedere. Asta probabil şi pentru faptul că provenea dintr-un spaţiu în care experienţa spirituală de tip monahicesc nu prea era la ea acasă, faţă de spaţiul moldav, unde monahismul avea o tradiţie neîntreruptă. însă, aş puncta un episod, anume acela în care într-o audienţă la patriarhul Justinian în anul 1967, întrebat dacă vrea să se întoarcă în monahism, el a răspuns că doreşte, dar mai ales la Prislop. Patriarhul Justinian i-a spus că îl va trimite acolo unde are nevoie Biserica. El a răspuns că se va supune. După cum ştim, el nu s-a mai întors în vieţuirea monahicească. Episodul este semnificativ, deoarece modul în care a decurs viaţa Părintelui

ne determină să avansăm ipoteza că Securitatea a blocat orice posibilitate de reîntoarcere a Părintelui la viaţa într-un aşezământ monahal.

Cât despre cel mai apropiat ierarh al său, nominalizăm pe Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, cel care l-a trimis la studii la Belle Arte şi la muntele Athos, care l-a susţinut la Mănăstirea Sâmbăta şi l-a protejat ca pe ucenicul său. Pentru eliberarea din închisoare, Mitropolitul Nicolae Bălan a acceptat să-l mute pe Pr. Arsenie Boca la Prislop, pentru ca mai apoi să-l piardă de tot, când Hunedoara a fost trecută în componenţa eparhiei Aradului. Din acest moment, Pr. Arsenie Boca a pierdut şi ultimul sprijin pe care îl mai avea într-un ierarh. Se pare că şi patriarhul Justinian a manifestat un sprijin pentru el, atunci când l-a numit şef al atelierului de pictură al Patriarhiei Române.

Vă cer permisiunea unei întrebări delicate: se tot vorbeşte despre relaţia Pr. Arsenie Boca cu Julieta Constantinescu (maica Zamfira Constantinescu). Să ne înţelegem, chiar dacă ar fi fost căsătoriţi — aşa cum au fost numeroşi călugări după decretul din 1959, când au fost alungaţi din mănăstiri sfinţenia de astăzi a Pr. Arsenie Boca nu este cu nimic diminuată! Care a fost în realitate relaţia cuJulieta Constantinescu? Care a fost rolul Securităţii în zvonistica legată de Pr. Arsenie Boca?

Nu sunt în măsură să discut sfinţenia lui Arsenie Boca. Eu vreau să-l privesc pe duhovnicul de la Sâmbăta, apoi de la Prislop, doar din perspectivă istorică, într-o notă critică, riguroasă, ştiinţifică şi, evident, în lumina documentelor. De aceea afirm că, după plecarea Părintelui din mănăstire, alături de stareţa Zamfira Constantinescu, el s-a aşezat în casa părintească a acesteia. Evident că, pentru orice creştin, un astfel de gest dă de gândit. Dar este uşor să arunci cu piatra, iar meseria nu mă lasă să avansez ipoteze, care ar putea fi contrazise de documente în viitor. Cert este că Securitatea a verificat la starea civilă acest zvon, pentru că era un zvon care circula. Se punea întrebarea dacă cei doi sunt căsătoriţi. Răspunsul a fost negativ, dar ei trăiau în aceeaşi casă. Evident este o întrebare la un eventual dosar de canonizare, o problemă care necesită lămuriri. Cât despre zvonul care circula, nu ştim dacă a fost neapărat lansat şi alimentat de Securitate. Dar ce puteau să spună cei care îl cunoşteau, mai ales din mediul religios bucureştean, atunci când era văzut cu fosta maică Zamfira?

De ce credeţi că şi astăzi, în anumite medii clericale, se manifestă reţineri faţă de sfinţenia Părintelui Arsenie Boca? De ce nu-l regăsim nici măcar în ultima ediţie a *Patericului românesc?*

Mă tem că reţinerile la care faceţi referire se datorează în primul rând „neştiinţei”, ca să folosesc un termen des utilizat în mediul religios.

Este o „neştiinţă” şi poate chiar un dezinteres faţă de trecutul recent al Bisericii, controversat pentru necunoscători, dar elocvent, o Biserică persecutată care şi-a continuat misiunea în vremuri de prigoană comunistă. Cred că a venit vremea ca mai-marii Bisericii să se aplece puţin asupra acestui trecut, să încerce să-l cunoască, să-l valorifice, să-i evidenţieze pe purtătorii credinţei prigoniţi de un sistem politic care pare să reînvie în spaţiul românesc, în forme dintre cele mai perverse la adresa sufletului poporului român.

Cât despre prezenţa Pr. Arsenie Bocaîn *Patericul românesc,* aici lucrurile sunt mai complicate. Deşi, la începutul anilor ’50, se purta o corespondenţă între Pr. Cleopa Ilie şi Pr. Arsenie Boca, legătură care a fost întreruptă chiar de Securitate. *Patericul românesc* a fost scris de Părintele Ioanichie Bălan, iniţial într-o formă mai mare, faţă de ce a apărut, în mediul mănăstirilor moldave. Mai trebuie spus că, din mediul acestor mănăstiri, au fost voci în perioada comunistă care au criticat modul de vieţuire în lume al Părintelui Arsenie Boca. Şi nu că ar fi avut informaţii, fapte, lucruri concrete, ci pentru că aşa era perceput Boca în mediul religios. Iar o astfel de percepţie trecută printr-un filtru canonic riguros, prin care se înţelege că locul monahului este exclusiv în mănăstire, a dat naştere la o imagine total negativă despre Arsenie Boca. Iar în alte cazuri ştim că Securitatea a alimentat astfel de percepţii.

Aici mai intervine ceva. La data apariţiei *Patericului românesc,* începutul anilor ’80,

conţinutul trecuse prin filtrul cenzurii. Din acest motiv multe figuri de trăitori ortodocşi români lipsesc, deşi fuseseră prinse de autor. Iar aici mă gândesc, de exemplu, la Pr. Gherasim Iscu, ultimul stareţ al Tismanei, condamnat la ani grei de puşcărie de regimul comunist şi decedat la 26 decembrie 1951 în temniţa de la Tg. Ocna. Deci, prin analogie, putem găsi o explicaţie şi în cazul Pr. Arsenie Boca.

Prin urmare, astăzi, când ne sunt la îndemână atâtea posibilităţi de a privi cu o rigoare ştiinţifică, proprie metodei cercetării istorice, şi într-o perspectivă teologică, avem datoria de a-1 cunoaşte pe Părintele Arsenie Boca aşa cum a slujit Bisericii lui Hristos, cum a vieţuit ca monah în mănăstire şi în lume, în vremuri de prigoană, fără ură şi părtinire. Şi nu neapărat în dorinţa de a-1 vedea canonizat, ci aşa cum a trecut prin istorie şi a slujit turmei lui Hristos.

DRAGOŞ URSU
(istoric, teolog):

Personalitatea sa harismatică nu trebuie „susţinută” prin legende care amplifică viziunea „magică”, de fachir, pe care Securitatea a încercat să i-o construiască

Sunteţi un cercetător foarte tânăr, aţi căutat şi aţi cunoscut personal mulţi deţinuţi politici. Aţi cunoscut deţinuţi care să-l fi întâlnit pe Pr. Arsenie Boca în închisoare, aveţi cunoştinţă de asemenea mărturii în imensa literatură memorialistică a închisorilor publicată după 1989?

Personal, nu am cunoscut foşti deţinuţi politici care au fost închişi alături de Părintele Arsenie Boca, poate şi pentru că Părintele a fost închis o perioadă relativ scurtă de timp, aproximativ 2 ani, 1951-1952 la Canal şi 1955-1956 prin închisorile Timişoara, Jilava, Oradea. Dar am avut ocazia să stau de vorbă (în cadrul unor interviuri de istorie orală) cu Nicolae Itul,

fost deţinut politic, pe care întâlnirea cu Părintele Arsenie Boca l-a făcut să conştientizeze dimensiunea spirituală a „confruntării” cu regimul comunist şi să-şi asume suferinţa detenţiei.

Nicolae Itul, care a fost subiectul lucrărilor mele de licenţă şi disertaţie, este condamnat pentru activitate legionară de către regimul Antonescu, fiind închis între 1942 şi 1944 în închisorile Aiud, Ploieşti, Jilava, Vaslui sau Alba Iulia. în această perioadă îi cunoaşte pe Valeriu Gafencu şi Anghel Papacioc, viitorul Părinte Arsenie. După eliberare îşi continuă studiile în Bucureşti, dar instaurarea deplină a comunismului în 1948 îl obligă să se retragă în zona Haţegului, el fiind născut în Silivaşu de Sus. împreună cu doi colegi, Horia Drăghici şi Nicolae Pavel, ajunge la Părintele Arsenie în primăvara lui 1949, cu gândul de a se pregăti sufleteşte pentru moartea care putea veni oricând.

Aş dori să redau *in extenso* fragmentul de interviu care aminteşte întâlnirea, pentru a surprinde cu fidelitate poziţia Părintelui, având în vedere dubla identitate a acestora, de legionari şi greco-catolici:

„Am plecat toţi trei la mănăstire la Prislop. Am ajuns în Vinerea Mare, dimineaţa. Am depus orice armă. Am mers sus la mănăstire. A ieşit Părintele Arsenie, s-a dus la biserică, a ţinut utrenia, am participat la ea. După utrenie ne-a întrebat: - Ce-i cu voi? - Părinte, sunt cutare, m-am prezentat, vă rog să ne primiţi, vrem să ne

confesăm, să ne pregătim de Sfintele Sărbători. Suntem fugari. - Aveţi preoţi [greco-catolici] acolo, duceţi-vă şi vă mărturisiţi la ei, de ce veniţi la mine? Ce-am eu cu voi? - Părinte, n-aveţi nimic cu noi, doar că sunteţi preot şi aveţi puterea dată de Dumnezeu de a lega şi dezlega. Eu am venit să mă dezlegaţi, poate mâine-mi găureşte pielea careva şi n-aş vrea să mor în situaţia asta. - Du-te la preoţii tăi şi te spovedeşte. - Părinte, nu vă supăraţi, eu sunt greco-catolic şi popii noştri sunt arestaţi şi n-am unde mă duce. Zice: - Bă, de ce alergaţi, v-aţi bătut, viaţa şi moartea, legămintele voastre, jurămintele voastre, muriţi acum! - Păi, vom muri, dar eu am venit să mor cel puţin creştineşte. - Du-te la tufa aia şi te roagă.

M-am dus acolo la tufă, nu am mai zis nimic. Am stat acolo, am meditat. El şi-a văzut de treaba dânsului până după masă. Am asistat la vecernie, după aceea mi-a făcut mărturisirea. Mi-a dat dezlegarea, apoi ne-a chemat pe toţi la sfârşit: - Nu plecaţi de aici până duminică dimineaţa să vă împărtăşesc, aveţi grijă pe unde staţi, mi-aţi creat destule greutăţi şi-mi creaţi. Eu am suferit foarte mult pentru voi, legionarii. Eu nu-s legionar, eu sunt creştin. Şi voi trebuie să credeţi în Dumnezeu. Şi să nu vă lăudaţi că «moartea, numai moartea legionară e cea mai scumpă dintre nunţi», nici să nu credeţi că sunteţi suverani pe suferinţa voastră. Trebuie să vă rugaţi cu modestie: «Doamne, dă-mi putere să duc suferinţa şi jugul». Pădurea cu fiare sălbatice, mlaştina, le ştiţi voi. Jurămintele voastre, voi aţi jurat. Mergeţi acum.

în ziua de Paşti am participat cu toţii la Sfânta Liturghie, ne-am împărtăşit şi la sfârşit a venit cu o tavă cu ouă roşii. - Acum luaţi, să ciocnim câte un ou roşu. Ori vreţi, ori nu vreţi, cu tunurile, cu armele voastre nu o să reuşiţi să vă bateţi, să faceţi războiul. Războiul se face cu armele Duhului. Ori vreţi, ori nu vreţi, o să vă întâlniţi cu ei şi suferinţă o să fie. S-o duceţi până la capăt. Aveţi grijă! Să intraţi în ordine! - Să mă predau, Părinte? - Nu ţi-am cerut asta.

Ordinea am înţeles-o că eu trebuie să intru în ordinea firească a lucrurilor, să mă duc acasă ca şi când n-aş fi fugit, că nu trebuia să părăsesc locul ăla”.

„Intrând în ordine”, Nicolae Itul este arestat două luni mai târziu, în iulie 1949, fără ca nimeni altcineva să fie arestat din cauza sa. Pentru el au urmat 15 ani detenţie, în închisorile Jilava, Piteşti, Târgu Ocna, Caransebeş, Codlea, Braşov, Aiud, Poarta Alba şi Periprava.

întâlnirea lui Nicolae Itul cu Părintele Arsenie Boca ne dezvăluie poziţia Părintelui în trei mari teme, controversate, ale biografiei sale. în primul rând, relaţia sa cu mişcarea legionară, pentru care a avut atâta de suferit. Nu pentru că ar fi aderat la ideile sau organizaţia respectivă, ci pentru că Siguranţa antonesciană sau, ulterior, Securitatea comunistă l-au suspectat permanent pentru legături cu legionarii. Părintele Arsenie şi-a exprimat faţă de Nicolae Itul criticile la adresa folosirii violenţei, a jurămintelor, dar mai ales a superiorităţii pe care legionarii şi-o arogau în poziţia lor anticomunistă. „Eu nu-s legionar, eu

sunt creştin” rezumă poziţia Părintelui Arsenie, regăsită şi în declaraţiile date Securităţii, faţă de acuza de a fi legionar.

în al doilea rând, întâlnirea reprezintă un capitol al legăturilor Părintelui Arsenie cu rezistenţa armată anticomunistă, un alt capăt de acuzare pe care Securitatea i l-a adus, Părintele fiind anchetat despre contactele cu Nicolae Itul, Nicolae Pavel şi Horia Drăghici. Părintele nu se împiedică de apartenenţa legionară a celor trei, pentru care îi mustră, şi îi îndrumă duhovniceşte, sfătuindu-i să ducă o luptă spirituală împotriva comunismului. Astfel, se relevă adevărata natură a relaţiilor Părintelui cu rezistenţa armată, pe care încearcă să o „convertească” într-una spirituală, pentru că „bătălia nu se dă cu arme, cu tunuri, cu mitraliere, ci cu armele Duhului”.

Nu în ultimul rând, întâlnirea ne arată atitudinea plină de discernământ a Părintelui Arsenie Boca faţă de situaţia credincioşilor greco-catolici. Adus la Prislop tocmai pentru a prelua şi reface mănăstirea după plecarea ultimilor trei călugări greco-catolici, se arată deschis, nu fără precauţii, faţă de Nicolae Itul, de confesiune greco-catolic. Nu un ecumenism prost înţeles l-a determinat pe Părintele să-i spovedească şi împărtăşească pe cei trei, ci tocmai înţelegerea contextului dramatic în care fugarii şi-au îndreptat sufletele către mănăstire, respectiv ameninţarea permanentă a morţii. De altfel, sfatul Părintelui de a „intra în ordine” şi de asumare a suferinţei l-a caracterizat pe Nicolae Itul în cei 15 ani de

închisoare. La Piteşti, Târgu Ocna, Aiud sau Periprava, Nicolae Itul a fost un catalizator al vieţii spirituale şi al solidarităţii dintre deţinuţi, slujind permanent aproapelui aflat în suferinţă, acesta fiind alături de Valeriu Gafencu în ceasul morţii acestuia în temniţa de la Târgu Ocna.

Aveţi o bună expertiză cu privire la universul concentraţionar comunist din România. Indubitabil, în lipsa documentelor credibile, primează o multitudine de legende, alimentate de angoasele vechi sau recente. Cum vi se par istorisirile cu privire la Pr. Arsenie Boca aflat în închisoare? Câtă legendă şi cât adevăr străbate din acestea?

în general, personalitatea Părintelui Arsenie Boca, fiind una harismatică, e însoţită de relatări ale multor fapte supranaturale, unde, aşa cum spuneţi, legenda se întrepătrunde cu adevărul. Dar evidenţa minunilor săvârşite de Părintele Arsenie nu poate fi creditată doar prin documentarea arhivistică a acestora, deşi rapoartele Securităţii menţionează această calitate a Părintelui. în acest caz, suntem tributari mărturiei personale, cu atât mai mult, cu cât miracolul, deşi se petrece uneori public, are un caracter personal. Spre exemplu, o întâmplare minunată este istorisită chiar de Nicolae Itul, martor la o vindecare a unei femei gârbove de către Părintele: „Am uitat să vă spun că în Vinerea Patimilor veniseră nişte ţărani de la Făgăraş şi erau vreo 4-5 femei cu una care stătea pe covor. Şi trecând părintele pe lângă ea, i-a zis: -

Părinte, fie-ţi milă de mine, ajută-mă, nu pot merge. Părintele s-a aplecat asupra ei, fapt pe care l-am văzut eu, a prins-o de mână: - Hai, scoală-te! Asta am auzit eu. - Hai, scoală-te! S-a ridicat într-un picior şi-apoi în amândouă. - Şi-acum mergi, ţine-o de braţ, condu-o. Să nu stea! Asta am văzut cu ochii mei”.

Am relatat această minune, una din multele atribuite Părintelui Arsenie, pentru că ne oferă o perspectivă de înţelegere a istorisirilor despre detenţia Părintelui. Este vorba de poziţia martorului, a celui care depune mărturie. Primul criteriu de validare trebuie să fie prezenţa directă a celui care relatează evenimentul povestit. în al doilea rând, corelarea informaţiilor şi a contextului în care se petrece evenimentul ne ajută să discernem realitatea de legende.

în ceea ce priveşte detenţia Părintelui, sursele sunt foarte precare, aspect explicabil şi prin perioada scurtă petrecută în închisoare, ceva mai mult de doi ani. Dosarele Securităţii documentează superficial activitatea din detenţie a Părintelui, iar martori - colegi de celulă ai Părintelui - sunt de asemenea foarte puţini.

Fără a avea pretenţia de a cunoaşte în detaliu fiecare lucrare memorialistică, din câte ştiu, există câteva mărturii ale unor deţinuţi care susţin că au stat în celulă cu Părintele Arsenie la închisoarea Braşov, respectiv Victor Roşea şi Luca Călvărăşan. Cei doi amintesc figura puternică a Părintelui şi sprijinul moral acordat celor închişi,

întâlnirea petrecându-se în 1948. Din dosarele Siguranţei cunoaştem că Părintele a fost anchetat în iunie 1948, dar cercetările s-au desfăşurat la Făgăraş. Deşi inadvertenţa este dificil de rezolvat, poate doar dacă Părintele a fost transferat pentru scurt timp şi la Braşov, putem reţine poziţia spirituală a Părintelui, care s-a manifestat cu siguranţă prin închisorile pe unde a trecut.

în ceea ce priveşte legendele puse pe seama Părintelui, sesizăm că autenticitatea relatărilor este îndoielnică. Spre exemplu, în cazul „ruperii lacătelor”, martorul, Dumitru Băglăzan, susţine că unchiul său, ofiţer la Securitatea din Braşov, îi povestea cele întâmplate în închisoare cu Părintele Arsenie Boca, sau, mai mult, îl lua cu el la Securitate pentru a vedea ce se petrece. Detaliul este neverosimil. Activitatea oricărei poliţii politice, cu atât mai mult a Securităţii, are un caracter secret. Divulgarea acestui secret de către personalul Securităţii era pedepsită penal, iar invitarea rudelor să asiste la acţiunile represive ale Securităţii este de-a dreptul fantasmagorică.

Putem înţelege aceste istorisiri ca fiind expresia preţuirii şi a evlaviei pe care oamenii o aveau faţă de Părintele Arsenie. Dar personalitatea sa harismatică nu trebuie „susţinută” prin legende care nu „argumentează” sfinţenia Părintelui, ci amplifică viziunea „magică”, de fachir, pe care Securitatea a încercat să i-o construiască Părintelui Arsenie Boca.

Desigur, Pr. Arsenie nu este nicidecum un caz singular - nenumăraţi clerici ori simpli credincioşi aflaţi în detenţie aveau parte de miracole. Circulă totuşi o seamă de relatări cu totul excepţionale - ale căror surse sunt incerte astăzi - cu privire la „puterile" puse pe seama Pr. Arsenie Boca: ar fi rupt lacătele din închisori prin puterea rugăciunii, ar fi fost capabil de ubicuitate cu prilejul morţii mamei sale etc. Au fost acestea documentate în vreun fel? Mai pot fi astăzi cercetate cu obiectivitate riguros ştiinţifică? Aveţi cunoştinţă de fapte asemănătoare puse pe seama altor mistici creştini aflaţi în închisorile comuniste?

Cred că principalul miracol de care au avut parte deţinuţii din închisorile comuniste a fost prezenţa lui Hristos în mijlocul lor, care le-a transfigurat existenţa şi le-a susţinut suferinţa. Acesta este, cred, şi mesajul fundamental al închisorilor comuniste: foamea, frigul, torturile, izolarea, abuzurile regimului nu i-au dezumanizat pe cei închişi, ci i-au determinat, pe unii dintre ei, să-L (re)descopere pe Hristos şi să transforme celula în chilie.

în al doilea rând, supravieţuirea multor deţinuţi în condiţiile exterminatorii din închisori consider că este, de asemenea, un fapt minunat. Mai mult, pe unii dintre ei, Dumnezeu i-a păstrat în viaţă peste 90 de ani pentru a ne depune mărturie nouă, celor de azi, despre suferinţele şi

trăirea lui Hristos în temniţele comuniste.

Aici, cred, trebuie să vedem lucrarea lui Hristos în Gulagul românesc. *Nevoia de miracol,* cum inspirat spunea Mirel Bănică, nu trebuie să caracterizeze apropierea de trecutul recent. Nu existenţa unor fapte minunate, excepţionale, supranaturale certifică viaţa spirituală din închisori, ci asumarea suferinţei, solidaritatea celor închişi, slujirea liturgică, mărturisirea gândurilor, războiul cu patimile sau mărturisirea credinţei.

Prezenţa lui Hristos în viaţa celor închişi nu s-a manifestat prin vindecări miraculoase, ci prin asumarea jertfei supreme faţă de aproapele, cazul lui Valeriu Gafencu, ce-şi sacrifică viaţa dăruind streptomicina salvatoare lui Richard Wurmbrand, sau cel al Părintelui Calciu-Dumitreasa, ce îşi taie venele pentru a obţine limfa necesară pentru Costache Oprişan, fiind printre cele mai cunoscute.

întrucât sunteţi angrenat în proiectul Memorialului de laAiud, vă întreb în ce măsură pot fi luate în serios multitudinea de legende recente cu privire la sfinţii închisorilor? Fiind teolog, ştiţi bine diferenţa dintre sfânt şi martir, dintre martiri şi simpli credincioşi care şi-au mărturisit firesc credinţa în condiţii, este adevărat, neverosimil de vitrege. Ce poate fi Jacut astfel încât să ieşim din iluziile, din evaluările ori

din etichetările pauşale?

Abordarea subiectului *sfinţii închisorilor* suferă de aceleaşi probleme pe care le are viziunea pietistă, simplificatoare asupra sfinţeniei, în special, şi a vieţii duhovniceşti, în general. în mod curent, ne raportăm la un sfânt ca la un personaj fabulos, care de la naştere până la moarte a avut o existenţă imaculată, care l-a dus direct în rai. în consecinţă, credem că tot ce a făcut sau scris de-a lungul vieţii acel sfânt este perfect, normativ şi absolut. Dar sfântul nu este o înlănţuire de fapte pioase şi minuni cotidiene care conduc la întâlnirea cu Dumnezeu, ci un creştin care-şi asumă povara vieţii duhovniceşti, care se luptă cu patimile şi care, cu ajutorul harului divin, se desăvârşeşte întru Hristos.

în cazul martirilor, lucrurile sunt doar aparent mai simple. Nu viaţa virtuoasă, ci mărturisirea lui Hristos, ortodoxia credinţei şi moartea pentru Acesta sunt definitorii pentru poziţia martirului. Sinaxarul Bisericii prezintă, de altfel, nenumărate cazuri de tâlhari sau desfrânate care-şi asumă identitatea creştină în faţa prigonitorilor şi mor pentru Hristos.

Revenind la subiectul închisorilor comuniste, se manifestă aceeaşi viziune simplificatoare care generează mistificări. Astfel, sfinţenia dobândită la sfârşitul vieţii, uneori martirice, de către unii dintre cei închişi, se generalizează asupra întregii biografii. Cu alte cuvinte, dacă părinţi precum Arsenie Papacioc, Daniil Sandu Tudor sau deţinuţi

ca Valeriu Gafencu, Ioan Ianolide, Mircea Vulcănescu se sfinţesc prin suferinţa detenţiei şi trăirea lui Hristos, nu înseamnă că întreaga lor viaţă şi chiar operă devine sfântă sau normativă.

în sens invers, criticile la adresa acestor personalităţi vin tocmai din neînţelegerea sau negarea acestui „proces” al sfinţeniei, al întâlnirii cu Hristos. Astfel, fapte sau afilieri politice din biografia pre-carcerală sunt considerate incompatibile cu sfinţenia. Mă refer, în primul rând, la apartenenţa legionară a unora dintre aceşti deţinuţi. într-adevăr, nu ideologia legionară are capacitatea să mântuiască un om, cum greşit şi exagerat susţin unii partizani ai acesteia, ci asumarea identităţii creştine şi trăirea în conformitate cu mesajul hristic. De altfel, în cazul unora, precum misticii (Traian Trifan, Traian Marian, Valeriu Gafencu, loan Ianolide, Arsenie Papacioc, Nicu Mazăre, Marin Naidim, Iulian Bălan şi alţii), identitatea politică se diminuează, devenind marginală, iar lupta cu patimile este asumată cu tărie. Pentru aceşti deţinuţi şi mulţi alţii asemenea lor, mărturisirea lui Hristos şi desăvârşirea spirituală au reprezentat coordonatele activităţii din detenţie, dincolo de partizanate ideologice şi fantasme politice.

O altă mistificare este reprezentată de ceea ce sesizaţi în întrebare, anume pauşalizarea sfinţeniei. Fără a cădea în pericolul „contabilizării sfinţeniei”, trebuie să ne asumăm că sfinţenia care a caracterizat destinul carceral al unor deţinuţi nu

canonizează în mod colectiv închisorile comuniste.

Sfinţenia, mântuirea, ca şi „pierderea sufletului” sunt acţiuni individuale. De altfel, suferinţa detenţiei (foame, frig, izolare, bătăi) se manifestă la nivel individual, uman, deşi rezistenţa împotriva acţiunilor represive are o dimensiune colectivă. Deţinuţii suferă împreună, dar fiecare îşi transfigurează sau nu suferinţa în funcţie de disponibilitatea sa sufletească, de capacitatea de a-1 trăi pe Hristos şi de a se jertfi pentru ceilalţi.

Cred că trebuie să ne apropiem cu onestitate şi smerenie faţă de subiectul „sfinţilor din închisori”, dincolo de orice partizanate politice, bine ancoraţi în contextul istoric şi cu un bagaj teologic pe măsură, care să ne permită să înţelegem mesajul pe care temniţele comuniste ni-1 transmit nouă, celor de azi.

Cusiguranţă, indiferent derolulşi loculîn care au suferit, deţinuţii politici din România trebuie prezentaţi viitoarelor generaţii aşa cum au fost, fără retuşuri, fără prejudecăţi, în această panoramare — care, fără îndoială, niciodată nu va putea fi epuizată - unde este locul Pr. Arsenie B. ca parte a rezistenţei Bisericii împotriva comunismului?

întrebarea readuce în discuţie o problemă pe care, cu siguranţă, nu reuşim să o rezolvăm în cadrul acestui interviu, respectiv ce înseamnă „rezistenţa Bisericii împotriva comunismului”. întâi de toate trebuie să vedem ce înţelegem prin

Biserică. Dacă ne rezumăm la viziunea simplistă, comună, în care ierarhia şi instituţia ecleziastică, legală reprezintă Biserica, atunci intrăm pe nisipuri mişcătoare, deoarece ierarhia Bisericii, fiind supusă cel mai puternic influenţelor politice, a avut poziţii care, deseori, sunt incriminabile. Dar dacă înţelegem prin Biserică întreaga comunitate creştină, cler şi credincioşi, aflată în „conflict” cu ideologia atee a comunismului, atunci ni se relevă pagini de aur din rezistenţa acesteia, scrise deopotrivă de monahi, preoţi sau mireni care şi-au asumat identitatea creştină în faţa noilor prigonitori ai lui Hristos.

în ceea ce priveşte rolul Părintelui Arsenie Boca în cadrul acestei rezistenţe, trebuie să amintesc, în primul rând, activitatea duhovnicească de la Mănăstirea Sâmbăta, prin care Părintele era precum „un glas care strigă în pustie”, încercând să-i facă să conştientizeze pe pelerinii care-1 ascultau de asumarea unei vieţi trăite în Hristos. îi pregătea astfel pentru provocările comunismului.

Tot aici, la Sâmbăta, Părintele Arsenie intră în legătură cu Zorica Laţcu, viitoarea monahie Teodosia, şi cu Părintele Ioan Iovan, duhovnicul Vladimireştilor, un alt focar al luptei spirituale împotriva „fiarei apocaliptice a comunismului”.

Aş vrea să amintesc un episod, mai puţin cunoscut, al relaţiilor Părintelui Arsenie cu grupul misticilor de la Aiud. După 23 august 1944, în contextul încă tulbure al acelor ani, în închisoarea

Aiud era un regim mai puţin restrictiv, fiind permisă munca deţinuţilor în coloniile din apropierea penitenciarului. într-o astfel de colonie, la Galda de Jos, desfăşurau un program intens duhovnicesc, între anii 1946 şi 1948, Valeriu Gafencu, Ioan Ianolide, Virgil Maxim sau Marin Naidim. Cu ajutorul surorilor lui Valeriu Gafencu, care-1 vizitează pe Părintele Arsenie la Sâmbăta, acesta le transmite „misticilor" primele trei volume ale *Filocaliei,* apărute în 1947 la editura Arhidiecezană din Sibiu.

Filocalia a avut un impact puternic în viaţa spirituală a deţinuţilor, sprijinind căutările isihaste ale acestora, începute cu lectura *Pelerinului Rus,* care urmăreau dobândirea rugăciunii inimii *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul.*

Dincolo de aceste momente punctuale, personalitatea harismatică a Părintelui a însufleţit rezistenţa spirituală a mii de credincioşi, în anii '40, în timpul detenţiei, cât şi după scoaterea din monahism, în faţa tăvălugului comunist. Experienţa sa ascetică, cuvântul pătrunzător, misiunea neobosită şi mărturia demnă l-au aşezat pe Părintele Arsenie Boca în galeria marilor mărturisitori ai lui Hristos din secolul XX.

„Ordin, să [se] strângă material compromiţător împotriva lui. Mutarea lui în altă parte nu rezolvă problema." (Arhiva Ministerului Justiţiei, Direcţia Instanţelor

Militare, fond Penal, dosar 21.342, f. 29) - aşa sună o rezoluţie din anul 1949, notată pe dosarul Pr. Arsenie Boca. De ce credeţi că Securitatea a lansat o întreagă zvonistică împotriva Pr. Arsenie Boca? Făcea aceasta parte dintr-o procedură uzuală în cazul marilor personalităţi arestate?

într-adevăr, compromiterea celor consideraţi periculoşi sau care refuzau să colaboreze era una dintre practicile curente ale Securităţii. în funcţie de persoana vizată se adaptau şi planurile Securităţii. Dacă cel în cauză refuza colaborarea, Securitatea crea, cu ajutorul agenţilor de influenţă, impresia în rândul apropiaţilor că acesta este agent şi astfel era compromis.

în cazul personalităţilor duhovniceşti, precum Părintele Arsenie Boca, regimul încerca să distrugă tocmai poziţia morală a acestuia în rândul credincioşilor, dosarele Securităţii conţinând astfel de planuri, care încercau să documenteze, fără succes, viaţa imorală a Părintelui.

Mă gândesc la un caz similar, cel al Părintelui Arsenie Papacioc, pe care Securitatea l-a şicanat permanent după eliberarea din închisoare. Trebuie să spun că Părintele Papacioc făcea obiectul urmăririi informative încă din perioada detenţiei, fiind considerat unul dintre liderii misticilor în timpul reeducării de la Aiud. Transferat permanent dintr-o mănăstire în alta, Securitatea încerca să-l compromită pe Părintele, acuzându-1 că are legături cu fiicele duhovniceşti.

Toate aceste legende ale Securităţii s-au risipit şi, în mod paradoxal, au susţinut moralitatea şi demnitatea acestor personalităţi duhovniceşti, tocmai prin caracterul absurd şi neverosimil al acuzaţiilor.

Aveţi colegi de generaţie foarte reticenţi faţă de amploarea pelerinajului actual care are drept destinaţie mormântul Pr. Arsenie Boca. Credeţi că sunt şi exagerări, oare Biserica gestionează suficient de inteligent acest fenomen care a crescut exponenţial în ultimii ani?

Atitudinea ironică şi superficială a generaţiei mele faţă de fenomenul religios este un fapt ce se manifestă cotidian, indiferent de subiectul vizat, finanţarea Bisericii, imaginea preoţilor, Catedrala Mântuirii Neamului, sau Părintele Arsenie Boca. Pentru că Părintele Arsenie Boca face parte din patrimoniul ortodoxiei româneşti, cred că răspunsurile la acest fenomen trebuie să le ofere Biserica. De-a lungul istoriei sale, Biserica a organizat şi temperat evlavia populară, tocmai pentru a o feri de exagerări, erezii sau schisme.

în cazul Părintelui Arsenie Boca, Biserica, ca instituţie, gestionează memoria acestuia la fel de deficitar cum s-a raportat şi la memoria comunismului. Lipsa asumării şi evitarea confruntării cu experienţa comunistă au plasat Biserica în ipostaza de a-şi ascunde propriile slăbiciuni, dar şi de a-şi acoperi mărturisitorii şi

figurile martirice, printre care se numără şi Părintele Arsenie Boca.

Memoria acestuia, ca de altfel şi a celorlalţi mărturisitori, a fost cultivată de credincioşi, aflaţi uneori în contrast cu poziţia oficială a Bisericii. De aici derivă şi caracterul improvizat şi uneori pietist al evlaviei populare.

Aceste derapaje, pe care le întâlnim în cadrul pelerinajelor la Prislop, sunt create nu atât de apropierea sinceră a oamenilor de mormântul taumaturgic al Părintelui, cât de parazitarea cu scopuri comerciale a credinţei. Aici se impune o intervenţie, în măsura posibilităţilor, din partea Bisericii şi chiar a autorităţilor din zona Haţegului.

în ultimul timp am sesizat o implicare mai activă a ierarhiei, deopotrivă P.S. Gurie, episcopul locului, şi P.S. Daniil de la Vârşeţ, ucenic al Părintelui Arsenie, care încearcă să canalizeze şi să nuanţeze evlavia populară.

Aş menţiona două imperative-oportunităţi în cultivarea memoriei Părintelui Arsenie. Pe de o parte, realizarea unor ediţii critice ale operelor sale, care să lămurească problema autenticităţii, deoarece Părintelui îi sunt atribuite o serie de scrieri şi cuvântări îndoielnice. Pe de altă parte, timpul lung de aşteptare al pelerinilor la mormântul Părintelui reprezintă un prilej catehetic extraordinar pentru Biserică. Preoţi şi teologi pot fi angrenaţi în acest efort misionar, care poate transforma orele de aşteptare în timp al descoperirii lui Hristos şi al asumării conştiente a

credinţei.

Tinereţea dvs. este un avantaj dacă ne referim la distanţa şi obiectivitatea pe care ar trebui să ni le luăm faţă de traumatismele istoriei recente. Cum aţi explica unor colegi de generaţie ori unor adolescenţi de astăzi fenomenul Arsenie Boca? Fiind şi teolog, şi istoric, care credeţi că este procentul de subiectivism pe care ni-l putem permite ţinând cont că „generaţia Facebook" este semnificativ mai indiferentă faţă de ororile comunismului?

într-adevăr, vârsta reprezintă un avantaj. Un alt avantaj - de fapt, mai mult decât un avantaj, o şansă extraordinară - a fost contactul cu foştii deţinuţi politici, care lărgeşte fabulos (nu numai uman, ci şi ca perspectivă istorică şi memorială) înţelegerea şi reflecţia asupra trecutului.

în ceea ce priveşte distanţa şi „obiectivitatea", trebuie spus că subiectivismul nu poate fi eludat. El aparţine oricărui demers, mai ales istoriografie, şi e inerent contextului şi circumstanţelor autorului: experienţa sa de cercetare, viziunile politice şi religioase, orientările ideologice mai mult sau mai puţin pregnante - toate acestea sunt integrate experienţei de redactare a unui text (fie el de rigoare academică, „ştiinţific"); odată înţelese, aceste elemente de subiectivitate dau culoare unui text şi ne plasează în cheia corectă de citire. *Falsa*

pretenţie de obiectivitate poate ascunde, sub o mască a corectitudinii, o atitudine mai degrabă lipsită de *onestitate.* De altfel, *onestitatea în raportarea la surse* e, de fapt, singura „obiectivitate” pe care o putem cere istoricului, celui care lucrează cu documentele de arhivă. Nesinceritatea istoricilor dată de metode precum: citarea fragmentară pentru susţinerea propriilor idei (în fond, o formă de deturnare şi falsificare a mesajului), interpretarea istorică pe baza unor surse (voit) fragmentare, tributul ideologic care primează asupra sincerităţii cercetării - iată provocările reale care pot face ca mesajul documentului să nu ajungă la cititor.

în altă ordine de idei, căutările personale au cea mai mare valoare. Cred că nimic nu se poate opune unei căutări sincere şi oneste, indiferent care e premisa de la care se porneşte. Condiţia esenţială, pe lângă dorinţa de a căuta, e capacitatea de a fi în permanenţă onest faţă de lucrurile pe care le descoperi. Chiar dacă uneori descoperiri sau revelaţii din „atelierul de lucru” pot provoca incertitudine, dezamăgiri sau chiar drame şi deziluzii, niciun efort de cercetare nu rămâne nerăsplătit. De cele mai multe ori, din păcate, căutăm ca prin dosarele Securităţii să ne *confirmăm* sau *infirmăm* propriile perspective, fără a fi în întregime oneşti şi a accepta cu deschidere şi smerenie realitatea celor petrecute în închisoare.

Trebuie accentuat, de asemenea, că studiile

de istorie şi teologie nu se contrazic (conform unei percepţii subzistente, care susţine incredulitatea istoricului faţă de supranaturalul teologiei); în special în ce priveşte înţelegerea ororilor comunismului, istoria şi teologia se află mereu într-o fericită completare. Ca discipline academice, ele sunt complementare în mod fericit, de vreme ce aparatul critic al istoricului lămureşte foarte multe probleme valoroase de metodă în abordarea teologiei istorice şi nu numai, în timp ce latura teologică oferă istoricului perspectiva unei deschideri mult mai largi - nu doar în evaluarea umană a personajelor implicate în istorie, ci şi a diferitelor semnificaţii ale acţiunilor lor pe termen lung, deopotrivă în orizontalitatea istoriei (de pildă, felul în care o atitudine demnă din închisoare a constituit un exemplu pentru cei din jur/ înscrierea unui gest exemplar în memoria colectivă) şi în verticalitatea veşniciei (moartea unui martir creştin deschide cerurile).

„Generaţia Facebook”, suspectată, pe bună dreptate, de indiferenţă şi superficialitate, nu trebuie incriminată pentru dezinteresul faţă de trecutul apropiat. De altfel, problemele memoriale nu au fost rezolvate de contemporanii comunismului. Lipsa dezbaterilor şi neasumarea experienţei traumatice în integralitatea ei au îngreunat raportarea onestă la trecutul comunist.

Accesul în arhivele Securităţii a generat în istoriografie, dar mai ales în dezbaterea publică, un apetit spre o abordare superficială şi tabloidizantă. Deschiderea dosarelor fostei poliţii

politice, ce trebuia să se constituie într-un demers de argumentare a represivităţii regimului comunist, s-a transformat într-o vânătoare de vrăjitoare, în care responsabilitatea genocidului comunist a fost pusă în seama turnătorilor, întreaga nenorocire produsă de comunism fiind simbolizată prin câteva note informative. Dosarele Securităţii, în loc să „lumineze” înţelegerea perioadei comuniste, au întunecat dezbaterea societăţii de azi, care înţelege comunismul românesc ca pe o lume a turnătoriei, a călăului fără victimă, a unui fratricid naţional.

Eroizarea din anii ’90, când întreg poporul era considerat victimă şi supravieţuitor al comunismului, s-a transformat într-un proces demitizator, în care comunismul nu a generat decât turnători şi note informative.

Cum poate fi transmis Părintele Arsenie şi moştenirea sa „generaţiei Facebook”? Cred că mesajul esenţial seamănă cu cel reflectat de închisorile comuniste: eroismul nu este un gest de moment, ci o atitudine de durată. Darurile ieşite din comun ale Părintelui Arsenie nu sunt daruri gratuite sau magice, ci sunt harisme primite în urma unei asceze îndelungate, a unui eroism în durata lungă - viaţa monahală, lupta cu patimile, cu gândurile. E, de fapt, acelaşi mesaj transmis de toţi sfinţii Bisericii şi pe care închisorile comuniste îl confirmă: despătimirea, asumarea deplină a învăţăturii creştine prin propria viaţă, cunoaşterea lui Dumnezeu prin rugăciune - toate acestea

transpun omul într-o altă realitate, în care experienţa harului transformă minunea într-o realitate firească.

Nu trebuie uitat că viaţa Părintelui Arsenie, în ciuda miraculosului în care e învăluită, străluceşte prin discreţie: ascultarea de ierarhie, modestia personală, smerenia mărturisirii.

TEODOR BACONSCHI
(teolog, diplomat, scriitor):

Multora nu le-a convenit eroismul său duhovnicesc, e limpede că el s-a manifestat din plin, continuu şi fără urmă de spectacol fals: a fost o vocaţie înaltă, autentică şi radioasă

Stimate domnule Teodor Baconschi, aţi fost, între alte importante funcţii publice, ambasadorul României la Vatican. Fără îndoială, fenomenologia miracolului creştin are particularităţile sale, pentru fiecare caz în parte, nu numai raportându-ne la confesiunea care-l revendică. Prin amploarea sa, dar - parţial - şi prin manifestări, poate fi făcută o comparaţie între fenomenul Padre Pio (Italia) şi fenomenul Arsenie Boca?

Ştiind eu că Dumnezeu produce numai unicate, mă feresc să fac paralele între diferitele personalităţi religioase. Fiecare om desăvârşit

atinge o formă irepetabilă a desăvârşirii. Există însă nevoia de modele, aşa încât modelarea unei posterităţi implică oricum o anumită reducţie tipologică. Da, ceva din cultul spontan pe care poporul italian i l-a dedicat lui Padre Pio are ceva din fervoarea populară care însoţeşte, la noi, imaginea tot mai „iconică” a Părintelui Arsenie Boca. Padre Pio a fost multă vreme „gelozit” de ierarhia catolică: nu oricui îi e dat să facă minuni sau să poarte stigmatele sângerânde ale Mântuitorului. Aşa şi în cazul Părintelui Arsenie: unii, mai lumeşti, deşi sunt poate sfinţiţi slujitori ai Domnului, privesc faptele minunate ale altora ca pe nişte succese supărătoare.

Pentru a rămâne în acelaşi registru, se constată — inclusiv în cazul lui Padre Pio, recent sanctificat — că recunoaşterea oficială a sfinţeniei atrage un plus de evlavie internaţională. Mormântul lui Padre Pio a devenit astăzi unul dintre cele mai vizitate din Italia. Ce preconizaţi că se va întâmpla din această perspectivă, la o eventuală canonizare a Pr. Arsenie Boca?

Cum spuneam, Padre Pio n-o dusese prea bine cu episcopii vremii sale. Poporul credincios din peninsulă a fost însă nemilos: l-a proclamat sfânt imediat după moarte şi a presat continuu Vaticanul, până ce i s-a deschis, „oficial”, dosarul de canonizare. Chiar şi în cursul minuţioasei anchete pornite de Congregaţia pentru Cauza

Sfinţilor, cultul postum al lui Padre Pio - vindecătorul popular, noul Sf. Francisc de Assisi - a continuat să crească. Adevărul este că, în creştinism, vechea formulă *voxpopuli, voxDei* a devenit de mult normativă. Bazileii bizantini erau adesea militari prestigioşi, puşi pe tron prin aclamaţiile mulţimii, la Hipodromul din Constantinopol. Aşa şi aici, ierarhia catolică nu a putut sfida voinţa mirenilor de a-1 vedea pe Pio proclamat sfânt. Pentru „credincioşii simpli", sfinţenia lui Padre Pio, ca şi cea a Părintelui Arsenie Boca, este de domeniul purei evidenţe. Biserica e chemată doar să „ia act" de acest adevăr frapant.

Sunteţi teolog şi diplomat, scriitor şi rafinat intelectual al spaţiului public şi al Bisericii. Putem vorbi oare, chiar encomiastic, şi ALTFEL despre sfinţenie, într-un alt limbaj decât cel „pentru babe" - obişnuitul limbaj de lemn al Bisericii? Avem vocabularul necesar unui discurs de secol XXI ori trebuie, constant, (re) inventat? Dincolo de faptul miraculos brut, inexplicabil în cuvinte omeneşti, cum putem vorbi despre miracol într-un limbaj adecvat unui intelectual sedus deja de discursul lui Andrei Pleşu ori de limpezimea gândirii unui geniu al fizicii precum Stephen W. Hawking, atras deopotrivă şi de *Jocul cu mărgele de sticlă* ***al lui Hermann Hesse, şi de*** *Patericul egiptean,*

dedulcit şi la creaţia lui Dali, şi de arta grădinilor japoneze, şi de ceramica de Marginea (Bucovina), iubitor şi de Pink Floyd şi de cântările Athosului?...

Sfinţenia este pretutindeni aceeaşi: şi pentru babe, cum ziceţi, şi pentru intelectualii rafinaţi, care umblă prin biblioteci selecte. Vechiul *qaddosh* ebraic: sacrul, ce-i pus deoparte, „cu totul altfel” - ca să reluăm termenii pe nedrept uitatului Rudolf Otto. Creştinul, cu cât e mai sofisticat, cu atât e mai familiar cu paradoxul religiei sale: Dumnezeu - absolutul, eternul, incomensurabilul - se face om şi moare de bună voie în mod infam, crucificat între doi tâlhari. Cei de pe urmă vor fi cei dintâi tocmai pentru că Absolutul se goleşte de slavă, de strălucirea sa orbitoare, inefabilă, şi asumă umanitatea, cu toate ale sale: sete, foame, frig, ură din partea ticăloşilor, agonie şi moarte. Şi sfinţii, oricât ar fi de feluriţi în darurile lor naturale sau supranaturale, au nota comună a unui spirit atotcuprinzător, care uneşte contrariile, împacă extremele, găseşte mereu ceva bun în firea răului şi ceva modest în fulgerarea triumfală a binelui. E nevoie de sfinţenie şi cred sincer că există sfinţi, printre noi. Sunt umili, anonimi sau nu avem noi lentila bine şlefuită pentru a-i descoperi. Dumnezeu nu-şi uită însă urmaşii cei mai demni: îi scoate finalmente la lumină, cum s-a întâmplat, bunăoară, cu Siluan Athonitul.

Miracolul care pluteşte îndeobşte în

mărturiile despre Pr. Arsenie Boca porneşte mai degrabă de la neputinţele omeneşti - pentru care lumea merge şi astăzi către mormântul său. Cu toate acestea, am reţinut o spusă a Pr. Arsenie Boca, pe care cei mai mulţi o ignoră: „Mă doare sufletul când văd răutate şi încăpăţânare în om. Când îi văd că vin cu probleme de trup, că au certuri în familie, că au judecăţi sau multe de felul acesta şi nu vin pentru mântuirea sufletului, pentru îmbunătăţire sufletească, pentru credinţă, pentru dragostea de Dumnezeu, că acestea sunt cele care le dau putere". Să fi scăpat oare Biserica hăţurile din mână în privinţa Pr. Arsenie Boca, tocmai prin faptul că nu a fost canonizat încă? O eventuală canonizare rapidă ar aduce un plus de rigoare în raportarea la acest fenomen?

Personal, cred în sfinţenia lui Arsenie Boca. Ştim însă că mecanismul tehnic al canonizărilor are adesea un cod nescris de corectitudine politică. Fiind cumva „neoficial", cultul popular al Părintelui Arsenie admite deversări, derapaje pietiste, forme uneori excesive. 0 canonizare asumată de Biserică ar duce şi la „defrişarea" acestui buruieniş care nu-i neapărat nociv, dar generează confuzii. Un sfânt are puterea de a ajuta toată umanitatea, nu există sfinţi pe categorii socio-culturale. De acord, un intelectual va fi mai atras şi apropiat de Sfântul loan Damaschin decât de Sfântul Gheorghe. Intelectualii în pustie au fost

adesea mai catolici decât papa, să ne amintim de marele Evagrie Ponticul...

Apropo de citatul de mai sus (pe care, mărturisesc, l-am găsitîntr-o sursă apocrifă), abia astăzi este în curs editarea integrală a scrierilor Pr. Stăniloae. Este prea devreme pentru a pretinde o ediţie *opera omnia* ***din Pr. Arsenie Boca, profesionist îngrijită?***

Canonizarea, care implică icoană şi acatist validate sinodal, ar trebui acompaniată şi de ediţia critică a operelor Părintelui Arsenie. Cât, cum a scris, trebuie cernut printr-o sită filologică şi biografică riguroasă. Deocamdată, ediţiile din scrierile sale (sau despre el) sunt cam neglijente, improvizate: nu le contest buna intenţie şi curăţie, dar le notez neplăcut impresionat aerul încropit. Receptarea mesajului arsenian are mai mult ca oricând nevoie de ordine şi tact pastoral.

S-a tot vorbit despre rezistenţa prin cultură, din perioada comunismului românesc. De ce, oare, niciun intelectual nu a trecut peste frica de Securitate şi nu a făcut măcar o convorbire de suflet cu Pr. Arsenie Boca, iar acesta a trăit - totuşi! - până în noiembrie 1989...? De ce nici ierarhii Bisericii nu l-au cultivat, măcar în particular, nici în perioada destinderii aparente din anii '70?

Părintele Arsenie Boca e un martir al lui Hristos în modernitatea diabolică a comunismului ateu. Chiar dacă multora nu le-a convenit eroismul

său duhovnicesc, e limpede că el s-a manifestat din plin, continuu şi fără urmă de spectacol fals: a fost o vocaţie înaltă, perpetuă, autentică şi radioasă, pe care avem datoria morală de a o fixa în memoria colectivă a generaţiilor următoare.

Chiar dacă limbajul folosit în scrierile sale nu se ridică la un nivel cultural foarte înalt - poate nici nu a urmărit aceasta -, adresându-se mulţimilor, poate fi socotit Pr. Arsenie Boca şi intelectual (era licenţiat şi în teologie, şi în arte plastice)?

Pe mine unul nu m-a convins cu adevărat „intelectualul" Arsenie Boca. Da, era om deştept şi sârguincios, a învăţat bine, dar ca pictor rămâne oarecare, fără o pătrundere ultimă a erminiei bizantine. Fusese contemporan cu Mircea Eliade, pe care-l citise. N-aş vedea însă „dispariţia" sa din puşcărie prin prisma unor texte precum *Secretul doctorului Honigberger.* Nu asta contează însă. Era fiu de cizmar, venea dintr-o familie modestă. Chemarea lui n-a fost cartea înaltă, *sacris erudiri,* ci transmiterea lui Dumnezeu într-o lume răvăşită de război, revoluţii sociale criminale şi materialism mai mult sau mai puţin dialectic. Am văzut că mulţi îl fac, în urma stagiului său de la Athos, un soi de inspirator al muncii Părintelui Stăniloae la traducerea *Filocaliei.* N-aş încuraja acest soi de protocronism arsenian.

Există o ruptură între sfinţenie şi condiţia intelectualului? Sunt intelectualii

prea bântuiţi de orgolii, prea lipsiţi de smerenie pentru a ajunge la sfinţenie? Este cultura (şi) o ispită — aşa cum socotesc adepţii „trăirii" ortodoxe?

Cred că demonizarea culturii ca sursă de vanitate nu e făcută decât de către inculţi. Educaţia, cultura înaltă, creaţia intelectuală sunt specii ale ascezei şi fructe ale smereniei, dat fiind că orice creator adevărat se simte mic în faţa misterului divin şi exaltă, cu toată umilitatea, misterul însuşi al capacităţii creatoare. Există fireşte o groază de duşmani ai credinţei creştine: jumătate dintre geniile modernităţii - de la Rousseau, până la Schopenhauer, Nietzsche sau Wittgenstein - au fost, dacă nu atei militanţi, cel puţin agnostici. Dar există şi latura cealaltă: de la Pascal, până la Simone Weil, trecând prin Kierkegaard, Chateaubriand, de Maistre sau Papini - lista e nesfârşită, v-am dat pilde aleatorii.... în inerţia mea, hrănită de experienţă în spaţiu şi timp, dar şi de frecventarea oarecum obstinată a culturii euro-americane, cred şi voi crede mereu că sensul creaţiei e rugăciunea, că adevărata capodoperă are o fibră orfic-sacrificială şi imnologică sau profetică... Nu facem decât să maimuţărim sau să copiem docil marele elan creator al Celui ce Este.

Aţi lucrat în presa creştină la mijlocul anilor '90. Cum era receptat pe-atunci Pr. Arsenie, comparativ cu vizibilitatea mediatică

de astăzi? Era - poate - zugrăvit mai „realist”? Putem vorbi despre o anume dinamică a cultului unui sfânt?

Părintele Boca a trecut la Domnul în 1989. La începutul anilor ’90, „absenţa” sa era proaspătă, iar „prezenţa” sa miraculoasă, de dincolo de mormânt, nu primise încă rezonanţa populară binecunoscută astăzi: era nevoie, se pare, de o dezvoltare organică, graduală, firească, a unui cult popular bazat, în mare măsură, pe difuzarea unor mărturii „de la om la om”. Pe de altă parte, da, amintirea lui recentă era mai umană, mai profană, legată de relatările fruste ale unor apropiaţi. Ucenicii săi informali, prietenii de familie, colegii de călugărie sau de închisoare erau unicii „pictori” ai „portretului” arsenian. între timp, memoria acestui cerc restrâns a devenit un bun obştesc al comunităţii ecleziale naţionale.

De ce credeţi că Pr. Arsenie Boca nu se regăseşte în ediţiile *Patericului românesc,* ***nici măcar în cele publicate după 1989?***

Prima ediţie a *Patericului românesc* realizat de Pr. Ioanichie Bălan a apărut în comunismul terminal: a fost un best-seller, dar şi o lucrare cenzurată: nu apăreau chiar toţi marii duhovnici. Era o ediţie *ad usum delphini.* Cred că acest decupaj oficial s-a menţinut, din inerţie, şi la ediţiile ulterioare. Din raţiuni evidente: o parte a ierarhiei s-a pocăit, recunoscându-şi, asemenea Mitropolitului Nicolae Corneanu, păcatele colaborării cu regimul comunist ateu, represiv şi

demolator de biserici. O altă parte nu s-a pretat la asemenea renaşteri dureroase. Fixaţi în secretele obscure ale epocii abolite în ’89, acei ierarhi au contribuit - conştient sau inerent - la tabuizarea suferinţelor preoţeşti şi creştineşti din puşcăriile politice comuniste. E o explicaţie psihologic raţională. Poate există însă şi alte cauze, care-mi scapă.

Cei care l-au cunoscut şi mărturisesc despre Pr. Arsenie Boca evocă un duhovnic mai degrabă aspru. Aţi scris o splendidă carte intitulată *Râsul patriarhilor* ***care este totodată şi teza dvs. de doctorat în antropologia religiilor susţinută la Universitatea Paris IV Sorbonne. Putem spune oare că pe măsură ce un duhovnic dobândeşte darul clarviziunii este mai reţinut, zâmbetul îi dispare în faţa imensităţii păcatelor omeneşti?***

Din cercetările mele - şi ale atâtor altora - reiese că Biserica a găzduit toate soiurile de sfinţi: unii „axaţi” pe *penthos,* adică pe metanoia, pocăinţă, *donum lacrimarum,* şi alţii care, dimpotrivă, au mizat pe paradoxurile libertăţii în Hristos: voioşie, speranţă, nonconformism, selecţia morală pe contrasens... în Casa Tatălui sunt multe lăcaşuri, cum se spune. E posibil ca Părintele Arsenie Boca, mai ardelean, să fi fost un exponent al rigorismului, nu al saltului translogic în imperiul aparenţelor denunţate. Deşi îmi sunt mai dragi „nebunii pentru Hristos” decât stâlpnicii şi alţi

campioni ai mortificării, admit că de fiecare e nevoie pentru a răspândi în lume mesajul evanghelic. Nu uit, bunăoară, că Blaise Pascal - care nu-i sfânt, dar e unul dintre cei mai subtili apologeţi ai creştinismului - fusese tristul adept al maximalismului jansenist.

întrucât aţi avut o prezenţă constantă în media românească, prin rubrici de factură religioasă în special, vă întreb frontal: sunteţi mulţumit de felul în care este mediatizată astăzi „imaginea”Pr. Arsenie Boca?

Am anumite nemulţumiri legate de stilistica şi estetica acestei mediatizări, dar mi le reprim. în concepţia mea, frumosul şi binele sunt inseparabile la nivel epifanic. Un defect estetic într-o icoană e şi un defect spiritual. Ştiu însă că acest maximalism e inaplicabil în realitatea vastă a societăţii creştine. Şi-mi mai spun că purismul intelectual riscă să funcţioneze ca o sminteală solemnă. Cu alte cuvinte, în gama infinită de abordări divine paradoxale trebuie să includem şi dreptul lui Dumnezeu de a legitima kitsch-ul: virtutea ultimă e legată de adevăr, nu de frumuseţea formală. Cultul popular, uşor anarhic, al Părintelui Boca are multe asemenea conotaţii. Nu e un cult pur sătesc, dar nici unul strict urban. Şi fiind la mijloc, are toate ambiguităţile acestui interval socio-cultural neclar. Cum spuneam deja, canonizarea oficială, asumată de Biserică, ar putea pune ceva ordine în efervescenţa aceasta uneori

zăpăcitoare.

AUGUSTIN IOAN
(arhitect, filosof):

Un arhitect, un constructor de biserici, are de învăţat de la Părintele o anumită dezinvoltură în raport cu tradiţia, care nu înseamnă abandonarea ei, ci o împlinire superioară

Cercetările şi scrierile dvs. legate de spaţiul sacru au devenit deja manuale de studiu pentru arhitecţii care realizează biserici ori alte construcţii sacre (troiţe, monumente funerare, memoriale etc.). Putem considera un spaţiu sacru cu totul aparte cel „ţesut" în jurul activităţii unui sfânt, ori al unui duhovnic dăruit cu excepţionale harisme? Cum calificaţi din această perspectivă fenomenele miraculoase petrecute în jurul Pr. Arsenie Boca?

Mă flataţi: din nefericire, nici instituţii şi nici împrejurări în care arhitecţii să studieze cum se fac bisericile nu mai sunt, nici biserici nu se mai fac precum acum douăzeci de ani, sau măcar zece... Dar să trecem la răspunsuri. Evident că aveţi dreptate, putem observa că, pentru oamenii

care fac acele pelerinaje, locurile consacrate de prezenţa Pr. Boca sunt considerate deja sfinte; mai precis, sfinţite de asocierea cu Pr. Boca, însuşi considerat sfânt.

Când spunem despre un loc sau spaţiu naturale că sunt sacre, spunem de fapt că acestea sunt considerate ca fiind sacre; cu alte cuvinte, ceea ce putem observa şi studia este efectul celor nevăzute asupra unui loc fizic, sau asupra celor care, socialmente, se comportă întocmai ca şi când acele locuri sau spaţii chiar sunt sfinţite, augmentate de prezenţa divină sau a cuiva îndumnezeit. Spuneţi chiar dumneavoastră, în acest set de întrebări, că omul sfinţeşte locul; cu atât mai mult omul considerat sfânt va fi sfinţind locurile vieţii sale în această lume, le va... contamina cu atributele sfinţeniei sale.

Mai lămuritor, poate: rigorile cercetării şi discursului academic ne obligă să spunem că putem cerceta doar efectele sacrului asupra altora - *topoi,* obiecte, fiinţe umane -, nu sacrul însuşi, care este de nesurprins în cadrele lui *id,* de vreme ce el este, prin definiţie, a/teritate radicală. Nu este însă un spaţiu aparte, în repertoriul locurilor şi spaţiilor sacre pe care le cunoaştem şi care, dacă e să ne uităm pe de o parte în textul biblic şi, pe de altă parte, în propunerea eliadescă de coprezenţă/camuflaj a sacrului în profan, vom observa că loc/spaţiu sacru poate fi, la rigoare, orice fel de loc/spaţiu fizic, nu doar cele „mândre” (Alberti), cu trăsături fizice aparte, excepţionale:

luminişul pe orizontul pădurii (şi recomand aici studiul lui L. Amoroso despre conceptul de *locus a non lucendo,* foarte heideggerian, în descendenţa amplificatoare a cărării din pădure, în studiul său din *Gândirea slabă* editată de Gianni Vattimo), ori oaza pe orizontul pustiei. *Poarta cerurilor,* deschisă pentru Iacov în somnul său cu capul pe o piatră indistinctă, nu este un loc mândru. Potenţialul său sacru nu se discernea anterior visului revelator.

Şi, pe acest canavas al creaţiei sanctificate în integritatea sa, avem de-a face cu locurile sfinţite pur şi simplu, aşa cum este cazul descris de dumneavoastră, de viaţa şi activitatea consacratoare a câte unui om îmbunătăţit sau sfinţit; şi să nu uităm că ierarhii au dreptul de a sfinţi, de a decupa din cotidianitatea sa câte un loc şi de a-1 ridica la demnitatea amplasamentului pentru un lăcaş de cult, aşa cum prea des s-a petrecut cu bisericile şi catedralele ridicate după 1989: nu pe locuri mândre, ci pe locuri cu dezlegare urbanistică...

Cât priveşte fenomenele miraculoase, cum le numiţi, nu sunt calificat să le comentez în vreun fel. Dar pot spune că, pe sau în proximitatea locurilor (considerate) sacre, este de domeniul evidenţei că se vor fi petrecând, potrivit celor ce le-au fost trăitori sau martori, fenomene neasemenea, din panoplia celor descrise de Rudolf Otto ca acompaniind irumperea sacrului în profan; mai de mirare ar fi ca ele să lipsească, precum în

activitatea Sfântului Baudolino, al lui Umberto Eco. Discernământul cu privire la caracterul lor neasemenea, miraculos, excepţional etc. - adică sacru - trebuie să fie de competenţa Bisericii, care este nu doar teritoriul predilect (dar deloc exclusiv, cum ştim tot de la Eliade) al manifestării sacrului în lume, ci şi un fel de manager în măsură să califice, sancţionând, cu experienţa sa aproape bimilenară, ceea ce nu este, în chip genuin, de pe lumea aceasta, dar care se manifestă, iarăşi în chip genuin, în lumea aceasta.

Pelerinajele imense, zilnice, care se petrec înultimii ani lamormântul Pr. Arsenie Bocapot fi şi fenomene sociale care se autoalimentează? Care sunt din punctul dvs. de vedere aspectele pozitive, care sunt cele negative?

Fireşte că da, pot fi şi este chiar aproape sigur că sunt, de vreme ce auto-alimentarea psiho-socială a pelerinajului se constată fără abatere la toate aceste fenomene, de la lungul drum care leagă Paris de Santiago de Compostella până la pelerinajele de la Prislop, pe care le investigaţi dumneavoastră, fără ca această evidenţă să aibă însă vreo umbră de conotaţie negativă. Dacă totuşi mă întrebaţi explicit, ca limită negativă nu văd decât, poate, isteria - individuală sau colectivă. Aspectele pozitive sunt nenumărate pentru pelerin, de la mângâiere la întărirea credinţei şi, prin auto-convingere, la rezolvarea, uneori miraculoasă, a

unor probleme care să fi generat plecarea în pelerinaj.

Excesul de mediatizare poate duce la diminuarea ori alterarea sacrului? Faptul că tarabele sunt pline de o mulţime de producţii (discutabile) avându-l ca subiect pe Pr. Arsenie Boca poate avea şi consecinţe negative?

Excesul de mediatizare, cum îl numiţi, pare că nu atinge pelerinii, care sunt ocupaţi cu pelerinajul lor, interior şi exterior. Nu mi se pare că excesul,

mizerabilist uneori, de filmare a cutărui mers în genunchi şi în coate, sau a pelerinajului la Sf. Parascheva, de la Iaşi, care, în restul anului, rămâne aproape singură în Catedrala Mitropolitană, a făcut altceva decât să amplifice fluxul de pelerini, în anii de după 1989. Pelerinajele şi mediatizarea lor se hrănesc reciproc şi se amplifică reciproc.

Faptul că tarabele sunt pline cu obiecte ale unei hagiografii discutabile, de la text encomiastic sărman scris şi până la imagine kitsch, spune, în primul rând, că lipseau - cel puţin până la apariţia cărţii acesteia - discuţia de bună calitate, expertiza, cercetarea serioasă. Dar acestea nu se vând la pangare, presupunând că ar fi fost scrise undeva, şi nu fac ele obiectul excesului de mediatizare; mă tem că, uneori, pe bună dreptate:

pelerinul nu găseşte confort în discursul critic, oricât de doct, ci în cel care îi confirmă tinderea către venerarea fără discernământ a sfântului aflat, cumva, la capătul pelerinajului sau al credinţei evlavioase. O asemenea literatură minoră în substanţă, dar suficientă, utilă, în scopul ei circulă pe sub ochiul intelectual critic - al cui? - în toată ţara. O vezi dimineaţa, citită în tramvai de femei între două vârste, între două stări sociale (nu neapărat modeste) şi, poate, între două crize existenţiale. Unele citesc în gând; altele pronunţă în tăcere rugăciunile din minicărţile respective: li se citeşte efortul pe buze; altele, de bună seamă, recită, ba chiar scandează în gând, dincolo de o înţelegere semantică a textului îngânat: litania aceasta pare să le facă bine. A diminuat această producţie de literatură de colportaj - nu sacrul, că aici sunt lucruri gingaşe de cumpănit, cât credinţa, sau măcar frecventarea bisericii? Sunt tentat să spun, iarăşi: dimpotrivă.

Mănăstirea Sâmbăta, Mănăstirea Prislop, biserica din localitatea Drăgănescu, ba chiar şi peştera din munţii Făgăraşului în care intenţiona să se retragă Pr. Arsenie Boca au devenit spaţii în care mulţimi de credincioşi caută prezenţa acestuia... Sunt aceste locuri o specie aparte a spaţiului sacru, conţin ele un plus de sacralitate, pentru că „omul sfinţeşte locul”?

Acestea sunt, oricum, *topoi* consacraţi în

hagiografia ortodoxă de pe teritoriul actual al României. La acestea se adaugă din ce în ce mai multe mărturii individuale despre locuri unde Pr. Boca ar fi poposit (la cei în cauză), încât un pericol este şi acela de a-1 vedea pe Părintele ca fiind ubicuu. Dar încă un nivel de semnificaţie este adăugat mănăstirilor de prezenţa unui candidat (fie şi neoficial, deocamdată, dar nu pentru mult timp, sper) la sfinţenie, evident că locurile şi cel care le-a sfinţit se activează, se potenţează reciproc.

Nu, nici acestea - mănăstirea şi peştera - nu sunt specii aparte ale spaţiului sacru, ci verifică minuţios toate lucrurile deja spuse la prima întrebare, pentru că sunt modele arhetipale şi, ca orice model, se reîntrupează, cu aceeaşi funcţie şi cu aceleaşi efecte, de fiecare dată, în circumstanţe aparent noi. Nu este nicio diferenţă, decât cea de timp, între peştera zisă a Sf. Andrei, de lângă Dervent, peşterile de pustnici de la Colţul Chiliilor, de la Zărneşti, cele de pe Valea Buzăului sau aceasta, de care pomeniţi dumneavoastră.

Retragerea în peşteră, cel puţin de la Profetul Mahomed încoace, este retragerea în indistincţie, o extragere din lume într-o formă mai degrabă neformată a ei şi, deci, precedentă unei revelaţii.

Mă simt obligat să precizez: există o carte excelentă despre pelerinaje, scrisă de Mirel Bănică, antropolog şi sociolog al religiilor, unde, între altele, este studiat şi

acest comerţ cu kitsch-ul existent permanent acolo unde se petrece un pelerinaj (vezi *Nevoia de miracol. Fenomenul pelerinajelor în România contemporană,* ***Ed. Polirom, 2014). Sigur că un om cu educaţie estetică va păstra o distanţă sanitară faţă de kitsch. Ce are de pierdut - totuşi - intelectualul care ţine morţiş să rămână „imparţial", să aibă o distanţă obiectivă, ştiinţifică faţă de exprimările totdeauna nonconformiste ale sacralităţii autentice, uitând de binefacerile mirării?***

Păi, exact asta: caracterul mirabil al sacrului. Care, transcendent fiind, nu este neapărat legat de suportul material, ci doar poposeşte pe acesta, se foloseşte de el (pentru a se camufla în, sau îndărătul lui, ar adăuga Eliade). Cât despre autenticitate, să îmi daţi voie să am rezerve serioase faţă de termen, când îl folosim în relaţia dintre sacru şi artele care îi sunt asociate. îi putem descrie alte atribute, dacă ne referim la experierea sacrului: nemediată de cultură sau de estetică, poate; dar autenticitatea nu este opozabilă culturii, sau educaţiei artistice.

După postmodernism, evident că se află în criză şi termenul de *kitsch,* care nu mai explică integral ce se petrece în arta sau în fenomenele para-artistice care au cedat tentaţiei popularităţii. Ceasurile de mână *Citizen,* expandate la scară şi aurite, atârnate la vedere de către vreun iconostas, sau reproducerile paupere ale câte vreunei *Cine de taină,* pe care le vindeau nomazii înainte de 1989 prin satele româneşti, pe lângă cherestea, smoală

sau mere, sunt, de bună seamă, kitsch. Dar nu kitsch-ul estetic deranjează în primă instanţă, cât prezenţa unui instrument de măsurare a timpului într-un spaţiu al atemporalităţii, respectiv înlocuirea icoanei sfinţite cu o hârtie imprimată aproximativ. Inflaţia de obiecte lipsite de orice atribut estetic este tolerată, dacă nu patronată direct de Biserică şi, deopotrivă cu slaba educaţie artistică, în istoria şi, mai ales, actualitatea artelor asociate cu religia, contribuie la o urâţire peste măsură de prolifică a ambianţei în care ne rugăm. Dar, mă grăbesc să adaug, mi se pare mult mai gravă amplasarea unei biserici cu altarul spre vest, acum câţiva ani, la Tulcea, pe care am semnalat-o la vremea cuvenită în *Dilema Veche,* decât uitarea frumuseţii celei dumnezeieşti. Pentru că, la urma urmelor, când Vitruvius spunea că arhitectura cată să fie *venustas,* asta spunea: arhitectura trebuie să fie zeiesc de frumoasă; mai mult: ca zeiţa frumuseţii de frumoasă.

Prin urmare, ca să revin laîntrebare, intelectualul, când se roagă, nu în calitate de intelectual se roagă, ci de credincios, în profundă umilitate, la fel ca şi seamănul său lipsit, poate, de simţ critic sau estetic. Primul este, în ceasul rugăciunii, netrebuincios; al doilea ajută doar pe cei care au nevoie de ajutorul frumuseţii spre a fi răpiţi; pe cei care sunt deja, în credinţa lor, nu neapărat.

în cazul anumitor sfinţi, care au avut, pare-se, intuiţia ori viziunea a ceea ce se va petrece după moartea lor, au existat şi

rugăminţi testamentare cu privire la corpul lor. Spre exemplu, Pr. Nectarie (Grecia) nu şi-a dorit ca moaştele sale să fie răspândite, a vrut ca trupul său să rămână intact, ceea ce nu s-a întâmplat. Se spune că aceasta a fost şi dorinţa Pr. Arsenie Boca. Dincolo de alte explicaţii - terestre - consideraţi că spaţiul sacru dinjurul mormântului Pr. Arsenie Boca ar puteafi diminuat/alteratprin scoaterea sa din mormânt ori prin răspândirea moaştelor prin mai multe biserici?

Iată că întrebarea dumneavoastră precede cu puţine zile scandalul tentativei de profanare a mormântului Pr. Arsenie Boca, de la Prislop, aşa că, acum, când scriu răspunsurile, suntem amândoi martori la... mediatizarea excesivă a cazului, ca să vă citez. Profanatorul pare să fi citit din Arghezi versul: „Vreau să te pipăi şi să urlu: Este!” Dar problema moaştelor este una mult mai complicată şi mai generală decât dorinţa de integritate *post-mortem* a vreunuia dintre candidaţii la sfinţenie.

Creaţia sa artistică poate fi considerată o extensie a sfinţeniei Pr. Arsenie Boca? Acele pietre pe care le-a „sădit” în curtea Mănăstirii Sâmbăta - care ne aduc aminte de o adevărată artă a grădinilor existentă în Japonia -, desenele şi pictura Părintelui au parte astăzi de o notorietate la fel de mare.
Cum le consideraţi dvs., chiar dacă pictura de

la biserica Drăgănescu iese din tiparele canonice...?

„De aia multă vreme noi n-am ştiut ce avem aici, în sat. Noi am crezut că avem un preot pictor, dar el a fost sfânt” spune o femeie din Drăgănescu în *Jurnalul Naţional* din 25 aprilie 2012 (http://jurnalul.ro/ special-jurnalul/reportaje/codul-lui-da-vinci- varianta-romaneasca-uluitoarele-mesaje-de-pe- peretii-bisericii-draganescu-610901.html). Articolul este senzaţionalist, dar citatul parcă parafrazează vorbele lui Iacov, care se scoală înfricoşat, spunând: *Aici este poarta cerurilor şi eu n-am ştiut!* în realitate, dacă se va confirma, Pr. Boca era şi zugrav de subţire, şi sfânt, într-o singură fiinţă, sfântul fiind camuflat în preot şi pictor. Sorin Preda, pe care l-am cunoscut şi preţuit mult, a scris mai aplicat decât aş putea-o eu face despre pictura Părintelui Boca de la Drăgănescu (http://www.fundatiaarsenieboca.ro/Articole-preluate-din-pres%C4%83-%C5%9Fi-internet/profetia-pictata-a-parintelui-arsenie-boca.html), deci n-am să comentez anticipările acestuia, dacă vor fi fost (în definitiv, în 1984, anul până la care va fi lucrat acolo, se ştia deja cum arată şi cum zboară navetele spaţiale americane). Nu că nu ar fi respectat erminia pictând biserica, doar că i-a adăugat câteva scene mai... prozaice; or, tocmai acestea par să reţină atenţia, după treizeci de ani, iar nu pictura delicat-modern(ist)ă. Ce remarcăm? Scena cu adormirea Maicii Domnului ne surprinde prin aceea că Iisus se ţine pe sine însuşi, copil, pe

braţul drept, după cum, rar, găsim câte o scenă cu Sf. loan Botezătorul ţinând tipsia cu propriul cap, tăiat; în scena judecăţii, un călugăr e răstignit pe cruce cu trupul în rai, dar cu picioarele în iad. în plus, scena cu bărbatul şezând pe scaun, cu femeia sa în planul secund, aduce cu unele dintre scenele frivole ale lui Theodor Pallady; în fine, referinţele de text atribuite diavolului sunt o altă inserţie modernistă în pictura bizantină, hieratică. Imaginile pe care le-am avut eu la dispoziţie nu şochează nici prin rigoare canonică, dar nici prin avangardism plastic. Nu cred că Iisus, în braţele Maicii Sale, este pictat în zeghe, ci că drapajul îmbrăcăminţii este reprezentat mai degrabă inabil, sau schematic. Nu văd scena cu turnurile WTC explodând şi mi se pare că, în general, lucrările sale plastice suferă prin proiecţia *ă rebours* a sfinţeniei cu care este învestit de către credincioşi, în sensul că un om suprafiresc, îmbunătăţit, nu poate fi un pictor doar decent, trebuie să fie câte ceva special şi în pictura sa, nu se poate! Prin urmare, (re)sursele sfinţeniei sale prezumate trebuie căutate altundeva.

Sunteţi câştigătorul unui concurs naţional, cel din 2002, cu un splendid proiect arhitectonic de realizare a Catedralei Patriarhale - din păcate, nerealizat. Aţi proiectat şi alte biserici, unele construite deja - v-arfi plăcut să aveţi în lăuntrul acestora o frescă/pictură realizată de Pr. Arsenie Boca?

Ce are de învăţat un arhitect, un constructor de biserici, din fenomenul Arsenie Boca?

Vă mulţumesc pentru apreciere; venind de la dumneavoastră, mă onorează. Se construieşte, în loc, o megastructură care arată veche de nouă, dar care nu e tradiţională, în sensul arhitecturii (post)bizantine. Atât despre acest subiect închis.

Nu am avut niciodată privilegiul de a alege pictorii bisericilor pe care le-am proiectat şi care s-au edificat, din 1995 şi până azi, dar am avut marele noroc de a beneficia de aportul unor pictori foarte tineri şi foarte buni. îmi cer smerit scuze că nu le ştiu numele, dar biserica Sf. Constantin şi Elena din Urziceni şi o biserică de la Slobozia îmi plac în chip deosebit; chiar acum se pictează şi Sf. Treime din Urziceni, de asemenea frumos şi canonic. Şi, fără legătură cu mine, admir extatic repictarea de la Sf. Gheorghe Nou, din centrul Bucureştilor.

Fireşte că mi-ar fi plăcut să fi făcut o biserică-suport pentru o pictură celebră, aş fi (fost) onorat. Dar, la urma urmei, arhitectura şi arta sacre (adică icoanele tri- şi bi-dimensionale) nu sunt decât, ca să continuu referinţa la navetele spaţiale pictate de Pr. Boca, rampe de lansare pentru rugăciune. în ultimă instanţă, arta sacră este un intercesor, fiind secundă în raport cu scopul ei revelator. Abia ei i se potriveşte rolul atribuit operei de artă, *aletheic* (Heidegger), de dezvăluire, de scoatere din ascundere a adevărului. Nu mi se pare că biserica pictată de

Grigorescu, pe lângă care trec în drum spre Ploieşti, este mai sacră, strict din acest motiv, decât una pictată de un pictor mai modest.

Ce are de învăţat un arhitect, un constructor de biserici, din fenomenul Arsenie Boca? în primul rând, coprezenţa, în cultura Părintelui, a fizicii cuantice şi a teologiei, de pildă. O anumită dezinvoltură în raport cu tradiţia, care nu înseamnă abandonarea ei, ci o împlinire superioară: uneori, ca şi în cazul arhitecturii şi al artei din tradiţia brâncovenească, toate cele ştiute se sudează într-un turbion care ridică pe un alt plan ingredientele, pe care cu toţii le ştiau dinainte; cu toate acestea, privind unele lucrări din orizontul tradiţiei, vedem un altceva-acelaşi: continuitatea e acolo, dar la fel este şi ruptura de nivel, aurorală - peste toate convenţiile şi repetiţiile.

De ce i se „iartă" lui Gheorghe Tattarescu pictura de biserică („cel mai tipic academist", conform lui Vasile Drăguţ), ori lui Nicolae Grigorescu şi, desigur, păstrând proporţiile, dimpotrivă, Părintelui Arsenie B., care nu a devenit nicidecum celebru graţie picturii sale, i se cere neapărat să respecte întocmai erminia?...

Pentru că erminia ne spune ce să conţină fiecare scenă; mai precis: ce nu cumva să lipsească din ea şi tâlcuieşte relaţiile dintre personaje şi semnificaţii, pentru că pictura sau mozaicurile

Bisericii Ortodoxe explică Biblia credincioşilor, funcţionează ca intercesori între credincios şi sfântul de pictat, sau Iisusînsuşi. Cum să pictezi - nu. Mai puţin, probabil, condiţia ca pictura să fie figurativă totuşi, întrucât icoanele ortodoxe nu sunt nici islamice şi nici modernist-abstracte. Prin urmare, este irelevant dacă Tattarescu sau Grigorescu sau Pr. Arsenie Boca au pictat în cutare manieră sau în alta, dacă au respectat poziţia în biserică, în raport cu axa vest-est, cu registrul pe verticală al scenei în cauză. De altfel, scenele care sunt chestionabile, dintre cele ale Pr. Boca, nu sunt scenele prinse în erminie, ci sunt secundare, ba chiar ascunse privirii şi, la fel ca şi comentariile ghiduşe ale copiştilor de manuscrise medievale, reprezintă spaţiul de libertate al zugravului de subţire. De altfel, cred că scenele în cauză mirau mai mult înainte de 1989 decât acum, când se pictează mai peste tot, în bisericile cele noi, farfurii zburătoare, ctitori dubitabili sau personaje istorice la zi, bune sau rele.

Să nu uităm că locul de la Drăgănescu devenise deja spaţiu dedicat unui pelerinaj mai puţin obişnuit cât încă Părintele picta acolo, întrucât lumea mergea pur şi simplu pentru a primi - discret, întrucât totul se petrecea sub supravegherea poliţiei politice - o binecuvântare şi opovaţă duhovnicească. Amplasamentul bisericii de la Drăgănescu are oare ceva special? Săfifost doar „întâmplare”

în alegerea exact a acestei biserici pentru a fi pictată de Arsenie Boca? Sunteţi specialist în arhitectura bisericească, cum vi se pare această biserică de la Drăgănescu, al cărei arhitect nu a ieşit din anonimat?

Exceptând aparatul de intrare, cu o prispă supradimensionată în raport cu corpul bisericii şi un timpan semicircular, ce anunţa, poate, o viitoare expandare dimensională a lăcaşului de cult, biserica nu pare să aibă nimic extraordinar. Dar construirea ei în perioada comunistă însă, da, este miraculoasă. Prezenţa mai degrabă stranie a turlelor din acoperiş (şi mă refer la schiţa de turlă aşezată cam peste iconostas) şi neîndemânarea proporţionării lor ne sugerează o echipă de meşteri dintre cele ce se articulau mai degrabă spontan prin satele româneşti în timpul comunismului şi cărora le datorăm nu numai biserici neautorizate, ci şi o întreagă arhitectură pseudo-vernaculară de locuinţe, complet nestudiată până astăzi. Dar pridvorul este frumos, elegant, în manieră brâncovenească, însă în felul în care se interpreta în perioada interbelică această moştenire.

Putem vorbi, chiar dacă intrăm pe terenul misterului, despre o interacţiune nevăzută între arhitect şi patronul spiritual deja ales al bisericii — ştiţi bine studiile lui Sorin Dumitrescu care, la limita luminoasă, presupun acest fapt suprafiresc?

Dacă intrăm pe tărâmul misterului, cum bine spuneţi, îl părăsim pe acela al limbajului academic, centrat pe argumentare şi experiment repetabil. Dar nu trebuie să o facem pentru a cerceta fenomenul empatiei dintre un artist sau un cercetător şi obiectul investigaţiei sale - aici, estetice. Se produce de fiecare dată când investigaţia este serioasă şi îndelungată un fenomen de - folosesc iar termenul acesta, dar cu distanţa necesară - contaminare, de parcă cele dimprejur se şterg şi se înmulţesc, sau devin vizibile doar cele care sunt căutate; un soi de nu M-ai fi căutat dacă nu M-ai fi găsit deja aplicat, de data asta, obiectului investigaţiei. Pe de altă parte, însă, preabunul şi Sfântul Ierarh Nicolae, ocrotitorul bisericii acesteia atât de ascunse din traseele circulate ale ţării (http://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri/biserica-draganescu-95957.html), nu este cunoscut pentru efecte estetice ale sfinţeniei sale, ci pentru cele mai degrabă etice. Nu i-aş putea face Pr. Boca nici vreo imputare, nici vreo laudă în plus pentru pictura sa din pricina, sau mulţumită Sfântului Nicolae.

Vă propun un exerciţiu de imaginaţie: dacă aţi putea sta astăzi de vorbă cu Pr. Arsenie Boca, ce l-aţi întreba despre construcţia de biserici, despre sacralitatea spaţiului?

De bună seamă, i-aş pune aceleaşi întrebări pe care le-am pus şi ÎPS Mitropolitului

Chrysostomos de Etna, CA, împreună cu care am dialogat pe aceste teme, după cum ştiţi, căci aţi fost editorul volumului respectiv *(Arhitectură în Biblie şi la Sfinţii Părinţi,* Bucureşti, Ed. Pro Universitaria, 2013). Ar fi, de bună seamă, excepţională pledoaria unui teolog care era versat şi în arta religioasă a frescei şi a icoanei. Aş întreba, spre pildă, dacă este biserica, în spaţialitatea sa arhitecturală, o icoană tridimensională sau doar o simeză sofisticată pentru icoanele bidimensionale?

Aş întreba despre teologia luminii, de la cele increate până la lumina cea de candelă, care ar trebui să scoată din ascundere *(aletheia),* dar nu mai mult de-atât, câte un chip de sfânt, ocultând restul. Aş întreba, apropo, de ce nu mai folosim *choros-vm* spre a lumina dimprejur adunarea credincioşilor în naos şi punem, în schimb, înfricoşătoare candelabre cu ou de struţ în centrul de greutate?

Aş întreba dacă - şi cum anume? - trebuie înnoită arhitectura lăcaşului de cult ortodox, de vreme ce dânsul a încercat să augmenteze şi să aducă la zi pictura religioasă a acestuia?

Dar, de bună seamă, îmi imaginez că Pr. Boca ar avea mai multe răspunsuri decât aş avea eu întrebări... Aşa a fost cazul cu părintele meu spiritual, ÎPS Chrysostomos, unul dintre cei mai rafinaţi ierarhi şi gânditori ortodocşi pe care i-am întâlnit vreodată, când am avut schimbul epistolar, prin urmare nu am niciun motiv să mă aştept la mai puţin de la un potenţial sfânt.

FLORIN CARAGIU
(matematician, teolog, poet):

Există în picturile Părintelui o căutare a unei transparenţe iconice care exprimă năzuinţa sa îndreptată spre universul eshatologic, ceea ce este o sursă nesfârşită de inspiraţie poetică

Stimate domnule Florin Caragiu, aţi avut şansa de a fi fost aproape de Pr. Ghelasie Gheorghe de la Mănăstirea Frăsinei, iar datorită eforturilor dvs. opera acestuia a început să fie tipărită — ajungând astăzi la volumul al 13-lea - într-o ediţie de foarte bună calitate. Vă întreb din start: ce părere aveţi de editarea scrierilor Pr. Arsenie Boca? Şi ce-ar fi de făcut cu imensa literatură apocrifa care orbitează în jurul fenomenului Arsenie Boca?

Fenomenul de care amintiţi este, pe undeva, atras de o personalitate care, am putea spune, exercită o fascinaţie publică, având ca ingrediente miraculosul, enigma, misterul, pătimirea, învierea lăuntrică, capacitatea sa elevată de a uni în sine

simplul cu complexul pentru a găsi o cale până la inima zbuciumatului om contemporan, de orice condiţie, şi vocaţia de călăuză spre o anume stare de pregustare a eshatologicului. Cred că în timp norul de cuvinte se va condensa, după o decelare firească, într-o planetă afectivă. Pentru aceasta, este vital totuşi să se ferească chipul şi cuvintele Părintelui de o popularizare mergând până la vulgarizare prin folosirea lor cu iz magic, spectacular, sau comercial, după o logică a prestigiosului, şi nu a smereniei. Aici intervine riscul deformării mesajului, până la a deveni contrar spiritului în care el a fost transmis oamenilor de către însuşi Părintele Arsenie.

Există o foarte interesantă circulaţie a ideilor marilor mistici isihaşti, inclusiv dacă ne referim la cei care s-au nevoit în secolul XX în România. Uneori, aceştia se întâlnesc şi în realitatea fizică, alteori, nu. Aveţi cunoştinţă despre vreo întâlnire dintre Pr. Arsenie Boca şi Pr. Ghelasie Gheorghe? Care era părerea celui din urmă despre Pr. Arsenie Boca? Puteţi face o paralelă între cele două personalităţi?

Ştiu că Părintele Ghelasie a fost o dată împreună cu Părintele Ioanichie (de la Frăsinei) la Părintele Arsenie pentru sfat. Părintele Arsenie, cum l-a văzut pe Părintele Ghelasie, i-ar fi spus să aibă grijă, că scrisul lui va întărâta multe spirite, dar nu l-a descurajat să scrie, dimpotrivă. Pe atunci, Părintele Ghelasie nu publicase încă nimic,

aşa că acesta poate fi socotit încă un exemplu al înaintevederii Părintelui Arsenie. Părintele Ghelasie îl aprecia pe Părintele Arsenie ca pe un mare duhovnic, capabil să mişte mulţimile, să stârnească un fenomen de masă. Părintele Ghelasie şi Părintele Arsenie au multe în comun. în primul rând, grija părintească pentru omul deznădăjduit, ieşirea în întâmpinarea fiului risipitor, vederea cu duhul care accede la ascunsul inimii omului, fecundând-o spre o adevărată naştere din nou prin cuvântul viu şi lucrător, luminat de sus, care „pătrunde până la despărţitura sufletului şi duhului, dintre încheieturi şi măduvă, şi este destoinic să judece simţirile şi cugetările inimii” (Evr. 4,12).

Apoi, pe cei doi îi caracterizează deopotrivă fiorul mistic, nedespărţit de cel liturgic şi de cel moral. Aşadar, o preocupare continuă pentru a pune hotar păcatului şi a da imbold oamenilor spre rugăciune, viaţa liturgică şi practica duhovnicească în general, spre unirea înălţimii contemplaţiei cu adâncimea smereniei şi lărgimea dragostei. în mod specific, Părintele Ghelasie se adâncea neîncetat în trăirea mistică isihastă, din adâncul căreia a iradiat în inimi căldura duhovnicească dătătoare de viaţă şi ne-a lăsat moştenire, într-o formă originală, o comoară de scrieri mistice şi teologice, de o incontestabilă puritate a ortodoxiei credinţei, care într-adevăr a stârnit multe nedumeriri din partea „formaliştilor”. Părintele Arsenie, fără a fi lipsit câtuşi de puţin de

fiorul elevaţiei mistice, s-a axat mai mult, în scrierile sale, pe latura înţelepciunii practice, pentru a veni în întâmpinarea nevoilor spirituale stringente ale mulţimilor ce-1 căutau.

Prin scris, în cazul Pr. Ghelasie Gheorghe, prin scris şi desen ori pictură, în cazul Pr. Arsenie Boca, aceştia au lăsat o operă. Dincolo de valoarea duhovnicească, estetică, documentară etc. a acestor moşteniri, observăm un proces, destul de elaborat, uneori, de camuflare prin simbol în cazul amândurora — date fiind condiţiile istorice vitrege în care au trăit. Există hermeneuţi care să-i fi decriptat mulţumitor, care să-ifi studiat aşa cum merită?

Dacă e să ne referim la Părintele Arsenie Boca, de pildă la icoana cu Iisus Hristos în zeghe la care ne-a atras atenţia într-un articol al său filosoful şi teologul Alexandru-Valentin Crăciun, putem într-adevăr să considerăm că Părintele Arsenie Boca a dorit să transmită un mesaj vizavi de împreună-pătimirea lui Hristos cu noi până la sfârşitul veacurilor. în orice caz, nici Părintele Arsenie, nici Părintele Ghelasie nu erau înclinaţi spre o implicare în politic, spre a da conotaţii politice scrierilor lor, tocmai pentru că ei socoteau că reglarea vieţii duhovniceşti, explozia socială în lanţ pe care o viaţă personală îmbunătăţită ar putea-o genera, întrece cu mult efectele oricărei lupte exterioare cu efectele neorânduielilor lumii,

tocmai pentru că se ocupă de cauzele profunde ale lor. Vorba Părintelui Arsenie, „despre nevoinţa care dovedeşte răbdarea şi credinţa sfinţilor, putem spune că e singura cale îngăduită şi în stare să mistuie puterea răului şi să o facă fără rost şi fără vlagă în lume”. Oricum, cred că singura cale de desluşire este cea de a le survola viaţa şi operele acestor părinţi până în profunzimea lor, şi a le pătrunde astfel miezul. Este singura şansă de a obţine un profil duhovnicesc realist, judecata din afară riscând întotdeauna să deformeze o înţelegere justă a unui fenomen. în orice caz, figurile lor nu trebuie scoase din contextul şi orizontul lor intenţional, din cadrul modului de viaţă în care, urmând lui Hristos, îmbrăţişau cu deplină dăruire de sine iubirea de Dumnezeu şi de oameni. Poate că decriptare nu e cel mai nimerit cuvânt în cazul lor, pentru că ar semăna cu un fel de raţionalizare a tainei, ceea ce, sunt sigur, cei doi părinţi nu-şi doreau. Mai degrabă e nevoie de o împletire dintre studiu şi viaţa duhovnicească, singurul mod prin care poate surveni o înţelegere autentică, şi anume din locul în care ei înşişi au experiat viaţa cu şi în Dumnezeu.

Este nonconformismul misticului un avantaj ori, dimpotrivă, un scut care devine uneori stânjenitor pentru ceilalţi creştini? Şi Pr. Ghelasie Gheorghe, şi Pr. Arsenie Boca au fostnonconformişti graţie proniei divine, dar şi prin comportament, şi prin harisme. Care

este punctul de la care nonconformismul misticului devine greu de digerat pentru confraţii aflaţi pe aceeaşi cale întru Hristos?

Nonconformismul misticului poate reprezenta o piatră de poticnire pentru unii, dar în acelaşi timp este o şansă de trezire a multor conştiinţe. Pentru că, trebuie să spunem, conformismul constituie la rândul lui o piatră de poticnire pentru mulţi, adeseori chiar o barieră pusă în calea rodirii credinţei în faptele dragostei, şi un risc de adormire a conştiinţelor, de îngheţare a lor în formalism. De aceea, e nevoie de aceste forme nestandard de duhovnicie pentru a realiza că Duhul suflă unde voieşte, lucrarea Lui în lume neputând fi cuprinsă în formule. Vedem în *Vieţile Sfinţilor* cât de variată şi neuniformă este mulţimea celor ce se mişcă sub insuflarea unuia şi aceluiaşi Duh. încercarea de uniformizare a vieţii duhovniceşti este sortită eşecului.

Sunteţi matematician - care a fost poziţionarea Pr. Ghelasie în raport cu pregătirea dvs.? Cum se poate apropia un om care vine cu reflexele ştiinţelor exacte de un mistic precum Pr. Ghelasie Gh., precum Pr. Arsenie B.? Care sunt etapele - lăuntrice — pregătitoare pentru ca o astfel de întâlnire să devină rodnică din punct de vedere spiritual?

Părintele Ghelasie era foarte deschis faţă de orice câmp al cunoaşterii şi vieţii umane, nu numai căutând să trezească în cei care veneau la el

dorirea dumnezeiască, cu alte cuvinte să le dea acel inefabil vector al aspiraţiei către cele duhovniceşti, ci şi dialogând cu ei, dăruind şi primind, adică aşezând relaţia sub semnul reciprocităţii, chiar şi în contextul raportului asimetric duhovnic-ucenic. Căci taina iubirii, spunea Părintele Ghelasie, este asemenea unei întrupări în celălalt şi, prin urmare, presupune o concomitentă dăruire şi primire. Acesta este, de altfel, şi sensul împărtăşirii euharistice, în care nu numai primim Trupul lui Hristos spre împărtăşire, ci şi noi înşine ne dăruim, cu toată fiinţa noastră, spre a fi alipiţi Lui, spre plinirea Lui. Orice act duhovnicesc implică o dublă mişcare: cea de pogorâre a lui Dumnezeu la noi şi cea de ascendere a noastră spre cele dumnezeieşti. La fel, orice întâlnire semnificativă, rodnică din punct de vedere spiritual, implică o respiraţie a comunicării, o transfuzie de viaţă (după cuvântul „dă sânge şi ia duh”), o gestaţie reciprocă pusă în mişcare de suflarea dragostei dumnezeieşti. Deschiderea inimii, împreună cu disponibilitatea de a pune în practică cuvintele primite şi a răspunde creativ, în chipul dragostei filiale, creează cel mai potrivit orizont de întâmpinare a unei asemenea întâlniri cu părinţi îmbunătăţiţi.

Fiind şi teolog, cum receptaţi condiţia misticului în secolul XX? Este aceasta primejduită, este mai grea comparativ cu alte

secole creştine? Pe de altă parte, putem vorbi despre un anume specific al isihasmului românesc de secol XX?

în secolul XX, mistica creştină autentică a trecut printre Scylla şi Charybda, vreau să spun, printre gurile măcinătoare de sens ale raţionalismului exacerbat şi ale multitudinii de false misticisme. Exemple ca Părintele Ghelasie şi Părintele Arsenie ne dovedesc că mistica ne descoperă un chip al vieţii duhovniceşti ce nu poate fi atins nici de raţionalizare, nici de ocultare. Falia dintre raţiune şi credinţă este acoperită cu prisosinţă de adâncul trăirii mistice, în care ele îşi comunică, paradoxal, însuşirile. Cred că în isihasmul românesc de secol XX se evidenţiază mai multe specificuri mistice, amprentate de influenţele diverse venite din diferite spaţii ale creştinismului.

Specificul reprezentativ al misticii isihaste autohtone rămâne însă cel zugrăvit de Părintele Ghelasie în scrierile sale, şi anume cel iconic, în care păcatul este depăşit prin recursul la taina chipului, orientat spre taina euharistică a întâlnirii cu Dumnezeu şi a împărtăşirii dumnezeieşti. Accentul în această mistică are în vedere faptul că străduinţele proprii de elevare au drept condiţie de posibilitate şi rodire primirea în sine a pogorârii dumnezeieşti. Având în vedere taina chipului lui Dumnezeu pecetluită în om, mistica iconică depăşeşte logica structuralistă, dialectica antagonistă dintre spirit şi materie, dintre suflet şi corp, generând o logică dialogală, holistă,

neantagonistă, lucru care se reflectă atât în discursul teologic, cât şi în deschiderile de practică isihastă.

Poetul şi profetul sunt în anume cazuri două feţe ale aceleiaşi personalităţi. Sunteţi unul din poeţii din România a căror creaţie este asumat creştină. Vi se par exagerate profeţiile puse pe seama Pr. Arsenie Boca? Dar celelalte, nenumărate, miracole puse pe seama sfinţiei sale?

Sigur că în jurul oricăror minuni gravitează un nor de fabulaţii, pentru că mintea omului, dacă nu poate cuprinde un lucru, încearcă să şi-l imagineze în fel şi chip. Mai ales speculaţiile referitoare la profeţii pot cădea în exagerări crase. Profeţia, în fapt, chiar autentică fiind, are o valoare orientativă, nu determinativă. Are rolul de trezire a conştiinţei, şi nu de turnare a cursului evenimentelor în forme fixe, aşa cum minunea nu are rolul de modelare a realităţii după tiparele unui formalism magic.

Numită şi„Athosul românesc”, Mănăstirea Frăsinei are un specific binecunoscut, fiind inaccesibilă femeilor. A fost acesta un avantaj pentru Pr. Ghelasie? Vă propun un exerciţiu de imaginaţie: ar fi fost oare un avantaj dacă Pr. Arsenie Boca s-arfi retras tot la Frăsinei? Care sunt întrebările pe care i le-aţi fi pus Pr. Arsenie Boca dacă l-aţi fi întâlnit?

Desigur că liniştea aparte a Mănăstirii

Frăsinei l-a ajutat pe Părintele Ghelasie să „mâne în adânc”, să adâncească moştenirea isihastă pe care a primit-o de la duhovnicul său, Părintele Arsenie Praja, însă la înălţimea spirituală la care ajunsese, bărbatul şi femeia erau una în Hristos (a se vedea pasajul de la Gal. 3, 28). Pe de altă parte, nu cred însă că ar fi fost neapărat un avantaj dacă Părintele Arsenie Boca s-ar fi retras la Frăsinei, pentru că şi-a urmat cu dedicare deplină menirea sa acolo unde i-a rânduit Dumnezeu şi a dat rodul cel însutit. Insuflaţi de iubirea dumnezeiască, cei doi mari părinţi au trecut, în fapt, de porţile morţii şi învierii, dincolo de care, spune Arsenie Boca, „cunoştinţa noastră e numai frântură”. Biruind în sine contradicţiile „prin câştigarea deprinderilor neclintite în săvârşirea binelui”, au ajuns la vederea cu duhul, care, asemeni „filmării vieţii de ani de zile într-o clipă”, „nu ţine de firea trupului, ci de firea sufletului”. Părintele Ghelasie şi Părintele Arsenie au fost cu adevărat două călăuze încercate spre împărăţia lui Dumnezeu. Reuşind să-i aducă pe oameni la limanul întâlnirii cu Cel care întoarce necazul încercărilor în bucurie, au dat sens zbaterilor lor pământeşti printr-o vedere a lumii din locul lui Dumnezeu, din perspectiva vieţii veşnice. De aceea au fost şi atât de iubiţi de cei care i-au cunoscut, pentru că ei înşişi au învăluit în iubire tot ce au atins. Dacă l-aş fi întâlnit, l-aş fi întrebat pe Părintele Arsenie cum să pun început bun.

Chiar dacă aşteptăm încă o biografie mai aproape de adevăr a Părintelui Arsenie, consideraţi că putem numi câteva astfel de elemente iconice, specifice isihasmului carpatin, existente în viaţa acestuia? Există un specific românesc în spiritualitatea Pr. Arsenie Boca?

Aş identifica un prim element de specific românesc în însăşi „calea senină" despre care vorbea Părintele Arsenie, „care constă în *trăirea învăţăturii creştine, în toată adâncimea ei şi în toată sinceritatea noastră".* Apoi, în echilibrul cumpănit dintre spiritual şi corporal, sau dintre interior şi exterior, pe care îl presupune învăţătura sa, odată cu grija faţă de integrarea ambelor în complexul trăirii liturgice. De asemenea, o anumită notă de înrădăcinare în eshatologic a discursului, ca şi cum ar vedea lumea „prin ochii icoanei", ai „trupului înviat". 0 atenţie în vederea conjugării aspectelor vieţii duhovniceşti cu înţelegerea ştiinţifică, medicală şi psihologică a ansamblului trăirii umane. Cu alte cuvinte, un accent pe recuperarea, reorientarea şi întrebuinţarea în sens duhovnicesc a cunoaşterii aşa-zise din afară. Nu în ultimul rând, gestul iconic, aşezarea în acea stare lăuntrică dintru care propovăduia „iubirea lui Dumnezeu şi sfinţirea oamenilor prin iubire", ceea ce constituia gândul şi rostul său în lume, după cum însuşi mărturisea.

Cum vi se pare pictura realizată de Pr.

Arsenie Boca? Găsiţi o poezie a acestei picturi?

Există în picturile Părintelui Arsenie o căutare specială, într-un stil personal, a unei transparenţe iconice care să exprime năzuinţa sa îndreptată spre universul eshatologic. Iar eshatologia e, după cum ştim, o sursă nesfârşită de inspiraţie poetică. De altfel, şi în textele sale scrise Părintele Arsenie are sclipiri poetice remarcabile. Să ne amintim numai de locul în care vorbeşte de mila lui Dumnezeu ce străluceşte în lacrimi, „ca soarele în picurii de rouă”. Personal, consider că, din punct de vedere artistic şi al densităţii de reliefare a tainei întrupării, pictura sa nu se ridică la nivelul de culme al iconografiei bizantine. în acest sens, cred că o supraevaluare a artei sale picturale prin prisma duhovniciei nu e de dorit. Cu toate acestea, modul său original de exprimare în pictură are valenţele sale specifice ce merită cunoscute şi apreciate.

în general, viaţa unui om al Bisericii care este recunoscut ca sfânt devine un model pentru urmaşii săi. Dar există, în mod evident, şi vieţi de excepţie, excepţia aducând şi imposibilitatea de a fi asimilată drept model. Mă întreb dacă nu cumva distanţa pe care şi-au luat-o o parte dintre monahii noştri faţă de Pr. Arsenie Boca - fapt pentru care nici nu a fost inclus în *Patericul românesc,* ***spre exemplu — nu provine tocmai din***

neînţelegerea acestui fenomen...?

Cred că există o multitudine de modele autentice, şi toate au valoarea lor. Ortodoxia nu mizează pe monovalenţă şi uniformizare, ci pe acord plural simfonic şi armonizare eclezială în credinţă, în fapte, în dragostea duhovnicească. Şi chiar dacă o notă în melodia generală pare a nedumeri prin cromatismul ei, dacă este la locul ei, ea se integrează în trupul cântării ca un efect special şi ca o surpriză odihnitoare, ce sparge monotonia şi menţine trează atenţia, nelăsându-ne să adormim. De asemenea, mi se pare că nu e nevoie ca eventualele neînţelegeri să fie scormonite prea mult, pentru a nu hrăni discordia, ci trebuie să vedem intenţia tuturor părinţilor şi râvna lor, a tuturor, de a păstra făclia nădejdii, credinţei şi dragostei aprinsă. Eventualele neînţelegeri între oamenii duhovniceşti se sting odată ce se mută de pe tărâmul cunoaşterii în frânturi, ca prin ghicitură, în lăcaşurile împărăţiei, ale vederii nefragmentate, faţă către faţă.

Vă propun să vorbim şi despre ceea ce face parte din miracolul cotidian, adesea ignorat: marele duhovnic, Pr. Arsenie Boca, ştia să se joace cu copii, de pildă. Astfel încât, mai mult în glumă, unul dintre cei care realmente i-au fost aproape, Pr. Simion Todoran, spune că i-a şi propus să le fie „doică" copiilor săi (este vorba despre anii din urmă în care Părintele era retras la

Sinaia). Vi-l puteţi imagina şi astfel pe Pr. Arsenie Boca?...

Sigur că da, mi se pare firesc ca un părinte duhovnicesc să îndrăgească aceşti muguri de conştiinţă şi personalitate care sunt copiii, chiar să se joace cu ei, în limitele bunei cuviinţe. Duhovnicia autentică nu e neapărat încruntată, ci firească, destinsă în trezia ei. Ţine de grija părintească de a transmite mai departe duhul şi de a semăna credinţa pe un ogor încă nesufocat de buruienile patimilor, dar şi de bucuria spiritului în faţa neprihănirii a cărei icoană o închipuie copiii. Paradoxal, deşi adulţii sunt cei care îi educă pe copii, ei primesc chiar mai mult decât dăruiesc, întrucât copiii constituie o sursă generatoare a nostalgiei paradisului, după care inima omului tânjeşte. Mai mult decât atât, purtarea de grijă părintească faţă de cei mici se constituie ca un mobil al înnoirii lăuntrice pentru cei mari, al unei adânciri a lor în smerenie şi al unei deprinderi a chenozei (micşorării de sine) ce îi asemuie lui Dumnezeu însuşi.

MARINA DUMITRESCU
(jurnalist, poet):

L-aş întreba pe Părintele Arsenie cum suferă sfântul atunci când clarviziunea îl poartă în tainiţele vieţii omeneşti, ce forme ia durerea lui când oamenii refuză calea cea dreaptă?

Din experienţa dvs., ca om de presă, ce se poate spune despre mediatizarea făcută în ultimii ani Părintelui Arsenie Boca? Poate fi aceasta gestionată cu mai multă înţelepciune?

Depinde ce înţelegem exact prin mediatizare. Dacă ne referim strict la felul în care presa scrisă sau audiovizualul reflectă creşterea constantă a evlaviei populare faţă de puterea spirituală a lui Arsenie Boca, putem spune că el lasă mult de dorit. Dacă includem în mediatizare bogata producţie editorială (din librării sau chioşcuri) *mărturisind şi documentând* calităţile excepţionale ale acestui mare duhovnic, ea nu

reprezintă, cred, altceva decât una din formele de manifestare a *credinţei* tot mai larg răspândite că avem de a face cu *un sfânt.*

Reflectat în mass-media, „fenomenul religios” Arsenie Boca este în cea mai mare parte a cazurilor senzaţionalist, trunchiat şi tratat superficial. Majoritatea articolelor sau a reportajelor despre interacţiunea tot mai pronunţată între acest sfânt *în devenire* şi existenţa oamenilor e aliniată sumar aşa-numitei *nevoi de miracol* - care, vezi Doamne, ne-ar predispune la autoamăgire, făcându-ne vulnerabili şi gregari. (Nu întâmplător, predomină în media termenul „miracol”, propriu teologiei/lumii catolice, dar care în română are un sens mult mai difuz şi chiar ironic. în ortodoxie, dacă luăm în serios această coordonată a iconomiei divine, cuvântul potrivit ar fi „minune”). Dincolo de imperativul ideologiei corecte-politic, care ordonă scepticism pe toată linia, mai grav în ceea ce priveşte dezbaterea media, nu doar a cazului Arsenie Boca, dar şi a tematicii religioase în general, este plafonarea. Stagnarea în clişee. Lipsa dorinţei de a ajunge cât mai aproape de adevăr şi, implicit, de a (re)da, bunăoară, imaginea justă a unui fenomen pe cât de uimitor în fiecare caz particular, pe atât de familiar universului creştin dintotdeauna: sfinţenia. Comuniunea trans-mundană.

Două exemple recente privind „apariţiile” lui Arsenie Boca în presa centrală (mai-iunie 2015) ilustrează predilecţia pentru ştirea-bombă, desprinsă de ansamblu şi generalizată tendenţios. Este vorba de „profilarea” chipului Părintelui pe pardoseala casei unei credincioase, după pelerinajul acesteia la Prislop şi de tentativa unui exaltat de a-i dezgropa osemintele. Ambele, tratate factual, catalogate practic drept cazuri „patologice”, în subordinea *nevoii de miracol,* şi... cam atât. Scoaterea din context este probabil una din cele mai insidioase metehne jurnalistice în presa românească actuală.

Mediatizarea echilibrată a unor asemenea lucruri *tainice* presupune, cred, înainte de orice, tocmai *punerea în context.* Pentru aceasta, omului de presă îi sunt indispensabile atât conştiinţa propriilor limite, cât şi profesionalismul de a reuni, fără prejudecăţi, o gamă cât mai largă de puncte de vedere, ale unor interlocutori avizaţi din Biserică şi din afara ei, cu acces la domenii interconectate precum teologie, antropologie religioasă, istorie a religiilor, sociologie şi psihologie. Nu în ultimul rând, ar fi deosebit de utile *recenzii profesioniste,* în presă, ale unora din cărţile *de* sau *despre* Arsenie Boca, pentru a-i orienta pe cititori şi a-i ajuta să străbată cu discernământ această stufoasă bibliografie duhovnicească la ordinea zilei. Asemenea standarde îi sunt însă familiare numai jurnalistului independent.

Calibrarea BOR la (post-)modemitate presupune şi buna gestionare a ceea ce azi se numeşte „imagine publică”? Poate fi gestionată prost „imaginea” unui potenţial sfânt? Dar „imaginea” celor deja canonizaţi?

Cred că Biserica este prin excelenţă Instituţia care nu are de gestionat *o imagine.* Principala ei grijă ţine de armonizarea cât mai convingătoare a celor văzute şi a celor nevăzute. Biserica trebuie să facă ceea ce spune. Iar când predică Evanghelia, să se grăbească a o pune în practică. Ori de câte ori se creează o discrepanţă între planuri, apar distorsiuni în comunicarea şi comuniunea cu cei păstoriţi sau, mai rău, se instalează neîncrederea. *Imaginea* BOR depinde exclusiv de acţiunile, atitudinile, deciziile sale, iar efortul de a ţine pasul cu provocările post-modernităţii constă în răspunsuri oportune şi credibile.

La început de nou mileniu tehnologic, Biserica are sarcina delicată de a gestiona *sfinţenia* (ca argument şi patrimoniu al credinţei), astfel încât să-i confirme... actualitatea. în fond, *sfinţenia* îi dovedeşte omului căzut că Mântuirea este o realitate. Sfinţii din toate vremurile şi din toate locurile (ştiuţi şi neştiuţi) sunt cureaua de transmisie între Dumnezeu şi om, mijlocitorii Mântuitorului în lucrarea Sa, cei prin care ni se adaugă nădejdea. Biserica „instituţională”, nu poate însă adjudeca sinaxarele, cu atât mai puţin a le îngheţa într-un trecut mitizat. Ar fi o

contradicţie logică. Nefiind atributul predestinării, în accepţiunea ortodoxă sfinţenia e oricând posibilă, iar în acest context rolul esenţial al Bisericii este de *a-i recepta consecvent manifestările,* luând în acelaşi timp pulsul *evlaviei populare.* Nici un criteriu de natură extra-duhovnicească, nici un calcul pragmatic sau *de imagine* nu îşi au locul în acest demers „artizanal”, pe care mai-marii ortodocşi îl au în răspundere. Căci este vorba aici de răspundere!

O nedumerire îi apasă pe mulţi credincioşi români. După reparaţia majoră din 1992, realizată prin canonizarea Sfinţilor Martiri Brâncoveni, s-ar fi putut crede că BOR va lansa o strategie mai amplă de recuperare a timpului sacrificat sub constrângerile sistemului totalitar. Ne-am fi aşteptat (şi ne aşteptăm încă!) la o aplecare particulară asupra *actelor de mucenicie* din închisorile comuniste. Numeroase. Documentate. Mărturisite şi, deseori, venerate spontan
de tot mai mulţi credincioşi. Cu uimire constatăm însă că, la peste un sfert de veac de la Revoluţie, BOR nu a făcut *nicio* canonizare în rândul celor care l-au mărturisit pe Hristos până la moarte (inclusiv preoţi!), în chinuri trupeşti şi sufleteşti neverosimile, „în lagăre şi-n închisori” - mulţumindu-se (deocamdată) cu această pomenire fugitivă la... Ectenia Sfintelor Daruri. (în Biserica Ortodoxă Rusă, canonizarea a peste 1.000 de martiri ai represiunii comuniste reprezintă un contraexemplu semnificativ, deşi la scara URSS,

cifra se relativizează.) De fapt, problema nu o reprezintă doar lipsa de elan a BOR în ceea ce priveşte *îmbogăţirea* Sfinţilor români cu martiri ai închisorilor comuniste, ci şi o anume insensibilitate faţă de *evlavia* crescândă la adresa lor, faţă de minunile care le sunt atribuite unora. Nimeni nu poate pleda pentru o inflaţie de sfinţi. în niciun caz! Biserica are tot dreptul să studieze, să analizeze, să cântărească fiecare caz în parte. Totodată însă, procedura canonizărilor în rândul celor care au suferit pentru Hristos în plină agresiune ateistă, sau care şi-au dat viaţa pentru a nu-L renega, trebuie măcar să dea semnalul de începere...

Un loc aparte în acest orizont de aşteptare al canonizărilor „râvnite" de credincioşi îl ocupă Părintele Arsenie Boca - complexă figură a teologiei şi vieţii duhovniceşti, hărăzit cu o putere spirituală care s-a propagat neîncetat, încă din anii '40, desfiinţând orice oprelişti, inclusiv pe aceea a sfârşitului său lumesc, în 1989. După căderea zidului de ateism, *sfinţenia* Părintelui Arsenie a luat forma unui *tsunami în duh,* de nezăgăzuit. Mormântul său a devenit loc de pelerinaj non-stop, iar mărturiile, monografiile, sau reeditările scrierilor sale curg fluviu, *convertind sau readucând la credinţă, anual, probabil zeci, sute de persoane.* De ce pare să ignore BOR o asemenea realitate, o asemenea personalitate din sânul ei? De ce nu o comentează suficient, favorizând implicit ideea că *sfinţenia* e mai mult

o... poveste, de domeniul trecutului? în ambele cazuri amintite aici, lipsa de transparenţă nu e de bun augur, fiindcă lasă loc suspiciunii că „oglinda” unor astfel de modele spirituale ale istoriei recente nu i-ar fi prielnică... Din păcate, ierarhia ortodoxă ratează, până la proba contrarie, două bune ocazii de a dialoga în mod fertil cu poporul dreptcredincios, punându-şi în valoare autoritatea morală, dar şi rolul de formator de opinie. Dar timpul nu e pierdut...

Cum sunt reflectate în presă, în opinia dvs., marile pelerinaje anuale la Sf. Parascheva, la Mănăstirea Nicula etc. ?

Anecdotic. Simplist. Mizerabilist. Tendenţios. Schematic.

Presa noastră nu e capabilă de o abordare echidistantă, senină, care în primă instanţă să informeze (corect, coerent), iar într-o a doua instanţă, eventual să aprofundeze ceea ce nu apare clar la prima vedere, în abordarea acestor impresionante manifestări de religiozitate populară, decupajul eminamente „şocant-sociologic” prezintă România jalnică a nevoiaşilor disperaţi, care *se refugiază* în braţele... sfintelor moaşte şi se aruncă apoi pe oala cu sarmale. Răbdarea, pregătirea, *voinţa* lor de a participa la pelerinajele respective, *credinţa* care animă majoritatea acelor oameni, *jertfa* lor de nesomn, frig sau foame, primită cel mai adesea cu bucurie (şi de care mulţi dintre noi nu ar fi în stare!) -

toate aceste „sacrificii” sunt prea uşor trecute cu vederea. Când, de fapt, dacă ne gândim bine, în cazul unui pelerinaj cu zeci de mii de participant, primul lucru care uimeşte şi ar trebui să atragă atenţia este exact acea *voinţă comună,* pusă în comuniune, care ţine atâta mulţime alături, monolitic. O perspectivă nuanţată, din unghiul antropologiei religioase, ar insista şi asupra unor astfel de aspecte, dar ea e abordată mult prea rar, doar în anumite publicaţii şi la foarte puţine televiziuni. Numai atunci autenticitatea evlaviei va fi observată şi comentată relevant.

Vă propun un exerciţiu de imaginaţie: presupunând că aţi fi avut posibilitatea sau permisiunea să faceţi presă liberă, creştină, înainte de 1989. Care ar fi fost cele câteva întrebări pe care i le-aţi fi pus Părintelui Arsenie Boca?

O! Ce întrebare frumoasă! Nu ştiu însă dacă, într-un asemenea exerciţiu de imaginaţie, aş putea realmente despărţi postura de credincios aflat în faţa unui imens duhovnic, de cea a jurnalistului (fie el liber) aflat în faţa unui interlocutor (fie el monumental)... Mă tem că acest lucru este imposibil, ca şi folosirea verbelor la trecut. Voi folosi deci condiţionalul *prezent.* întrebările virtuale care îmi apar în minte exprimă acea curiozitate profundă, devoratoare, de a şti cum îşi trăieşte un sfânt sfinţenia. Dacă se consideră sfânt. Cum simte relaţia cu Hristos - ca apostol, ca

frate, ca vlăstar? Aş vrea apoi să aflu cum priveşte şi înţelege lumea cel care s-a apropiat atât de mult de Adevăr. L-aş întreba, de asemenea, pe Părintele Arsenie cum *suferă sfântul,* atunci când clarviziunea îl poartă atât de departe în tainiţele vieţii omeneşti. Ce forme ia *durerea lui,* când oamenii îndărătnici refuză calea cea dreaptă şi sfaturile înţelepte. L-aş ruga să-mi vorbească detaliat despre importanţa *păcatului cu gândul* - căruia îi acordă o atenţie deosebită. Şi i-aş cere să-mi stea mereu aproape, scuturând propriile mele ascunzişuri de răutate. Cum este, Părinte Arsenie, ca, din iubire, să nu oboseşti a călători prin labirintul sufletesc al semenilor?

Poezia dus. de inspiraţie creştină este binecunoscută. Putem vorbi de poezie atunci când ne referim la faptul brut, necontrolabil, întotdeauna surprinzător al miracolului/ minunii, precum sunt cele datorate rugăciunii Pr. Arsenie Boca?

Categoric, da. Nu cred că exagerez spunând că orice act de credinţă, orice moment al vieţii liturgice, orice unghi de raportare la Dumnezeu are la rădăcină, undeva, *poezia.* E o veritabilă *taină* faptul acesta. Practic, toată *Sfânta Scriptură* e plină de poezie - şi nu doar în Cărţile omologate ca atare. Apoi, literatura liturgică, slujbele, ierurgiile, acatistele, troparele, rugăciunile din toate timpurile, dar şi *Filocalia* sau *Patericul* - toate se hrănesc (şi) din *poezie* - nu doar ca „formă

primordială a limbajului”, cum o socoteşte Rousseau, ci şi ca formă deplină, privilegiată, de exprimare a comuniunii cu Dumnezeu. A năzuinţei către El. între *Psalmii* lui David şi *Rugăciunile Sfântului Efrem Şirul* există o filiaţie indisolubilă a celei mai înalte forme de poezie (cea religioasă), care pur şi simplu zideşte şi orientează lăuntric. Revenind la noi înşine - azi. Când rostim propriile rugăciuni, în faţa icoanei, vom constata că formularea poetică *se cere de la sine,* ca punte ideală către Domnul sau către Sfinţii Lui. Un fel de *linguafranca* a sufletului.

Minunile sunt frumoasele unelte ale lui Dumnezeu, prin care ne ajută să-L înţelegem şi să credem în El. Uimindu-ne, de fiecare dată, ca pe nişte copii. Apelând la puritatea camuflată în sufletele noastre orbite de patimi. Minunile fac parte, şi ele, din acest univers al *trăirii şi mărturisirii,* unde sacrul irumpe în realitate, dezbrăcând-o de veşmintele-i prozaice, generând o stare de graţie asemănătoare cu „inspiraţia creatoare” şi scăldându-ne în dulceaţa harului. Iată un bun prilej pentru a cita un fragment din minunata ***Rugăciune a Părintelui Arsenie Boca*** **-** iar aceasta ilustrează perfect forţa latentă a prozodiei duhovniceşti:

„Doamne, Cela ce vii în taină între oameni, ai milă de noi,/ că umblăm împiedicându-ne prin întuneric,/patimile ne-au pus tină pe ochiul minţii,/ uitarea s-a întărit în noi ca un zid, împietrind inimile noastre/ şi toate împreună au făcut temniţa

în care Te ţinem: bolnav, flămând şi fără haină./ Şi aşa risipim în deşertăciune zilele noastre, umiliţi şi dosădiţi până la pământ./ Doamne, Cela ce vii în taină între oameni, ai milă de noi. / Pune foc temniţei în care Te ţinem, / aprinde dragostea Ta în inimile noastre,/ arde spinii patimilor şifă lumină sufletelor noastre."

Aţi reţinut un astfel de miracol, care v-a marcat, avându-l ca intermediar - între Dumnezeu şi lume-pe Părintele Arsenie Boca?

Aşa cum sfinţii sunt de mai multe feluri - mucenici, cuvioşi, ştiuţi, neştiuţi - scala minunilor lor este foarte fin divizată. Vindecarea trupească este cea mai vizibilă şi copleşitoare dintre toate, urmată, să zicem, de realizarea unei dorinţe pe plan familial, rezolvarea unei crize. Parcurgând cu atenţie numeroasele volume cuprinzând mărturii despre *minuni* săvârşite nu doar de Arsenie Boca, ci şi de alţi sfinţi recunoscuţi de evlavia populară (Pr. Ilie Lăcătuşu, martirii de la Aiud etc.), observăm un lucru extraordinar - ignorat în general (aşa cum spuneam înainte) în abordările frugale care ne sunt propuse în mass-media. Este vorba de... *revelaţia propriilor păcate,* resimţită ca o binefacere şi manifestată prin plânsul duhovnicesc, „plânsul străpungerii inimii", pe care îl descrie într-o carte celebră Irenee Hausherr. Este uimitor şi emoţionant să constaţi numărul impresionant de mărturii ale celor care au făcut pelerinajul la mormântul de la Prislop, referitoare la izbucnirea, *din senin,* a acestui plâns integrator,

al bucuriei credinţei. Citez, la întâmplare, mărturia lui I.P., din volumul *„De dincolo am să vă ajut mai mult!” Mărturii despre Părintele Arsenie Boca* (Ed. Agaton, 2014): „Pot spune că Părintele Arsenie Boca a intrat în casa mea. Sunt la vârsta la care am proprietatea vorbelor şi nu încerc să impresionez sau să influenţez prin ceea ce spun (...). încetul cu încetul am urcat panta spre mormânt, am ajuns la crucea Părintelui, am îmbrăţişat-o pur şi simplu şi am început să plâng.
De ce?!? Nu ştiu! în minte nu mai era nimic. Tot ce planificasem pe drum dispăruse. Nici nu ştiam ce să zic, cum să mă rog, pur şi simplu stăteam în faţa crucii şi plângeam. Am stat o oră fără să apară alte persoane. Starea de rău dispăruse ca prin minune (...). M-am trezit a doua zi fericit. Dintr-odată totul se schimbase în sufletul şi în viaţa mea. Nu mai eram singur! Totul s-a transformat atunci.” (pp. 76-77).

Astfel de mărturii abundă şi dau măsura filigranului pe care îl reprezintă *taina* lucrării dumnezeieşti, prin sfinţi. Revenind la întrebare, sunt în măsură, cu mâna pe inimă, să mărturisesc eu însămi o recentă situaţie care, pentru mine, a avut semnificaţia unei minuni. După ce, de luni de zile, mă frământa faptul că nu fac destul pentru ajutorarea unui om semi-paralizat, în cărucior, care dormea de peste un an în stradă, în dimineaţa zilei de 21 iunie 2015, duminică, o enoriaşă a bisericii unde el aşteaptă de obicei milostenie m-a alertat pe un ton grav, printr-un mesaj, că dacă nu

facem ceva pentru D., îl vom găsi într-o bună zi mort în drum etc. Momentul m-a cutremurat şi m-a ruşinat. Cum e posibil să nu fim în stare să ajutăm minimal un om suferind de multe boli, infirm şi fără adăpost?! Deşi nu aveam în cap nicio soluţie şi deşi în duminica respectivă aveam de gând să mă duc la Liturghie în altă parte, ceva m-a împins, m-a obligat aproape să-mi schimb planul. în acel moment l-am rugat, scurt, dar intens, în gând, pe Părintele Arsenie Boca să-mi arate o cale pentru a-1 ajuta, în sfârşit, pe D.... şi a mă elibera de apăsarea propriei mele ipocrizii în raport cu suferinţa aproapelui. (înainte de orice, *sfinţenia* înseamnă o *prezenţă* pe cât de intensă, pe atât de inefabilă - care te convinge încontinuu că există!) Nu speram însă mare lucru, căci de prea multe ori întorseserăm subiectul pe toate feţele, fără rezultat... De cum ajung în poarta bisericii, vorbesc cu D., care îmi spune că o femeie din vecini ar avea o cameră să-l găzduiască, contra unei chirii de 200 lei pe lună - sumă pe care însă el o socotea imposibil de asigurat. Sub imperiul unei bucurii greu de descris, m-am angajat pe loc să-i achit lunar chiria, ca să aibă un acoperiş şi să nu mai tremure la căderea nopţii. Lacrimile lui de recunoştinţă s-au împletit cu mulţumirea mea către Cel care ştie întotdeauna să intervină *milimetric,* pentru a ne întări nădejdea

- şi unora, şi altora. Voi rămâne cu convingerea că această mică facere de bine a fost o minune mijlocită de Părintele Arsenie. Aş încheia acest

răspuns cu o apoftegmă a unui alt „canonizabil”, drag multor suflete

- Părintele Arsenie Papacioc: „Milostenia nu este numai să dai din traistă. Milostenia este că accepţi un om să stea lângă tine, fără să îl alungi în gând”

Aţi locuit câţiva ani în Italia. Puteţi face o comparaţie între Padre Pio şi Pr. Arsenie Boca? între cei doi asemănările sunt multiple şi extrem de semnificative, cu atât mai mult cu cât unul e catolic, celălalt ortodox. Născuţi la 23 de ani distanţă (Padre Pio în 1887, iar Arsenie Boca în 1910), ambii şi-au manifestat foarte timpuriu şi intens calităţile spirituale excepţionale, generând încă din tinereţe în jurul lor o *puternică evlavie populară* care i-a menţinut în centrul vieţii religioase. Clarviziunea, bilocaţia, facerea de minuni, dar mai ales harul duhovniciei şi al slujirii Altarului, vocaţia jertfei şi a suferinţei extreme sunt câteva din trăsăturile comune, manifestate în spaţii diferite. Dacă România nu ar fi intrat sub tăvălugul regimului comunist în 1945 (când Arsenie Boca avea doar 35 de ani!) şi ar fi rămas o ţară liberă, putem fi siguri că Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus ar fi devenit un loc major de pelerinaj al ortodoxiei, înfloritor şi azi, exact aşa cum se întâmplă în Italia cu San Giovanni Rotondo - locul unde Padre Pio a trăit, s-a nevoit, iar din 1968 îşi are locul de veci.

Hiatusul celor 45 de ani de comunism şi hărţuire politică a lui Arsenie Boca a pus,

inevitabil, căluş activităţii sale pământeşti, dar nu şi lucrării ascunse - ceea ce explică renaşterea sa, de dincolo de mormânt, după 1990. Interesantă este şi o altă similitudine între Padre Pio şi Părintele Arsenie: drumul anevoios către canonizare, în pofida evlaviei evidente şi crescânde! Vaticanului i-au trebuit nu mai puţin de 34 de ani după trecerea la Domnul a lui Padre Pio *(purtătorul de stigmate)* pentru a-1 declara sfânt, în 2002. Indiferent de motivele acestor tergiversări, „deblocarea" situaţiei a fost opera Papei loan Paul al II-lea, autorul unei veritabile schimbări de mentalitate în ceea ce priveşte *sfinţenia* - eliberată din carcasa clericalismului şi privită fundamental ca sinergie cu Hristos. Intrat el însuşi în rândul sfinţilor în 2014 (la doar 9 ani după plecarea din lumea aceasta), loan Paul al II-lea a readus în conştiinţa publică ideea că *urmarea lui Hristos* nu este un privilegiu al unora, ci o şansă a fiecăruia.

întâmplarea face că mă aflam în Italia în perioada premergătoare canonizării lui Padre Pio. îmi doream foarte mult să ajung la San Giovanni Rotondo şi am făcut pelerinajul acolo, cu sentimentul clar că sfinţenia nu are graniţe... confesionale. Acelaşi lucru îl pot spune despre pelerinajul la Lourdes, în Franţa. Dincolo de ritualul specific şi de estetica religioasă nefamiliară sensibilităţii ortodoxe, locurile sacre creştine şi sfinţii lor se află în strânsă împletire.

Din punctul dvs. de vedere, care sunt cerinţele minimale pentru ca un intelectual

să se lase „marcat”de miracol/minune?

Să asume că ceea ce este nepătruns nu este inexistent.

Să nu confunde, din ignoranţă, credinţa cu superstiţia.

Să înţeleagă că minunea are o *iconomie* foarte adâncă, bazată pe iubire.

Să dea o atenţie sporită vorbelor Domnului, din *Cartea lui Isaia (7, 9): „dacă nu credeţi, nici că veţi fi în stare să înţelegeţi”* (trad. Bartolomeu Anania).

PR. RĂZVAN PETCU
(fizician, teolog):

Mi-a rămas întipărită în minte „statura” tainică a Părintelui, acea privire albastră pe care nu puteam să o „înfrunt” pentru că tot timpul privirea îmi aluneca în jos

Părinte Răzvan Petcu, vă rog să ne povestiţi în ce împrejurări l-aţi cunoscut pe Părintele Arsenie Boca şi cum aţi ajuns să slujiţi astăzi chiar la biserica pe care acesta a pictat-o, în localitatea Drăgănescu (jud. Giurgiu)?

Prima informaţie despre Părintele Arsenie o am de la mama mea care, pe timpul când eram copil acasă la Sinaia, mi-a spus că în aşezământul monahal din cartierul *Tirul cu porumbei,* unde ştiam că locuiesc anumite maici care se bucurau de respect din partea orăşenilor noştri, vieţuieşte şi un părinte deosebit, însă de cunoaşterea reală a Părintelui Arsenie m-am bucurat doar atunci când l-am întâlnit - de două ori - în mod nemijlocit la Drăgănescu, meritul acesta aparţinându-i colegei

mele de atunci (eram studenţi la Fizică) şi preotesei mele de acum, care a insistat, s-a rugat şi l-a rugat pe Părintele să ajung şi eu să vorbesc cu Sfinţia Sa.

Prima întrevedere cu Părintele Arsenie a avut loc la biserica Drăgănescu, în anul 1986, când starea mea duhovnicească era una precară, căci deşi în copilărie eram mai credincios şi rugător, odată cu adolescenţa m-am răcit întru credinţă, fiind preocupat mai mult de „înţelegerea” ştiinţifică a lumii crezând, precum ilustrează şi ispita diavolească reprezentată în pictura bisericii noastre, că „ştiinţa are ultimul cuvânt”. Această îndepărtare de Dumnezeu m-a făcut să nu mă mai rog (deşi atunci când mă rugam cerând ajutor în studiul meu, Domnul m-a ajutat mult în direcţia aceasta) şi de aceea am ajuns să nu mai ştiu „Tatăl nostru” în întregime. Astfel, nu au fost deloc întâmplătoare primele cuvinte pe care Părintele mi le-a adresat: „Mă, tu mai ştii «Tatăl nostru»?” Aceste cuvinte mi le-a spus pe când „încreştina” un candelabru de salon montat spre intrarea în biserică adăugându-i dedesubt o cruce ce părea a fi din acelaşi material cu candelabrul respectiv. „încreştina” un candelabru al bisericii şi în acelaşi timp începea să „încreştineze” duhovniceşte şi un tânăr, adică pe mine, punându-i în spate crucea de viitor preot al aceleiaşi biserici...

Venirea la Părintele n-a fost lipsită de peripeţii şi nici de miracole căci, deşi de mai multe ori promiteam colegei de atunci şi preotesei de

acum că voi veni la Părintele, totuşi nu mă ţineam de cuvânt. Seara promiteam şi dimineaţa când trebuia să plecăm mă răzgândeam. S-a întâmplat aşa de mai multe ori, până când Părintele, într-o bună zi, i-a „poruncit” preotesei mele, spunându-i: „Mâine să vii cu el aici!” Şi atunci, frângându-mi-se reaua încăpăţânare, am venit. De la poarta curţii bisericii până la uşa lăcaşului de cult am mers cu ceva teamă, poate anticipând că-mi va spune ceva tainic din viaţa mea sau că mă va certa pentru păcatele mele. De aceea m-am deplasat „în vârful picioarelor”, iar când am ajuns în faţa uşii deschise a bisericii s-a întors brusc spre mine şi m-a întrebat despre *Tatăl nostru* aşa cum am spus mai înainte. Şi acum mă întreb cum de a ştiut momentul în care am ajuns în faţa uşii, căci sunt convins că paşii mei nu se auzeau, cum de altfel nici eu nu îi auzeam.

După episodul cu *Tatăl nostru,* Părintele Arsenie m-a adus în partea de miazăzi a bisericii, spre actualul lac, şi, aşezându-mă pe un scaun cu spatele la peretele bisericii, mi-a vorbit mai mult timp. Mi-a dezvăluit un adevăr referitor la bunicii mei, pe care numai eu îl ştiam, mi-a atras atenţia să nu mai fac anumite păcate printre care se număra şi cel al fumatului (pe care-1 făceam rar şi despre care preoteasa nu ştia nimic), apoi mi-a vorbit despre preoţie şi despre efectele păcatelor - cum ar fi boala cancerului - şi alte învăţături care îmi sunt de mare folos în pastoraţia de astăzi, deşi la acea vreme nu le acordam mare atenţie deoarece nu aveam nici cea mai vagă dorinţă sau

preocupare de a deveni preot, fiind ferm convins că voi profesa într-un fel sau altul ca fizician. Tot atunci, Părintele ne-a spus să ne căsătorim, dându-ne în acest fel şi binecuvântarea Sfinţiei Sale. După ce Părintele Arsenie şi-a încheiat mesajul pe care a dorit să mi-1 împărtăşească, ne-a condus până la colţul de sud-vest al bisericii, unde şi-a luat rămas-bun întinzându-mi mâna şi strângându-mă cu putere, această forţă a strânsorii mâinii sale resimţind-o până în ziua de astăzi.

Cea de a doua întâlnire cu Părintele a avut loc în holul din faţă al casei parohiale. Atunci am venit pentru probleme familiale (mama trebuia să se opereze), răspunsul Părintelui constituindu-se în acelaşi timp şi într-o profeţie care de altfel s-a şi împlinit. Atunci am fost iarăşi impresionat de o carte pe care Părintele o avea pe colţul mesei. Cartea se referea la ***quasari*** - acele entităţi galactice ce emit cantităţi masive de energie - şi avea pe copertă simboluri ale funcţiilor matematicii superioare şi grafice, cartea nefiind una de popularizare a ştiinţei, ci chiar una de ştiinţă, subiectul ***quasarilor*** ca temă de astrofizică, după câte îmi mai amintesc, studiindu-se doar la cursurile de master ale Facultăţii de Fizică.

Deşi am fost întrebat de multe ori cum era Părintele Arsenie sau cum arăta Părintele Arsenie, îmi este greu să fac o rememorare amănunţită din punct de vedere descriptiv, raţional, logic. Ce mi-a

rămas întipărit în minte este „statura” tainică, suprapământească a Părintelui, acea privire albastră pe care nu puteam să o susţin, să o „înfrunt” pentru că tot timpul privirea îmi aluneca în jos. Este foarte greu să răspunzi unei priviri curate, spirituale, pătrunzătoare, interogative şi parcă atotştiutoare. întâlnirile cu Părintele au rămas ca nişte momente de excepţie, de discontinuitate cotidiană, momente de împărtăşire cu lumea de dincolo, ce ar putea fi comparate cu nişte ferestre spre împărăţia Cerurilor la care Părintele a fost conectat.

în ce priveşte şirul evenimentelor care au condus la ajungerea mea, nevrednicul, la starea de preot paroh al bisericii din Drăgănescu, aceasta a debutat cu cuvintele pe care Părintele le-a adresat de această dată preotesei mele, preocupată de repartiţia pe care urma să o primească după terminarea facultăţii: „Mă, nu vrei să rămâi aici?” Dacă ea a cerut sfat în privinţa repartiţiei profesionale, Părintele i-a fixat o repartiţie duhovnicească proorocindu-i că va ajunge preoteasă la Drăgănescu, fapt ce s-a concretizat 11 ani mai târziu. Mie, în afara acelor sfaturi şi învăţături specifice preoţiei, Părintele altceva nu mi-a spus şi sunt convins că nu mi-a descoperit mai multe, în această direcţie, pentru că nu avea cui.

Mai târziu, în 1992, după plecarea Părintelui la cele veşnice în anul 1989, ne-am căsătorit la Făgăraş, unde am şi locuit în următorii 7 ani. în

acelaşi an, 1992, Preasfinţitul Daniil Stoenescu, episcopul Daciei Felix (pe atunci, duhovnic al Mănăstirii Prislop), m-a sfătuit să urmez cursurile Facultăţii de Teologie din Sibiu, ceea ce s-a şi întâmplat, călăuzindu-mi în continuare paşii pe calea duhovniciei şi teologiei. Am terminat cursurile de teologie în 1996, urmându-le apoi şi pe cele de master, timp de încă un an.

în 1999, Părintele Savian Bunescu - după ce ne-a propus cu câţiva ani înainte să venim la Drăgănescu -, fiind încă în putere şi putând să slujească în continuare, a decis totuşi să se pensioneze, deşi nu era obligat să o facă. M-a recomandat cu multă căldură şi dragoste la forurile superioare bisericeşti ale Arhiepiscopiei Bucureştilor în vederea alegerii mele ca preot paroh la biserica Sf. Nicolae din Drăgănescu. Prestigiul deosebit de care Părintele Savian s-a bucurat înaintea celor din conducerea Arhiepiscopiei, care au apreciat în mod deosebit pastoraţia Părintelui în această mică parohie de ţară desfăşurată timp de 62 de ani - unul dintre părinţii consilieri asemuindu-1 cu „un stâlp al Ortodoxiei” în această zonă -, precum şi implicarea deosebită a maicii Zamfira au condus la alegerea şi hirotonia mea ca preot paroh pentru această parohie.

Astfel, slujesc la această parohie de 16 ani, activitatea de aici fiind una marcată de bucurii şi împliniri duhovniceşti, de realizări ctitoriceşti, dar şi de importanta răspundere pe care Părintele ne-

o cere în textul pisaniei de la intrarea în biserică: „celor ce ne urmează le lăsăm rugăminte să păstreze cu sfinţenie ceea ce le dăruim realizat cu atâta dragoste şi trudă”...

Cu siguranţă, este o atmosferă spirituală cu totul aparte în acest lăcaş de cult. Care sunt simţămintele preotului care slujeşte într-o biserică zugrăvită de Pr. Arsenie Boca? Cum faceţi faţă mulţimilor din ce în ce mai mari de credincioşi care vin să vadă pictura şi să participe la liturghie?

Mai întâi aş vrea să spun că Părintele Arsenie îndemna pe preoţi şi pe credincioşi să aibă o purtare cu totul aparte în biserică şi la sfânta liturghie. Părintele îndemna la participare duminicală la slujbă, dar şi la pregătirea sufletească deosebită a preoţilor şi credincioşilor în vederea participării la sfânta liturghie. Desigur că sentimentele sunt deosebite atunci când trăieşti sfânta liturghie cu emoţie şi dragoste şi această stare se poate regăsi în orice biserică şi la orice slujbă.

în particular vorbind, slujirea la Drăgănescu este deosebită şi pentru că este „asistată” de mesajul teologic şi duhovnicesc al picturii Părintelui, care în acest fel este prezent parcă în continuare în biserica pe care a înfrumuseţat-o cu atâta har. Aşadar, în afara ajutorului catehetic pe care pictura îl oferă, slujirea în biserica de la Drăgănescu este „amprentată” şi de o harismă

specială ce ţine de prezenţa nevăzută a celui care a pictat biserica. Şi căruia Dumnezeu îi ascultă rugăciunile pentru că şi Pr. Arsenie L-a ascultat pe Dumnezeu slujindu-L cu mult devotament şi jertfă. De aceea se face şi mai bine simţit adevărul că sfintele slujbe sunt purtate pe aripile Duhului şi pătrund cu mai multă putere în sufletele celor prezenţi în sfântul locaş.

Referitor la mulţimea celor care intră în biserică în timpul sfintei liturghii şi care are o componenţă eterogenă din punct de vedere duhovnicesc şi al trăirii credinţei, putem face mai multe remarci. Majoritatea credincioşilor rămân la slujbă şi participă la rugăciune, printre aceştia fiind şi aceia care urmăresc în mod special să prindă descrierea şi comentariul picturii de după liturghie. Cealaltă parte este constituită din cei care intră în biserică, stau pentru scurt timp, iar apoi părăsesc sfântul locaş din diverse motive. Dintre aceştia, unii dau un pomelnic în care cer ajutor în diverse necazuri şi nevoi, alţii îşi aruncă un pic privirea asupra picturii, alţii aprind lumânări şi apoi se plimbă prin parcul bisericii admirând şi frumuseţea lacului, iar alţii părăsesc biserica fie din lipsă de interes, fie poate fiind mustraţi de conştiinţa propriilor păcate.

Totuşi, în general vorbind, credem că cei care vin la Drăgănescu pleacă la casele lor cu un câştig duhovnicesc mai mare sau mai mic, funcţie şi de receptivitatea lor duhovnicească. Cei care asistă la momentul de prezentare a picturii, după

terminarea descrierii şi comentariului, mulţumesc cu toţii într-un singur glas. Este adevărat că în ultimul deceniu numărul credincioşilor a crescut în mod constant, deşi în ultimul timp s-au mai constatat şi momente de stagnare sau recul. Acest fenomen ar fi cauzat de două aspecte. Primul este fără îndoială cel ce ţine de faima duhovnicească a Părintelui, care impresionează prin credinţa puternică, prin jertfa deosebită, prin curăţia vieţii, prin harismele pe care Dumnezeu i le-a dăruit - şi cei care vin la biserica Drăgănescu din acest motiv sunt cei credincioşi şi duhovniceşti. Cel de al doilea aspect este unul mai împovărător şi ţine de prezentarea Părintelui ca o persoană cu puteri senzaţionale asociată deseori cu latura sincretistă, paranormală etc. La amplificarea senzaţionalului contribuie şi mediatizarea necumpătată ce urmăreşte doar un câştig mediatic, deseori observând în cadrul acestei mediatizări doar o prezentare a minunilor, fără cea mai mică referire la învăţăturile Părintelui specifice tânărului creştin, familiei creştine (mai ales la cele cu referire la sarcinile mamei sau vieţii intra-familiale), pregătirii pentru sfânta spovedanie, problematicii sfintei împărtăşanii etc. Dacă Părintele ne-ar vorbi acum, cu siguranţă că ar fi supărat şi ar certa pentru acest fel de prezentare. A şi spus „feriţi-mă de oameni”. Din cauza exploatării senzaţionalului vin şi persoane foarte curioase care nu doresc o schimbare a vieţii lor, ci doar satisfacerea curiozităţii, poate şi o împăunare

de genul: „Am fost şi eu la Drăgănescu!”

între ce ani a fost pictată biserica de la Drăgănescu? în această perioadă veneau numeroşi oameni acolo pentru a cere sfat duhovnicesc Părintelui Arsenie. A lucrat acesta singur la biserică sau a avut şi ucenici? în general, Pr. Arsenie Boca a avut ucenici intr-ale picturii bisericeşti?

Părintele a venit la Drăgănescu în toamna anului 1967 şi a pictat biserica între 1968 şi 1983 (când a fost sfinţită, la 2 octombrie), continuând totuşi şi după această dată să mai picteze ici-colo şi să mai meşterească la biserică, la clopotniţă şi la casa parohială. în această perioadă a fost foarte căutat de către credincioşii din părţile Ardealului de sud (Braşov, Făgăraş, Sibiu) şi într-o mai mică măsură de către credincioşi din Bucureşti şi din alte părţi. Lucrarea de pictare a bisericii a fost făcută de către Părintele Arsenie singur, neavând alt ajutor din partea oamenilor, ci numai inspiraţie din partea Bunului Dumnezeu, Care i-a revelat ce să picteze, însuşi Părintele mărturisind că pictează „ceea ce vede”.

Care este specificul picturii pe care Pr. Arsenie Boca a facut-o la Drăgănescu? Iese cumva această pictură din canoane - aşa cum se spune în anumite medii excesiv de riguroase? Cât cântăreşte în această ecuaţie dimensiunea profetică a picturii realizate de Pr. Arsenie Boca?

Pictura de la Drăgănescu are mai multe specificităţi care totuşi nu o scot din cadrul canoanelor bisericeşti, acestea de altfel îngăduind o anumită libertate pictorului bisericesc. O primă specificitate o constituie stilul picturii, care este aparte şi care nu poate fi încadrat integral într-un anumit gen de pictură bisericească deja consacrat (poate, de factură „neobizantină”). Stilul de pictură bisericească al Părintelui se împacă foarte bine cu mesajul profund ortodox al acestei lucrări de excepţie. Şi să nu uităm că în tradiţia Bisericii noastre există deja mai multe stiluri de pictură bisericească, toate cu un real folos în promovarea credinţei ortodoxe.

Tot în legătură cu stilul de pictură al Părintelui, o altă specificitate a lucrării Sfinţiei Sale o constituie caracterul penetrant al mesajului teologic, care ajunge mai uşor la inima credinciosului, impresionându-1 şi determinându-1 într-o mai mare măsură să aplice în viaţa lui învăţăturile dumnezeieşti cuprinse în „predica” fierbinte a Părintelui ce împodobeşte pereţii lăcaşului de cult.

O altă caracteristică a picturii este bogăţia mesajului teologic transmis de către aceasta. O dimensiune a bogatului spectru teologic al mesajului picturii este cea dogmatică, concretizată în icoanele învierii, Preasfintei Treimi, Judecăţii particulare a sufletului, Liturghiei Arhiereşti din sfântul altar ş.a.m.d. Tot în cadrul teologic mesajul picturii este important şi prin strânsa legătură cu Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie, mesajul

evanghelic fiind puternic evidenţiat în icoane cum ar fi Schimbarea la Faţă, Botezul Domnului, Răstignirea Domnului, iar cel al Tradiţiei, în scene cum ar fi Adormirea Maicii Domnului, înălţarea Sfintei Cruci, Sinodul III Ecumenic şi altele.

Pictura de la Drăgănescu mai are şi o latură catehetică (impresionând prin pedagogia ei creştină), una parenetică (îndemnând pe credincioşi să ducă o viaţă creştină), una moralizatoare (învăţându-i pe oameni să aibă o vieţuire curată şi morală), una mistagogică (arătând importanţa Sfintelor Taine cum ar fi Botezul, Cununia, Spovedania, împărtăşania, Preoţia), precum şi una soteriologică (chemarea omului modern la mântuire, de unde şi prezenţa dominantă a culorii aurii).

în fine, o ultimă specificitate a picturii, la care doresc să mai fac referire, este şi caracterul profetic al acesteia manifestat în unele icoane sau scene pictate în sfânta biserică, cum ar fi menţionarea datei de 28 noiembrie în pictura din sfântul altar (data prăznuirii Sf. Ştefan cel Nou şi data la care Părintele a trecut la cele veşnice), pictarea sfinţilor Daniil Sihastrul şi Paisie de la Neamţ (cu aproape 10 ani înainte de canonizarea acestora), prezenţa zgârie-norilor în flăcări în spatele învierii Domnului (poate prevestind într-un fel evenimentele de la 11 septembrie 2001, în contextul indiferenţei lumii faţă de credinţa în înviere şi al nepregătirii duhovniceşti pentru întâmpinarea Sfintelor Paşti) şi altele. Desigur că acest caracter al picturii ţine de harisma profetică

pe care Părintele a avut-o de la Dumnezeu şi apropie uneori pictura de graniţele obligatorii ale canoanelor în ce priveşte pictura bisericească, ici-colo manifestând „ţâşniri” de natură revelată ce transcend limitele unei picturi obişnuite.

Ne puteţi spune, vă rog, care au mai fost locurile în care a pictat Pr. Arsenie Boca? Ce se maipăstrează astăzi şi este - poate - mai puţin cunoscut din opera artistică a Părintelui? Există un inventar al acestor lucrări?

Din ceea ce ştiu, Părintele Arsenie a mai pictat biserica de la Bogata din judeţul Braşov (pictură ce ulterior a fost acoperită de o alta), icoana Maicii Domnului din altarul bisericii Sf. Elefterie cel Nou (Bucureşti), o scenă de la Ateneul Român şi icoane ce se află la unele biserici - cea cu hramul Sf. Anton (Piaţa Unirii, Bucureşti), cea cu hramul Sf. Treime (GhicaTei, Bucureşti) şi cea din localitatea Chichiş (jud. Covasna) - şi pe la unii credincioşi din Ţara Făgăraşului.

Sunt convins că de-a lungul anilor aţi întâlnit numeroşi credincioşi care fuseseră pe la Drăgănescu pentru a-l întâlni pe Pr. Arsenie, pentru a-i cere sfat duhovnicesc şi ajutor. Cum era omul Arsenie Boca - în viziunea credincioşilor? Era aspru, avea duritătţi prin ceea ce le spunea oamenilor (cu

fereală, căci ştia foarte bine că este urmărit)? Care erau relaţiile pictorului Arsenie Boca cu localnicii din Drăgănescu, cu preoţii din preajmă?

Credincioşii care l-au întâlnit pe Părintele au fost profund impresionaţi de Sfinţia Sa şi l-au căutat pentru că aveau nevoie de sfat şi ajutor. Este adevărat că nu toţi l-au ascultat întru toate. Multora le-a proorocit, deşi aceştia n-au realizat sensul cuvintelor Părintelui decât mult mai târziu. Părintele le-a vorbit la nivelul lor de înţelegere referindu-se chiar la problemele lor de zi cu zi, le-a descoperit că ştia situaţia lor şi a dat cele mai bune sfaturi. De aceea l-au căutat aşa de mult. Era căutat chiar şi atunci când Părintele îi certa pe cei care păcătuiau, căci ştiau că îi certa din grijă părintească, din dorinţa de a-i schimba, înţelegându-le neputinţele până la un anumit punct, în nădejdea apropierii lor de Hristos.

Era aspru faţă de păcat şi iubitor faţă de om, folosind des apelativul părintesc „mă”, urmărind mobilizarea celui căruia îi vorbea în lupta cu lipsurile şi neajunsurile lui spirituale. Se ferea desigur de ispitirile celor care-1 urmăreau, dar nu a abdicat niciodată de la misiunea sa de a sluji Domnului şi omului.

Cei din Drăgănescu l-au cunoscut într-o mică măsură, descoperindu-i importanţa spirituală de excepţie mai târziu. Această situaţie s-a datorat indiferenţei parohienilor din vremea aceea, dar şi grijii deosebite a Pr. Savian ca Părintele Arsenie

să fie cât mai acoperit şi cât mai puţin cunoscut, dată fiind situaţia de urmărit de către autorităţile vremii. Cu toate acestea, sunt cunoscute câteva întâmplări când unii săteni au beneficiat şi ei de acţiunile şi de cuvintele harismatice ale Părintelui Arsenie.

Din aceleaşi motive, şi relaţiile cu preoţii din împrejurimi au fost firave, unul dintre confraţii mai în etate mărturisindu-mi că mai mulţi preoţi din zona noastră au fost avertizaţi că Părintele Arsenie era urmărit de către Securitate şi că era considerat ca un „duşman al poporului”. Totuşi, Părintele a fost căutat şi de câteva preotese şi de câţiva preoţi, mai ales din Bucureşti, care i-au cerut sfat şi ajutor în rugăciune, bucurându-se de folosul haric al Sfinţiei Sale.

întrucât sunteţi şi fizician, vă întreb: care a fost relaţia Pr. Arsenie Boca cu ştiinţa? Se ştie, avea multiple curiozităţi intelectuale, legate de medicină, filosofie, mistica altor tradiţii etc. încă din studenţie, iar aceasta nu intra nicidecum în coliziune cu vocaţia sa dublă: aceea de duhovnic şi de pictor...

Aşa cum am menţionat mai sus, Părintele lectura şi cărţi de ştiinţă. Analizând şi pictura bisericii, unde apar elemente de tehnologie modernă inexistente pe vremea când Părintele a pictat, dar funcţionale în zilele noastre (cum ar fi naveta spaţială), cred că Părintele avea importante cunoştinţe de ştiinţă şi tehnologie, însă tot acest bagaj de informaţii a fost utilizat în

folosul teologiei din dorinţa ca să se vadă lucrarea lui Dumnezeu şi prin intermediul cunoaşterii ştiinţifice. în acelaşi sens, Părintele s-a preocupat şi de studiul altor domenii ale cunoaşterii şi activităţii umane: a vrut să-L descopere pe Dumnezeu în toate şi prin toate. De aceea, Părintele nu vedea o contradicţie între teologie şi orice altă cale a cunoaşterii, având convingerea că Cel Care a creat toate Se vădeşte în toate. Astfel, Părintele nu a fost un teolog cu dublă vocaţie, ci cu multiplă vocaţie şi mai cred că, dacă Părintele ar conferenţia astăzi în faţa teologilor, i-ar îndemna să studieze în mod temeinic teologia, dar, în măsura posibilităţilor, şi celelalte domenii de studiu.

Ce credeţi că se poate face pentru o mai bună gestionare a „imaginii" Pr. Arsenie Boca? în mod evident, mediatizarea excesivă aduce şi efecte secundare, fie din necunoaştere, fie din lipsă de profesionalism,fie chiar din rea-voinţă. Ce se va întâmpla la o eventuală viitoare canonizare, din această perspectivă vorbind?

O prezentare corectă a imaginii Părintelui ţine de o autentică cunoaştere a personalităţii şi lucrării Părintelui Arsenie, dar şi de o bună credinţă şi bună cuviinţă din partea celor ce se înhamă la o asemenea treabă importantă şi responsabilă. La aceste condiţii cred că ar fi bine să se adauge şi cea a unei vieţuiri creştine şi

duhovniceşti, precum şi dorinţa fierbinte de a prezenta credincioşilor români viaţa unui om duhovnicesc ales care mijloceşte înainte lui Dumnezeu pentru poporul din sânul căruia a răsărit. Toată această propovăduire trebuie să fie străină de orice interes omenesc obscur sau material, urmărindu-se doar slăvirea lui Dumnezeu, precum în cuvintele din pictura de la Drăgănescu: „orice lucraţi, lucraţi din toată inima ca pentru Dumnezeu, şi nu ca pentru oameni”.

în ce priveşte mediatizarea Părintelui, Sfinţia Sa, parcă ştiind dinainte ceea ce se întâmplă astăzi, şi-a exprimat dorinţa încă din timpul vieţii de a fi „ferit de oameni”. Cuvintele nu fac referire la o izolare faţă de credincioşii cu care a comunicat cu atâta dragoste, ci la o îndepărtare de lumescul acela pe care tot Părintele l-a categorisit în pictură ca fiind o „cale a morţii”. Această „lume” răstălmăcind învăţăturile Bisericii, inventând tot felul de surogate ale credinţei celei adevărate şi duhovniceşti, urmărind interesul propriu, neurmărind o schimbare a omului prin pocăinţă. Este lumea superficialului care ridică superstiţia la rang de învăţătură de credinţă, a senzaţionalului, este lumea turismului religios şi a mersului la biserică doar pentru o lumânare aprinsă, este lumea diluării duhovniceşti. Această atitudine umană - de care Părintele era străin - poate fi mai bine înţeleasă analizând câteva ispite diavoleşti ce acţionează la nivelul credinţei şi pe care Părintele Arsenie le-a evidenţiat în pictură.

Astfel, diavolul îndepărtează pe oameni de izvorul credinţei prin ispite cum ar fi: „de fricoşi ce sunteţi vă rugaţi şi lui Dumnezeu”, „bine faceţi că credeţi (în Dumnezeu n.n.), însă nu vă grăbiţi cu pocăinţa”, „aici pe pământ este raiul şi iadul”.

Referitor la masiva mediatizare a Părintelui vreau să-mi exprim doar câteva puncte de vedere personale. Dacă aceasta ascunde şi scopuri răuvoitoare, atunci se ţinteşte o „umflare” ca să apară mai apoi o „dezumflare” în ce priveşte numărul de persoane prezente la mormântul de la Prislop şi în celelalte locuri unde Părintele a trudit. Cei care ar gândi aşa compară acest fenomen - unic în istoria poporului român - cu cel de la Maglavit, deşi nu există nicio legătură între ele, credincioşii mărturisind ajutorul real pe care Părintele îl trimite asupra lor de dincolo de veac. Dacă există şi o mediatizare interesată (şi există), atunci aspectul negativ, deseori observat, este cel al prezentării numai a minunilor pe care Părintele le-a făcut, omiţându-se, poate în mod intenţionat, învăţătura Părintelui, atât de minunată şi de binefăcătoare pentru viaţa oamenilor. Poate de aceea ne este necesară canonizarea Părintelui, căci numai aşa vom avea parte de prezentarea imaginii curate şi integrale a personalităţii Părintelui şi vom fi feriţi de derapaje şi de tot felul de capcane.

Aş încheia răspunsul la această întrebare cu următoarele cuvinte: cred că poporul român va dovedi cu adevărat că îl iubeşte pe Părintele

Arsenie şi că îl cinsteşte ca pe un mare sfânt al său - meritându-i pe deplin canonizarea - doar atunci când va creşte natalitatea, prin micşorarea numărului avorturilor şi diminuarea păcatului feririi de a avea copii, când va creşte numărul de cununii religioase, prin evitarea într-o mai mare măsură a concubinajului şi scăderea numărului de divorţuri, printr-o mai mare prezenţă la sfânta liturghie duminicală şi prin creşterea numărului de credincioşi care se spovedesc în mod sistematic.

Şi să nu uităm că Părintele Arsenie ne-a descoperit că, dacă omul se roagă Lui Dumnezeu să-1 scape de necazuri, şi Dumnezeu se roagă de om să scape de păcate.

ANDREI DOROBANŢU (fizician, publicist):

Minunile Părintelui nu sunt doar nişte „simple” minuni, sunt semne de la Dumnezeu, ca şi încercările la care suntem supuşi

Sunteţi un foarte cunoscut fizician, aţi pledat adesea în spaţiulpublicpentru depăşirea contradicţiei religie-ştiinţă. Indubitabil, în viaţa Pr. Arsenie Boca există o multitudine de fapte miraculoase, inexplicabile. Considerând că măcar o parte dintre acestea sunt reale, şi nu exagerări, vă întreb frontal: în cazul lui Petrache Lupu este ştiut faptul că Dr. Gh. Marinescu l-a studiat pentru a se lămuri cu instrumentele ştiinţei asupra fenomenelor miraculoase de la Maglavit; aveţi cunoştinţă de asemenea abordări ale unor cercetători cu referire la Pr. Arsenie Boca înainte sau după plecarea sa la ceruri (noiembrie 1989)?

Un prim răspuns, foarte direct: în tot ce am căutat, nu am găsit referinţe la vreo încercare sistematică sau chiar ocazională de a investiga cu metode ştiinţifice fie minunile săvârşite de Pr. Arsenie Boca, fie faptele cu totul extra-ordinare ale

vieţii sale. Tot ce ştiu sunt mărturii ale medicilor care au putut constata vindecări miraculoase datorate Părintelui, ale pacienţilor pe care îi tratau (cu devotament şi competenţă, dar de cele mai multe ori cu speranţe practic nule). Tot ce pot spune din experienţă directă cu câţiva oameni de ştiinţă şi cu mai mulţi medici - fără să provoc discuţii sau să pun întrebări - este că nu am văzut nici la unii, nici la ceilalţi vreo reticenţă (chiar şi politicos mascată) privind, cum să spun, mai general, efectul pe care îl avea Părintele asupra celor care s-au aflat în prezenţa lui, dar şi a celor care se gândesc la el acum şi/sau îl caută la Prislop, la Drăgănescu, la Sâmbăta de Sus, în scrierile lui sau, pur şi simplu, în ei înşişi.

în ceea ce priveşte cazul Petrache Lupu, aş spune în primul rând că nici aici nu cred că se poate vorbi despre o adevărată investigaţie „cu instrumentele ştiinţei asupra fenomenelor miraculoase de la Maglavit”. Este adevărat că o comisie condusă de marele neurolog şi profesor Dr. Gh. Marinescu (1863-1938), membru al Academiei Române, l-a evaluat, dar tot ce a declarat a fost că nu suferă de patologii psihice: „e mult mai normal decât mulţi dintre noi... Nu e un debil, ci un apostol. Cu banii adunaţi, vrea să construiască un spital şi o mănăstire”. O concluzie care a fost întărită mai târziu de psihologul clujean Nicolae Mărgineanu care, după ce l-a întâlnit la închisoare, după 1944, reconfirmă diagnosticul. Dar, din nou, nu se poate vorbi de o analiză şi o poziţie a oamenilor de ştiinţă despre

autenticitatea, cum să spun, „fenomenelor” care îi erau atribuite.

Este de asemenea adevărat că există cele trei întâlniri - epifanii? - ale sale din trei zile de vineri (31 mai, 7 şi 14 iunie 1935, aceasta din urmă cu două zile înainte de Rusalii) cu „Moşul”, cum i-a spus Petrache Lupu, şi pe care îl descria ca având „barba albă şi ochi albaştri şi cu plete atât de lungi, încât îl înveleau ca o haină care ajungea la pământ” şi care „strălucea ca argintul şi răspândea un miros puternic de smirnă”. Aceste întâlniri au declanşat o întreagă nebunie de articole în presă şi declaraţii, ca să nu mai vorbim de mişcarea pe care au generat-o la nivelul populaţiei.

Dar să nu uităm că şi Pr. Arsenie Boca a avut o epifanie, asemănătoare în esenţa ei cu cele descrise mai sus. O dau în relatarea dlui Gheorghe Vâlcea din Comarnic, un mare apropiat al Părintelui: „în jurul vârstei de 12 ani, în timp ce mergea la şcoala primară, era preocupat de viitorul spre care ar fi trebuit să se îndrepte. Şi în stilul obişnuit al inocenţei specifice vârstei de copil, i se adresează providenţei: «Doamne, spune ce drum să aleg...». Şi la scurt timp, mergând pe aceeaşi ulicioară spre şcoală, îi apare în faţă un bătrân care îi spune: «Te-ai rugat la Dumnezeu să-ţi arate calea de urmat. Eu sunt Dumnezeu. Vei merge la şcoală să înveţi carte pentru a mă ajuta. Lumea este rea şi nu se mai poate ţine în mână»”. Cel puţin forma pe care o ia viziunea este practic

aceeaşi.

Revenind însă la Petrache Lupu, am selectat câteva persoane (extrem de) importante, acoperind tot spectrul, de la oameni ai Bisericii la oameni de litere, şi de la politicieni la oameni de ştiinţă, care şi-au spus atunci părerea, evitând totuşi genul de presă tabloidă care, ca nume, nu exista încă, dar se practica şi atunci. Iată mai întâi cele spuse de ei. Le-am adunat într-un singur text - impactul lor cred că este în aşa fel şi mai mare. De aceea, în text nici nu am mai pus ghilimele de fiecare dată, ci doar am dat, cu iniţiale, numele autorilor. Numele lor complete le notez la urmă. De altfel, cine, ce a spus este mai puţin important. Numele lor - sunt.

„Petrache Lupu nu face rău nimănui, ci dimpotrivă, mult bine (C.A.). România se află în faţa unei mari transformări (...) (E.C.). Ceea ce s-a întâmplat la Maglavit aruncă lumină asupra dorinţei irezistibile pentru ideal, pentru abnegaţie, pentru renunţarea la sine, credinţa în valoarea sufletului uman, infinita teamă de a-1 pierde în vicisitudinile cu care tot poporul român se confruntă în acest moment (D.B.). Acest cioban, blând ca un copil... soluţiile lui erau simple şi practice... Bunul său simţ este fără cusur (N.C.). Pocăiţi-vă; îndreptaţi-vă, feriţi-vă de rele; mergeţi la Sfânta Biserică şi vă rugaţi şi împliniţi poruncile învăţate de ea. (M.C.) A pogorât Dumnezeu între oi şi ciobani? Dar asta e predilecţia Lui, de când cu Avraam, Isaac, Iacov. A binevoit Stăpânul Ceresc

să se apropie milostiv, familiar, la potriva experienţei umile şi bucolice a unui biet cioban şi să dea în câteva cuvinte esenţa poruncilor Lui de totdeauna? Dar aceasta este procedura Lui milenară şi necontenită. (G.G.) în toiul discuţiilor iscate în jurul arătărilor ce declară Petrache Lupu că le-a avut, s-a auzit din partea multora afirmaţia că Dumnezeu nu Se poate arăta, deoarece în Evanghelie se spune că pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut niciodată (loan 1, 18). Mi se pare, de aceea, foarte oportun să vădesc eroarea unei asemenea păreri, încercând că schiţez şi o explicaţie a modului în care Se arată Dumnezeu oamenilor... Dumnezeu, străbătând cu lucrarea sa sufletul lui Petrache Lupu, Şi-a constituit din materialul găsit în el o imagine cât mai potrivită, în cadrul acelui material, cu atitudinea în care a voit să Se descopere oamenilor... nu există niciun motiv serios care să ne împiedice de-a crede că Petrache Lupu a văzut pe Dumnezeu. **Dimpotrivă, vedenia lui întruneşte toate criteriile teofaniei** (subl. mea) (D.S.)".

[C.A. - **Constantin Argetoianu,** 1935, Prim-Ministru; E.C. - **Emil Cioran,** 1935; D.B. - **Dan Botta,** 1936; N.C. - **Nichifor Crainic,** 1936; M.C.
- **Patriarhul Miron Cristea,** 1935; G.G. - **Gala Galaction;** D.S. - **Pr. Dumitru Stăniloae,** 1935]

Pentru comparaţie am lăsat la urmă... poziţia stângii comuniste: **Prof. dr. C.I. Parhon, dr.**

Dem. Paul ian, dr. Şt. Irimescu, Ilie Cristea

- 1935: „Ciobanul Petrache Lupu, gângav, peltic şi surd, încovoiat de nevoi, maglavitean ce se strecura stingher prin viaţă printre cei din urmă ai satului. Avea atunci 29 de ani. Fişele sale medicale atestau o anumită incapacitate mintală, fapt pentru care, la timpul său, fusese considerat inapt pentru serviciul militar şi lăsat la vatră... Toată tărăşenia ar fi fost pusă la cale de preotul din Maglavit, Bobin, care a publicat o broşură (cu fotografia autorului), el fiind apoi amplificat de goana unei părţi a presei burgheze după senzaţional”. Comentariile vă aparţin.

Recunoaştem desigur în toate acestea momente care seamănă cu ceea ce trăim astăzi. **Dar în continuare nu cred, personal, că se poate face comparaţie între Pr. Arsenie Boca şi Petrache Lupu.** Din două motive.

Primul: fenomenul Petrache Lupu a durat câţiva ani doar (trei); Părintele Arsenie este (din ce în ce mai) prezent între noi de 25 de ani, aceasta dacă numărăm doar anii de mediatizare crescândă. Şi totuşi, Petrache Lupu a trecut în lumea cealaltă... în 1994 (avea deci 87 de ani!!!), supravieţuind cu cinci ani Părintelui Arsenie!

în al doilea rând şi, pentru mine, mult mai important: **Petrache Lupu venea spre oameni *din exteriorul Bisericii,* Părintele Arsenie, din interior!**

Aş vrea, înainte de a continua, să vă spun ce

voi încerca să fac legat de întrebările care urmează şi de ce.

Este întru totul adevărat că tot ce a făcut Pr. Arsenie Boca ţine, cum aţi şi spus, ***defenomen.*** Poate că sunt oameni - şi sunt convins că sunt - printre cei necredincioşi, dar şi printre cei credincioşi, care cer sau au nevoie, cum să spun, de dovezi sau cel puţin de comentarii. Poate pentru că, pur şi simplu, nu cred. Sau poate credinţa lor este slabă. Cine suntem noi să-i judecăm? în ceea ce mă priveşte însă, pentru mine există lucruri pe care consider că trebui să mă mulţumesc doar să le primesc. Socotindu-mă privilegiat că mi se face un asemenea dar. Pentru mine, Părintele Arsenie Boca este un mare dar, pe care, tot ce îmi doresc este să-l pot preţui aşa cum se cuvine.

Care vi se par cele mai stranii fenomene puse pe seama Pr. Arsenie Boca? Puteţi evoca unele dintre acestea care v-aupuspe gânduri şi asupra cărora fizica nu are (încă) o explicaţie?

încep cu o rugăminte: ca tot ce veţi găsi în răspunsurile la următoarele trei întrebări să le primiţi ***nu*** ca pe nişte explicaţii, ci ca pe o dublă încercare din partea mea. Pe de o parte, de a privi lumea Părintelui altfel, cu... „ceilalţi ochi”, cei pe care ştiinţa îi (poate) deschide la om. Pe de altă parte, ceea ce vă propun este să privim la câteva descoperiri şi la câteva înţelesuri noi ale unor lucruri care, fiind oricum provocatoare în sine, se

şi aseamănă, tulburător, cu ceea ce ştim despre Părinte.

Vorbim cu toţii despre minunile Părintelui, dar de fapt nu sunt doar nişte „simple” minuni, sunt semne de la Dumnezeu, ca şi încercările la care suntem supuşi. Mă voi opri la câteva dintre fenomenele în centrul căror s-a aflat Pr. Arsenie Boca. Le voi reaminti, dar **pornind nu de la ele, ci de la ceea ce se întâmplă în două domenii ştiinţifice la ora actuală.** Aceste două domenii care marchează extrem de puternic acest început de secol sunt fizica şi neuroştiinţele.

Amândouă ne-au oferit deja o serie de rezultate, confirmate experimental, care ne deschid direcţii noi spre înţelegere sau „activează” ipoteze/direcţii vechi, ambele în aceeaşi măsură surprinzătoare. Vă semnalez, la locul pe care l-am găsit eu potrivit, câteva dintre ele. Nu înainte însă de a spune că mi s-a întâmplat uneori să fiu aproape somat „să recunosc” că acestea ne-ar „obliga” să rescriem toată fizica, sau biologia, genetica, ştiinţa creierului. Nu poate fi vorba de aşa ceva. Doar că am ajuns să ne situăm la niveluri de performanţă tehnică fără precedent - energii de ordinul celor din Univers în prima sa secundă de existenţă, puteri care egalează (este drept, pentru milionimi de miliardimi de secundă) energia furnizată de toate centralele din lume, viteze de calcul de ordinul Petaflopilor (milioane de miliarde de operaţii pe secundă), tehnici de imagistică aproape de dimensiunile (sub)atomice. în aceste

condiţii speciale, în care „se produc” lucruri, situaţii care diferă enorm şi uneori brutal de tot ce ştiam. Sau credeam că ştim. Vorbim însă de condiţii şi situaţii greu şi nebanal de realizat. Nu vorbim, cum să spun, de „viaţa noastră de fiecare clipă”. De aceea sunt foarte rare. Dar semnificaţia şi influenţa lor sunt sau pot deveni covârşitoare. Pentru că sunt/pot deveni... „game changers”.

De aceea spun că ceea ce încerc să fac este ***nu*** să explic fenomenele legate de Pr. Arsenie, ci doar să înţeleg cât pot şi să vă propun puncte de plecare pentru a duce dvs. propria dvs. înţelegere mai departe. De fapt, ceea ce veţi găsi în cele ce urmează sunt **imagini pe care încerc să le împrumut din cele două domenii ştiinţifice pentru ceea ce pare sau poate chiar este inexplicabil şi de neînţeles, în primul rând, la Părintele Arsenie Boca.** Am voie? De ce nu? Aduceţi-vă aminte cum spune *Psalmul 50:* „Cele nearătate şi cele ascunse ale înţelepciunii Tale mi-ai arătat mie”. Iar „mie” înseamnă oricăruia dintre noi...

Revenind la Părinte, există, în viaţa colectivă a unui loc, a unei ţări, a unei lumi, momente ***singulare. Trăiri.*** Părintele Arsenie Boca este o asemenea ***trăire,*** care dăinuie în continuare. Eu nu l-am cunoscut - cum n-am cunoscut pe foarte mulţi alţii ca Dumnealui. Dar este lângă mine cu o putere fără seamăn, aşa îl simt. Cum se întâmplă în Univers, unde, fizica ne învaţă, există câmpuri pe care le creează

particulele elementare şi a căror forţă „o simt”, interacţionează cu şi prin ele. Aceste particule elementare sunt cele din care, la niveluri din ce în ce mai profunde, suntem toţi alcătuiţi. Unele, cum se spune, sunt *short range*
- au rază mică de acţiune. Alte forţe sunt *long range* şi câmpurile lor se extind în tot Universul. Doar că se fac simţite mai puternic sau mai slab. Aşa este şi cu fiinţele. Pe unele dintre ele, de aproape sau de departe, de aici sau de dincolo, le simţi. Ca pe o adiere.

Ca să răspund la întrebare, fenomenul care pe mine mă tulbură cel mai tare este fără îndoială **bilocaţia.** Capacitatea de a se afla simultan în două locuri diferite. (Cu observaţia că, deşi uneori este folosit pentru acest fenomen termenul de „teleportare”, prefer să rămân la „bilocaţie”. Teleportarea nu descrie corect ceea ce s-a întâmplat, deoarece în cazul celei din urmă
- amintiţi-vă scenele de teleportare din filmul *Star Trekl* - „originalul” corpului implicat în teleportare dispare din locul unde se află, pentru a fi găsit „la destinaţia” prestabilită). Dar aceasta nu înseamnă că putem să trecem cu vederea şi celelalte fenomene în care Părintele a avut o implicare şi participare formidabilă: **vindecările, clarviziunea, cititul gândurilor şi altele.**

începe cu un lucru extraordinar pe care l-am găsit spus de unul dintre cu adevărat marii oameni de ştiinţă ai României de azi, Prof. Dr. Aurel Romilă (Spitalul Clinic de Neurologie .Alexandru

Obregia”), într-un interviu din *Formula As* (Nr. 1119 / 2014): „Ce l-a ţinut pe Brâncoveanu să nu cedeze, dacă nu credinţa? Dar nu mă puneţi să vorbesc despre asta. Lucrurile mari nu trebuie rostite toată ziua bună ziua, că-şi pierd înţelesul. La fel cum nu spui toată ziua «bună ziua», «te iubesc!», că se banalizează, şi despre Dumnezeu e mai bine să taci.”

Pe de altă parte, într-un articol recent publicat în *Psychiatry & Clinical Psychology,* o altă mare personalitate a ştiinţei şi gândirii româneşti, Prof. Dumitru Constantin-Dulcan, spune, sub titlul *Un Mare Mister: Părintele Arsenie Boca,* despre Părintele: „Avea clarvedere, claraudiţie, citea gândurile, avea de asemenea capacitatea extrem de rară de teleportare. Cea mai solicitată capacitate a sa era însă cea de vindecător”, adăugând - ceea ce ştim toţi foarte bine astăzi! - că: „Nu există niciun martor care să nu relateze ceva de ordinul miracolului”.

Acel „e mai bine să taci” al Profesorului Romilă a făcut să-mi fie şi mai greu decât oricum îmi era să-mi găsesc cuvintele cu care să vorbesc şi să scriu despre Părintele Arsenie. Apoi însă, am găsit o vorbă a Părintelui Arsenie în cartea sa despre „Lupta Duhovnicească cu lumea, trupul şi diavolul”: ***„Cuvintele, aş vrea să fie grele de scris, nu greu de înţeles”...***

încerc să fac aşa cum a spus Părintele. Am ales câteva minuni - „fenomene”, cum le spuneţi în întrebare - la care mă voi opri. Dar nu voi intra în

descrieri amănunţite - sunt prea binecunoscute de multă lume şi există surse multiple pentru a avea informaţii despre ele. Vă propun pentru a începe patru, cum să le spun, consideraţii despre acest „fenomen”, al minunilor, cum le numim noi: un om al Bisericii, filosof, un fizician, un filosof şi teolog şi... un dicţionar. Am dat şi sursele (şi aşa voi face şi în continuare), pentru a fi asiguraţi că este vorba de oameni şi lucrări de indiscutabilă valoare şi seriozitate.

1981, Constantine Cavarnos: „Minunile nu sunt imposibile dintr-un punct de vedere logic, şi judecata dreaptă nu le neagă. Legile naturale nu au pretins niciodată că sunt singurele (care acţionează, *n. med),* nici nu sunt ameninţate să fie răsturnate prin apariţia altor legi, supranaturale, care şi ele conduc la dezvoltarea şi ducerea mai departe a creaţiei... Minunile sunt consecinţe ale dragostei Creatorului pentru creaturile sale.” (în *Modern Orthodox Saints, St. Nectarios ofAegina,* Institute for Byzantine and Modern Greek Studies, Belmont, Massachusetts)

2000, John Polkinghome, profesor de fizică matematică la Cambridge: (minunile nu sunt) „un tur de forţă divină în care Dumnezeu îşi arată *(shows off* - îşi exhibă) puterea divină, ci ferestre spre o vedere mai profundă a realităţii, diferită de ceea ce altminteri am putea vedea”. (în *Faith, Science and Understanding,* Yale University Press)

2008, Keith Ward: „Baza credinţei biblice nu este o deducţie a raţiunii. Este o întâlnire personală... Credinţa în acţiunea lui Dumnezeu, ca şi credinţa în actualitatea a orice este real şi vital, îşi are rădăcinile în întâlnirea cu o putere şi o prezenţă personală, morală, liberatoare şi transformatoare”. (în *The Big Questions in Science and Religion,* Templeton Press)

1884, *Dicţionarul Biblic William Smith* (cea mai veche şi accesibilă sursă): „Un miracol nu este o încălcare a legilor naturii. Este acţiunea lui Dumnezeu asupra naturii, la un nivel cu mult dincolo de puterile noastre, dar este acelaşi tip de acţiune ca cea pe care voinţa noastră o exercită continuu asupra naturii”.

în fiecare dintre aceste citate îl putem recunoaşte pe Părinte. Dar nu doar aici. încerc să vă duc puţin mai departe şi să traduc pentru dumneavoastră, în cuvinte cât mai „normale”, câteva lucruri din fizică şi neuroştiinţe care, pentru mine cel puţin, ne permit să pătrundem „altfel” în uriaşa dimensiune pe care a adăugat-o Părintele spiritualităţii româneşti. **Şi cred, de fapt sunt sigur, că îl veţi regăsi de fiecare dată pe Părinte în aceste lucruri.** De aceea nu voi aglomera textul şi mai mult cu comentariile mele.

1. încep cu fizica. De destulă vreme nu se prea mai îndoieşte nimeni că Universul nostru are mai multe dimensiuni decât cele 3+1 (timpul) în care trăim. Mai mult, la LHC, marele accelerator

de protoni de la CERN îşi propune să le pună în evidenţă. Iar într-un spaţiu multidimensional, „barierele spaţiale” tridimensionale nu mai reprezintă obstacole. De asemenea, la scala noastră „terestră”, mult mai puţin impresionantă, se discută despre **posibila creare de către conştienţă a unui echivalent de gaură neagră, care să faciliteze teleportarea.** Poate părea încă straniu, dar atunci când se va concepe o „fizică a conştienţei”, ne putem aştepta la lucruri la care încă nici nu ştim cum să ne gândim.

Dezvoltarea Teoriei Superstringurilor, de exemplu, se bazează pe existenţa unui mare număr de extra-dimensiuni, toate „îngrămădite”, ascunse, în dimensiuni subatomice (o lume în care toate cele patru forţe fundamentale sunt unite, au contribuţii comparabile). Hiperspaţiul este o lume în care Conştienţa are acces şi se consideră ca nefiind imposibil ca materia, sub orice formă, creată în Big Bang sau „produsă” într-un proces ulterior sau de către cineva, să-şi aibă originea în acest hiperspaţiu. Universul, cel pe care îl trăim noi, nu s-a născut ÎN spaţiu-timp şi conform unui set de legi, ci **ÎMPREUNĂ** cu spaţiul, timpul, legile şi, nu în ultimul rând, conştienţa.

Acum, cu adevărat marea problemă în Jocul” cu invocarea Mecanicii Cuantice în explicarea unor manifestări/fenomene din lumea obişnuită, macroscopic, este că „aici” avem de-a face cu o lume la care regulile cuantice nu pot fi extinse.

Dar, consecvent celor spuse mai înainte, nu explicaţii caut, ci paralele, în vederea găsirii unor imagini care să mă ajute să înţeleg. Aceste imagini, împrumutând concepte din Mecanică Cuantică, le căutăm în neuroştiinţe, în particular în ceea ce se întâmplă cu conştienţa noastră.

în particular, există un fenomen în fizică din ce în ce mai des invocat atât în interpretarea unor lucruri insuficient înţelese până acum, cât şi în legătură cu dezvoltări mult aşteptate care ne vor marca profund, cum este Calculatorul Cuantic. Se numeşte ***entanglement.*** Este unul dintre cele mai stranii şi mai dificil de imaginat şi explicat din întreaga istorie a Mecanicii Cuantice. în româneşte ar trebui să-i spunem „încâlceală". Sensul său este însă mai curând de „împerechere" - două particule, două entităţi care, odată ce într-un fel sau altul au ajuns în contact, nu mai pot fi despărţite. Indiferent la ce distanţă se află, ele comunică - o „înfricoşătoare *(spooky')* acţiune la distanţă", a spus Einstein.

Cum funcţionează? Simplificând brutal lucrurile, să considerăm cazul a două particule (A şi B, de ex.) generate de aceeaşi sursă şi pornind pe două direcţii care le separă la distanţe **oricât de mari -** exemplul folosit de Einstein, Podolski şi Rosen în anul 1935. Teoria prezice că pot răspunde la anumite măsurători ca şi cum ar fi o singură particulă. Ca să fie mai simplu, să presupunem, de pildă, că fiecare particulă are ataşat de ea un steag. Când „pleacă", legile fizicii

cer ca o particulă să ţină steagul în sus, iar cealaltă, în jos. Dacă măsurătoarea de care vorbeam urmăreşte să stabilească orientarea steagului la una dintre particule şi constată că steagul este îndreptat în sus, atunci se va găsi că steagul celeilalte particule este orientat în jos. Cum „află” cealaltă particulă ce se întâmplă cu prima, având în vedere distanţa enormă dintre ele? Cu ce viteză se transmite informaţia? Instantaneu? încălcând legea care spune că viteza luminii în vid este cea mai mare din Univers şi nu poate fi atinsă? Ne aflăm deci în faţa unui paradox (devenit cunoscut ca Paradoxul EPR, după numele autorilor) şi ca atare, a spus Einstein, aceasta demonstrează că Mecanica Cuantică, lucrând cu probabilităţi, nu poate oferi o descriere completă a realităţii - sunt obligat să recurg la nişte „variabile ascunse”, inaccesibile, pentru a explica aceste caracteristici probabilistice. Cu 50 de ani mai târziu (1985) însă, irlandezul John Bell publică un articol devenit istoric în care oferă o soluţie a Paradoxului EPR, trasând linia de demarcaţie între Mecanica Cuantică şi cea Clasică (Newtoniană). Şi reuşeşte chiar să explice această soluţie în termeni accesibili oricui într-o emisiune la Radio BBC, cu o frază finală decisivă: „Nu este nevoie de un semnal mai rapid decât lumina pentru a-i spune particulei A ce măsurătoare s-a efectuat asupra particulei B, pentru că Universul, inclusiv particula A, deja «ştie» care va fi măsurătoarea şi rezultatul ei”...

2. Neuroştiinţe, iunie 2015. Aici

regăsim, fără nicio îndoială, capacitatea pe care o numim „Cititul gândurilor”, pe care ştim că o avea Părintele, ca şi alţi mari credincioşi şi mărturisitori. Poate aceasta să fie reală?

Dacă facem apel la rezultate recente ale Neuroştiinţelor, vedem că, **din nou, nu este imposibil.** Un exemplu este găsit în lucrările făcute publice recent (începutul lunii iunie 2015): Roger Johansson, psiholog, Universitatea Lund: „Când privim scene pe care le-am mai întâlnit, ochii sunt atraşi de informaţii deja existente, chiar dacă nu ni le mai amintim conştient”. în plus, aşa cum s-a descoperit, urmărirea mişcării ochilor poate fi utilizată pentru a influenţa funcţii mentale superioare sau deciziile noastre morale. Cum spune Daniel Richardson, neurocercetător, University College London: **„Ochii sunt o fereastră spre procesele gândirii noastre... Prin ei se poate scurge în exterior informaţie... (Prin ei) se pot accesa gânduri pe care le-am dori să rămână ascunse... Ceea ce oferă posibilităţi de «sharing» ale gândurilor noastre cu alţii.”** (Puteţi căuta articolul *How your eyes betray your thoughts).*

Şi acum să rememorăm câteva dintre fenomenele extraordinare în care a fost implicat Părintele.

BILOCAŢIE. Fiind închis la Canal şi aflând că mama sa murise, a dispărut din celulă, fiind regăsit după două ore, culcat, lângă gardul

de sârmă al închisorii, părând că doarme. Trezit, spune că a fost la înmormântare, prezenţa sa acolo fiind confirmată de autorităţile din Brad (distanţa fiind de peste 600 km).

Dar şi alte fenomene de bilocaţie există şi sunt relatate. în primul rând, cel legat de Sfânta Maria a Stâlpului. La 12 octombrie, anul 40, Sf. Iacob cel Mare (Iacob, fiul lui Zevedei, fratele Sf. Apostol şi Evanghelist loan, unul dintre primii Apostoli şi primul dintre ei care a suferit martiriul, fiind decapitat de Irod Agrippa), aflându-se în Spania pentru a o creştina, în actuala Saragossa, se ruga, copleşit de dificultatea sarcinii sale şi de responsabilitatea care îi revenea. Atunci îi apare Sfânta Fecioară înconjurată de îngeri aşezată pe un stâlp - simbol al puterii credinţei oamenilor cărora el le predica. Numai că, în acele momente, Sfânta Fecioară se consideră că era încă în viaţă, fie la Efes, fie la Ierusalim.

Alte exemple celebre de bilocaţie sunt legate de Sf. Anton de Padova şi de binecunoscutul Padre Pio, sanctificat de Papa loan Paul II. Privindu-1 pe Padre Pio, mărturia aparţine unui pilot de război britanic: avionul său fusese lovit deasupra Italiei şi se prăbuşea. Atunci a văzut un călugăr zburând spre el, apucând avionul de fuselaj şi ghidându-1 în siguranţă pe sol. Mergând cu colegii săi (cărora nu le venea să creadă ce auziseră) la o mănăstire capucină din apropiere, vede un călugăr pe care îl recunoaşte ca fiind cel care îl salvase - era Padre Pio. Dar, mărturia celorlalţi călugări a fost clară: Padre Pio nu părăsise nicio clipă incinta mănăstirii.

Sigur, asemenea cazuri sunt extrem de rare. Şi, mai mult, este greu de evitat şi o altă întrebare: este posibil un asemenea fenomen în lumea reală? Nu este imposibil. Dar, spun de la început, **nu despre asta este vorba!**

CLARVIZIUNE ŞI ÎNAINTE-VEDERE. Cerându-i-se de gardienii uneia dintre închisori (relatare a Pr. Viorel Trifa) să le spună „ceva” care să-i facă să creadă în Dumnezeu, le-a spus că la al doilea rând de porţi ale închisorii se află două femei, descriind, cu lux de amănunte, ce avea fiecare în desagă. La verificare s-a dovedit că informaţia era corectă.

Şi aş mai adăuga şi un alt fenomen, despre care se vorbeşte mult mai puţin. Este cunoscut, în general, ca LIMBA PĂSĂRILOR - capacitatea de a intra în comunicare cu păsări şi diverse animale. Ca şi la alte mari figuri ale istoriei Bisericii, Sf. Francisc din Assisi şi Sf. Serafim de Sarov, asemenea situaţii se întâlnesc şi la Părintele Arsenie Boca. De exemplu, trecând printr-o pădure, se duce la un lup care dormea lângă drum, îi spune să plece ca să nu sperie lumea şi acesta pleacă, întoarce în pădure un urs şi, după ce le ascultă cântându-i deasupra carului cu care mergea, spune unui stol de păsări să plece, ceea ce ele fac.

Despre *Limba Păsărilor* se vorbeşte (mitologie, literatura medievală, ocultism) ca limba divină perfectă, limba Adamică, limba Enochiană, limba îngerilor, peste tot ea fiind limba magică

folosită de păsări pentru a comunica cu cei iniţiaţi. Puterea/capacitatea de a o înţelege era considerată ca semn de înaltă înţelepciune. **La greci se considera că printre cei care cunoşteau această limbă se aflau Democrat, Anaximandru, Apollonius din Tyana, Esop şi Tiresias, ultimul „primind-o" de la însăşi zeiţa Atena.** Celebra înţelepciune a lui Solomon se consideră ca fiind datorată faptului că Dumnezeu îi dăduse înţelegerea *Limbii Păsărilor,* care putea dezvălui lucruri din viitor, cuvintele sale fiind considerate ca „receptacole" pentru sufletele morţilor sau epifanii ale zeilor.

Fiinţă excepţională, Pr. Arsenie Boca te face să te întrebi dacă este şi o fiinţă **unică.** I-a pus această întrebare Gh. Vâlcea: „Mai sunt oameni aşa ca dvs. în viaţă?" La care răspunsul consemnat al Pr. Arsenie a fost: **„Da. Suntem mai mulţi, că nu se poate menţine altfel echilibrul acestei lumi".**

Nu aş vrea să închei acest răspuns fără două precizări. Prima i-o datorez bunului meu prieten, teologul Mihai Brânzea, vecin cu dl Gheorghe Vâlcea. El îl descrie în felul următor: „(Gh. Vâlcea) este un om nesofisticat, cu o minte luminată. Ar fi putut face orice în viaţă, dar de mic a lucrat ca tâmplar (ca şi Mântuitorul! - *n. mea),* a iubit total acest lucru şi aceasta a făcut toată viaţa. Are o logică foarte bună, nu numai cu privire la înţelegerea socialului, dar şi a relaţiilor

interpersonale...”.

De ce am ţinut să fac această precizare: pentru că este foarte important să subliniem totala bună credinţă a martorilor celor mai importanţi, oameni care au relatat întâmplările extraordinare (fenomenele) care l-au avut personaj principal pe Părinte, oameni de o seriozitate şi cu o capacitate de discernământ dincolo de orice bănuială. în fond, discutăm, încercăm să înţelegem, lucruri extrem de grave şi cu implicaţii de o profundă semnificaţie.

Altfel, cum să încercăm măcar să ne gândim, chiar dacă înţelegerea noastră este doar una parţială, la ceea ce reuşea să facă Părintele. Iată şi de data aceasta ce spune Mihai Brânzea: „în logica binară, lucrurile acestea nu sunt posibile. Dar probabil că Părintele nu funcţiona după o logică binară, el funcţiona în logica evanghelică. Şi aici ştim, şi se spune, că lucruri care sunt imposibile oamenilor nu sunt imposibile lui Dumnezeu”.

Cea de a doua precizare ţine de exemplele şi comentariile pe care le-am făcut legate de fizică. Ele nu au intenţia de a se transforma în explicaţii ale unor fapte, fenomene, extraordinare precum cele atribuite Pr. Arsenie Boca. Ele doar arată că există corespondenţe între acestea şi lucruri care se studiază de destul de multă vreme în ştiinţă. Nu există un consens nici asupra lor ca fapte ştiinţifice şi nu ne putem (încă) aştepta la o „extindere” a tratării lor pentru a explica genul de fenomene legate de Pr. Arsenie Boca pe care, tocmai pentru caracterul lor singular printre

fenomenele naturale, le considerăm miracole, sau minuni. Dar: are vreo semnificaţie o asemenea observaţie? Eu cred că da. Pentru că şi dacă, din orice fel de motive, suntem incapabili (încă) de a demonstra **direct** un lucru ca fiind posibil, identificarea unor astfel de corespondenţe (care permit analogii ulterioare) ne arată că cel puţin ele nu sunt imposibile.

Presupunând că aceste fenomene sunt reale - care este lecţia pe care o poate învăţa un om de ştiinţă?

întâi şi-ntâi, prin definiţie, un om de ştiinţă (autentic) poate (trebuie!) să înveţe din orice. Pentru că el şi-a asumat o obligaţie în momentul în care a ales acest mod de viaţă - cercetător (căutător!) care îşi respectă toţi cei trei factori definitorii şi determinant în tot ce face: ceea ce a învăţat; profesorii (maeştrii) lui şi, mai ales, menirea pe care a decis să o slujească. Toate acestea ÎI CER să judece tot ce i se oferă sau doar „i se prezintă”, cu metodele gândirii raţionale, dezvoltate, perfecţionate, adaptate (în sensul de *upgraded)* şi mai ales TESTATE de câteva mii de ani. Atitudinea faţă de un asemenea om? A-i contesta înţelegerile, a-1 respinge invocând tocmai metoda folosită de el, a-1 ridiculiza chiar - sunt la fel de inacceptabile ca acelaşi tip de atitudini la care recurg (de multe ori ca o reacţie cu rădăcini istorice) unii oameni de ştiinţă confruntându-se cu perspectiva teologică, în contacte individuale sau instituţionale. în fond, fundamentalismul este

distructiv ori de unde ar porni şi ori încotro ar fi îndreptat: religie sau ştiinţă.

Unde se pot întâlni confruntările cele mai dure? în primul rând, în discuţiile despre miracole (minuni) atribuite Sfinţilor sau unor persoane care ...„nu *au primit (încă) acest statut”,* din vremuri mai îndepărtate sau mai apropiate sau chiar strict contemporane cu noi. în al doilea rând, sunt, cum să le spun mai bine, „manifestări”, „capacităţi” demonstrate sau atribuite unor fiinţe care în mod evident apar ca fiind extra-ordinare: de exemplu, levitaţie, pre-cunoaştere, ceea ce se numeşte OBE, bilocaţie, NDE...

Discutarea lor, comentariile, argumentele elaborate şi prezentate de ambele părţi pot intra în conflicte explozive. Fie dintr-o parte, fie din cealaltă, fie din amândouă. Aici aproape că se impun două întrebări.

Prima întrebare: *ne putem lua curajul de a discuta asemenea fenomene?* Nu o să răspund eu direct - vă dau însă două „ziceri” ale unor autori celebri, pe care vă rog să le interpretaţi dumneavoastră şi, implicit, să vă hotărâţi dacă are rost sau nu să citiţi în continuare:

William Shakespeare *(Hamlet* (1.5.167-8), Hamlet către Horatio): **„Sunt mai multe lucruri în cer şi pe pământ, Horatio, decât se visează în filosofia ta”.**

Malesherbes (1721-1794): **„Am face mult mai multe lucruri dacă nu ne-am gândi că sunt imposibile”.**

Eu cred că ele vorbesc cel mai simplu şi mai

clar şi de semnificaţia în sine a fenomenelor legate de Pr. Arsenie, şi de semnificaţia modului în care el le-a înfăptuit.

Cea de-a doua întrebare este: *„Cum sunt/ pot fi generate ele (fenomenele)?”* şi la aceasta mă voi opri în continuare.

Se cunosc două mari tipuri de abordări în teologie. Teologia **apofatică,** negativă, este încercarea de a câştiga cunoaştere privind experienţa religioasă şi pe Dumnezeu prin ceea ce EL NU ESTE, în loc de a încerca să descrie ce ESTE Dumnezeu, cum face teologia pozitivă, **catafatică.** în abordarea apofatică, omul nu poate descrie în cuvinte esenţa divinităţii perfecte şi nici nu-L poate defini pe Dumnezeu în întregimea Sa complexă şi integrându-L în realitate. Orice asemenea încercare ar duce automat la rezultate false - experienţa divină se trăieşte, nu poate fi definită. Cum spune Eminescu în „Scrisoarea I”: „La-nceput, pe când fiinţă nu era, nici nefiinţă/ pe când totul era **lipsă** de viaţă şi voinţă...” (subl. mea). Dumnezeu se află dincolo de existenţă şi de non-existenţă, El nefiind o creaţie, ci Creatorul. Care nu poate fi definit nici în spaţiu, nici în timp - nu poate fi asociat cu acestea, care definesc lumea noastră fizică.

Newton spunea la un moment dat: „Şi dacă am văzut mai mult ca alţii este pentru că am stat pe umerii unor uriaşi”. Confruntat într-un fel cu Paradoxul, omul care chiar îşi doreşte să se apropie de Dumnezeu încearcă să-l cunoască, urcă

din uriaş în uriaş, desfăcând mereu mai larg orizontul şi, chiar dacă vederea îi este înceţoşată, ajunge să experimenteze infinitul, apropiindu-se, cât îi este dat, de înţelegerea tainei de neînţeles a lui Dumnezeu.

Cred însă şi altceva, că mai există o lecţie, una pe care ar trebui să o acceptăm şi care priveşte mai curând ce să NU facem, decât ce să facem. Şi anume, trebuie să evităm cu toată puterea aşa-numita soluţie „God of the gaps” - Dumnezeul golurilor, recurgerea la Dumnezeu ori de câte ori ne lovim de „ceva”, o descoperire, un fenomen, o idee, pentru care nu găsim explicaţia convenabilă...

Asemenea cazuri sunt privite ca nişte goluri în cunoaştere şi, cum spune omul de ştiinţă şi teologul scoţian Henry Drummond, acum peste 120 de ani (1894), în cartea sa *The Ascent of Man (Ridicarea omului),* „Există minţi respectuoase care tot caută fără încetare prin Natură şi prin cărţile de ştiinţă să găsească goluri - goluri pe care ei le vor umple cu Dumnezeu”. Dar, adaugă el: „Ce imagine a Naturii sau a Adevărului poate fi cea a celor al căror interes în ştiinţă este nu pentru ceea ce aceasta poate explica, ci în ce nu poate explica, a căror căutare este ignoranţa, nu cunoaşterea, a căror groază zilnică este că norul s-ar putea ridica şi care, pe măsură ce întunericul se risipeşte deasupra unui domeniu sau al altuia, încep să tremure cu gândul la locul unde se află El?” Cu 64 de ani mai târziu, fizicianul şi chimistul Charles

Coulson (primul conducător de doctorat al celui care avea să devină celebrul fizician Peter Higgs) îl continuă pe Drummond vorbind foarte direct despre „pasul fatal” pe care l-ar reprezenta acceptarea dihotomiei Dumnezeu - ştiinţele Naturii. Căci, spune el, ar fi ca şi cum cineva „ar putea planta un fel de gard viu în ţinuturile minţii pentru a marca graniţa la care are loc un transfer de autoritate. Eroarea ar fi dublă. Mai întâi pentru că presupune o dihotomie de existenţă, ceea ce ar fi tolerabil dacă niciodată nici un om de ştiinţă n-ar fi fost creştin şi nici un creştin n-ar fi fost om de ştiinţă, dar care devine intolerabil atunci când ambele apartenenţe se regăsesc într-o aceeaşi persoană. în al doilea rând, pentru că în felul acesta «ştiinţa» ar fi invitată să descopere lucruri noi şi după aceea să-şi însuşească progresiv ceea ce «religia» deţinuse odată”.

Şi să revin la întrebare: ce lecţie poate - dacă poate! - învăţa ştiinţa din toate acestea? Aici sunt câteva lucruri de care trebuie să ţinem seama şi care, şi de o parte şi de alta, uneori se uită sau peste ele se trece cu o anumită uşurinţă.

Mai întâi să ne întoarcem la definiţii: conform DEX, ştiinţa este un „ansamblu de cunoştinţe dintr-un anumit domeniu al cunoaşterii”, în timp ce în accepţiunea Academiei Naţionale de Ştiinţe a Statelor Unite, ea se caracterizează prin „folosirea evidenţei **pentru a construi explicaţii şi predicţii verificabile** ale fenomenelor naturale şi cunoaşterea generată

de acest proces.”

Şi cum ar putea atunci să existe un conflict ştiinţă-religie când ştiinţa nu are cum să verifice, să explice în vreun fel, fie existenţa, fie natura unei fiinţe supreme, fie ambele?! A nu ţine seama de acest lucru împinge la intoleranţa cercetătorului ştiinţific sau a teologului faţă de oricine susţine alt punct de vedere. Aceasta se cheamă bigotism. Iar bigotismul există peste tot, atât în religie, cât şi în ştiinţă! Şi de fiecare dată, prezenţa sa, oriunde se întâlneşte, este una nefastă! Inclusiv pentru motivul că este **neproductiv.** Indiferent din care zonă venim, riscăm să pierdem un lucru esenţial: cunoaşterea.

Legile Naturii nu au fost date, „dictate” omului cum au fost legile de bază ale moralei, pe care le-am primit sub forma Celor Zece Porunci. Impunându-ni-se ca o mare taină, legile Naturii au fost lăsate, date în dar omului pentru ca el să le DESCOPERE. DAR, nefiindu-ne REVELATE, ci ***descoperite*** de om, ele ne oferă doar EXACTITATE (cum spunea marele nostru Constantin Noica), nu ADEVĂR. Cu fiecare nou „upgrading” al tehnicilor experimentale şi observaţionale, cu fiecare nouă perfecţionare conceptuală, înţelegerea acestor legi, inclusiv a modului lor de acţiune, este mai cuprinzătoare şi forma lor mai aproape de adevăr. Dar ADEVĂRUL ne este inaccesibil. Pentru că el se află în Transcendent şi nu avem nici „tehnicile” cu care să-l sondăm, nici cuvintele în care să relatăm, să

transmitem cunoaşterile noastre. Fiecare dintre noi a fost Creat cu un anumit scop, toţi fiind în acelaşi timp Creaţi pentru a ne alege fiecare căutarea noastră. Oamenii care aleg să caute prin ştiinţă ajung acolo de unde oamenii Bisericii pornesc. De aceea, legătura dintre ei este suficient de puternică pentru ca nimeni să nu o poată desface. Aşa a fost făcută. Cu un scop pe care unora le este dat să-l intuiască.

Şi mai este un lucru care mie mi se pare că are o semnificaţie specială: ce câştig îmi poate aduce o tratare/evaluare „ştiinţifică" a unor fenomene cum sunt cele în care este implicat sau pe care le declanşează un om ca Pr. Arsenie Boca?

Abordarea ştiinţifică a celor patru mari fenomene amintite - bilocaţia, înainte-vederea, vindecările, cititul gândurilor - de fapt nu se poate face. Pentru că... **nu ştiu CUM.** Atenţie, spun că nu ştiu cum, nu că **nu pot fi** abordate ştiinţific, de vreme ce am de-a face cu... manifestări naturale, care, adică, sunt înscrise în Natura din care facem şi noi parte. Ceea ce îmi pot propune să fac poate fi doar să „cercetez" OMUL de care sunt legate aceste fenomene. Dar şi aceasta o pot face doar până la limita permisă de instrumentarul conceptual şi experimental de care dispun şi, evident, de starea cunoaşterii mele în acel moment. Bun, o fac aşa, dar **CA SĂ CE?** Ce să constat? Că este sănătos, întreg din toate punctele de vedere (cum s-a întâmplat cu investigarea lui Petrache Lupu de către profesorul Marinescu). Şi

atunci revin: care este câştigul meu?

Apoi, să nu uităm că în primul rând trebuie să ne reamintim ceînseamnăîntr-oasemeneaîntreprindere (şi în oricare alta, de fapt) abordarea **ştiinţifică.** Abordarea ştiinţifică înseamnă, cum o gândim noi la ora actuală, două lucruri esenţiale: folosirea a ceea ce numim metoda ştiinţifică (investigarea pe care o fac trebuie condusă în aşa fel încât oricine altcineva dispune de mijloacele necesare şi i se pune la dispoziţie protocolul pe care l-am urmat să poată obţine rezultate cel puţin foarte asemănătoare) şi ceea ce se numeşte criteriul falsificabilităţii (Karl Popper). Adică (cerând scuze pentru simplificarea brutală la care recurg), dacă nu pot găsi sau imagina observaţii, fapte sau nu pot concepe un experiment care să infirme teoria/modelul şi până la urmă explicaţia mea, aceasta înseamnă că explicaţia mea este neştiinţifică şi concluzia discuţiei este că subiectul investigaţiei nu este unul care să poată fi înţeles raţional. Sentinţa: acesta trebuie eliminat din orice discuţii şi sfere ulterioare de interes. Cu un cuvânt prost şi urât, este categorisit ca fiind o „făcătură”. Aceasta este de altfel modalitatea cea mai simplă şi mai des folosită prin care (aproape) tot ce ţine de credinţă şi de spiritualitate, în general, este eliminat din orice discuţii ulterioare „serioase”.

însă: ştiinţa poate explica foarte multe lucruri, dar nu orice. în primul rând, ea trebuie să-şi delimiteze domeniul ei de valabilitate, cel în

care folosirea ei are sens. „Dincolo”, metodele ei nu se pot aplica. Obiectul general al ştiinţei este ***lucrarea lui Dumnezeu*** şi aplicarea metodei ştiinţifice aici a dus şi duce la rezultate formidabile. Dumnezeu însuşi se află însă dincolo şi deasupra a tot şi a orice.

De aceea, complementaritatea cunoaştere prin ştiinţă - cunoaştere prin religie le este de folos amândurora, fiecare putând furniza celeilalte înţelesuri şi întrebări noi şi astfel, prin desăvârşirea ***lucrării,*** „împingându-ne” pe noi spre frontiera Transcendentului, adică atât de aproape cât ne este permis ca fiinţe omeneşti create, de Creatorul nostru.

Cunoaşteţi în istoria recentă (sec. XX) cazuri internaţionale comparabile cu fenomenul Arsenie Boca, au fost acestea evaluate ori monitorizate de oameni de ştiinţă?

Nu cunosc, printre oamenii Bisericii cel puţin, alt caz decât cel al lui Padre Pio, despre care am vorbit mai înainte. în ceea ce priveşte însă, cum mă întrebaţi, evaluarea şi monitorizarea de către oameni de ştiinţă a unor asemenea personalităţi şi a „lucrurilor” cu totul ieşite din comun pe care le făceau, altceva aş vrea să spun: cred că trebuie să avem mare grijă cum abordăm asemenea „cazuri”, cum le spuneţi.

Pentru că, vedeţi, levitaţia, de exemplu, sau ieşirile din corp (OBE - *Out of Body Experience)*

sau atât de discutatele „experienţe la pragul morţii” (NDE - *Near Death Experience)* nu sunt totuşi lucruri „inventate”. Numai eu ştiu destule asemenea cazuri de levitaţie şi OBE (şi nu mi-am propus niciodată explicit să le caut, să le cataloghez) care mi-au fost relatate. în ce priveşte NDE-urile, am primit mărturii de la (neuro)chirurgi care s-au întâlnit cu ele în timpul operaţiilor, inclusiv o mărturie de primă mână de la un medic cu adevărat mare, care a avut personal o asemenea experienţă, în prezenţa întregii echipe care îl opera de un cancer de colon. Şi vorbesc de aceste exemple despre care am cunoştinţă personal, pentru a evita trimiteri sau citări de situaţii pe care le găsim descrise cu lux de amănunte pe Internet, relatări care, în cel mai bun caz, ridică suspiciuni. întorcându-mă la levitaţie, probabil că cele mai celebre cazuri sunt cele ale lui Giuseppe da Copertino (1603-1663), cunoscut şi ca „Sfântul zborurilor” (care, irezistibil, levita în momentele de extaz în timp ce se ruga), şi, mult mai aproape de noi, cum spuneam, Padre Pio (1887-1968). Pe amândoi îi găsiţi prezentaţi cu o mare bogăţie de detalii pe Internet şi chiar şi simpla lectură este copleşitoare!

Amândoi au fost sanctificaţi - primul de către Papa Clement XIII, în 1753, cel de-al doilea de Papa loan Paul II, în 2002.

Vă dau un singur exemplu de **levitaţie** cu Padre Pio, cu un număr foarte mare de martori

(relatat de un preot, Padre Ascanio). O mulţime imensă în aşteptare pentru spovedanie. Atât de mulţi, încât nu-ţi puteai face loc printre ei să înaintezi. Toţi priveau spre uşa prin care trebuia să intre Părintele. Dintr-odată, fără ca uşa să se fi deschis, toţi îl văd pe Padre Pio păşind deasupra capetelor lor, intrând în confesional şi imediat invitând credincioşii să vină pentru a se spovedi.

încă şi mai impresionante sunt însă alte două cazuri, unul de precogniţie şi unul de bilocaţie. Veţi recunoaşte aici experienţe trăite la noi cu şi alături de Pr. Arsenie Boca.

Precogniţie: venind cineva la el pentru a-i cere binecuvântare, Padre Pio îi cere direct ca mai întâi să scoată şi să arunce din portofel şi legitimaţia de membru al Partidului Comunist (cunoscut deja la acel moment pentru persecuţiile din Rusia asupra Bisericii), şi... nişte poze „licenţioase” cu fete. După ce îl admonestează, adaugă şi că, dacă vrea într-adevăr să se curăţească, atunci să arunce şi... conţinutul unei mici casete din sertarul de la masa lui de lucru, despre care evident că doar tânărul respectiv ştia!

Bilocaţie: ultimul caz cunoscut a avut loc în preziua morţii sale. La Genova, un prieten drag al Părintelui, Padre Umile, suferind de pe urma unui accident, îi spune măicuţei care venise să-i aducă o ceaşcă cu ceai că tocmai fusese la el Padre Pio „pentru a-1 saluta pentru ultima oară”. A doua zi, Padre Pio se stingea la San Giovanni Rotondo. Distanţa între cele două localităţi - peste

800 km!

Şi revin la evaluare şi monitorizare. Prima observaţie pe care o va face orice om de ştiinţă despre aceste cazuri de levitaţie, ca şi în cazul bilocaţiei sau al precogniţiei, va fi că ele... nu sunt reproductibile. Şi fără această proprietate ele sunt... expulzate din categoria fenomenelor care pot fi investigate cu mijloace ştiinţifice. Ceea ce mă duce la o a doua observaţie - o întrebare, de fapt: şi cu aceste fenomene ce fac? Le dau pur şi simplu „delete" chiar dacă „subiecţii" sunt persoane perfect respectabile? Să zicem că nu. Şi atunci rămâne cealaltă problemă, cea ***reală:*** cum le abordez?

întrucât sunteţi şi un cunoscut om de media, prin nenumăratele emisiuni (radio, TV) şi scrieri în care aţi adus tainele fizicii mai aproape de înţelesul omului de rând, cum consideraţi că poate fi calificată uriaşa mediatizare a fenomenului Arsenie Boca şi a mulţimilor de oameni care caută şi astăzi* o *alinare la mormântul său? Care sunt consecinţele negative ale acestei mediatizări?

Foarte direct spus, o „mediatizare uriaşă", în orice domeniu, ajunge inevitabil să depăşească limitele excesului. Iar de aici încolo, tot inevitabil aproape, are două direcţii pe care este împinsă: să aibă efectul exact opus celui care a determinat iniţierea ei şi, cea de a doua, să se transforme în act comercial. Nimeni nu ar trebui să aibă voie să

exploateze suferinţa mergând până la disperare şi speranţele oamenilor.

Oamenii aceştia merg în pelerinaj la Pr. Arsenie Boca. Vin din toată ţara la Prislop. Vin de peste tot la Drăgănescu, la biserica pictată, tulburător, de Părinte. Merg şi la alte locuri. De ce fac ei aceste drumuri? De ce faci un drum? De cele mai multe ori, pentru că ai nevoie. îţi trebuie ceva. Aceşti oameni au nevoie de... lucruri „mărunte”, omeneşti, cum ar fi sănătatea, liniştea sufletelor lor, „pacea care covârşeşte toată mintea”. Cine are dreptul să-i judece? Şi dacă îi judecă, pentru ce anume ar face-o? Pentru că suferă? A nu suferi, a nu avea capacitatea de a o face, pentru ceva sau pentru cineva, eu cred că este un semn de infirmitate. Suferinţa este o încercare pe care suntem chemaţi să o trecem. Cum spune Părintele Arsenie: *„Totuşi un rost au şi încercările acestea, în încercările acestea veţi vedea prezenţa Mea”* - a lui Dumnezeu. Şi nu aceasta caută până la urmă toţi cei care pornesc într-un pelerinaj? Nu prezenţa lui Dumnezeu este cea care le poate da puterea de a birui încercarea? Toţi suntem slabi şi ori renunţăm la luptă, ori ne căutăm putere. Şi de această putere au nevoie, în primul şi în primul rând, cred eu, cei care merg în pelerinaj la Părintele Arsenie Boca. Alinare... Să nu uităm că în *Paraclisul Maicii Domnului* îi spunem Sfintei Fecioare că „altă mângâiere nu avem afară de tine”. Cum şi-ar contrazice spusa aceasta un credincios adevărat? Cum i-ar putea cere altcineva

să o facă? Şi mai este ceva: unde mergem noi de fapt? Acolo unde putem merge şi chiar ajunge? Cred mai curând că mergem acolo unde suntem chemaţi. Aceasta este esenţa unui pelerinaj: pornim cu nevoile, durerile şi speranţele noastre pentru a ne lua putere. Pornim cu convingerea că drumul pe care îl facem se va deschide în locul unde ajungem pentru a lăsa să vină spre noi, să ne pătrundă, forţa vindecătoare a credinţei noastre.

Este, desigur, o mare taină aici, care se dezvăluie fiecăruia în parte dintre cei care s-au alăturat cinstit pelerinajului.

în însemnările sale despre **taina răbdării,** Părintele ne spune: *„Păziţi-vă de oameni”.* Şi, vedeţi, a comercializa credinţa şi durerea şi speranţa pelerinilor este degradant pentru cei care o fac. A vorbi despre ele, despre ceea ce se întâmplă, este normal, pentru că ascultătorii primesc învăţătură. A le mediatiza agresiv este indecent.

O mare notorietate în timpul vieţii au avut şi Padre Pio (Italia), şi Părintele Nectarie (Grecia) etc. - ceea ce a atras anumite rezerve din partea ierarhilor Bisericilor de care aparţineau aceştia. Uriaşa notorietate a Pr. Arsenie Boca putea să contribuie în sens negativ la accentuarea presiunii şi rezervelor anumitor autorităţi (politice, ale Bisericii) din timpul vieţii acestuia?

Revenind la întrebare, în timpul vieţii lor pe

Pământ, toţi trei au avut parte de o notorietate imensă, care le-a adus multe necazuri: Padre Pio a fost acuzat, investigat şi chiar ridiculizat; Sf. Nectarie a incomodat autorităţile eclesiastice şi a suferit consecinţele; *Pr. Arsenie Boca a indus teamă autorităţilor politice* ale momentului.

Există nu puţine asemănări tulburătoare în vieţile celor trei.

încep cu Padre Pio. Lucrurile total neobişnuite pe care le făcea au determinat autorităţile eclesiastice să ceară investigarea lui. Capucinii sunt acuzaţi de episcopul locului, Gagliardi, că „montează” miracolele pentru... avantaje financiare! Lucrurile se înrăutăţesc şi verificările se înmulţesc odată cu alegerea ca Papă a lui Pius XI (1922). Se aplică pedepse severe în scopul reducerii publicităţii enorme de care se bucura. Este mutat la altă mănăstire şi pentru doi ani i se interzice să slujească. Paralela cu Pr. Arsenie Boca este evidentă! Călugărul, medicul şi psihologul Agostino Gemelli (care fondase la Milano Universitatea Catolică), neputându-i examina stigmatele, îl declară *„psihopat, dispus la automutilare şi la exploatarea credulităţii oamenilor”.* Acelaşi Papă însă revine în 1933, declară că „fusese prost informat” şi îi permite din nou să slujească în biserică. Pius XII urcă pe tronul papal în 1939 şi îndeamnă credincioşii să vină la Padre Pio, pentru ca succesorul său, Paul VI, să îl absolve de toate acuzaţiile.

Şi la Pr. Nectarie, astăzi Sf. Nectarie, întâlnim suferinţe şi nedreptăţi (gratuite) pe care le ştim prea bine de la Pr. Arsenie. Este hirotonit

diacon cu numele de Nectarie în 1879, zece ani mai târziu este uns Episcop mitropolitan la Pentapolis (Libia de astăzi) de Patriarhul Sofronie al Greciei. în 1891, după ce slujise un an la Cairo ca Mitropolit, este expulzat în Egipt fără nicio explicaţie şi se întoarce în Grecia, în 1908 se retrage la Mănăstirea Sfintei Treimi din Eghina. Scrie, predică şi este duhovnic, dar munceşte cot la cot cu muncitorii şi construieşte mănăstirea, plătind din banii săi. La 9 noiembrie 1920 se stinge din viaţă după ce fusese spitalizat şi tratat de cancer de prostată timp de două luni. *După 41 de ani,* la 20 aprilie 1961, este recunoscut ca sfânt de Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului.

Părintele Arsenie Boca. După opt ani de la tunderea sa în monahism, în 1948, este arestat şi torturat de Securitate, fiind acuzat că e legionar (lucru nedovedit), apoi este mutat la Prislop şi numit stareţ. După doi ani, Prislop devine mănăstire de maici, iar Pr. Arsenie rămâne ca duhovnic. în 1951 este arestat din nou de Securitate şi condamnat 9 luni (la Ocnele Mari şi la Canal). Revine la Prislop, dar mănăstirea este închisă în 1959. Ca şi celorlalţi doi, i se interzice să mai slujească. Pleacă la Bucureşti ca pictor muncitor la Atelierele Patriarhiei de la Schitul Maicilor. în 1968 este pensionat şi începe pictura bisericii de la Drăgănescu. O încheie în 1983. în altar, pe fresca dedicată Sf. Ştefan cel Nou, îşi înscrie data morţii: 1989, 28 noiembrie. Pleacă din viaţa lumească la Sinaia şi este înmormântat la Prislop la 4 decembrie 1989.

Deci, viaţa celor trei a fost un lung şir de încercări. Primii doi au fost sanctificaţi. Părintele Arsenie... Sanctificarea sa este, după cum se vede, o problemă care, la nivelul nostru, al oamenilor obişnuiţi, se discută din ce în ce mai des şi de multe ori cu patimă. Dar eu cred că nu trebuie să uităm niciodată că Biserica nu este totuşi o democraţie. Şi dacă cineva, pentru orice motive, vrea să caute situaţii, cazuri, în care credincioşii să fie chemaţi la vot pentru „alegerea” unui sfânt, nu vor găsi. Sanctificarea se înfăptuieşte în Duh, nu se instalează urne la care să fim noi toţi chemaţi să o votăm. Căci, procesul sanctificării se consumă în lumea aceasta, este adevărat, dar nu face parte din ea - o transcende.

Părintele Arsenie Boca nu doar că a ştiut că va pleca, a ştiut şi când. Şi ne-a încredinţat pe noi, cei care încă am rămas, că de acolo unde se duce va putea lucra pentru noi şi mai mult decât tot timpul cât a fost cu noi aici. Şi nu ştiu să fi spus cuiva şi nici nu cred că măcar s-ar fi putut gândi vreo clipă să lege aceasta de o viitoare posibilă sanctificare a sa. Sigur, a i se face acest dar, al sanctificării, ca semn de adâncă recunoştinţă, i-ar aduce un spor de bucurie acolo unde se află Dumnealui şi i-ar mulţumi pe cei care, tot mai mulţi, şi neîncetat, pornesc în noi şi noi pelerinaje spre locurile pe care Părintele le-a binecuvântat cu trecerea sa. Şi se întorc apoi la casele lor cu mare încărcătură de speranţă, de ajutor, de mulţumire, de linişte.

Aşa că, pentru noi, Părintele este de multă vreme un sfânt al nostru. Şi ce dar de recunoştinţă mai frumos şi care ne stă tot timpul la îndemână, nouă, oamenilor obişnuiţi, i-am putea face?

Aveţi o relaţie caldă cu numeroşi oameni ai Bisericii. Care este astăzi relaţia Bisericii cu fizica, cu cercetarea ştiinţifică?

Biserica noastră Ortodoxă nu a avut niciodată probleme cu ştiinţa - este un lucru pe care primul care mi l-a spus a fost Părintele Galeriu. Am avut neasemănatul privilegiu de a fi de faţă la o întâlnire istorică la Iaşi, în 1991, când Preafericitul nostru Părinte Patriarh Daniel, pe atunci Mitropolit al Moldovei şi Bucovinei, a primit în vizită patru directori ai CERN - Organizaţia Europeană de Cercetări Nucleare de la Geneva, unul dintre cele mai mari şi mai respectate institute de cercetări în fizică din lume, şi trei fizicieni români. Spun că a fost un moment istoric, pentru că atunci a început drumul nostru efectiv spre integrarea în CERN ca ţară membru. Ceea ce s-a întâmplat de abia anul acesta, după 14 ani - de fapt după mult mai mulţi ani de când fizicienii români începuseră să devină cunoscuţi la CERN, fără să existe însă relaţii instituţionale cu această primă organizaţie cu adevărat europeană de după război (1954).

A fost o discuţie de câteva ore şi aşa am aflat că Preafericirea Sa vizitase de multe ori CERN-ul împreună cu un prieten fizician. Şi, în continuare, ne-a spus o vorbă care ne-a impresionat pe toţi şi

care, într-un fel, este cel mai bun răspuns la întrebare: *„Mănăstirea este laboratorul de cercetări al Bisericii'...*

Ce să mai spun mai mult? Ceea ce ştiinţa lucrează şi obţine în laborator este, mai devreme sau mai târziu, „transferat" celorlalţi oameni - Cunoaştere. Dar şi în mănăstire se săvârşeşte o lucrare, de o putere copleşitoare: prin lucrarea LOR, rugăciunea, călugării plămădesc un dar fără egal oamenilor, celor obişnuiţi şi, nu mai puţin, oamenilor de ştiinţă. Pentru că, aşa cum spune Sf. Isaac Şirul, *„Există o cunoaştere ce premerge credinţei* ***şi o cunoaştere ce se naşte din credinţă".***

Vorbind despre aceştia, despre oamenii de ştiinţă, Preafericitul nostru Părinte Patriarh, în Cuvântul înainte la cartea *Lumina Celui Nevăzut* a Diaconului Dr. Sorin Mihalache, ne aminteşte că, în efortul lor de cuprindere a realităţii, ei conştientizează limitele înţelegerii noastre şi ale întregului lor „echipament" experimental şi conceptual. Şi, în felul acesta, ***„aduc ştiinţa în apropierea experienţei religioase a smereniei".*** Cu o consecinţă formidabilă: ***„Constatarea limitelor ne pregăteşte pentru ceea ce ne depăşeşte".*** Prin smerenia sa desăvârşită, prin Iubirea sa nesfârşită pentru Dumnezeu şi prin marea sa dăruire pentru noi, oamenii simpli, Pr. Arsenie Boca a reuşit ceea ce la puţini le este dat să reuşească: a trecut prin şi dincolo de ceea ce ne depăşeşte. Urcând sus.

Foarte sus.

Cum credeţi că poate fi abordat de aici înainte fenomenul Arsenie Boca? Fenomene miraculoase se petrec în continuare la mormântul acestuia... Ce ar putea face o eventuală comisie de cercetători compusă din medici, fizicieni, psihologi, antropologi, teologi etc. ?

La a doua întrebare răspund fără nicio ezitare, doar cerând iertare dacă supăr pe cineva: **nimic.** Dumnealui, Părintele Arsenie, se află undeva

deasupra noastră, oricând gata să ne asculte şi chiar să ne vorbească - dacă vreţi, cu o expresie de care se cam abuzează în zilele noastre, să ne trimită mesaje. Că noi le identificăm, le primim, le înţelegem, aceasta depinde de fiecare dintre noi şi mai ales de modul în care alegem să-l invocăm. Dar, ca să folosesc cuvintele dumneavoastră, „ce *ar putea face o eventuală comisie de cercetători”...* Cel mult, atâta vreme cât „membrii” săi (nepotrivit cuvânt!) sunt într-adevăr dincolo de orice bănuială de competenţă profesională, de onestitate şi de deschidere de minte şi de suflet, tot ce ar putea face ar fi, încercând să înţeleagă, să formuleze întrebările corecte. Pentru că, nu cred că avem în vreo altă parte altă şansă de a ne apropia de Părintele Arsenie decât prin întrebări la care să căutăm răspunsuri - adică înţelegeri. Aşa ceva se poate dovedi cumplit de consumant pentru mintea

şi pentru sufletul nostru, pentru că reprezintă o forţare a frontierelor noastre mentale, spirituale şi chiar a celor fizice.

Astfel că, ducându-mă la prima întrebare, adică la *„cum poate fi abordat... fenomenul Arsenie Boca”,* răspunsul meu va fi, din nou, fără ezitare: **pur şi simplu, aşa!** Adică, privindu-1 pe Părinte exact aşa, **ca un fenomen.** Dar nu ca un fenomen media, ci ca unul al Naturii, **ca o manifestare.** Adică aşa cum a fost dumnealui în tot ce a făcut şi în interacţia lui cu cei care ajungeau să se apropie de el.

Minuni, fenomene miraculoase... Vă aduceţi aminte că toţi cei care au venit la El cerând vindecare au plecat vindecaţi, căci Mântuitorul le spunea fiecăruia *„Credinţa ta te-a vindecat”* şi le cerea să nu dezvăluie - din nou cu un termen actual folosit şi răsfolosit - cum se „activase” în ei această putere tămăduitoare a credinţei.

Părintele Arsenie este unul dintre cei puţini, foarte puţini, **din ce în ce mai puţini,** care din puterea credinţei sale în Dumnezeu şi a dragostei sale de El, şi-a luat mereu putere pentru a deschide căi care să ducă dinspre noi spre Dumnezeu.

Acestea, cred eu, sunt cu adevărat minunile care se petrec în preajma ultimei case a Părintelui.

Pentru ştiinţele pe care le-aţi menţionat... Aş spune că de folos ne pot fi în primul rând fizica şi neuroştiinţele, care în acest moment sunt cele mai aproape de transcendent. Tot ce a trăit, a

făcut şi a însemnat Părintele Arsenie reprezintă o imensă şansă, nu de a se mai apropia cu un pas, ci de a vedea cum se ridică puţin un colţ al cortinei care ne desparte de ceea ce se află ***Dincolo,*** unde câtă vreme încă mai suntem pe lumea aceasta nu avem nici cum să vedem pe de-a-ntregul şi nici măcar cum să ne găsim cuvintele potrivite pentru a povesti ceea ce, uneori, în cel mai bun caz, încercăm să ghicim.

Cum spune Lucian Blaga: *„ca printr-un vis întrezărim, ca printr-o pulbere-argintie, păduri, care puteau să fie şi niciodată nu vor fi”...*

DUMITRU CONSTANTIN-DULCAN
(medic psihiatru, neurolog):

Dacă sfaturile Părintelui preveneau o boală viitoare, ce n-aş da eu ca medic să ştiu să previn boli pe care nu le văd încă!

Domnule doctor Dumitru Constantin-Dulcan, în România sunteţi printre puţinii cercetători de anvergură ai fenomenelor de natură psihică şi spirituală, chiar şi ale celor de graniţă, inexplicabile. în activitatea dvs. de cercetare aţi găsit cazuri, pe care să le consideraţi, în continuare, în afara unei

explicaţii ştiinţifice, provenite de la Părintele Arsenie Boca? Cum le trataţi ca om de ştiinţă şi cercetător?

Aş vrea să spun că, venind din unghiul ştiinţei, eu îl privesc pe Părintele Arsenie Boca ca pe un fenomen care se situează la interferenţa dintre realitate şi suprarealitate. în clipa de faţă trebuie să spunem că Părintele Arsenie Boca este un fenomen de o extraordinară anvergură, care se extinde, se tot extinde. Este firesc ca în situaţia asta să ne întrebăm cât adevăr este, câtă realitate şi câtă mitologie.

M-a interesat Părintele Arsenie Boca în primul rând ca fenomen de excepţie. Daţi-vă seama, noi suntem contemporani cu Arsenie Boca! Arsenie Boca s-a născut lângă noi, a trăit lângă noi, sigur, cu suferinţele pe care le ştim. Dar în acelaşi timp, toată lumea vorbeşte despre nişte acţiuni, de fenomene pe care noi, oameni ai secolului XXI - când ştiinţa putem spune clar că are un statut destul de bine închegat din punct de vedere al posibilităţilor de cunoaştere -, iată că ne confruntăm cu ceva care se situează în mare parte la nivelul supranaturalului. Cu alte cuvinte, al legilor care transcend realitatea noastră concretă, unde şi din punctul de vedere al ştiinţelor, mai ales al ştiinţelor clasice, este foarte greu de explicat.

Deci, Pr. Arsenie Boca este un fenomen de excepţie, indiscutabil, şi ca oameni de cunoaştere eu cred că avem datoria, obligaţia să facem efortul

să ne explicăm de ce şi cum. Se poate explica? Şi dacă se poate explica, atunci care este adevărul despre noi? Vorbim de realitatea asta descrisă de ştiinţele academice, ştiinţele clasice, redusă strict la materie, la substanţă - de aceea şi vorbim despre o concepţie materialistă.

Dacă Arsenie Boca a săvârşit toate aceste vindecări, aceste întâmplări, evenimente despre care se vorbeşte, atunci eu sunt obligat să înţeleg că există o altă realitate... Şi dacă există cu adevărat o altă realitate, să o explic. Atâta vreme cât ştiinţele noastre neagă orice altă realitate dincolo de materie, de substanţă şi ceea ce se întâmplă sau s-a întâmplat în viaţa Părintelui Arsenie Boca sunt evenimente absolut reale, atunci este de datoria noastră, a tuturora, a ştiinţei, să ne punem întrebarea: de ce? Care este misterul?

Aşadar, acesta era Părintele Arsenie Boca, cel puţin din informaţiile pe care le am, intrigat şi eu (îmi pare rău că nu am ştiu de el înainte, că m-aş fi dus să-l caut), punându-mi aceste întrebări pe care le-am amintit, am încercat să găsesc nişte oameni care l-au cunoscut, care au trăit cel puţin o parte din timp lângă el.

Aşadar, aţi încercat să ieşiţi din sfera mitologiei şi să verificaţi concreteţea anumitor miracole, veridicitatea...

Exact ce spuneţi dumneavoastră: voiam să ştiu cât e adevăr, cât e legendă. L-am cunoscut pe acest cetăţean, Gheorghe Vâlcea din Comarnic, am

stat de vorbă, am fost la Domnia Sa acasă. Am stat de vorbă cu el, era şi soţia lui de faţă, confruntam opiniile, o întrebam adeseori pe soţie: doamnă, e adevărat?

Gheorghe Vâlcea a fost un tâmplar de lux, nu de ăsta comun, şi a ajuns, prin nu ştiu ce întâmplare, să lucreze la casa maicilor din Sinaia după ce ele au fost scoase din Biserici şi şi-au făcut acolo o casă. Acolo a cunoscut un domn pe care, spune el, îl vedea făcând nişte desene de altă factură decât astea comune. Şi atunci, fiind el însuşi un tâmplar de lux, şi-a zis: domnule, schiţele astea nu sunt ale unui om necunoscător. Omul ăsta ştie ceva. Ei, s-au cunoscut, a lucrat cu dânsul, cu Părintele Arsenie, care l-a rugat iniţial doar atâta: să-i spună „Bătrânul”, nu şi-a dat numele...

După cum ştim, era retras acolo în anonimat. Şi s-au văzut periodic, timp de câţiva ani. Ei, mi-a povestit foarte multe întâmplări. De pildă, una dintre întâmplări zice: era un vecin de-al lui bolnav, tânăr, parcă la 26 de ani, care avea un cancer gastric, într-o fază finală; omul fusese trimis acasă, nemaifiind posibilităţi de reabilitare medicală. Şi auzind despre minunile, să zicem aşa, vindecările pe care reuşise să le facă Părintele, l-a rugat să-l vadă şi pe el. L-a văzut pe tânărul ăsta, interesant ce-mi povestea. Zice, domnule, privea mai întâi în sus ca şi cum ar fi consultat pe cineva... L-am întrebat ulterior şi pe Nicolae Mărgineanu, regizorul care a făcut filmul cu Arsenie Boca, şi el spune la fel. Şi după aceea, zice

Gh. Vâlcea, Părintele Arsenie a trecut cu degetul de deasupra pieptului în jos şi a zis: bine, gata, eşti vindecat. Şi a continuat Părintele, către tânăr: am auzit că eşti şi tu tâmplar, am o rugăminte, vino şi tu şi ajută-ne aici la fetele astea să le facem o casă. Şi el, fostul bolnav, a lucrat acolo. Am zis, domnule, e adevărat? Zice Gh. Vâlcea: domnule, mi-e vecin, hai cu mine să-l vezi!...

Mi-a povestit şi episodul cu înmormântarea mamei sale. Uneori, Părintele era rugat de către gardienii de la închisoare să le facă contabilitatea, pe când era închis la Canal. Şi într-o zi i-a rugat pe ăia să-l lase două ore liber, în celulă. Ei, după două ore l-au căutat: nu mai era în celulă! Şi atunci au crezut că Părintele a evadat, or evadarea era un eveniment neobişnuit, deosebit de grav. în sfârşit, în cele din urmă, spune că l-au găsit lângă gardul închisorii, dar în interior, culcat, aşa ca şi cum ar fi stat într-o stare de meditaţie, cu ochii închişi. Şi mi-a zis lucruri care în alte surse nu sunt scrise. Ce faci, ce faci aici? l-au întrebat gardienii. Cică şi-a deschis ochii şi a zis: o! tocmai acuma, ce să fac? Bine, uite... dacă mă mai lăsaţi puţin, da, bine gata, acum o înmormântează. Ce înmormântare?! Gardienii erau, evident, foarte surescitaţi. Pe mama, pe mama, mă! Păi, ce-i asta? Păi uite-aşa, am participat la înmormântarea mamei... Cum lipsise două ore şi mama murise tocmai în localitatea Hălmagiu, lângă Brad (Munţii Apuseni), n-avea cum. Şi într-adevăr s-a dat telefon acolo, la miliţianul din sat, care a confirmat că îl văzuse la

înmormântare...

Ei, asta înseamnă că Părintele Arsenie Boca avea această capacitate de teleportare, sau de ubicuitate, de a fi în acelaşi timp în mai multe locuri deodată.

Un fenomen întâlnit şi la alţi sfinţi creştini, dar foarte rar...

Da... De ce mă interesează aceste fenomene? Pentru că dintr-un eveniment, dintr-o acţiune de genul ăsta, o întâmplare, eu deduc cum funcţionează universul. Pe mine asta mă interesează. Gh. Vâlcea spune aşa: Când Zian Boca, viitorul Părinte Arsenie, avea doisprezece ani, în timp ce se ducea la şcoală, s-a rugat la Dumnezeu să-i spună ce să facă el în viaţă? Şi peste alte câteva zile întâlneşte, pe acelaşi drum, pe o potecă, un bătrân care-i spune: Uite, te-ai rugat la Dumnezeu să-ţi spună ce să faci. Eu sunt Dumnezeu. Tu vei veni să mă ajuţi pe mine, pentru că lumea s-a înrăit tare şi este greu de ţinut în frâu...

Foarte interesant. Adică, deduc din asta că în planul de Sus, de fapt, noi suntem în permanenţă supravegheaţi, se încearcă să se menţină un echilibru al lumii, lumea fiind astăzi foarte înrăită. Şi, iată, în dimensiunea din planul spiritual, de dincolo, au nevoie ca unii oameni să fie alături, prin rugăciunile lor, tocmai ca lumea să poată să se păstreze într-un anumit echilibru.

Povesteşte Dan Lucinescu o chestie teribilă.

Aude şi el despre minunile Pr. Arsenie Boca, dar se întreba: o fi un impostor, o fi adevăr ce se spune - că vine omul la el şi ştie totul despre el, îi ştie numele, ştie de unde a venit, ştie ce boli are, ştie ce viitor ar putea avea? Şi cum i se părea nenatural ca să se întâmple aşa ceva în universul ăsta în care suntem obişnuiţi cu mentalitatea comună, s-a dus să vadă. Dar n-ajunge până la Arsenie B., care era călugăr atunci, la Sâmbăta, cred. Arsenie Boca vine la el şi-i zice: Dane, ia spune-mi, ce crezi, sunt impostor? Dar înainte de-a ajunge la el, s-a rugat la Dumnezeu, să-1 ajute să înţeleagă fenomenul.

Am mai văzut în film două lucruri extraordinare, cu o vindecare a unei fete. Un ţăran s-a dus cu o fată de şaisprezece ani în roabă, în căruţă...

Vă referiţi la filmul intitulat *Părintele Arsenie Boca, omul lui Dumnezeu...,* ***făcut de regizorul Nicolae Mărgineanu.***

Da. Mă interesează, pentru că una dintre suferinţe ţine de domeniul profesiei mele. Deci, o fată de şaisprezece ani, a unui ţăran, pe care o aduce cu căruţa acolo, nu putea să meargă - sechele de paralizie infantilă se cheamă asta. Copilul la vârsta mică, înainte de a învăţa să meargă, suferă la nivelul creierului o encefalită, sau o gripă care se soldează cu encefalită, şi rămâne cu sechele. Centrii din creier nu mai comandă mişcarea, copilul nu mai poate merge. Ei,

şi Pr. Arsenie Boca a zis: bine, lasă-ne-o nouă câteva zile şi du-te acasă. Şi-o plimbau câteva zile, ba afară, ba la mănăstire, în interiorul bisericii, cu roaba, că n-aveau altceva. Aşa. Ca după vreo câteva zile, povestesc martorii, oamenii încep s-o vadă mergând alături de Părintele Arsenie Boca. Deci, probabil, în timpul ăsta el s-a rugat, că de aia a ţinut-o acolo, şi pur şi simplu a făcut-o validă. Ceea ce mi se pare un lucru extraordinar!...

O astfel de performanţă nu este posibilă medicinii, clar. Afirmaţia aceasta o fac cu toată responsabilitatea mea de neurolog. Ei bine, atunci, întreb: ce resorturi sunt dincolo de noi? Eu, ca om de cunoaştere ştiinţifică, trebuie să-mi explic!

Asta înseamnă că există şi momente când se poate transcende condiţia naturală a existenţei noastre într-o altă dimensiune, într-o dimensiune transcendentală, într-o dimensiune evident spirituală. Pentru că marea mea întrebare este: cum îi este posibil unui om să săvârşească vindecări pe care medicina nu le cunoaşte încă? Nu este singurul exemplu, privitor la Pr. Arsenie Boca, sunt foarte multe!

Altă întrebare: cum ştia numele omului din faţa lui? întrebarea logică este: e „scris” cumva numele nostru undeva, în universul ăsta, e scris undeva „deasupra” noastră? Te vede pentru prima oară în viaţă, se uită la tine şi-ţi spune pe nume, exact cum te cheamă?! Asta o mărturisesc imens de mulţi oameni care l-au căutat. Şi normal că eu pun întrebarea: cum, în momentul când, la botez,

ţi se dă numele, scrie cumva pe frunte? Citea Arsenie Boca pe fruntea ta?

Virt şi eu atunci cu o altă întrebare care, sigur, poate părea nesuferită. Ea circulă însă în anumite medii, inclusiv cele clericale... apropo de posibilitatea ca, uneori, s-avem de-a face şi cu impostori. în ceea ce mă priveşte, sunt absolut convins că nu e cazul Părintelui Arsenie Boca. Iată o întrebare care s-a pus: există această supoziţie, o bârfă mai degrabă, că Părintele Arsenie Boca ar fi cunoscut în tinereţe pe cineva care avea capacităţi hipnotice, de la care ar fi învăţat diverse chestiuni. Vă întreb tocmai pe dvs. pentru că ştiu că vă pricepeţi şi la acest subiect...

Domnule profesor, trebuie să distingem nişte fenomene care ţin de sugestie, hipnoza, care este tot o sugestie, în ultima instanţă indusă, ori de placebo. Dar aceste lucruri sunt la un nivel de acţiune fiziologică, extrem de simplu de redus. N-are nimic de-a face cu faptul că acest om ştia numele oamenilor, ştia toată istoria lor, mai ales istoria viitoare, care nu este scrisă... Nu, Părintele nu te acuza zicând: vei face boala cutare, ci spunea aşa: uite, ca să nu faci boala respectivă, trebuie să faci asta. Doi: nu este singura vindecare de această factură petrecută în cadrul Bisericii. Iată, ca neurolog, am descris în cartea mea *în căutarea sensului pierdut* (Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2008), în volumul doi, acest miracol al vindecării

aviatorului Stavros Kalkandis. Acesta, după două răniri în al Doilea Război Mondial, ca aviator, pur şi simplu rămăsese tetraplegic (avea paralizate mâinile şi picioarele). Prin leziunea coloanei s-a întrerupt legătura între creier şi corp. N-a mai putut să-şi mişte membrele timp de 24 de ani. A stat într-un azil de răniţi, invalizi militari, îngrijit de un soldat. Şi l-au dus pe targă de câteva ori la Eghina, la mormântul Sfântului Nectarie, şi a doua sau a treia oară, el se roagă şi spune: Sfinte Nectarie, n-am venit să-ţi cer nimic, ci să-ţi dărui viaţa mea. Fă tu ce vrei cu ea! Se întoarce şi, dintr-odată, simte că pur şi simplu se dezgheaţă corpul şi spune tuturor: mâine dimineaţă la ora 8 să invitaţi medicii. Şi iată că, după 24 de ani, la ora respectivă, se ridică din pat şi începe să meargă!...

Domnule profesor, cred orice, însă toate sugestiile ori hipnozele din lume nu puteau să refacă o coloană distrusă! Ştiţi cât înseamnă coloana cervicală? înseamnă cam 2 cm, cât un deget de groasă. Prin asta trec toţi nervii către corp. Nervii ăştia fiind retezaţi, n-aveau cum să dea comandă mâinilor şi picioarelor. Era exclus. Deci el fusese văzut în America de medicul personal al preşedintelui Roosevelt! L-a ţinut de milă vreo câţiva ani acolo, în sanatoriu, şi pe urmă l-a trimis înapoi. Şi-i spune la plecare un lucru extraordinar: dragul meu, ţi-am adus cei mai mari medici. N-au putut face mai mult. A mai rămas unul singur la care te-aş ruga să faci apel. Şi el zice: cum, dacă toţi savanţii dumneavoastră n-au

fost capabili, cine poate să mă facă bine? Şi medicul îi răspunde: Dumnezeu.

Şi iată că după 24 de ani de paralizie, Dumnezeu face ceva prin Sfântul Nectarie. Domnule, asta nu mai are nicio explicaţie! Hai să nu facem interpretări naive, numai de dragul de a nu recunoaşte că poate există şi dincolo de ştiinţă o altă posibilitate, o altă forţă...

Aţi găsit în viaţa şi miracolele produse în jurul Părintelui Arsenie Boca chestiuni similare celor generate de rugăciunile Sfântului Nectarie?

Absolut! La Eghina am fost de două ori. Vreau să vă spun că am făcut, dacă vreţi, o prospectare ştiinţifică. M-am dus la Lourdes, m-am dus la Eghina, m-am dus până în Brazilia, am fost peste tot ca să văd dacă aceste lucruri sunt reale.

Şi am luat de acolo literatură ştiinţifică, descrierea faptelor. De pildă, la Lourdes sunt comisii ultramedicale, care verifică din timp în timp. Nu declară dintr-odată miracolul vindecării, ci fac nenumărate verificări. Sunt inclusiv medici americani care au făcut parte din comisiile astea, adică totul este verificat foarte riguros ştiinţific. Mult mai riguros este în Biserica Catolică decât în Biserica Ortodoxă, înainte de a declara un miracol, adică nu vor să fie ulterior dezminţiţi...

De ce în interbelic Petrache Lupu a fost cercetat de doctorul Gh. Marinescu şi de ce astăzi nu avem o comisie de medici, psihologi

etc. care să cerceteze măcar ceea ce se întâmplă în aceste zile la Prislop, la mormântul Părintelui Arsenie Boca?

Deci, Gheorghe Marinescu era considerat unul dintre cei mai mari savanţi ai timpului, ca neurolog. De ce nu avem aşa o comisie? Păi sunt multe aspecte aici. Suntem într-o perioadă de scepticism, de secularizare. Foarte multe din teritoriile în care Biserica se pronunţa odinioară au fost preluate de ştiinţă. Numai că, în materie de gândire, eu cred că suntem în urmă cu 150 de ani. Adică exact la momentul Darwin, când toate ştiinţele îşi atinseseră apogeul pentru acea etapă...

De ce nu facem noi o comisie medicală? Păi Arsenie Boca nu a fost singurul care a reuşit să săvârşească miracole. Sfântul Augustin a zis că miracol este doar ceea ce nu ştim încă, deci aceasta înseamnă că, mai devreme sau mai târziu, noi vom avea o explicaţie!

Eu m-am ocupat de acest lucru, tocmai pentru că voiam şi văzusem o serie întreagă de alte situaţii de genul ăsta, nu toate în cadrul Bisericii. Am fost şi în India, am văzut acolo un copil de şase ani - nu vorbea, nu auzea, nu mergea. Şi eram într-o clinică în care se aplicau terapiile lor tradiţionale din India. Şi după câteva zile, copilul ăla a început să privească, era în spatele lui profesorul, şi-i spunea: ce faci acolo? Vă daţi seama? Un copil care, dus acolo, nu vorbeşte, nu aude, dintr-odată te întreabă: ce faci acolo, căci era în spatele lui?! A fost un reveriment fantastic. Deci, lucrurile acestea se întâmplă nu numai în

religia noastră creştin ortodoxă.

Dacă admitem că există dincolo de noi o dimensiune în care se exercită o forţă care are nişte legi şi prin care oamenii, dacă respectă acele legi şi învaţă să le folosească, obţin miracole... descoperim natura noastră reală. Atunci avem obligaţia s-o ştim, s-o înţelegem. Asta am făcut eu, nimic altceva. Pe mine nu mă interesează mistica uneia sau a altei religii, pe mine mă interesează fenomenul. Dacă e real, atunci înseamnă că trebuie să-l cunosc! De ce m-am născut, nu ca să ştiu? De ce fac ştiinţă? De ce nu face toată lumea?

Să ne înţelegem, o spun cu toată responsabilitatea, ca om de cunoaştere ştiinţifică, există două moduri de a studia natura. Toate ştiinţele se bazează pe firea naturii, nu? Pleci de la natură, cum e natura? Fizica o explică. Ori noi avem fizica clasică aşa-zis newtoniană, care îşi atinge apogeul până în 1895, reducând întreg discursul ştiinţific la substanţă. Dincolo de atomi nu mai era nimic. Şi astăzi, foarte mulţi o afirmă la fel. Adică, întregul existent se reduce doar până la sistemul atomic, ai cărui atomi prin însumare formează molecule, moleculele - substanţă. Deci, ăsta este suportul ştiinţei clasice, prin prisma fizicii clasice.

în 1895, prima ieşire dincolo de atomi o face Rontgen, cu descrierea razelor X, care au creat marele capitol al explorării din medicină, căreia îi suntem şi astăzi tributari. După aceea se descoperă radioactivitatea, pentru care soţii Curie vor lua Nobelul. în 1900 deja Max Planck, primul

mentor al fizicii cuantice, descrie cuanta, de unde şi termenul de fizică cuantică. în 27 de ani, toţi cercetătorii care au studiat, au dezvoltat ştiinţa fizicii cuantice, sunt laureaţi Nobel. Fizica cuantică duce universul ştiinţific dincolo de atomi. Asta înseamnă că fizica modernă, sau cuantică, duce discursul ştiinţific la nivel de câmp. Şi aşa aflăm că materia de fapt nu este solidă, nu este cum o susţinem de sute de ani - tot cu asta batem câmpii, că totul e solid -, ci pur şi simplu materia este un câmp. Numai că alta este densitatea particulelor care vin din profunzimea materiei în realitatea noastră vizibilă. Sunt de o asemenea densitate, încât ceea ce noi palpăm este dens. Şi atunci deducţia noastră este că totul e materie, că materia este accesibilă simţurilor noastre. Dar iată că fizica modernă ne duce într-un domeniu al câmpului cuantic, care nu mai este accesibil simţurilor noastre...

Păi, dacă nu o văd, nu percep, nu simt, atunci mă rezum la nivelul percepţiei comune, al raţiunii comune: atunci o neg! Păi, dacă există un întreg domeniu dezvoltat numai de laureaţii premiului Nobel, putem noi să negăm această altă realitate numai pentru că nu o vedem? Ori asta explică foarte bine şi aduce, aşa vorbind, apă la moara credinţelor religioase. în sensul că, iată, la nivel de câmp, acolo unde simţurile mele nu au acces, există o anume realitate. Nu numai realitate, ci există Sursa tuturor lucrurilor!

Hai să-l cităm pe acest român, să nu mergem

mai departe, pe Mihai Drăgănescu, care în 1979 publică *Profunzimile lumii materiale* (Ed. Politică, Bucureşti) şi care spune textual: în câmpul cuantic este o substanţă care este premisa şi a materiei conştiente a minţii noastre, şi a întregii lumi... Acolo există o informaţie care precede informaţia genetică, despre care noi vorbim - vezi volumul *Inteligenţa materiei* (Dumitru Constantin-Dulcan, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2009). Ştiinţa actuală nu vorbeşte decât despre informaţia genetică, nu vorbeşte despre informaţia din câmpul cuantic care precede informaţia genetică. Pentru că în această accepţiune trebuie să admitem că genomul nostru, informaţia genetică, nu este decât instrumentul de care se foloseşte câmpul cuantic, mintea, conştiinţa din câmpul cuantic, pentru a da formă lucrurilor. în alte cuvinte, există o dimensiune, numită cuantică, experienţa morţii clinice o numeşte dimensiune spirituală.

După opinia mea, acestea sunt coincidente, sunt unul şi acelaşi lucru, pentru că după experienţa morţii clinice, noi avem argumente în clipa de faţă să susţinem că noi suntem structuri fizice, creaţie a unei entităţi spirituale. Şi suntem aici cu scopul de a experimenta condiţia fizică, după care ceea ce noi numim moarte nu este decât o transcendere a conştiinţei din planul fizic, al realităţii concrete, în planul câmpului cuantic. Deci acolo unde este invizibilul. Acolo ştim în clipa de faţă că ceea ce numim noi minte, sau inteligenţă sau conştiinţă din câmpul cuantic, este

cea care dă formă lucrurilor. Cu alte cuvinte, sursa întregului univers, după experienţele fizicii cuantice şi ale experienţei morţii clinice, pur şi simplu este una de ordin spiritual.

O să vă pun o întrebare care porneşte de la un citat dintr-o autobiografie a Părintelui Arsenie. Sigur că aceste autobiografii date sub ancheta poliţiei politice au doza lor de subiectivism, de conjunctural, trebuie să le luăm cu o anumită rezervă. Oricum, Părintele vorbeşte despre ceea ce dumneavoastră aţi amintit mai devreme, despre posibilitatea ca această stăpânire a simţurilor să te ducă dincolo, să-ţi confere o mai mare priză la realitatea de ordin spiritual, duhovnicesc. Citez: „Aveamproblema voinţei înstăpânirea simţurilor. Mai mult chiar, mă preocupa, studiind mistica comparată a diferitelor religii superioare, ca să văz prin proprie experienţă cât se întinde sfera voinţei în domeniul vieţii sufleteşti şi biologice. Mă interesa să văz dacă e adevărat ce afirmă cărţile asupra actelor reflexe şi asupra instinctelor, că anume sunt independente de voinţă şi controlul conştiinţei. Experienţa mea personală însă mi-a dovedit că acţiunea voinţei şi a conştiinţei se poate întinde şi peste instincte şi actele reflexe după o oarecare variabilă. Mă ajutau la aceste adânciri şi studiile ce le făcea pe vremea

aceea Mircea Eliade la Calcutta, trimis de Universitatea din Bucureşti, pentru studii orientalistice. Iar parte de studii le tipărea în *Revista de filosofie* ***din Bucureşti şi îmi parveneau pe această cale". Fără îndoială că Părintele se racorda la tradiţia ortodoxă, cu atât mai mult cu cât a avut şansa să locuiască timp de trei luni la Sfântul Munte Athos. însă iată o perspectivă nouă şi foarte vie, asupra a ceea ce discutăm...!***

Tot ce aţi citat dumneavoastră, notat de Părintele Arsenie Boca, este perfect adevărat. Poate este exprimat prin termeni mai puţin adecvaţi timpului nostru. Deci, noi distingem două sfere esenţiale în comportamentul uman: una raţională sau cognitivă şi una afectivă, instinctuală. A stăpâni, cum spune Arsenie Boca, instinctele, afectele prin raţiune, întrebându-se dacă este posibil, asta însemnă realmente să creezi o armonie între instincte şi raţiune, de o asemenea manieră, încât funcţionalitatea ta să fie optimă. E binecunoscut că, dacă sfera instinctiv-afectivă domină raţiunea, comportamentul uman este unul apropiat de al animalelor. Ori fiinţa umană trăieşte într-o societate în care întreaga sferă socială se bazează pe raţionamentul uman, şi pe o anumită logică şi etică. Cum reuşeşte?

Hai să mergem la „performanţele" unora precum Arsenie Boca, Padre Pio, Nectarie şi atâţia alţii. De ce aceşti oameni au reuşit să facă lucrurile acestea? Cum explic eu? Poate să fie o

explicaţie subiectivă, dar eu cred foarte tare în asta, pentru că mă bazez pe multe alte lucruri, precum şi pe ultimele achiziţii ştiinţifice începând din ’75 încoace, când se publică studii ştiinţifice despre experienţa morţii clinice, când principiile fizicii cuantice încep din ’92 să pătrundă la nivelul cunoaşterii de masă, când avem psihologia transpersonală, când avem ştiinţele neurocognitive.

Eu cred, şi am argumente, că există o lege fundamentală pe care se sprijină universul, legea etică. Această lege etică sau morală este şi modalitatea de funcţionare a creierul uman. Dacă noi suntem rezultatul Universului, înseamnă că întotdeauna atributele efectului trebuie să le atribuim şi cauzei, nu? Dacă iei gheaţa şi-o topeşti, rezultă apă, cu aceeaşi structură ca şi gheaţa. Deci găseşti aceleaşi lucruri, numai că sunt stări diferite. într-o lucrare dedicată creierului uman, *Codul etic defuncţionalitate a creierului uman* (2008), am dedus că Universul vorbeşte prin creierul nostru şi că legea fundamentală este cea etică, pe care o respectă toţi oamenii: fie indieni, fie români, fie occidentali, fie orientali, fie ortodocşi, fie catolici, orice. Această lege etică te pune în acord cu Universul, care, încă o dată, trebuie să recunoaştem, conţine o forţă de dimensiuni universale. Dacă tu ai un comportament etic armonios, nu faci rău, nu urăşti etc. etc., ştiind toate lucrurile astea, atunci intri în armonie cu Universul. Şi pur şi simplu îţi este

posibil să faci orice pentru că ai accesibilitate la forţa Universului, care poate totul... Şi tu poţi pur şi simplu să te transformi. Asta au făcut marii sfinţi, asta a făcut Pr. Arsenie Boca.

Să vorbesc puţin despre creier, ca să înţelegem de ce este necesară o lege etică în funcţionalitatea sa. în primul rând, împărţim în două gândurile şi sentimentele. Nu le-am împărţit eu. Deja vorbim despre emoţia distructivă descrisă de Daniel Goleman, care este psiholog, scriitor şi jurnalist de ştiinţă, absolvent Harvard. Este şi la noi tradusă cartea lui Daniel Goleman, *Emoţiile distructive* (Ed. Curtea Veche, 2011), în care iubirea, compasiunea, aprecierea, sensibilitatea, generozitatea, tot ceea ce este constructiv, negentropic, discutând în termeni de termodinamică, are o finalitate pozitivă.

Atunci când omul gândeşte astfel, corpul tinde spre sănătate, forţă, intervine o funcţionalitate optimă a organismului nostru. Asta înseamnă pace, înseamnă armonie cu tine însuţi, cu semenii şi cu Universul. Dimpotrivă, ura, invidia, gelozia, răzbunarea, violenţa - sunt emoţii distructive. Goleman ne spune: emoţiile distructive sunt acelea care-ţi fac rău ţie însuţi şi celorlalţi.

Ştim astăzi din fizică, un lucru extraordinar, că în virtutea ideii de câmp - ce este gândul: e o emisie de câmp energetic, în care este conţinută finalitatea -, în momentul în care emiţi un gând, acesta are proprietăţi fizice de propagare în spaţiu. Or, iată, Werner Heisenberg spune aşa: cel

mai mic gând pătrunde până în ultimul colţ de Univers. Deci asta înseamnă că, în momentul în care eu gândesc, am un efect de ordin biochimic asupra mea, am un efect de undă de propagare asupra tuturor celor cu care eu mă interferez pe acea lungime de undă. Şi, lucru extrem de important, efectul este la nivel de Univers! Deci, în fiecare clipă în care gândesc, eu pledez pentru viaţă, sănătate, prosperitate ori pentru moarte, crimă, derivă. Gândesc pozitiv, atunci totul în jurul meu are o finalitate pozitivă. Gândesc rău, negativ, eu perturb şi propria mea sănătate şi a semenilor mei, dar distorsionez şi funcţionalitatea Universului...!

Ce se întâmplă cu gândurile acestea? Pur şi simplu formează un fel de „nor” deasupra noastră. Ce se întâmplă cu „norul” acesta? Păi, îl preluăm şi ne trezim că avem o serie întreagă de comportamente, de idei, care nu ştim de unde vin. Păi, ştim în clipa de faţă că noi percepem milioane de biţi, sau chiar miliarde, spun unii, la nivel subconştient, din care numai unsprezece biţi sau unităţi le prelucrăm conştient. Asta înseamnă că, din subconştientul nostru, noi preluăm toată zgura sentimentelor şi gândurilor rele din Universul ăsta. Şi vedeţi şi dumneavoastră, priviţi televizorul, deschideţi şi vedeţi numai ce se aude, vedeţi cât circ, câtă ordinărie este în politică - nu numai la noi, peste tot. Tot globul este inflamat de aceste stupidităţi pe care le auzi zi de zi. Toate astea sunt stres, or noi ştim că stresul îţi afectează

cromozomii, îţi afectează ADN-ul, îţi afectează sistemul nervos, sistemul imunitar, şi toate acestea înseamnă boală, înseamnă reducerea vieţii, înseamnă moarte.

Iată ce fac marii sfinţi: elimină, digeră balastul cu care suntem zilnic bombardaţi, intră în armonie cu această lege a Universului, şi atunci ei beneficiază de forţa Universului. Atunci să mă mai mir eu că Părintele Arsenie Boca reuşea să vindece ceea ce eu nu reuşesc cu ştiinţa mea clasică? Pentru că eu am rămas închistat cu 150 de ani în urmă şi nu accept gândirea modernă?! Să mă mai mir eu de Padre Pio, de Sf. Nectarie, de Sf. Serafim de Sarov, care făceau aceleaşi lucruri?

Aţi spus că aveţi informaţia că cineva l-ar fi învăţat hipnoză pe Părintele Arsenie Boca. Nu, nu, nu! Nu era nicio hipnoză! Când a fost trimis la Muntele Athos avea 29 de ani. Şi eu am fost la Athos... am întâlnit călugări, care se rugau aproape zi şi noapte, cu o viaţă destul de aspră, destul de limitată, rudimentară. Am văzut, oamenii ăia stau şi la trei noaptea cu rugăciune, cu alimentaţie extrem de frustă...

Iar în 1939, când Părintele Arsenie a ajuns la Sf. Munte Athos, viaţa era şi mai aspră...

Dar oameni ăia se roagă pentru noi şi noi ar trebui să fim recunoscători. Dacă gândim în termenii existenţei lui Dumnezeu, ar trebui să ne preocupe oamenii de acolo. Pentru faptul că ei

stau acolo omenirea încă există. O spun asta conştient de faptul că este nevoie, o spun marii învăţaţi, măcar de 12 oameni care să se roage pentru pacea lumii, cei care au forţă, ca să menţină încă viaţa pe Pământ...

în toate tradiţiile spirituale şi religioase, inclusiv în cea creştină, există asemenea oameni curaţi, anonimi, care se roagă pentru pacea lumii. Unii sunt localizaţi - dar stăruie nevăzuţi - chiar laSf. Munte Athos...

Or, oamenii ăia de acolo se roagă, se roagă pentru noi toţi. Noi ar trebui să le fim datori. 0 spune un om care nu stă toată ziua la uşile bisericilor, eu nu fac pledoarie pentru Biserică, fac pledoarie pentru o ***cunoaştere ştiinţifică.*** Tot ce spun eu este ştiinţă. Nu-mi exprim aici resentimente faţă de Biserică, vreo ostilitate, ci dimpotrivă. Ca om de cunoaştere ştiinţifică, vreau să înţeleg de ce unii credincioşi obţin vindecări, obţin nişte lucruri, pe care eu prin ştiinţa mea nu pot să le obţin. Nu cumva trebuie să recurg la altă explicaţie, nu cumva ar trebui să înţeleg altceva? Or, dacă aceste lucruri le înţeleg, atunci asta înseamnă şi să le aplicăm în viaţa noastă, să le aducem în realitatea noastră. Şi mai înseamnă că viaţa noastră ar avea cu totul altă formă de expresie, cu totul altă finalitate...

Vreau să mai spun o chestiune concretă, pe care mi-a relatat-o acest domn Gh. Vâlcea din Comarnic. Eram internat în spital - povesteşte Gheorghe Vâlcea - pentru nişte dureri de

genunchi. Şi Părintele a venit la mine cu un carton de prăjituri în salon, mi-a dat mie şi celorlalţi cu care eram în salon. Şi mi-a spus: măi Gicule, uite, eu o să plec într-o altă misiune. Unde plecaţi? Ei, acolo, mă! Şi arată în sus. Zice: acum te pot ajuta şi nu te pot ajuta prea mult, cu articulaţiile, cu durerile, dar vino la mine la mormânt şi te asigur că te voi ajuta mult mai mult. Ceea ce s-a şi întâmplat. L-am întrebat: aţi fost? Da, de două ori. Şi Părintele îi mai zice: vino acolo, la Prislop, şi m-ajută cu tâmplăria, că mai sunt multe lucruri de făcut. Eu voi fi mereu în spatele tău, dar tu n-ai să mă vezi...

înţelegeţi? El spunea acelaşi lucru ca şi Serafim de Sarov: Vino la mormântul meu şi am să te pot ajuta mai mult decât am făcut-o în viaţă. Domnule, sunt nişte similitudini pe care nu poţi să le ignori! Oamenii ăştia realmente ştiau ceva din timpul vieţii, comunicau cu dimensiunea spirituală a Universului. Hai să nu mai punem la îndoială!

Iată, se spune despre Părintele Arsenie Boca, sunt foarte mulţi martori, că vorbea cu animalele ca Sf. Francisc de Assisi. Am fost şi la Assisi. Apoi m-am dus în toate locurile în care au fost aşa-zisele „apariţii mariale” ori s-au manifestat nişte sfinţi, fiindcă voiam să ştiu adevărul. Când m-am dus la Lourdes, am zis că nu mă interesează ziarele, mă interesează revistele de medicină care vorbesc despre asta. Pe mine mă interesa care e adevărul...

Ştiţi că Părintele Arsenie Boca a început, a silabisit câteva studii de medicină, apartidpat, de exemplu, la cursurile de anatomie ale lui Francisc Rainer. într-una dintre lucrările sfinţiei sale, *Cărarea împărăţiei,* ***există notaţii care folosesc termeni medicali. Cum vi se par dumneavoastră, ca specialist, aceste aserţiuni, hai să le spunem medicale, uneori chiar indicaţii ale Părintelui Arsenie Boca?***

Hai să ne înţelegem. Părintele Arsenie Boca ştia cu totul altceva decât ştim noi. Noi ştim doar ceea ce avem cu referinţă la o existenţă strict materială, substanţială, perceptibilă, în timp ce Arsenie Boca ştia adevărul de dincolo de substanţă. Adevărul care venea din altă lume. Tot ce a spus Arsenie Boca are cu totul altă relevanţă decât ceea ce facem noi şi încercăm să descoperim pe calea studiului ştiinţific, a experienţei şi a cumulării continue până ajungem la un adevăr. Deci, nu este de pus la îndoială ce spunea Părintele Arsenie Boca.

El făcea următorul lucru: uite, fii atent, ai putea să faci boala cutare. Să te învăţ ce să faci. Păi dacă sfaturile lui preveneau o boală viitoare, ce n-aş da eu ca medic să ştiu să previn boli pe care nu le văd încă! Este de ignorat aşa ceva? Nu, dimpotrivă. El însă putea să vindece şi în acelaşi timp putea să prevină. Păi, asta e baza medicinii, să previi. Că după ce s-a declanşat o boală, greu mai poţi s-o dai înapoi…

Şi întâi de toate, diagnostica, să spun aşa: şi trecutul, şi viitorul, şi prezentul omului din faţa sa...

Eu sunt ferm convins că Părintele Arsenie Boca vedea câmpul, aura. Deci toate bolile noastre se înscriu mai întâi în acest câmp. Am spus, repet, ştim acum că noi nu suntem doar o entitate fizică, doar corpul fizic. Limita mea nu se opreşte aici, la nivelul tegumentului. Ci este şi un câmp. Şi toate bolile le vezi mai întâi ca nişte pete în câmp. El le vedea, le citea. Le vedea ca şi alţi mari sfinţi, pentru că, repet, el, comportamentul lui, gândirea lui erau în acord cu legile Universului. Intrând în rezonanţă cu Universul, beneficia de forţa Universului.

Noi, care trăim încă în lumea materialismului şi a stupidităţilor ideologice până la aceste ambiţii: egoisme, agresivităţi, dorinţe de a fi cât mai mari, de a lua, a apuca cât mai mult. La asta se reduce acum întregul nostru comportament: la câştiguri de bani, bani, bani cu care să obţinem nişte bunuri, pe care nu le luăm cu noi, ci rămân dincolo de noi.

Hai să vedem şi aşa, mie mi se pare un lucru uimitor, daţi-vă seama: Arsenie Boca reeditează miracolele de acum 2000 de ani ale lui Iisus. Noi suntem contemporani cu acest om. Probabil că multă vreme va mai trece să mai avem un sfânt de talia lui Arsenie Boca. Dacă generaţiile următoare, când vor auzi despre ce se întâmplă, n-o să creadă? Ştiţi de ce i-am citat pe Sfântul Nectarie şi

pe Arsenie Boca? Pentru că dacă despre Iisus, după 2000 de ani, putem considera că s-au construit şi eventuale legende... domnule, aceşti oameni sfinţi au trăit sub ochii noştri! Atunci, să le explicăm! Păi, dacă ne pretindem oameni de ştiinţă, nu trebuie să le explicăm?

O ultimă întrebare v-aş pune, domnule doctor, ce putem face de aici înainte? Nu sunt totuşi necesare nişte comisii interdisciplinare, care să fie alcătuite şi din medici, şi din psihologi, antropologi, teologi, fizicieni, care să cerceteze profesionist astfel de fenomene?

Domnule profesor, nu întâmplător m-am ocupat de lucrurile astea. Nu din naivitate. Deci, dimpotrivă, dacă astfel de fenomene există, atunci ce-am învăţat eu e real sau este ireal? Şi atunci pot să spun doar un singur lucru: că există o realitate, asta, a fizicii concrete pe care o trăim şi n-o putem nega, că am fi nebuni dacă am nega-o, nu? Nu pot să neg că dumneavoastră sunteţi acolo şi eu aici. Şi există o realitate de dincolo de noi, care este la fel de reală ca şi asta. Asta ne spun ultimele date despre cei care au avut experienţa morţii clinice. Există o altă realitate care e la fel de reală ca şi asta. E la nivel de undă, de câmp. Noi doar ştim că realitatea este o dublă ipostază. Asta ne spune fizica modernă. De undă şi particulă. Că mintea mea transformă unda în particule şi aşa eu văd lumea concretă.

Aşadar, dacă astfel de fenomene exprimă o altă realitate a existenţei Universului şi a lumii, înseamnă că noi trebuie să luăm aminte de aceste lucruri. Să extragem învăţătura, concluzia pe care ne-o impune obligatoriu, că un anumit comportament poate să ducă la nişte performanţe care sunt dincolo de realitatea noastră concretă. Aceasta, coroborată cu alte date ale ştiinţelor, ne obligă pe noi să refundamentăm, să revedem toate reperele existenţei umane.

Deci, noi suntem aici într-un mare impas, în existenţa omenirii, cu riscul de a ne autodistruge... Să evităm toate aceste stupidităţi, care ne fac atâta rău în viaţa noastră. Tot acest circ pe care îl fac politicienii, toate aceste nefericiri cu crime, cu terorisme, cu limbajul ăsta vulgar. Ştiţi ce înseamnă limbajul vulgar? înseamnă o frecvenţă joasă. Frecvenţa joasă înseamnă pur şi simplu un efect nociv asupra noastră. Şi uite că în filmele noastre există peste tot! Or, înţelegând, revizuind întreaga noastră existenţă, dacă refundamentăm totul în virtutea noilor cunoştinţe de care dispune omenirea, atunci avem o şansă să mergem mai departe. Dacă nu, nu. Şi viaţa noastră va fi tot mai grea.

Biserica nu trebuie să-şi refundamenteze nimic, ci mai degrabă să se racordeze, fiindcă ea deţine deja toate aceste adevăruri... Şi să şi le traducă în limbajul propriu, fiindcă uneori limbajul folosit este impropriu.

Sunt total de acord. Asta e tot. Asta e

părerea mea. Cu alte cuvinte, preocupările mele au o finalitate, au un scop, nu sunt o simplă curiozitate.

Pot să vă întreb o chestiune delicată? Aţi avut vreo experienţă personală legată de Părintele Arsenie Boca?

Nu. Cu dânsul, nu. Dar am avut foarte multe experienţe... Ieşiri din timp, de pildă, uite stau de vorbă cu dumneavoastră şi, brusc, am revelaţia că mâine la ora H se întâmplă următorul lucru. Aidoma s-a-ntâmplat. Sau momente de impas. Ştiţi bine că, scriind ce am scris, am fost la un moment dat trecut sub tăcere, înainte de ’89. Momente destul de grele. Am avut întotdeauna vise premonitorii, care mi-au spus ce se-ntâmplă a doua zi. Riguros, însă simbolic. în timp ce se petreceau fenomenele din vis, înţelegeam şi traducerea în realitate. Foarte ciudat. Am avut şi alte situaţii, fenomene de mare dificultate. Am rămas odată în Germania, în zăpadă... într-o situaţie jenantă, în care n-aveam bani, eram cu încă doi colegi. Unde să ne mişcăm, pe un câmp? S-a făcut întuneric, ningea şi am gândit ceva. Brusc, am avut răspuns. Nu o dată.

Adică am sentimentul că pur şi simplu în ceea ce fac aici sunt condus din planul spiritual... Parcă cineva anticipează ceea ce trebuie să faci. Am să vă spun ceva, poate că n-aş fi avut acest discurs cu dumneavoastră şi n-aş fi scris ce am scris, dacă n-aş fi avut nicio experienţă. Dar în clipa când ai trăirea respectivă şi vezi că Universul răspunde imediat când tu ai avut un gând, atunci,

domnule profesor, o spun cu toată responsabilitatea şi onestitatea, dacă ţi se taie capul, dacă eşti ucis, să negi o asemenea experienţă, n-o mai poţi nega! Şi ştiţi foarte bine că o experienţă face cât tone de cărţi. Deci, eu nu sunt numai la stadiul de teorie, am citit foarte mult, şi ştiu multe. însă eu m-am ocupat şi am făcut toate aceste lucruri pentru că am avut experienţe care mi-au spus clar: există şi o altă dimensiune decât cea în care eşti aici.

Din câte ştiu, aţi avut întâlniri cu clerici, chiar ierarhi creştini ortodocşi, care au o atitudine foarte pozitivă faţă de scrierile şi cercetările dvs...

Absolut, am foarte mulţi preoţi cu care am avut şi am o relaţie foarte amicală. Eu nu sunt împotriva religiei mamei mele, categoric! Am fost odată întrebat cum mă împac eu, om de ştiinţă, cu religia, cu Biserica. Şi am răspuns la fel de simplu: ştiinţa are un discurs raţional, cognitiv, în timp ce Biserica are un discurs afectiv, este trăirea. Biserica este trăirea în dimensiunea spirituală, cea de dincolo, cu care tu comunici, şi ştiinţa este raţiunea cu care tu îţi ordonezi viaţa. Simplu. Nu sunt în contradicţie! Au fost în contradicţie, în mod stupid, sute de ani. Dar în clipa de faţă s-au împăcat. Păi, gândiţi-vă, la experienţa morţii clinice, prima concluzie este asta: ***Dumnezeu există!...***

SEVER VOINESCU
(jurist, publicist):

Fenomenul Arsenie Boca
Santo subito!

- postfaţă -

Un monah de la Athos mi-a spus că, dacă vrei să înţelegi bine starea actuală a Bisericii lui Iisus Hristos, cel mai indicat este să urmăreşti fenomenul sfinţilor contemporani.

Ce se întâmplă cu ei, cum de apar, ce spun, ce fac şi, nu în ultimul rând, cum se întâmplă că oamenii îi recunosc, îi urmează şi Biserica îi canonizează. De la un timp, încerc să înţeleg câte ceva despre Biserica mea fiind atent la ceea ce se poate numi, deja, „fenomenul Arsenie Boca”. Când avem, în mod constant, de 25 de ani, sute de mii de credincioşi care i se roagă, îl simt aproape, îl cinstesc, îi caută îndrumarea şi adevărul, fără ca undeva, cineva să organizeze vreo propagandă anume pentru aşa ceva, nu poţi să nu priveşti spre Cer, oricât de „analist” deştept ai fi.

Părintele Arsenie Boca (1910-1989) a fost un om al lui Dumnezeu. Mase de credincioşi au simţit asta şi l-au cinstit ca atare încă de la începuturile sale monahale. în 1945, de pildă, anul în care istoria României s-a frânt, Părintele, care abia avea 35 de ani, fusese tuns în monahism de 5 ani şi preoţit de 2 ani, deja era denumit de credincioşi „Sfântul Ardealului”, iar în jurul său, la Sâmbăta

de Sus, se constituise o amplă mişcare duhovnicească ce atrăsese admiraţia lui Dumitru Stăniloae, fostul său profesor de la Institutul Teologic din Sibiu. Mai departe, Părintele a trecut prin timpul pământesc ce i s-a dat într-un chip desăvârşit. Pe măsură ce-i aprofundezi biografia şi îi afli faptele, pe măsură ce te gândeşti la vorbele lui, îţi dai seama că trecerea sa prin lume se conformează perfect paradoxului miraculos pe care îl are viaţa oricărui sfânt: pe de o parte, conţine plumbul suferinţei pe care carnea, istoria şi ceilalţi îl toarnă fără oprire în inima fiecărui om, pe de altă parte, este înaripat, este evident capabil să evadeze de sub puterea durerii cu o graţie de balerin. E clar că ei au puterea să se sustragă suferinţei, să o transgreseze fără să capete nici măcar cea mai neînsemnată cicatrice. Şi acum apare întrebarea adresabilă oricărui sfânt: dacă aşa putere îţi dă credinţa în Iisus Hristos, încât poţi să transcenzi durerea condiţiei omeneşti, de ce preferi să te întorci şi să suferi alături de cei care nu au puterea asta? Iar răspunsurile sfinţilor sunt, în fond, minunate variaţiuni pe aceeaşi temă: credinţa în Dumnezeu este profund şi indestructibil legată de solidaritatea cu creatura sa.

Dragostea lui Dumnezeu pentru cel mai cumplit păcătos din lume este infinit mai mare decât dragostea celui mai ardent credincios pentru Dumnezeu - zicea Arsenie Boca. Dacă El îşi iubeşte creatura într-atât încât să-şi trimită Fiul să ia

asupra Lui păcatul originar, dar şi toată cohorta de păcate care atârnă de noi de la Cădere încoace, cine eşti tu să i-o urăşti? Cu cât crezi mai mult, cu atât iubeşti mai mult şi cu cât iubeşti mai mult, cu atât crezi mai mult.

Sfinţii sunt oameni aflaţi cu câţiva paşi înaintea noastră pe drumul mântuirii (vezi, în acest sens, primele pagini din *Minima moralia* de Andrei Pleşu), care au misiunea să se întoarcă din drumul lor ca să ia de mână şi să călăuzească gloata noastră bramburită, arogantă, gălăgioasă şi făloasă în ignoranţa ei. Grea treabă! Dar ei, sfinţii, mergând înaintea noastră, mai fac ceva: încearcă să înlăture obstacolele. Sfinţii ştiu mult mai multe decât noi, dar nici ei nu ştiu tot. în vieţile sfinţilor, admirabilă este lupta lor cu final necunoscut. Ei tatonează orizonturile înalte, ca şi cum ar fi antemergători pentru noi. Pe ■ ei îi atacă, în primul rând, Diavolul pentru că ei sunt atât de îndrăzneţi să creadă puternic în Dumnezeu. Cu unii ca noi, lupta Necuratului n-are niciun rost, că ne cucereşte cu minim efort, mai curând de doi timpi şi cu mai puţin de trei mişcări. Dar cu ei, cu sfinţii, are de luptat din greu. De-aia se şi concentrează cu toată puterea sa malefică asupra lor. Sfinţii sunt cei care ies singuri, cu pieptul înainte, şi strigă Diavolului să se lupte cu ei, nu cu bieţii de noi, slabi şi fricoşi ce suntem. Arătându-ne cum se luptă cu Răul, sfinţii sunt, toţi, eroi.

Părintele Arsenie Boca a trecut prin vexaţiunile istoriei, prin puşcărie, prin interdicţia

de a mai fi monah, prin bârfele murdare ale „colegilor”, prin diversiunile şi anchetele Securităţii fără ca acestea să-l vatăme în vreun fel. A rezistat cu eleganţă desăvârşită oricărei lovituri, a afirmat tot timpul credinţa, a arătat fără o secundă de ezitare Calea şi a încercat să ocrotească oamenii cu toată puterea sa spirituală. Vreau să transform lacrimile voastre în bucurie, zicea unora, iar altora le spunea că e bine că va muri, pentru că de dincolo va putea fi de mult mai mare folos oamenilor decât le putea fi de aici, în plus, extraordinara sa carismă duhovnicească, harul său pregnant nu au pălit niciodată. Şi totuşi, chiar şi aşa, fenomenul naţional al adoraţiei lui Arsenie Boca nu se poate explica altfel decât în termenii lucrării lui Dumnezeu.

Să ne gândim puţin - de unde ştiu oamenii acestei ţări cine este şi ce poate face pentru ei Arsenie Boca? Toată presa e plină doar de politică şi fotbal. Biserica este, în general, pusă la zid în discursul public. Credinţa e batjocorită în spaţiul civic. Se acceptă, cel mult, unele superstiţii şi stârneşte un oarecare interes magia. Dar credinţa în Iisus Hristos nu prea are loc pe agenda publică. Ei bine, se pare că agenda publică nu are mare legătură cu inima oamenilor pentru că, în acest context, milioane de români se îndreaptă spre Părintele Boca. în toate pangarele din ţară, chipul său în fotografii mai mult sau mai puţin naive se vinde exploziv. Cărţile care îl pomenesc pe copertă se cumpără masiv. Din ce în ce mai mulţi români

merg la Prislop, la mormântul Părintelui, să se roage.

în timpul funeraliilor Papei loan Paul al II-lea, deodată, zecile de mii de oameni strânşi în Piaţa Sfântului Petru au început să scandeze „Santo subito!” („Sfânt, acum!”), ceea ce l-a determinat pe noul Papă, Benedict al XVI-lea, să ceară structurilor abilitate ale
Bisericii Catolice să purceadă neîntârziat, în ciuda termenelor tradiţionale, pe drumul sanctificării predecesorului său. De ani de zile, ortodocşii români strigă, în felul lor, „Sfânt, acum!” despre Părintele Arsenie Boca. Biserica lor ar trebui nu doar să-i audă, ci să-i şi asculte. în fond, prima condiţie ca un mare creştin să fie sfânt este aceea ca marea masă de credincioşi să-l considere aşa. Sfinţenia nu se acordă - ea nu este nici un fel de înălţare în grad, nici o decoraţie post-mortem. Biserica nu face decât să ia act că, în conştiinţa credincioşilor ei, există consolidată convingerea că e vorba despre un sfânt, că oamenii se referă la el şi se închină în memoria lui cu credinţa că e sfânt. în cazul lui Arsenie Boca, această condiţie esenţială este îndeplinită cu asupra de măsură. Şi, dacă mi se va spune că ritmul de lucru al BOR e mai molcom, măcar oarecare urgenţă în curăţirea pieţei de prostii şi mistificări legate de numele Părintelui ar putea să manifeste. Arsenie Boca a făcut enorm pentru BOR şi vibraţia vie a credincioşilor la auzul numelui său este dovada supremă. Preţuindu-i memoria, ar trebui ca BOR

să plivească grădina amintirii sale de buruieni, să se arate deranjată de tabloidizarea figurii Părintelui şi, de ce nu, să se exprime când numele său este confiscat în politică. în plus, proliferarea cărţilor cu citate complet neverificate şi neverificabile din Arsenie Boca trebuie imediat denunţată. Aud că, profetic, Părintele Boca a spus unui ucenic de-al său că va veni vremea să-l apere de oameni. Vremea a venit şi ucenic de conştiinţă ar trebui să-i fie întreaga Biserică.

îmi place să cred că lentoarea cu care BOR se mişcă în privinţa canonizării lui Arsenie Boca nu are de-a face cu vreun sentiment de vinovăţie pentru că, din 1959 până la moartea lui, aceeaşi BOR l-a exclus din cinul monahal. Chiar dacă decizia ar putea fi explicată în contextul anilor ’50 prin factori extra-bisericeşti, cu greu ar mai putea fi explicată în acelaşi mod persistenţa în ea în anii ’70 şi mai apoi. Abia în 1998, BOR a retractat actele administrative prin care îi interziceau, practic, lui Arsenie Boca să fie ceea ce fusese hărăzit să fie. Dar destinul credinţei în Iisus Hristos pe lumea asta are doar în parte legătură cu Biserica Lui. Oamenii aud mai degrabă vocea Cerului decât vocea Bisericii, ca să nu mai vorbim de vocea Guvernului, căci inima este cu mult mai receptivă decât urechea. Pe tot parcursul anilor de interdicţie, mii de credincioşi continuau să vină la Boca - dovada o găsim nu doar în mărturiile lor, ci chiar în arhivele Securităţii, care era exasperată de magnetismul Părintelui.

Concluzia este că harul duhovniciei nu se dă şi nu se ia cu ucaz patriarhal. La fel şi sfinţenia. De-aia zic, ***Santo subitol***

PREZENTAREA INTERLOCUTORILOR

Teodor Baconschi este diplomat, teolog şi scriitor. Studii: Facultatea de Teologie Ortodoxă (Bucureşti, 1985). Masterat şi doctorat în antropologie religioasă şi istorie comparată a religiilor la Universitatea din Paris-Sorbonne (Paris IV, 1995) cu teza intitulată *Râsul Patriarhilor* (Ed. Anastasia, 1996). Studii post-doctorale la New Europe College (Bucureşti, 1996). Director al Editurii Anastasia (1995-1996). Redactor-şef TVR (Viaţa spirituală, 1997). Carieră diplomatică: ambasador al României la Sfântul Scaun, Ordinul Suveran de Malta şi Republica San Marino (1997-2000). Director general MAE (2001-2002). Ambasador al României în Republica Portugheză (2002-2004). Secretar de stat pentru Afaceri Globale (MAE 2004-2006). Consilier prezidenţial (2006-2007). Ambasador al României în Republica Franceză şi Principatul de Monaco (2007-2009). Ministru al Afacerilor Externe (24 decembrie 2009-24 ianuarie 2012). Preşedinte al Fundaţiei Creştin Democrate. Membru în Asociaţia Internaţională de Studii Patristice (Paris). Ultima carte publicată: *Facebook. Fabrica de narcisism* (Humanitas, 2015).

Florin Caragiu este absolvent al Facultăţii dc Matematică şi al Facultăţii de Teologie Ortodoxă din cadrul Universităţii Bucureşti. Master în Teologie Ortodoxă, secţia Doctrină şi Cultură. A fost preparator şi apoi asistent universitar la Departamentul de Matematică din cadrul Facultăţii de Automatică şi Calculatoare a Universităţii Politehnica Bucureşti (1995-

2005). în 2003 înfiinţează Editura Platytera, al cărei director este până astăzi. Editor al revistei interdisciplinare *Sinapsa.* Autor al mai multor volume de poezie şi eseuri cu conţinut teologic. A publicat numeroase grupaje de poeme şi articole în revistele literare importante. Participant în calitate de invitat special la diverse emisiuni de radio şi televiziune. Organizator al *Serilor Sinapsa* şi al *Festivalului Sinapsa.*

Dumitru Constantin-Dulcan este medic neurolog şi psihiatru, profesor universitar şi autorul a numeroase monografii, tratate şi cărţi de valoare ştiinţifică, dar şi eseistică, cu ample deschideri spre filosofia ştiinţei. Volumul său *Inteligenţa materiei* a fost distins cu premiul „Vasile Conta” al Academiei Române (1992). Cercetătorul Dumitru Constantin-Dulcan este membru al unor prestigioase societăţi ştiinţifice naţionale şi internaţionale, este autor de brevete de invenţii înregistrate la OSIM, titular al unor cursuri universitare. A studiat, lucrat şi călătorit în spaţiul occidental (Europa, SUA, Canada, Australia), dar şi în cel oriental (China, Japonia, India). Ultima carte publicată: *Mintea de dincolo* (Ed. Şcoala Ardeleană, 2015).

Andrei Dorobanţu este fizician teoretician la Institutul Naţional de Fizică şi Inginerie Nucleară „Horia Hulubei” şi responsabilul pentru Outreach şi Comunicare al Clusterului ATLAS România. Este realizator de emisiuni Radio şi TV şi scriitor. Este cunoscut de asemenea pentru încercările sale de a aduce împreună fizica şi teologia, ca două căi complementare, cele mai importante poate pentru cunoaşterea lumii în care trăim.

Marina Dumitrescu este absolventă a Facultăţii de Filologie, Universitatea Bucureşti (1983). începând din 1988 se specializează în jurnalismul de radio. Activează în secţiile româneşti ale BBC, RFI, Europa Liberă. Din 2001, este realizator la Radio România Cultural. în 2011 şi 2012 a fost colaborator la TVR 3. Publică sistematic eseuri şi interviuri în reviste culturale. Este autoarea a patru volume de versuri. Ultima carte publicată: *Platoşa nevăzută* (Ed. Vinea, 2015).

George Enache este conferenţiar în cadrul Facultăţii de Istorie, Filosofie şi Teologie, Universitatea „Dunărea de Jos" din Galaţi. Titular al cursului de Istorie Contemporană Universală. La acesta se adaugă cursuri speciale sau opţionale, la seriile de licenţă şi master, dedicate raporturilor dintre cultele religioase şi regimurile politice din Europa de Est în epocile modernă şi contemporană, istoriei culturii române moderne, geopoliticii religiei, istoriografiei contemporane sau istoriei comunismului românesc. Doctor în istorie al Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi cu o lucrare dedicată raporturilor dintre cultele religioase şi regimul „democrat-popular" din România. A fost cercetător ştiinţific în cadrul Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii. Redactor-şef, membra de redacţie, publicist la diferite reviste cu caracter ştiinţific sau cultural. Ultima carte publicată: *Biserica în comunism. Modele şi mărturii* (EMIGL, Eikon, 2014).

Petre Guran este cercetător la Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române, doctor în istorie şi civilizaţii (2003) cu o teză intitulată *Sfinţenie regală şi putere universală în lumea ortodoxă,* susţinută la Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, Paris; autor a peste 30 de studii în limbile engleză şi franceză

dedicate antropologici faptului religios şi istoriei intelectuale a formelor de putere în lumea bizantină, antică şi medievală, co-autor la *Oxford History of Historical Writing* şi *Oxford History of Late Antiquity;* numeroase studii, articole şi recenzii în română, pe teme de istorie, religie şi arhitectură; coordonator al volumelor colective *L'empereur hagiographe. Culte des saints et monarchie byzantine et post-byzantine* (New Europe College, 2001); *Heritages de Byzance en Europe du Sud-Est aux epoques moderne et contemporaine,* ouvrage edite par Olivier Delouis, Anne Couderc et Petre Guran (Ecole franchise d'Athenes, Mondes Mediterraneens et Balkaniques, 2013); co-autor şi co-organizator împreună cu arh. Ana-Maria Goilav al *Şcolii de la Buneşti* (www.bunesti.ro), universitate de vară de ştiinţe umaniste şi arhitectură. Ultima carte publicată: *Biserica în Cetate. Studii de ecleziologie ortodoxă.* (Ed. Pro Universitaria, 2014).

Augustin Ioan este arhitect, profesor universitar, doctor în arhitectură şi în filosofie. A predat cursuri despre spaţiul sacru şi arhitectura religioasă masteranzilor de la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti. A scris câteva volume dedicate lăcaşurilor de cult - cel mai recent, împreună cu Arhiepiscopul Chrysostomos de Etna, CA: *Arhitectură în Biblie şi la Sfinţii Părinţi* (Ed. Pro Universitaria, 2013) - şi arhitecturii memoriei: *Arhitectura memoriei - noua frontieră a spaţiului sacru* (Ed. Igloo Media, 2012). A proiectat şi edificat lăcaşuri de cult ortodox, precum şi memoriale. A câştigat singurul concurs naţional pentru Catedrala Patriarhală, din 2002, cu o echipă de asistenţi şi masteranzi de la UAUIM Bucureşti. Ridică acum

Catedrala Sf. Filofteia cu Necropolă Regală, de la Curtea de Argeş, şi o capelă cu hramul Sf. Gheorghe, pe domeniul regal de la Săvârşin.

Adrian Nicolae Petcu, consilier principal CNSAS, este licenţiat al Facultăţii de Istorie a Universităţii Bucureşti (2000). Domeniu de interes: istoria recentă a vieţii religioase din România. Participant la conferinţe interne şi internaţionale şi autor a numeroase articole şi studii ştiinţifice; coordonator al volumului *Martiri pentru Hristos, din România, în perioada regimului comunist,* Bucureşti, 2007; editor al volumului *Mihai Plămădeală, Refugiul - deznădejde şi speranţă* (Muzeul Brăilei, 2012). Este coautor al proiectului on-line „Fototeca Ortodoxiei Româneşti”: www.fototecaortodoxiei.ro şi autor al rubricii „Memoria Bisericii” din *Ziarul Lumina* al Patriarhiei Române. Ultima carte publicată (în colaborare cu Mihai Plămădeală): *Mitropolitul Antonie Plămădeală - detalii biografice* (Ed. Andreiană, 2011).

Pr. Răzvan Lucian Petcu este licenţiat al Facultăţii de Fizică a Universităţii Bucureşti (1989) şi al Facultăţii de Teologie Ortodoxă „Andrei Şaguna” din Sibiu (1996). Teza de licenţă în teologie are titlul: *„Cosmologia creştină şi teoriile fizicii moderne”.* A obţinut un master în teologie (1997). Doctor în teologie ortodoxă (Facultatea de Teologie din Alba Iulia), susţinând teza cu tema „Sensul teologic al ştiinţei”, între anii 1997 şi 2000 a predat la Seminarul Teologic din Făgăraş. La 17 octombrie 1999 a fost hirotonit diacon, iar la 31 octombrie acelaşi an, preot la Parohia Drăgănescu (a cărei biserică a fost pictată de părintele Arsenie Boca), Protoieria Mihăileşti. Este profesor la Seminarul Teologic din Giurgiu.

Dragoş Ursu (n. 1989). Absolvent al Facultăţii de Istorie şi Filosofie (Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca), cu studii de licenţă (2010) şi master (2012) în istoria orală: gulagul comunist, experienţe carcerale, poveşti de viaţă ale foştilor deţinuţi politici. Absolvent al Facultăţii de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia (2014) cu o teză de licenţă despre dimensiunea spirituală a rezistenţei în temniţele comuniste cu titlul *Temniţele comuniste între jertfa martirică şi represiunea politică. Grupul Misticilor din închisoarea Aiud.* Din 2012 este doctorand al Facultăţii de Istorie (Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca) cu o temă de cercetare legată de istoria penitenciarului Aiud în perioada comunistă. Bursier al IICCMER cu proiectul *Grupul Operativ Aiud: mecanism represiv şi organizator al reeducării din penitenciarul Aiud.* Articole publicate în reviste de specialitate precum: Anuarul Institutului de Istorie Orală Cluj, Anuarul IICCMER, Anuarul Şcolii Doctorale *Istorie, Civilizaţie Cultură* (Cluj- Napoca), Caietele CNSAS. Domenii de interes: istoria orală, represiunea comunistă, arhivele comunismului, martirologie contemporană. împreună cu Ioana Ursu, a publicat volumul *Aiudule, Aiudule: crâmpeie de memorie încarcerată* (Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2011).

Marius Vasileanu este licenţiat în filosofie la Universitatea Bucureşti şi a absolvit un master în antropologia spaţiului sacru la Universitatea de Arhitectură „Ion Mincu”. Şi-a susţinut doctoratul la Universitatea Bucureşti, Facultatea de Litere (2012), cu o temă interdisciplinară, *Relaţia maestru- discipol în cultura română veche,* în care continuă studiile de antropologie a religiei. A fost profesor de istoria religiilor în învăţământul preuniversitar, a ţinut cursuri şi seminarii de introducere în istoria şi antropologia

religiilor la Universitatea Bucureşti şi la Universitatea de Arhitectură „Ion Mincu”. Are o bogată activitate în presa scrisă, producător şi realizator de emisiuni radio, numeroase colaborări la principalele televiziuni centrale. A fost director al Editurii Muzicale (UCMR) şi redactor-şef al revistei *Adevărul literar şi artistic.* în ultimii ani are ca temă principală de cercetare fenomenul Rugului Aprins pornit la Mănăstirea Antim (Bucureşti) în anii ’40. Din 2013 coordonează colecţia *Arhiva Rugului Aprins* (Editura Eikon). Ultima carte publicată: *Recurs la generozitate. întrebări despre limitele antropologiei creştine* (Ed. Eikon, 2011).

Sever Voinescu este redactor-şef al revistei *Dilema Veche.* Absolvent al Facultăţii de Drept din Bucureşti. Membru al Baroului Bucureşti. Doctorand în drept. în ultimii 20 de ani a publicat sute de articole pe teme culturale şi politice în multe publicaţii, printre care *Dilema Veche, Revista 22, Evenimentul Zilei, Cotidianul.*

CUPRINS

Argument.....5

MARIUS VASILEANU (prof, istoria religiilor, publicist): *Pr. Arsenie Boca şi limitele antropologiei creştine* (Introducere).....13

PETRE GURAN (istoric, bizantinolog): *Cazul Părintelui Arsenie Boca este un exemplu de este un sfânt după reţetele antice*.....21

GEORGE ENACHE (istoric): *Putem afla cine a fost cu adevărat Pr. Arsenie Boca dacă citim* Cărarea împărăţiei, *nu dosarul de Securitate*.....53

ADRIAN NICOLAE PETCU (istoric): *Securitatea a blocat orice posibilitate de reîntoarcere a Părintelui la viaţa într-un aşezământ monahal*.....77

DRAGOŞ URSU (istoric, teolog): *Personalitatea sa harismatică nu trebuie „susţinută" prin legende care amplifică viziunea „magică", de fachir, pe care Securitatea a încercat să i-o construiască*.....91

TEODOR BACONSCHI (teolog, diplomat, scriitor): *Multora nu le-a convenit eroismul său duhovnicesc, e limpede că el s-a manifestat din plin, continuu şi fără urmă de spectacol fals: a fost o vocaţie înaltă, autentică şi radioasă*.....113

AUGUSTIN IOAN (arhitect, filosofi: *Un arhitect, un constructor de biserici, are de învăţat de la Părintele o anumită dezinvoltură în*

raport cu tradiţia, care nu înseamnă abandonarea ei,
ci o împlinire superioară.....125

FLORIN CARAGIU (matematician, teolog, poet):
Există în picturile Părintelui o căutare a unei transparenţe iconice care exprimă năzuinţa sa îndreptată spre universul eshatologic, ceea ce este o sursă nesfârşită de inspiraţie poetică....143

MARINA DUMITRESCU (jurnalist, poet):
L-aş întreba pe Părintele Arsenie cum suferă sfântul atunci când clarviziunea îl poartă în tainiţele vieţii omeneşti, ce forme ia durerea lui când oamenii refuză calea cea dreaptă?.....157

PR. RĂZVAN PETCU (fizician, teolog):
Mi-a rămas întipărită în minte „statura" tainică a Părintelui, acea privire albastră pe care nu puteam să o „înfrunt" pentru că tot timpul privirea îmi aluneca în jos.....171

ANDREI DOROBANŢU (fizician, publicist):
Minunile Părintelui nu sunt doar nişte „simple" minuni, sunt semne de la Dumnezeu, ca şi încercările la care suntem supuşi.....189

DUMITRU CONSTANTIN-DULCAN
(medic psihiatru, neurolog):
Dacă sfaturile Părintelui preveneau o boală viitoare, ce n-aş da eu ca medic să ştiu să previn boli pe care nu le văd încă!.....227

SEVER VOINESCU (jurist, publicist):
Fenomenul Arsenie Boca.
Santo subito! (Postfaţă).....253

Prezentarea interlocutorilor.....259